Magyar Remekírók

KISFALUDI

KISFALUDY KÁROLY

MINDEN MUNKÁI.

HETEDIK BŐVÍTETT KIADÁS

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

BÁNÓCZI JÓZSEF.

HARMADIK KÖTET.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1893.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

KEMÉNY SIMON.

EREDETI HAZAI DRÁMA KÉT FELVONÁSBAN.

ELŐSZÖR ADATOTT

PEST VÁROSA SZÍNHÁZÁBAN 1820. MÁJUS 3.

(1820.)

SZEMÉLYEK.

Hunyadi János, erdélyi vajda, magyar fővezér.
Öreg Kemény, erdélyi nemes.
Simon, annak fia } alvezérek.
Mohai, }
Ida, Simon hitvese.
Lajos, fia, 4 esztendős.
Kereszti, Simon barátja.
Első } paraszt.
Második }
Alvezérek, katonaság, földnépe.

A dolog történik 1441. esztendőben.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Magyar tábor, elül Hunyadi sátora, hátul a népség tüzel.

Öreg Kemény, Simon.

SIMON. Estellik már az idő, atyám! térj vissza házadba, ősz fejednek a hűs levegő megárt.

ÖREG KEMÉNY. Ne hidd fiam! az öregség múlik itt a fegyverek és a bátor bajvívók közt; az ifjuság képei ujulnak, és a múlt idők tetteit agg szemem elébe rajzolják. Itt a régi tűz heviti keblemet.

SIMON. Te már eleget tevél magadért, munkás élted csendes nyugalomra, sebhelyekkel borított tested lágy pihenésre vágy. Minket illet a nehéz munka; a szenvedő haza mitőlünk várja váltságát.

ÖREG KEMÉNY. Igaz, gyenge erőm nem felel meg a buzgó akaratnak, a roncsolt test sír felé hanyatlik; de a láng, mely örökre elalszik, végső lobbanással még használni akar és tüzet gyulasztni a rokon kebelben.

SIMON. Tetteid szívemelő példáúl maradnak közörökségűl s követésűl, nem fénytelen múlik életed,

mert nemes igyekezet volt minden foglalatja. Ím fiadat is dicsően járdalt ösvényedre vezetéd.

ÖREG KEMÉNY. Melyen híven megmaradj. Oh fiam! bár engedte volna a végezet megmutatnom, mely édes halni a hazáért. S valjon mi az élet? zokogva indúl az enyészetnek, nem virágzik öröm a homályos úton; a merre tekintesz, omladék, pusztaság; minden hang sóhajtás, panasz.

SIMON. E gyász idő, reménylem, édes örömre derűl még, a jelenlét ködét egy nap eloszlatja. Még van a magyarnak embere, ki nagy szívét a rontó veszélynek szegezvén, erős vállakkal népét fentartani tudja; még él Hunyadi!

ÖREG KEMÉNY. Dicső ember! Ő a kereszténység paizsa; isten és Hunyadi hangzik minden szájtól. Ő végső reménye haldokló hazánknak.

SIMON. Már elérkeztek a vármegyék segéd népeikkel, itt a székelyek, itt a szászok táborunkban, és sok magyar nemes utolsó magzatját Hunyadihoz küldé, hogy itt az érdem mezején borostyánt szedhessen.

ÖREG KEMÉNY. Midőn a remény mennyei világa haldoklik, azon szürkületben oroszlánná változik a megkeseredett szív és hideg elszánással a halálba rohan. Szólj, fiam! minő kedv uralkodik a táborban?

SIMON. Egy szív, egy lélek elevenít mindent, egy tárgyért hevűl az egész sereg.

ÖREG KEMÉNY. Hol közös a veszély, közös az érzés, így az egész alkotmány a nagy czélnak könnyebben megfelel.

SIMON. Kereszti közelít, kit a vajda kémlelni küldött.

MÁSODIK JELENÉS.

Kereszti, az előbbiek.

KERESZTI (*török ruhában*). Köszöntlek barátim! ím sietve jövök, mint halálos nyíltól megsebzett vad. Hol találom Hunyadit?

SIMON. Gyorsan megjártad útadat! mi újság a török táborban?

KERESZTI. Szomorú hírt hozok! oly kelletlen mondom ki, mint ha csókolnom kellene az ellenség tőrét, mely szívemben megakad.

SIMON. Jót már rég nem hallánk. Szólj bátran! az eltökéltség új erőt nyer a rossz állapotban.

KERESZTI. Ezen ruhában sok veszélyek között Mezet bég sátoráig vergődtem, ott hallám, miként tanítgatá népeit, hogy a jövendő csatában egyedűl Hunyadi személyére törjenek, leírván nekik pánczélját, fegyverét és lovát; ki őt elejti, annak királyi jutalmat igért és vad örömkiáltás hangzott a táborban. Mahomet sugallásának hirdeté a vezér, hogy Hunyadinak el kell esni és Stambulba kísértetni népének.

ÖREG KEMÉNY. Azt ne engedje az isten! különben elesik Erdély és Magyarország sírhalmán zokogja a világ elvesztett szabadságát.

KERESZTI. Szent-Imrénél megerősített táborában várja Mezet bég a magyar sereget, egyedűl a vajdának vesztét forgatja elméjében.

SIMON. Jól tudja a pogány, hol kell a lelket keresni, hogy tehetetlen az egész test porba omoljék. Hunyadi és mi valamennyiünk közt mérték nem állhat, hasonlat nem lehet; embert találunk, ki erős karjával útat vág az ellenség rendében és vért özönl, halált terjeszt minden léptében; de ily vezért csak századok érlelnek, kit minden tökélyek ezen magas hivatalra jegyeztek. *(Mély gondolatba merül.)*

ÖREG KEMÉNY. Mennyire mehet a törökök száma?

KERESZTI. Negyven ezeren állnak Sz.-Imrénél, tíz ezret minden órában várnak.

ÖREG KEMÉNY. A szám nagy, de bátort nem rettent.

KERESZTI. Kérkednek is sokaságokban és a győzödelmet bizonyosnak tartják; már fiát Mezet bég előre erdélyi helytartónak rendelte.

ÖREG KEMÉNY. Megszédíté őket az első nyereség; annál jobb! elbizottságnak kár a követője.

KERESZTI. Alig tudtam boszúmat elfojtani, midőn érdemes püspökünk fejét a basa sátorán felszegezve láttam; a rejtett gyilok mellemen megmozdúlt és nem akarva karom öldöklésre hajlott; csak ezen hír tartott meg a véráldozattól.

ÖREG KEMÉNY. Dicséretes mérséked; a közjó többet nyert visszajöveteleddel, mint ha ezrek estek volna el vitéz karod által.

SIMON *(magában)*. Égi segítség! neked köszönöm e gondolatot. Mennyei sugallás! téged használlak. *(Keresztihez.)* Barátom! sokat tevél, hazánk nevében még egyre kérlek,

KERESZTI. Ne kérj Simon! a kész hazafinak egy szó is elég. Mit tegyek?

SIMON. Tartsd titokban mind azt, mit láttál, hallottál; ujságodat én fogom használni.

ÖREG KEMÉNY. Fiam! mi a szándékod?

KERESZTI. És Hunyadi?

SIMON. Mentve lesz! neki elesni nem szabad, hogy mi állhassunk. Barátom, vonúlj félre, ne közöld senkivel híredet, míg én végeztem. Mit a vezérnek tudnia szükséges, tőlem meghallja.

KERESZTI. Tisztelem szándékodat, ámbár értelmét megfogni nem tudom; de bízván hazafiságodban, okvetetlen engedek.

SIMON. Nem is csalatkozol! Haldokló hazánk áldozatot kiván, hervadó gyökerét nemes vér élesztheti csak fel. Ha saját földem, melyet izzasztó pályán eleim kerestek, hamvamat elzárja, áldom sorsomat és létem czélját dicsőűl elértem. Barátom! Hunyadi élni fog és ha földrázó villámai dördűlnek, öszvedűl a félhold hatalma, és a pogány vér nyögve foly vissza a török völgyekre.

KERESZTI. Szokatlan tűz lángítja lényedet, szavaidban hallom a török jajgatást. Legyen tehát! én hallgatok.

SIMON. Nem rossz kebelbe rakád titkodat, a haza gyámangyala őrzi tartalókját.

KERESZTI. Ismerlek Simon! Most megyek ezen gyűlölt ruhát levetni magamról és a jövendő csatára erősítni fáradt tagjaimat. Isten veled, öreg atyám! *(El.)*

Öreg Kemény. Szólj fiam! mit jelent ez a fellengző tekintet?

Simon. Atyám! felsőbb ihlet az élők keskeny köréből a halhatatlanság fényes egébe ragad — én halni, vagy inkább hosszú, elhalhatatlan életnek indulok.

Öreg Kemény. Eltökélett lelket ismerek fiamban; szólj! mily nemes feltétel hevít ujra téged?

Simon. A vérmezőn harczolni közös dicsőség, egy fényre olvadnak a bajvívók tettei; de az egyes áldozat tartandó helyet nyer a haza szivében, mely ha bár öszveomlik is, hív fiát el nem temeti, sőt romjai közt is ragyogtatja nevét, és tette kérkedve gúnyolja az idő romboló hatalmát. E dicsőséget akarom én is elnyerni és Hunyadiért vérzeni.

Öreg Kemény. Nem értelek!

Simon. Emlékezz, atyám! hányszor, ha fegyverkezve előtted állék, tartál Hunyadinak és édes örömmel másának neveztél. Ezen hasonlattal akarnám a törököket megcsalni, elkérvén tőle hadi szerszámait, magamra vonni az ellenség figyelmét.

Öreg Kemény. Fiam! az atyai szeretet retteg ezen gondolattól, bizonyos vesztedet megfogni nem képes.

Simon. Oh de a haza! mely lelketlen oda dűl és mély setétségbe bukkan; ez az ország, mely eddig szabadon emelte fejét, Hunyadi estével alacsony rabigába görbed, kies viránya pusztulásnak ered és a jövendő nem is tudja, éltek-e magyarok.

Öreg Kemény. Igaz, láncz csörög a pogány kezé-

ben, közel a rabság örvénye, mely körül komor rémzetek lebegnek és ordítva visszaijesztgetnek. Fiam! kedves fiam! ne nézz a szemre, mely éretted könnyez, ne ügyelj a gyenge öreg fájdalmára; menj dicső pályádon, menj halni a hazáért. *(Elgyengül.)*

SIMON. Atyám! édes atyám!

ÖREG KEMÉNY. Miért kell az embernek elévülni, miért hullatni erejét, tehetségét? Az ifjuság langyuló vérével lankad a lélek szárnya is. Most, most érzem aggvoltomat. Téged egy mosolygó fény az egekbe ragad, évekre ásod nemes tettedet; én szegény öreg ősz fejem reszketegve rázom és örömtől, fájdalomtól csak zokogni tudok.

SIMON. Mily édes a szeretet, mely teljesen visszafizetve lángol a halandó kebelében! Atyám! az ég azzal kedveltjének vállalt, hogy elmémnek e gondolatot adá; azon szent érzet, melyet az ifju keblébe oltottál, mutassa most érdemét, teremjen nemes gyümölcsöket. — Nem megúnt napok késztetnek halálra, nem, a föld nekem sok édest nyujta, mely kívánatot csendes keblem szült, a sors valóvá tette; mint atya, mint férje egy áldott léleknek a szerencse fő pontját elértem: ezt meghálálnom csak ily nagy áldozattal lehet.

ÖREG KEMÉNY. Beteljesedik tehát a remény, melyet mint gyermek tápláltál. Midőn harczaimból megjöttem és környülvéve kedvesimtől, téged kisdedet térdemen ringatálak; akkor ártatlanúl azt vallád: Atyám! te mindenkor visszatérsz, én egykor elmegyek, messze, messze tőletek elmegyek, de soha

vissza nem térek; hanem egy egész pogány sereget viszek el magammal.

SIMON. Álmat beszélsz atyám!

ÖREG KEMÉNY. Álmat fiam! örök álmat, mely az égből alá száll, hogy a legszebb valóságot érlelje a hazai földön. Te elmégy, elmaradsz — atyád még most is él.

SIMON. Él, hogy örüljön egyetlen fiának és a sírnál hív szorgalma jutalmát vehesse. Atyám! Hunyadi vagy én, egyikünket a haza áldozatra kiáltja. Ha vezéri tehetségem volna, a sorsot kérdezném, melyiké legyen a dicsőség, de így a választás könynyű. Ő maga egy sereg, hazámnak első gyámola — bennem csak egy közkatona vész el.

ÖREG KEMÉNY. Ily áron Hunyadi éltedet nem fogadja el.

SIMON. Tudom, hogy nagy szíve mindenkor kész áldozatra. Mi nehéz ama bátornak, ki tíz véres csatában a halállal vívott? de messzebb van még az ő magas czélja, a nagy nagyon tördelje erejét. Engem szakaszszon itt le a haza, Hunyadi karját nagyobb végre tartsa fel. Azért, atyám, titokban tartom szándékomat, azután haldokló testemből omlandó vérem hirdesse tettemet.

ÖREG KEMÉNY. És hitvesed? gyermeked?

SIMON. Azokat hazám oltalmába ajánlom; békén elválok, mert szabadon hagyom őket magam után, ne átkozza a fiú elfajult atyját, hogy régi örökét oly rútul elveszté. — Atyám! Idát látom közelitni, ne áruld el szándékomat, a kedves könnyeit békén nem nézhetem.

ÖREG KEMÉNY. Elested engem is maga után vonsz; de légyen, áldásom kisérje vég sohajtásodat.

HARMADIK JELENÉS.

Ida, Lajos, az előbbiek.

IDA *(fiát vezetvén)*. Fegyver közt kell férjemet keresnem, ha egy pillantatot véle lenni óhajtok.

SIMON. Bocsáss meg kedves! a szolgálat tart messze tőled és ellenzi a szerencsét, hogy véled lehetnék. Tudod, a háború ellensége a házi boldogságnak.

IDA. Míg a férfi erő azt állandóvá teszi. Nem panaszlom ügyemet, mert fáradságod tudom híveidért esik. *(Fiát hozzá vezeti.)* Itt egy gyenge virág, mely hogy látatlan el ne hervadjon, bajnok szívednek vérétől éleng; ím elhoztam, vídám tekintete enyhítse a nap súlyos terhét.

SIMON. Köszönöm! a jó anya mellett nem sínli még az atya távollétét. *(Fiát felemeli.)* Kedves fiam!

IDA *(öreg Keményhez)*. Itt vagy te is, öreg atyám! A régi szokás kitetszik; most is kedveled a fegyvert.

ÖREG KEMÉNY. Kedves leányom! mi oly időben élünk, melyben fegyverünket leginkább kell becsülnünk, mert az által nyerhetünk életet.

LAJOS *(atyja karján)*. Atyám! nézd csak, mi csillámlik ott a hegyen?

SIMON Az ellenség tábortüze.

LAJOS. Oh azok a rossz emberek! nem űzöd el őket?

SIMON. El, fiam! az első harcz után, reménylem, megtisztúl vidékünk.

IDA. Megint harczba készülsz? Mikor jön azon szép idő, hogy téged egészen enyémnek monhatlak? Eddig hazádnak éltél és azon kevés órákat is, melyeket nálam töltél, elválás s kétes félelmek váltták fel szünetlen.

SIMON. Hogy oltárom szentségét őrizzem, harczra szállok. Férfi létem nehéz munkát kíván, nyugodtan követtem őseim nyomdokát, mert házamat szorgos kézben tudtam és visszatérvén hadaimból, édes örömet találtam tiszta kebleden. Most újra mezőre hív a hanyatló szabadság; ki rablánczot nem akar hordozni, nem vonhatja el magát; azért meg ne rettenj, ha férjedet veszélyek közt látod, ne rettenj meg az elválás szomorú jelétől. Én nyugodtan megyek sorsom elébe; és ha a setét vihar, mely hazánkat dulja, engem a földre terítend, tudom, erős szíved magát fölemeli és özvegy sorsodat csendes békével viseled.

IDA. Oh, vedd vissza ezen ijesztő szavat, ne költsd fel e szomorú gondolatot, nincs elég erőm véle egyesűlni.

SIMON. Még is Ida! ki szabadon élni akar, éltét ne szánja. Benned is, kedvesem! bajnoki vér foly; atyád, testvéred a mezőn vesztek el; én férjed, kit az ég pajzsodnak választott, én engedném rablánczba veretni nyakadat? téged legfőbb, legdrágább javamat egy vad ellenségnek martalékul adnálak? Nem! végső lehelletig védlek, oltalmazlak.

IDA. Nem tartalak! menj! harczolj! légy az ellenség öldöklő angyala; de ne felejtsd, hogy a haza után én vagyok első, kit méltán illet jótévő életed.

ÖREG KEMÉNY. Nemes pár! a mi a földön szép s nagy, a szívet gerjeszti, az lángol bennetek. Én öreg hevülök a mennyei tűznél, a lélek e porvilág felett ünnepli szent diadalmát. *(Trombita harsog, a népség rendbe áll.)*

LAJOS. Atyám! nézd, a vitézek fegyvereikhez nyúlnak.

SIMON. Hunyadi közelít!

IDA. Itt ne találjon, a gyenge asszonynak nem illik fegyver közt mulatni.

SIMON. Maradj még, ez a föld sajátunk, békén mulathatsz; a bajnok szív dagadoz a szépség körében.

NEGYEDIK JELENÉS.

Hunyadi pánczélosan, *Mohai, több alvezérek, az előbbiek.*

SIMON. Üdvez légy fővezér! dicsőséges vajda!

HUNYADI. Kötelesség útján ha járok, téged Kemény! már ott lellek. Mint látom, nemes vendégek gyűltek öszve nálad. *(Idához fordúl.)* Köszöntlek nemes asszony táboromban! A mi a bajnokot magas tettekre gerjeszti, örömmel szemléljük, mert jelenléted tanítja miért kell harczolnunk; mélyen illetődve hazája képét tekinti benned a bajvívó, mert te is, mint az, szerelme kedves zálogát kebleden neveled; az anya szelíd szózatja mint egy édes hang az ifjukorból lelkét ébreszti.

Ida. Nyugodtan állok környűlvéve az erősöktől, szép jövendőt ígér nemes bátorságok, a gyenge szív teljes bizodalommal a hatalmas szárnyai alá vonúl és megnyílik édes reményeknek. Ím, itt is egy bajnok vér gyümölcse érik a hazának; nő és tanul igaz férfiú lenni.

Hunyadi *(öreg Keményhez)*. Te is itt vagy, barátom? Az agg oroszlán szeret fiai közt lenni és hajdani tetteit azokban újonan szemlélni. *(Kezét nyújtja neki.)*

Öreg Kemény. Ez a kar engem is egykor győzödelemre vezetett, most már áldani csak, de követni nem tudom. Hunyadi! látásod elűzi öregségem éjjelét, a régi szabadságot és a dicsőség mennyei világát látom ereszkedni szenvedő hazámra.

Hunyadi. Lenne bár való kivánatos látványod, és igyekezetünket boldog vég érhetné! Barátim! hazánk váltsága egyiránt érdekel, készüljön kiki megtenni férfiúi részét, hogy a jövendő és a szabad maradék áldhassa létünket. Holnap hajnal hasadtával támadjuk meg az ellenséget, villogó kardjaink rémítsék őket vissza, hogy míg vérökben tapodó paripáink előszáguldnak, a haza lerázhassa lánczait és a szabadság bájoló napja virítsa földünket.

Mohai. Merre zászlód lobog, hol szavad menydörög, ott lesznek híveid, és szélvészként rohannak a pogányra.

Simon. Uram vezér! Kereszti visszatért, kikémlé a török tábort, most nyugalomra ment; én vettem által újságát.

Hunyadi. Mit hozott?

Simon. Mezet bég most is Szent-Imrénél táboroz, épen nem másítá előbbi állását; úgy látszik, megtámadtatni akar, minthogy mély árokkal vonta be magát.

Hunyadi. Jele, nem bízik magában, így tehát mi kezdjük a harczot.

Simon. Negyven ezerre mondotta seregét, azon kivül tíz ezer segéd népre vár.

Hunyadi. Nagyobb számú népet is láttunk már szaladni. Vitézek! holttesteinkkel töltsük be árkaikat, hogy a fenmaradtak ezer halállal onthassák ki haragok lángjait és leronthassák a rablók hatalmát. A sereg készen legyen. Barátim! még az éjjel rendelem el a csatát, jertek azért sátoromba hadi tanácsra; egyesült erővel üssünk reájok és holnap vagy elveszünk, vagy egész Erdély zengve dicséri a szabadító istent. *(El akar menni.)*

Simon. Vezér! egy szót engedj nekem. *(Atyjához.)* Atyám! vezesd haza Idát, még látlak bennetek.

Hunyadi *(int, az alvezérek elmennek, a sereg eloszlik, azután Idához fordúl)*. Nemes asszony! nyugodtan hallád a szót, mely férjedet csatába hívja, vedd tiszteletemet! Ily nagylelkű asszony forró kebelén terem a vitéz, ki híven megfelel e földi kétes pályának. Szerencsés ország, melynek termékeny földje ily bájos virágot nevel, mennyei illatot, édes kényeket osztogat az és gyengédeden egyengeti a vándor tövises útját. Kemény! áldom sorsodat; érdemes szívre talált erkölcsöd.

IDA. A leendő veszély háborít ugyan, de férjem kötelességét becsülni tanultam; a bajnok tüzét oltani nem engedi hazám szeretete, én is érzem a szabadság malasztját. Harczolj, kedves! dicsőségedet méltánylani tudom.

SIMON. Ida!

ÖREG KEMÉNY. Hunyadi! légy boldog! harczolj, győzz és atyai kezeddel töröld le a haza könnyeit. *(Idához.)* Jer kedves leányom. *(Ida, öreg Kemény, Lajos el.)*

HUNYADI. Simon! mit kivánsz tőlem?

SIMON. Csekély magában, de előttem nagy a mit kérek. Engedd holnap az ütközet alatt formádat viselnem, hadd tartson az ellenség engemet Hunyadinak.

HUNYADI. Különös kivánság! mi ösztönöz arra?

SIMON. Ne kérdezd most okát, megtudod utóbb; engem a büszke gondolat, hogy Hunyadi voltam, egekbe ragad. *(Fellengezve.)* Te voltál dicső, te voltál egyedűl az, kit elérni törekedtem, téged vevélek például hazám annyi nagy emberei közt, a kivánat ösvényeden élni és halni legfőbb czélom vala. Benned találtam azon tökélyeket, melyek egyedűl nemesítik a férfit, a bajnokot.

HUNYADI. A barátság szokta kedveltjét tökéletekkel ékesítni, melyekkel az nem bír; te is némely erkölcsöt kebledből veszesz és nagylelkűen barátod szívébe rakod le.

SIMON. Barátodnak neveztél! oh e szó nagyra lelkesít, érdememet oly méltán emeli. Engedd által nekem holnap fegyveredet, pánczélodat, lovadat.

HUNYADI. Ez az a nagy kérés? sajnálnám, ha most hallanád először Hunyadi értékét közösnek barátival. Miért tészsz erre ily nagy árat? ily hazafiért Hunyadi vérét se kiméli.

SIMON. Midőn Szendrő falai alatt megsebesítve, tehetetlen, bizonyos halálnak oda adva a földön hevertem; midőn egy török már lándzsáját mellemnek szegezte, te voltál megmentőm. Akkor titkon éltemet neked szentelém, ím most megtartom esküvésem.

HUNYADI. Ezen tettemet vitézséged eleget meghálálta; hogy szerencsés voltam neked egykor szolgálni, azért jutalmazott önérzésem, hiszen Kemény is arra mindenkor kész volna. Valóban, kérésed oly csekély, hogy szinte szégyenlem azt teljesíteni.

SIMON. Ha ezen csatában el találnék esni, Idát, fiamat oltalmadba ajánlom; neveld fiamat igaz magyarnak, általad az erkölcs magva leginkább tenyészik.

HUNYADI. Mely kora aggodalom, mely komor képzetek! Barátom, mit jelent ez ömledezés? nincs most idő ábrándozásba merülni. Mi ez? Annyi harczokat kiálltunk és ebben ellankadnál?

SIMON. Nem lankadás, nem csüggedés vezeti nyelvemet, nem; tiszta elégedés, édes megnyugvása egy boldog léleknek, a színváltozott szemnek végső tekintete szeretett földjére, egy szerencsésnek honától való végső búcsúzása. Tehát számlálhatok adományodra?

HUNYADI. Végy el mindent, csak kardomat hadd

meg; az nekem elég. A hadi tanács után mindjárt általszolgáltatom a mit kívánsz.

SIMON. Köszönöm, Hunyadi! és ha pánczélod véremtől piroslik, akaszd fel azt a haza oltárára, mely hogy megálljon, Hunyadinak élni, nekem halnom kell. Lássa a jövendő, hogy Kemény szerette hazáját, szerette barátját.

HUNYADI. Kemény! te ritka virága a hazai szeretetnek, jer mellemhez! Ha ily szív az enyémhez záródik, ha érdemimet ily férfi megismeri, tépje bár le a sors a borostyánt fejemről, én megelégszem. Elvárlak sátoromba. *(El.)*

SIMON *(egyedül)*. Áldalak, mennyei végezet! hogy erőt nyujtasz és kedvező sugárt vetsz áldozatomra. Éltem adóját ím híven lefizetem, és a szerelem karjából első anyámnak szent ölébe dülök. Takard el, hazám, hidegült poromat, és ha tettem által újra felvirágzasz, nyujtsd gyümölcsödet a buzgó maradéknak, hogy lássa és érezze mit ér a haza. Megyek tehát! örömmel a halál karjaiba dülök és habár az idő zavarja lerontja is a halmot, mely hamvamat elzárja, ha borostyán helyett tövisek fedik is setét lakhelyemet; lesz egy buzgó fia a jövendőnek, ki könny-ejtve feljegyzi tettemet és csendes oltárt emel emlékemnek. Legyen hát a láncz elszakasztva, szebben nem lehet a porból kifejtődzni. Hunyadi él és vele Magyarország! *(Be a sátorba.)*

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Öreg Kemény szobája.

Öreg Kemény, Simon, Kereszti.

SIMON *(Hunyadi pánczéljába öltözve).* Így barátom! kész vagyok az áldozatra, köszönöm utolsó szolgálatodat.

ÖREG KEMÉNY *(fiának nézésébe elmerülve, magában).* A természet kettősen adja a mi legdrágább; ha egyik elvész, éljen a másik.

SIMON *(Keresztihez).* Ha elestem már, mondd meg Hunyadinak, mi okból kértem el ruháját; vidd köszöntését elváló barátjának.

KERESZTI. Ha fenmaradok, de nem hiszem. Melletted szoktam mindenkor harczolni, most se válok el tőled, a végső menetelt híven veled teszem: veled halni kivánatosb nekem e rövid életnél.

SIMON. Maradj tehát! oszd fel velem a halált, ki az életben mindent oly híven felosztál; egyesült vérünkben tükrözze magát a szabadság serdülő napja.

KERESZTI. Mint vagyon a csata rendelve?

SIMON. Az elöcsatát én kezdem az erdélyiekkel, azalatt Hunyadi a nagy sereggel Ompoly völgyén az ellenség derekára huzódik; ha velök harczba keveredett, mi hátat fordítunk, hogy engem Hunyadi gya-

nánt üldözzön a török; az én elestem őket zavarba hozza és vélt győzedelmök romlásokra válik.

KERESZTI. És holttetemünk felett ünnepli Hunyadi szép győzödelmét. Hah! mi az élet ily dicső halálért? Simon! a hajnal közelget, én megyek magamat felvasalni. *(Öreg Keményhez.)* Isten veled atyám! a síron innen többé nem látlak. *(El.)*

SIMON. Vigasztald magadat, atyám! a halál csak annak rettenetes, ki soha nem élt; hidd el, nem nehéz elválni, ha áldás követi jelenésünket; ily pillantatban látszik leginkább az élet becse és világos lesz az örökkévalóság felséges érzése. Atyám! én elmúlok, de tettem fenmarad. Tehát hasonlónak találsz?

ÖREG KEMÉNY. Ha ezek a szemek nem vesztegetett bírák, Hunyadit képzelem benned.

SIMON. Ő lesz ezután fiad, halálomban annak születik és így nem marad öregséged árván.

ÖREG KEMÉNY. Nem fiam! nem maradok árván, mert élni fog Erdély és azon halál, melylyel megmented azt, neked örök életeddé válik. Oh, miért nem követhetlek! Ott a falon függ kardom, mely hajdan a zivatar közt villámlott, és ordítva omlott a pogány előtte, ha erős jobbom azt felemelte; most lankadva lehajlik velőtlen karom és mélyen hüvelyében rozsdásodik a vas, nem villámlik többé.

SIMON. Te akkor hordozál fegyvert, midőn én nem bírtam, most mint lelkednek örököse átveszem tisztedet. És ha saját földem véremet itta, vidd el fiamat, kedves unokádat, azon helyre hol elestem, és ha

kérdi atyját, mutass síromra és mondd: itt nyugszik atyád, éltével védette földjét, hogy te szabad lehess; ott édreszd lelkét magas tettekre, ott tanúljon valódi férfiú lenni. Ünnepi hely légyen nektek sírhalmom, könny ne áztassa, kedvesim, szemeiteket; csak csendes áldást mondjatok a megholt hamvára, ki éltét tinektek szentelé. Ida ültesse a szerelem virágit.

ÖREG KEMÉNY *(fájdalmasan)*. Fiam! oh fiam! emberi voltom áttör a szíven, atyai fájdalmam könnyekre olvaszt.

SIMON. Örömkönnyek azok, a hazának folynak. Ha majd zászlóinkat magasan lobogni látod, ha győzödelmi kiáltás az eget hasítja, ha minden szív örömre derűl; akkor, akkor atyám, ez a fájdalom édes boldogsággá válik. Nézd meg, atyám! nincs-e hiba öltözetemben? *(Sisakját felteszi.)*

ÖREG KEMÉNY. Úgy tetszik, sisakját belebb hordozza Hunyadi. *(Igazítja reszkető kezekkel.)* Bocsáss meg, hazám, e reszkető kezeknek! bocsáss meg az atyának, hogy szent oltárodnál az áldozatot visszatartóztatja, hogy az istenség színe előtt ő földi veszteségét siratja. — Így fiam! *(Karjába dül szakadozó szavakkal.)* Így! Hunyadit áldom.

SIMON. Most jer Idához! még egyszer akarom őt látni, ki éltemnek annyi örömet készített, még egyszer fiamat dagadó szívemhez szorítni. Jer, jer! hadd ürítsem ki e földi érzésnek legutolsó kelyhét. *(Elmennek.)*

MÁSODIK JELENÉS.

Ida szobája, az asztalon gyertyák égnek.

Ida az asztalnál ül és hárfán játszik, *Lajos* mellette egy karszéken alszik.

Szállj alá, te édes remény!
Enyhítsd zajló keblemet,
Ereszkedj le mennyei fény!
Éleszd, ápold szívemet!

Te vagy híve a szegénynek
Bármely nehéz sorsa lön,
Gyámola komor éltének
S barátnéja e földön.

A szenvedő könnyeinek
Forrását elszárítod,
A kétség vad seregének
Ostromát elfordítod.

Edes gondos szorgalommal
Apolgatod az embert,
A kit a sors vas karjával,
Bár méltatlan, alá vert.

Mert elhagyva a világtul
Azt a reményt találja,
Hogy könnyeit a siron túl
Egy jó angyal számlálja.

Karjaid közt mosolyogja
A sors forgó játékát,
S édesdeden általfogja
Boldogsága árnyékát. *(Elhallgat.)*

Mulandó árnyék e földi boldogság! A nap leszáll és létünk setét homályba borúl. *(A hárfát félre teszi.)* Hasztalan! a szelid hangok édes zengzeti, magányomnak egykori biztosi, nem vígasztalnak már. Fekete rémzetek borzogatják lelkemet s megnémítják a remény kecsegtető szavát. Hol marad Kemény? rettegek éltéért. Ha ő — nem, nem, a szerencse annyi csatákban magtartá őt, most is — de álnok! ki bízhat abban? — Egész lénye megváltozva, nem földi tűz ragyogott szemében, égő tekintete nagy feltételt és örök elválást vallott, midőn utólszor forró kebeléhez zárt. Hah! én őt elvesztem. Dicsőséget keres, felejti a szerelem könnyeit; e földi boldogság keskeny vala neki, a halálban keres örök életet! Úgy van, én őt elvesztém! Fiam! szegény árva! *(Fiát szemléli.)* Alszik! mennyei béke rajzolja magát angyali képén, édes álmak őt az égben hordozzák, nem érzi az anya fájdalmát, nem élete zordon mivoltát! *(Ömledezve.)* Nyugodj tehát ártatlan virága hív szerelmünknek! ne zavarja békédet a komor jövendő, sem a jelenlét szomorú órája. Boldog életkor! létünk szép hajnala! Körülted az ég üdvössége lebeg, a gyermekség rózsás ösvényén virágzik egyedül az öröm tiszta kelyhe, mosolyogva néz az időbe, csendes partját az élet habjai nem mossák, nem zavarja a sors csendes nyugalmát. Álmodj a mennyben! Küldj enyhitő sugárt e zajló kebelbe!

HARMADIK JELENÉS.

Öreg Kemény, Simon, az előbbiek.

SIMON. IDA!

IDA *(megijedve)*. Nagy isten! Hunyadi!

SIMON. Ne ijedj meg kedves, én vagyok.

IDA. Mit jelent ez az öltözet? Hunyadit véltem —

SIMON. Légy nyugodt! a seregek ura kettőztette Hunyadit, hogy az egyik lerontsa a török holdat, másik felhozza a magyarok napját; egy kis szemfényvesztés az ellenség ellen.

IDA. Félek, hogy az engem is illet. Kemény! ez a láng szemedben nem földi ragyogvány, a halál gyújtá azt, az enyészet szülöttje.

ÖREG KEMÉNY *(félre)*. Jó lélek, tanulj veszteni! Töviseket fon a sors koszorúdba, élted szépét immár általélted.

IDA. Komor kétségek dobzódnak belsőmben, tenmagad hívtad őket fel setét helyökből. Kemény! nem az ellenség, te, te vagy nekem félelmes; hidegen mint egy sír lakosa lépsz az életbe s megint visszakészülsz setét házadba. Kemény! te halni akarsz!

SIMON. Szabadon választva irányzom reptemet váltságtokért és a szolgaság fölé teszem a halált, ha vesztünk oda fent el vagyon tökélve. De ne félj kedves, két Hunyadi védelmezi Erdélyt.

IDA. Nem, nem, a férji hűséget most először megszegted; hirtelen vágyak frigytörésre késztetnek és visszataszítják a szívet, mely egyedül neked ver; egy csalóka fénynek feláldozod a tieid boldogságát. Oh,

hol találok igazságot? hol enyhelyet? ha ez a kebel is már bezáródott! ha keservimet e szív se hallgatja!

SIMON. Ott a nyugalom csendes országában, hol a boldogok körűl örök nap sugárzik; hol minden erkölcs jutalmát elnyeri és a szív örök ífjuságra virrad; hol a földi inség lakhelyet nem talál, könny nem szakad többé az éghez fordúlt szemből; hol a sohajtás szomorú hangzatját buzgó áldások zengzete váltja fel és a szerelem nyugtató öléből semmi idő, se változás a szívet fel nem költi: ott a lélek honában elválás nem fenyeget, ott az örökkévalóság szárnya alatt frigyünk el nem szakad: ott Ida! ott örökre bírhatlak.

IDA. Hasztalan iparkodol égi szavakkal nyugtatni, elaludt benned a szerelem lángja; hideg, érzéketlen, mint ez a pánczél melleden, csak dicsőséget keressz, ha mindjárt ez a szív megreped is.

SIMON. Igazságtalanná tesz az álomtalanság és a szelíd szerelem, mely a veszélytől retteg.

IDA. Hány éjjelt tölték ébren, míg te oda valál, és soha se hunyt el a remény világa, soha a viszontlátás szép bizodalma: ez más ellenséges érzés. Oh, kiméld éltedet.

SIMON. És szomoríthat halálom, a szép halál hazámért? eltépbetnéd a koszorút, mely oly ritkán zöldelik? Nem, nagy lelked szabadságát jobb szereti nálamnál, vesztemet nem siratod. A szerelem enged a bajnoknak, hol rablánczok csörögnek. *(Karjába veszi.)* **Áldott lélek! a mit szépet és jót e földön érzettem,**

mind neked köszönöm, de emeld fel magadat ez élet keskeny köréből, a jobb lelkek világos honába — oda, oda utasítlak.

IDA. Oh, el nem érhetem magas reptedet, nincs elég erőm az ég határit mérni, ércz kötelekkel a földhöz csatolva, téged kiált a szív nyugtató segélynek. *(Trombita harsog.)* Hah! mi ez?

LAJOS *(felrettenve anyjához szalad)*. Anyám! anyám!

IDA. Jer tehát fiam! emeld fel ártatlan szavadat, talán előbb béhat atyádnak mellébe. Jer! kérd, hogy ezután is vezetőd maradjon.

SIMON. Ida, mit mívelsz? Oh haza!

LAJOS. Mely szép vagy atyám! csatázni mégy? — Engedd őt menni anyám, majd elűzi azokat a rút embereket.

SIMON *(fiát melléhez ragadja)*. Égi követ! A szent igazságot hirdeted atyádnak, a férfinak kötelességét. Ida! engedj, minekelőtte elválok, még egyszer kebleden függni, még egyszer a tiszta szerelemnek szent kelyhét üríteni. Oh, légy erős és fogadd ezen nagy pillantatban, hogy hasztalan panasz, emésztő csüggedés erőt nem vesz rajtad Itt, *(Lajosra mutat)* itt szerelmem záloga, erre szálljon ritka hűséged! *(Trombita harsog)*.

IDA. Rettentő hang! halált ordítja fel vad riadása!

SIMON. Fogadd nekem, hogy le nem mondasz az élet öröméről és búval bánattal élted nem emészted.

IDA. Kegyetlen! mit kivánsz?

SIMON. Ida! ez utolsó kérésem.

IDA *(nagy küzdés után magát karjába veti)*. Fiamnak élek, hogy hasonló lehessen dicső atyjához.

SIMON *(elragadtatva)*. Harsogj hát ércz eszköz! vége már földi dolgaimnak. Ida, légy boldog! röviden éget a fájdalom, de szerelmem bére örökké tartandó! Engedd lelkedet a por gyengeségén győzni, és halálom nem lesz rettenetes. Vedd köszönetemet annyi sok szép órákért, annyi édes örömökért. Ím, a szerelem öszvekötött bennünket, a szerelem elszakaszt. Ida! atyám! fiam! isten véletek. *(A szemeit törli, gyenge szózattal.)* Az örökkévalóságból még ezen harmatot. *(Trombita harsog.)* A haza halni kiált. Legyetek boldogok! *(Hirtelen kirohan.)*

IDA *(öreg Kemény karjába dűl)*. Jaj! a sír megnyílik, vissza nem tér többé.

ÖREG KEMÉNY. Menj dicső! menj egedbe! lebegtesd a béke pálmáját áldó hazád felett, gyengén zárja bé szemedet a szerelem angyala.

IDA. Oh, irtóztató szerelem! ha rövid boldogságod ily nehéz adót kiván. Atyám! kölcsönözz szavakat súlyos fájdalmimnak! ne ezt a rettentő békét, hideg dermedésbe hozza a lelket.

LAJOS. Anyám! mi bajod? légy vidám! az atyám megtartja szavát; ne félj, védelmez bennünket.

IDA. Oda létem szépe! ezen üres élet mitől félhetne még? *(Fiát karjába veszi.)* Te kedves alakja, te maradsz csak hátra, tanítsd türelemre elhagyott szülődet.

ÖREG KEMÉNY. Jer a szabadba, leányom! a kelő nap szárnyain repűl felénk a régi szabadság és enyhülést csepegtet fájló sebedre.

IDA. Jer, jer a szabad ég alá, hadd fogjam fel Kemény végső lehelletét. *(Elmennek.)*

HETEDIK JELENÉS.

Szabad táj, a nap épen a kék hegyek közül felkel, jobbra egy domb, melyen *parasztok* állnak és a csatát szemlélik.

ELSŐ PARASZT. Nézd azok a kékek a mieink, előre nyomúlnak.

MÁSIK PARASZT. A tarka törökök a hegyre vonúltak.

ELSŐ PARASZT. A könnyű lovasság előre vágtat. Mely por emelkedik, nézd! egész egy osztály az őri hegynek indúl, a vezér vezeti őket, veres zászló kezében, szürke paripáján; nézd mint vágtat a hegynek, szinte hallom lángító szavait.

MÁSIK PARASZT. Az Hunyadi!

ELSŐ PARASZT. Nem. Kemény, a mi urunk! előbb láttam őt a fővezér pánczéljában. Hah! nézd, már öszveütköztek. Oh, miért vagyok öreg, miért erőtlen.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Öreg Kemény, Ida, Lajos, az előbbiek.

MÁSIK PARASZT. Itt jön az öreg úr unokájával.

ÖREG KEMÉNY. Ezen dombról, édes leányom, mindent megláthatunk!

IDA. Nem, nem kivánom látni. Szemem a harcztól irtózva fordúl el.

ÖREG KEMÉNY. Ida! nyugodjál meg az isteni végzésen! vélünk az ég segédkeze, rettegve omlik

előtte hitünk ellensége. *(Messziről az ütközet lármája hallik.)* Villámok szakadnak a setét mezőre és porrá zúzzák a hitetleneket. *(A parasztokhoz.)* Barátim! mit láttok?

Első paraszt. Az őri hegyen keményen harczolnak; mint kivehetem, a székelyek.

Öreg Kemény. Azokat fiam vezérli.

Első paraszt. Keményen nyomják az ellenséget. Hah! mely kevélyen lobognak zászlóink.

Másik paraszt Az én fiam is azok között vagyon.

Öreg Kemény *(térdre esik)*. Seregek ura! segítsd a magyarokat! vezesd híveidet, hogy letiporva a pogány, érezze örök hatalmadat.

Ida. Oltalmazd férjemet! vezéreld karját, hogy szabadon áldhassuk mennyei dicsőséged.

Első paraszt. Hah! a székelyek visszafordúlnak, minden felől tolong az ellenség, most — most —

Ida. Nagy isten! elesik.

Másik paraszt. A völgyben harczolnak, új török osztályok száguldnak elő, a veres zászló körül szörnyű a vérontás.

Ida. Mentsd meg! oh mentsd meg, uram, őtet!

Első paraszt. A törökök öszvecsoportosúlnak, a veres zászló hajlik. Hah! a vezér — uram irgalmazz.

Öreg Kemény. Vedd magadhoz örök istenség! vedd fel szent öledbe, hozzád, hozzád!

Ida. Ő az, ő az! látom mint rohannak reá, sűrű vágások omlanak fejére, ott áll mint egy vérző szent! szemei az eget keresik, vére a hazai földet. Kemény — férjem —

Első paraszt. A vezér elesett, a törökök diadalt

kiáltnak — vége, vége mindennek, most halni idő lesz.

Másik paraszt. A csata megújúl, az őri hegy tetején magyar zászlók lobognak, a székelyek újítják a harczot, a török közben van. Nézd mely szörnyű a zavarodás! rajta magyarok! rajta vitézek!

Első paraszt. A törökök rendetlen szaladnak, táborjok ég — hallod, hallod a győzelemkiáltást! Úr isten! téged áldunk!

Öreg Kemény. Oh égi igazság! most már eleget éltem.

Ida. Vége tehát! Ő volt a győzedelem ára! ezen szellő csendes lehellete végső sohajtását hozta. Kemény! ég felé lebegve nem ügyelsz a hátramaradtak sűrű könnyeire; ott az örök üdvösségben várod csillagkoszorúdat.

Lajos. Te sírsz anyám? jer kössünk koszorút! Atyám ha visszatér, megörűl neki, én szedek virágokat. *(Elszalad.)*

Ida. Elhervadt a virág, ékes fejét a föld felé hajtja, a mulandóság keskeny házát már nem ékesíti.

Öreg Kemény. Ida! légy erős, könnyek folynak a közhalálnak is. Oh, engedj nagy lelke megismérésében nyugalmat tenyészni, higyj vígasztaló szavának; szerelem adá őt, szerelem vette el; légy erős.

Ida. Erő! mely puszta szó! a méltó fájdalom gúnyolja értelmét; a szegény teremtés, mely mindent elvesztett, keservében találja nyugalmát.

Első paraszt. Egy osztály székelyek jönnek előnkbe, valamit kísérnek.

Másik paraszt. Hunyadit is velök jönni látom.

Öreg Kemény. Fiam meghalt a hazának, meghalt az övéi szabadságáért! Ida! az a gondolat enyhíthet, hogy századok múlta után is nevetek egy fényre olvadva, a jövendőségnél dicsőűl fenmarad és mint egy hívség csillaga, örökké tündöklik.

Ida. Mi a dicsőség a szerető szívnek! csalárd ragyogványa be nem hat az üres kebelbe. Atyám! ő engem nem szeretett, mert hidegen halni ment és nem talált méltónak a haza titkára.

Öreg Kemény. Könnyeidtől tartván, hallgatott, az által lelkének örökösévé tett.

Lajos (*visszajön virágokkal*). Hoztam virágokat, a völgyben szedtem azokat. Ne búsúlj anyám! majd én most koszorút fonok, meglátod mint illik atyámra. (*Félre ül és koszorút fon.*)

Öreg Kemény. Ezen gyermek által a természet szól hozzád, hallgass ártatlan szavára. Én is elvesztém őt, de gyászolni hazám ünnepén nem tudok.

HATODIK JELENÉS.

Szomorú mars hangzik, katonaság földhöz eresztett lándzsákkal lassan elöljön és meghalt Keményt pajzsokon hozzák, *Hunyadi* és néhány alvezérek a rendet követik.

Hunyadi, több katonaság, az előbbiek.

Ida. Igaz, hát igaz, ő nincs már! a legjobb, ki e földön élt! Kemény! — így látlak meg téged.

Hunyadi. A mi halandó volt Keményben, ím itt vagyon. Nagy lelke értem és a hazáért világos honába

költözött. Nemes vérét saját földje itta, hogy szabadság terjedjen maradékára.

IDA *(reá borúl)*. Oh! megismerlek kedves! Oh csak egy tekintetet vess e nyomorúlt földre.

HUNYADI. És te öreg bajnok, nyisd meg karjaidat az örök álomnak, élted legszebb perczenetjét ime most ünnepelheted. Fiadé a mai dicsőség, ő volt vezér, ő a törökverő. Itt fekszik a szerelem és a barátság ritka áldozatja, a hazáért vert nagy szíve megszakadt és vele a szolgaság láncza. Nekem volt ez a halál szánva, ő nagylelkűen felváltott; de azzal útat mutatott, mint kell élni és halni.

IDA. Tekints még egyszer azon földre, mely tégedet áld. Hasztalan! megnémúlt, a halál vissza nem adja prédáját.

HUNYADI. Szüntesd könnyeidet, emelkedjél fel hozzá, nagyobb az ő tette e földi fájdalomnál.

LAJOS *(anyjához)*. Ím a koszorú kész. Alszik atyám?

IDA. Alszik. *(A koszorút elveszi Lajostól és lassan fölemelkedik)*. Nyugodj tehát, panasz ne háborítsa szent szunyadalmad, mélyen bezárva legyen keservem. *(Hunyadihoz fordúl.)* Vedd ezen koszorút, a haza árvája fonta teneked. Hunyadi! mint ezen koszorú tavaszi ruhában ékesen zöldellik, úgy virítson örök fényben nevetek hazánk egén, magas példájára a jövendő időnek. *(Neki nyujtja a koszorút.)*

HUNYADI. Őt illeti ez, a győző homlokára fond koszorúdat! füröszd vérében, hogy lángszínben ragyogjon a haza oltárán; és ha mi is megszűnünk

harczolni, ha a mezőn elnémúl szavunk mennydörgése, ha hazánk szabadságát romlás fenyegeti, akkor ennek látására a jobb szív ébredjen fel és hasonló tettekre hevűljön.

Ida *(a koszorút Kemény mellére teszi felhangzó szavakkal).* Szerelem! barátság! a köz hálaadás így áld meg tégedet. *(Lelkesedve fiát felemeli.)* Fiam! légy ehez hasonló.

Hunyadi. A hol elesett, ott legyen sírja; márvány ne ékesítse halmát, nevét tette örökké hirdeti. Félre tehát minden búsongással! *(Kemény zászlóját ragadja.)* Barátim, új erővel üldözzük az ellenséget; győzödelmi hang harsogjon a levegőben. *(Diadalmars hallatik.)* A halál csak a porból valót ragadja el, Kemény él, él míg egy magyar lehel. *(El a katonasággal. Ida, öreg Kemény Simonra borúlnak, a földnép letérdel, a kárpit lassan lefordúl.)*

BARÁTSÁG ÉS NAGYLELKŰSÉG.

EREDETI DRÁMA.

(1820.)

SZEMÉLYEK.

Király.
Remete.
Udvarnokok.
Vadász szolgák.

Régi gótikus kápolna, a közép oszlop előtt egy koporsó vagyon helyheztetve, azon felett koszorúzott lant függ; a koporsó körül virágos csuprok állanak. Jobbra régi oltár, melyhez egy hárfa vagyon támasztva. Az egész hely az ablakon keresztül ható nap sugáritól világosíttatik. Csendesség.

REMETE (*egyedül jön*).

Csendes magány, köszöntlek tégedet!
És titeket barna oszlopok, mohos
Falak, keservim egyetlen tanúi!
Ím bánatos érzettel jövök megint
Egy kedves árnyat ölelni s félre
Vonúlva minden földi nesztül, itt
Hűs rejtekedben a barátság
Emlékét ünnepelni. Tégedet
Köszöntlek keskeny háza a komor
Enyészetnek! téged hideg bolt,
Mely elzárod kedveltem hamvait.
Reád borúlva veszteségem
Fájdalma könnyűl, új erő tenyészik
Keblemben, s az örökkévalóság
Szent érzeménye győz a meg-
Indúlt sziven. Mosolygva állnak
Előttem annyi édes képei
A múlt időnek és vigasztaló

Zengzettel nyúgalomra intenek.
Jól ismert hangon a barátság
Hív angyala e sírból felszól hozzám,
Csendes türelemre bír, felfogja
A gördülő könnyet, gyengédeden
Szelíd keblére von s békét lehel
Szent íhletése. Oszlik a setét
Homály! az egyesűlés nyugtató
Reménye, a viszontlátásnak égi
Világa itt reám sugárzik; itt
Könnyebben hordozom létem kinos
Terhét s kietlen partjain is az
Emlékezet virágait szedem.

(Messziről harangozás hallatik.)

A szomszéd klastromban szól a harang,
A búcsuzó napot köszöntvén,
Haza hívja a fáradt munkásokat
És ájtatos vizsgálódásra,
Mély eszméletre inti a szerény
Atyákat, a szentegyház fiait,
Kik önkényt elhagyván a porvilág
Kétes dolgait, az égnek szentelék
Magányos éltöket, magokba szállva,
Az áldozó oltár elé borúlva
Dicsérik a mindenhatót,
Templomjok csendében magasztalván
Őtet, buzgó zsolozsmákat repítnek
Az égbe; ott Seraphim szárnyakon,
Túl a világ keskeny határain
Az üdvösség virányait keresi

Színváltozott szemök. — Ti boldogok!
Az indulat tolongó árjai
Már nem zavarják békepartotok,
S a földi életnek csalóka fénye
Nem ébreszt bennetek hiú
Elérhetetlen vágyakat. Tinéktek
Nem rettentő a sír, mert tiszta lelketek
Meggyőzi a por gyengeségeit
S a csillagok felett szebb életet
Keres. Én is egykor, mig ezen tetemben
Lélek lakott, hozzátok költözém,
A tiszta élet s a lemondás
Nehéz törvényit tőletek tanúlni.
Hányszor barátom karján andalogva,
Ha mesziről ez a harang kongott,
És a torony keresztje a magas
Tölgyek közűl elénkbe csilloga,
Dagadt kebellel leskelődve állánk
És elmerűlve a természet annyi
Szépségein, vidám örömre
Derűltünk. Oh ti édes órák!
Be gyorsan elrepűltetek! —

Most útamat magam járom, hideg
Az már, a kit e szív forrón átölelt,
Megnémúlt a szózat, mely lelkemet
A boldogok honába éneklé;
Mely édes hangjával levonta
Az eget e szigorú földnek szinére
S mennyei igékkel a fellengező

Lelket az örök világossághoz
Vezette.
Mélyen illetődve
Szemlélem lantodat, mely most setét
Lakásod díszesíti; nincs ki
Zengesse húrjait, nem él a nagy
Művész, nemes szerszáma romladoz,
És a szelíd Múzsák, az ég kedveltjei
Hív tisztelőjöket zokogva
Siratják. Hervad koszorúd is,
Fonnyadtan hullanak virágai,
Minden levél a bús enyészet
Jelét hordozza és létünk mivoltát
Példázza. Ily mulandó, ily sebes
Reptű minden fény, melyet a világ
Nyújt a szegény halandónak! csalárd
Tünemény, mely édes képekkel kecsegtet,
Hiú vágyakkal a szivet betölti,
De igaz valóhoz nem vezet
S a vég határnál hidegen
Elhágy, mint estvénként a szaggatott
Felhők között bujkáló hold
Szökő árnyéka és egy hajnali
Álom bájos jelenési. Hervadt
Ugyan koszorúd, de édesen
Még most is illatoz, mint a múlt
Időnek öröm közt átélt napjai
A bús órákba általlengenek.

(Virágokat szed.)

A serdülő tavasz legelső
Virágival meghintem lantodat.
Nem kérkedő márvány emelkedik
Sirod felett; nem tudja a világ,
Nem a haza, hol nyugszik jeles
Költője, kit hajdan csudált
S hevétől lelkesült. Felejtve van
Nagy érdemed; megszűntél énekelni,
Megszűnt a tisztelet, csak a hív
Barátság őrzi hamvadat s könnyek
Között ünnepli jótevő emlékedet.
Tekints le üdvezült lélek! tekints
Le a magasról és vedd kedvezőleg
Barátod buzgó áldozatját! —
(A koporsót virágokkal meghinti.)

Ily friss emlékben zöldeljen
S éljen neved nagy férfiú! te ki
Legelső a szelíd Múzsákat
Hazánk kies vidékire vezetéd,
És a Helikon szűzeit velünk
Is megkedveltetéd! örök
Díszben ragyogjon híred Hunnia
Egén; éljen s maradjon becsben az
Mindenkor Árpád nemzeténél.

Te hallasz, boldogúlt! árnyékodat
Látom felém lebegni; környülvéve
Érdemsugárokkal jelensz meg
Szememnek és világot gyújtasz

Setét keblemben. Szebb jövendőt
Látok tenyészni, mely megadja azt,
Mit a jelenlét megtagad.
A mennyei láng tartandó lakhelyet
A porban nem talál, oda siet
A honnan eredetét vevé.
Nem fájlalom tehát rövid
Elválásod, mert lelkedet
Örök hazájában tudom,
Hol minden gyötrelem magát kisírta,
És erkölcsöd jutalmát elnyeré.

(Vadászkürt harsog.)

Mely zaj! *(Hallgatódzik.)* Vadászkürt riadoz
Az erdőben; szokott játék, nem háborít.
Ezen romlékony rengeteg magához
Nem vonja a világ fiát, kit a zavar
Éltet s e nyers mulatság örvend.

(Az oltárhoz megyen és a hárfát kezébe veszi.)

Jer rég kedvelt, drága hagyomány,
Barátomtól reám maradt örökség!
Egykor nagy mester égi hangokat
Bájolt ki rajtad, zengjed most nekem
És hirdesd a barátság mennyei
Malasztját; míg e szent magány
Körében a vad élet bűnhödik.

(Leül az oltár lépcsőire és énekel.)

Te létünk kedvező fénye,
Csak jobb lelkek érzeménye,
Ég szülöttje barátság!

Nélküled komor az élet,
Örömsugárt soha nem vet,
Nem édes a boldogság.

Létünk annyi inségeit,
A bú setét fellegeit
Gyengéden elszélesztted,
A szenvedő gyászvilágát
Már hervadozó virágát
Gyámolítva élesztted.

Minden nemes, magas, jó, szép
Általad csak egészen ép,
Mert az érzést neveled;
S a tökélyek templomába,
Az erkölcs áldó karjába
A lelket felemeled.

A világ forgó zavarja,
Az irígy sors hosszú karja
Elránt mindent magával,
De bár miként csapkod és dúl,
A barátság állandóúl
Megvív nagy hatalmával.

(Ezekre a király belép s csendesen viszgálódva a remetét hallgatja, a nélkül hogy az észrevenné őt.)

A barátság hív ölében
Kedvet lehelő körében
A fájdalom édes lesz,
A búbánat messze kerül,
Minden óra gyümölcsöt szül,
Örömöket ád és vesz.

Boldog kinek életében
E szent tűz lángol keblében;
S a mennyei végezet,
Hogy életét szerethesse,
Léte javát érezhesse,
Egy rokon szívhez vezet.

(Elhallgat és mély gondolatba merül.)

KIRÁLY.

Üdvöz légy jámbor remete!

REMETE.

Hah! ki vagy?
Uram! váratlan meglepél.

KIRÁLY.

Bocsáss meg jó ember, hogy ájtatos
Munkádban háborítlak! Itt ezen
Tájon vadászván, lantod édes
Hangzatja e rejtek magányba
Vezérle. Folytasd éneked,
Örömmel hallgatom. *(Körülnéz.)* Valóban,
A merre nézek, a barátság
S egy lelkesült elmének nyomdokát
Látom. Te félni látszatol,
Miért tekintesz oly bizonytalan
Reám?

REMETE.

Uram! ki vagy?

KIRÁLY.

Vadász; különben
Igazságot szerető ember, ki nem
Foganatlan jóért s a szív szelíd
Érzéseit méltánylani tudja. Szólj!
Kinek hamvát őrzöd? kit illet
E buzgó áldozat?

REMETE.

Talán
Eltévedél? jer ífju! én az útra
Vezetlek; itt nem lelsz szivednek
Világi élelmet; te még a lét
Tavaszkorát éled, nem érdekel
Magányos eszmélet s a bánatos
Szívnek bús aggodalma. Jer,
Keressük fel vadász társaidat, én
Vezetlek; estellik már úgy is az
Idő, itt nem mulathatunk.
Te ífju vagy, nyájasb örömre vágy
Szived.

KIRÁLY.

Ha bár nincs ősz hajam,
Még is tudom becsűlni a valót.
Az ember érdemét nem esztendők teszik,
Igaz mértékül venni azt nem
Lehet. — Kit zár el e koporsó? mit jelent
Ez a lant? s e hintett virágok?

Felelj bátran! hidd el, nem rossz kebelbe
Rakod le titkodat.

REMETE.

Ne kérdezz!
Ezen csendes hely a világ fiát
Miként kedveltetné? add fel kérésedet,
Itt földi élményt haszontalan
Keressz, csak a mulandóság
Lehelletét szivod.

KIRÁLY.

Nem első
Látványom a mulandóságban; azt
Véres csaták között ismerni rég
Tanultam, azért ha kimélet
Tart vissza, bátran vallhatod;
Békén erőmre számlálhatsz.

REMETE.

Engedd el titkomat, fő birtokom,
Igaz sajátom. Hagyj el inkább.

KIRÁLY.

Nem, el nem hagyhatlak! csendes keserved
Szivedhez von. Talán segíthetek.

REMETE.

Szólítsd fel sírjokból a holtakat;

Ha azt nem érted, úgy szegény vagy,
És hasztalan segéded.

KIRÁLY.

Könnyeden
Felelsz ! Szólj ! ismersz engemet?

REMETE.

Nem. E magány s keskeny hajlékomon
Kivűl engem már semmi sem érdekel.

KIRÁLY.

Királyodat sem ismered?

REMETE.

Mint serdülő
Ifjút láttam; hiszem sok változott
Azolta s megvallom, nem is kivánom
Ismerni.

KIRÁLY.

Gyűlölöd királyodat?
Avagy csak elvonultságod teszen
Iránta oly hideggé?

REMETE.

Hadd el azt.
Magába szok' vonúlni a szegény,
Ki a világtól többé nem reményl.

KIRÁLY.

Megnyitja a szivet baráti érzet,
Előbb énekléd jótevő malasztját.

REMETE.

Nekem kedves fájdalmam; enyhülést
Magában lel.

KIRÁLY.

Komor tekinteted
Tagadja vallásod; makacs
Ellenkezésed ingerel.

REMETE.

Miért
Akarsz erővel részesűlni
Titkomban, melyhez engemet
Nem földi indulat csatol?
Add fel kiváncsiságod, itt
Megszűnt a földi gyengeség.

KIRÁLY.

Lekötve tart egy titkos érzés
Ezen boltnál s valót keres.
Jó ember! nyisd meg kebledet; hiszem ki
Így tud szeretni és a holthoz is
Példátlan hívséggel viseltetik,
Az szívtelen az élőhöz nem lehet.

REMETE.

Oh ífju! ten nyugalmadért
Ne óhajtsd azt; különben higyj nekem,
Setét homályba dül minden világi
Ragyogvány, melyet oly forrón az ífjukor
Ölel s mosolygó fénye semmivé
Leszen. Ne kívánd, hogy felfedezzem e
Fátyolt, mely a hideg valót fedi,
Nehogy képzeleted tündér alkotmányit
Lerontsa jégkezével. Ezt a nagy
Férfit, kit most ezen koporsó el-
Takar, kit a bubánat oly korán
A sírba fektetett; ezt hajdanában
Országok ismerék és nemzetek
Magasztalák. Kedveltje egy hatalmas
Királynak, a sebes hír égig
Hordozta nagy nevét. Most én utolsó
Barátai közűl e rejtek helyen
Tartom porát, ezen magányba
Rakám le csontjait; hogy minekután
Bal sorsok érték őt, az ádáz
Irígység s üldözés a holton
Ne bűnhödjék. Leszállván csillaga
Szerencséjének, számtalan baráti
Közűl magam maradtam híve s most
Halála emlékét ünneplem itt.
Nevét ne kérdezd, áldozz könnyeket
A számkivetettnek és távozz.

KIRÁLY.

Hogy élhetett ily férfi köztünk,
Kit a világ csudált s csak énelőttem
Maradt titokban?

REMETE.

Arra nékem
Felelni nem illik, tennen érzeted
Birálja azt.

KIRÁLY.

Nevezd őt; hadd tanuljam,
Ha már az élet öszve nem hozott
Bennünk, őt sírjában becsülni
S tisztelni érdemit, nemes tulajdonit.

REMETE.

Ha a világ mulandó birtokát
Ohajtod s a nagyok kegyelme
Után vágyol, kerüld ezen helyet;
Ne várj magas bért résztvevő
Jószívüségedért, sőt üldözést.
Mert tudd meg: a királyi szó
Ezt elkárhoztatá s mindnyájokat,
Kik vele bármely frigyben voltanak.

KIRÁLY.

Tehát bünös volt, mert nem üldöz
Ártatlant a király és fénytelen
Nem hagyja a valódi érdemet —

REMETE.

Ki okvetetlen szolgál és vakon
Bókol minden tetteinek, légyenek
Azok bár a törvény s igazság ellen.
Ez gyenge kézzel a világ
Forgó kerekéhez nyúlt s erővel azt
Forgatni nem tudván, a síkos úton
Vesztét találta. Egy erősb
Lélek magas reptének gátokat
Akarván vetni a föld dolgaihoz
Szokatlan éneklő, s azért királyi
Barátja mérges ellensége lett
S tán vétke felett is bünteté.

KIRÁLY.

Ember! te a királyt vádolni látszatol
S igazságát hanyatló köz laton
Méred.

REMETE.

Nem vádolom, habár
Kemény itéletét sínlem, habár
Hevétől elragadva, egy
Létet letört, századja csillagát.

KIRÁLY *(félre)*.

Hah! mely komor képzet tenyészik
Fejemben; félve gondolom. — Ha ez
Ő volna — ő, kit annyiszor

Említ szivem, sohajtásom nevez.
Nem, nem! csak álom ez, hiú álom.

REMETE.

Oh bár ne lépett volna ki
Azon szelíd körből, melyet neki
A végezet rendelt; de félre tévén
Lantját, nagyok küzdése őt is el-
Ragadván, vont határit elhagyá!
Leszállott e föld örvényes szinére,
Mely többé elpártolt fiát
Be nem fogadta és virágzó
Létét setét üregébe vonta.
Nagyok kegyelme néki átok
Lett és a kártékony szerencse rajta
Példázta hívtelenségét. Legyen
Ez már elég.

KIRÁLY.

Nagyobb titok van itt,
Mint gondolám. Ki fekszik itt? kit illet
Ezen rejtékeny rajzolat? nevezd!
Én akarom tudni, sőt parancsolom.

REMETE.

Büszkén dorgálva kérdezel,
Parancsoló tekintetet lövelsz
Reám; de légy bár a király
Küldöttje, én nem rettegek.
Ki a halálban életet keres,

Az félni megszűnt, annak
Nem árthat a világ hatalma.

KIRÁLY.

Ha tiszta érzeted, miért
Tartasz az emberek szemétől?
Miért vonúlsz setét rejtekbe?
Hahogy barátod áldozat,
Mért titkolod nevét? miért
Nem hirdeted bátran az egész
Világ előtt ártatlanságát? úgy
Cselekszik a valódi férfiú.

REMETE.

Én külső életéről nem merek
Itélni; más volt ő nekem,
Más a királynak. Én szivét,
Belső javát kerestem és azt
Már éltünk reggelén el is
Nyerém; az uralkodó idomjait
Kedvelte csak s dicsőségének egy
Sugárát képzelé a nagy, világ-
Ismerte férfiban, s azért is egyszeri
Eltévedése nem talált kegyelmet.

KIRÁLY.

A házi élet szűk mivoltát
Veszed mértékűl; más az országló
Nehéz törvénye, az nem hallgat

A sziv kerő szavára. Ájtatos
Szerelmed a királyt veszi
Tárgyul boszudnak, a nélkül hogy
Szivét ismerned. Tégy igaz
Vallást, türelmem már szakadni kezd.

REMETE.

Nagy titkokat vélsz felfedezni;
Ne gondold! a mi itt elzárva van,
Az már nem a világé, nem kormány alá
Való, csak a barátság birtoka.
S hogy érdekelhet úgy ezen tetem?
Ha elmulattad életében
Ismerni azt, kit büszkén emleget
Hazánk s mindenkor is dicsőül
Nevezni fog; kinek gazdag mellébe
A költés szent tüzet rakott és égi
Sugárival világitá korát,
Emelte nemzetét. Csudálta benne
Egész világ a hangok mesterét
És ömledezve hallgatá szavát,
Mely édesen találta a szivet
S kényén játszadozott gerjedelmivel;
Ki öszvekapcsolá nagyot
A széppel és gyengédeden
A képzelet tündér országát megnyitá
S rózsákat hintve a vándor tövis-
Utjára, édes megnyugvást énekle
A szenvedő komor léleknek —

KIRÁLY.

Elég! elég! szomorú emlékezet!
Ne költsd fel éjéből a szunnyadó
Szivet, legyen felejtve.

REMETE.

Fájlalod, hogy
Ily ember is halandó? Mit jelent
Ez? Elfordúlsz? könnyek szakadnak
Szemedből? ífju, ífju —

KIRÁLY.

Már tudom
Ki fekszik itt. Ne kímélj, ejtsd ki azt
A rettentő nevet.

REMETE.

Nem, azt ne kérdd.
Úgy is sokat hallál. Menj ífju! és
Ha a szerencse kedvez, el ne hadd
Magad ragadni tőle, mert csalárd;
Mit egynek ád, kegyetlen azt
Másoktól elveszi.

KIRÁLY.

Jó atyám!
Ha tudnád engem is mint érdekel
Ezen tetem. — *(Félre.)* Kivánat s félelem

Közt hánykódom; hol rá borúlni,
Hol messze tőle futni óhajtok.

REMETE.

Szived megindúlt e boldogtalan
Barátomon, jó ífju! vedd
Áldásomat. S ha a világba lépsz,
Ezen hely jusson olykor eszedbe,
És győzni fogsz a csiklandó sziven,
Ha felhevűlve vont határit át
Akarja szökni. — Légy szerencsés!

KIRÁLY.

Valld meg nevét, vágjon bármely nehéz
Sebet belsőmbe; tudni akarom
Nevét.

REMETE.

Haszontalan késztetsz;
Egy ember él csak, a kinek
Megvallanám.

KIRÁLY.

És az?

REMETE.

Mátyás király.

KIRÁLY.

Itt áll előtted. *(Megfúja vadászkürtjét.)* Én vagyok
Mátyás, magyarok királya! szólj!

Igazságot várok tőled,
Uradnak azzal tartozol.

Több *udvarnokok* és *vaddszszolgák* jönnek és fél kerékben hátul megállnak.

REMETE.

Uram! te vagy Mátyás? — hallgasd
Tehát, tovább nem titkolom:
Egykori kedvelted hamvát zárja el
Ezen sír: itt *Janus Pannonius*
Fekszik!

KIRÁLY.

Janus! Boldogtalan!
Hát így talállak!

REMETE.

Itt nyugszik, szabad
Minden királyok üldözésitől.

(Nagy hallgatás.)

KIRÁLY *(fájdalmasan a koporsóra borúl).*

Janus! hát így kellett kimúlnod!

REMETE.

Elhagyva a világtól, elszakadva
Azoktól, a kiket szeretett,
Megfosztva tisztétől, kitiltva
Kedves hazájából, a fájdalom
Naponként rágódott élte gyökerén.

Eloszlásának érezvén közeltét,
Titkon hozzám jött, hogy legalább szülő
Földében nyughassék, s baráti
Kéz zárja bé szemeit. Utolsó
Szavával téged áldott.

KIRÁLY.

Oh tekints
Alá nemes lélek! nézd a könnyet,
Mely szent porodra hull, utat keres
Szivedhez és bocsánatot kér.
Megnémúlt a boszú szózatja, mely
Elhagyni kénytetett édes hazádat;
A régi szép barátság visszatér
S egész teljében érzi vesztedet.

REMETE.

Uram király! ím titkomat tudod,
Ezen név engem is vétkessé tesz.
Öless meg; itt fejem, ne kímélj,
Hozz rám itéletet. Bünös vagyok,
Mert megszegém parancsodat
S hajlékomat felosztám Janussal,
Kit számkivetésbe küldöttél.
Bünös vagyok, annak ismerem magam,
Itélj.

KIRÁLY.

Jer szívemhez, te hív barát!
Ezentúl itt legyen helyed;
Ezen sirnál barátomnak jegyezlek,

És ritka hívséged bérét vegyed
Királyod tiszteletében; a mi
Valál a holtnak, légy az élőnek,
S Janus legyen frigyünknek őrző angyala.

REMETE.

Uram királyom!

KIRÁLY.

Hadd el e magányt,
Térj vissza a világba, állj közel
Királyodhoz s baráti szívvel
Kövess nehéz ösvényemen.

REMETE.

Uram! kegyeséged határt
Nem ismer; engem érdemetlent
Mérték felett jutalmazol,
Még is nagylelküségedet
El nem fogadhatom, gyengének érzem
Magam követni téged a világi
Sikos pályán; engedj itt csendesen
Folytatni éltemet s tovább is
Barátom sírjánál maradva,
Jóvoltodat híven fentartván,
Csak messziről ölelni tégedet
Szivem legdrágább érzetével.

KIRÁLY.

Maradj te jámbor! békédet zavarni nem
Kivánom; és légy bizonyos,

Hogy e szép óra emlékét
Én is hiven mellemben éltetem.
(A jelenvalókhoz fordúl.)
Ti, kik körülem állatok s dagadt
Szivvel néztétek a barátság
Szép diadalmát, hallgassatok
Királyotok szavára, mely ezen
Nemes férfit nyilván barátjának
Fogadja. Tiszteljétek őt
S hirdessétek nemes tulajdonit.
E drága hamvakat pedig
Temessük el teljes pompával,
A mint kivánja méltósága;
Fénylő emlékjel ékesítse a haza
Költőjét, hogy Janus Pannoniust,
Mátyás király barátját, a világ
Ismerje és hirdesse érdemét.
(Remetéhez.)
Te jámbor remete! vedd ezennel
Királyi jobbomat, jeléül
Igaz barátságomnak.

REMETE *(térdre hajtja magát).*

Oh király!
Ezen tetted legyen magas
Lelkednek halhatatlan záloga.

KIRÁLY.

Janus szebb létbe általköltözött, de

Vigasztaló szent íhletése téged
Örökségűl hagyott szívemnek.

REMETE.

S nekem nagylelkűségedet.

(Térdre borúl, a király őt melléhez vonja.)

(A kárpit lefordúl.)

IRENE.

SZOMORÚJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

(ELŐSZÖR ADATOTT SZÉKES-FEHÉRVÁRTT, 1821. JÚNIUS 25.)

(1820.)

Ezen tárgyat, valamint Kemény Simont, már előttem egy lelkes hazafi kidolgozta. Én nem vetélkedésből, hanem egyedűl előadás végett, a nemzeti színjáték javára újra ezen formába önteni hasznosnak itéltem. *K. K.*

AJÁNLÁS.

GAAL! kit szivünknek édes indulatja,
A szép barátság, öszvefűz velem,
Ki dísze ágait nékem osztogatja,
Kinél ujúlva önmagam lelem;
Múzsámnak itt áll gyenge áldozatja,
Hálám jeléül NÉKED szentelem!
Fogadd baráti kedvező szemekkel,
S mivem ragyoglik tiszta érdemekkel.

A mit teremtve sűlyedő titokban
Reám fuvalt a képzés, bájölén,
S felém derűlő égi lángzatokban
Imádva sejtheték, oh földi én!
Kiéli lelkem rezgő hangzatokban
Az érzemények zajló tengerén.
S ha kik szavamra buzdulatba kelnek,
Jutalma nyílik e szorúlt kebelnek.

SZEMÉLYEK.

II. MOHAMMED, török császár.
HALI BASA, nagyvezér.
ZAGÁN BASA, második vezér.
FEREZ BÉG, jancsáraga.
TELEGDI, magyar nemes.
AGENOR, görög vitéz.
IRENE, annak leánya.
LEO, görög ífju.
LUCAS NOTARAS, volt görög vezér.
IBRAHIM, Hali basa titkosa.
ABDUL, Zagán basa biztosa.
HASSZÁN, jancsár.
FATÍME, görög rableány.
ZULÍMA, rableány Irene mellett.
GERONT, görög katona.

Muftibasák, rableányok, jancsársereg.

A dolog történik Konstantinápolyban, 1453. esztendőben.

ELSŐ FELVONÁS.

Templom-romladék, hátul kereszt látszik. Lassanként világosodik.

Agenor (bekötött szemmel egy kövön ül), *Geront* (a földön fekszik).

AGENOR.

Hogy áll az idő, Geront?

GERONT.

Most kél fel a nap.

AGENOR.

Nekem többé nem vet sugárt,
Elhúnyt örökre!

GERONT *(felkel)*.

Jó öreg, miként
Aludtál?

AGENOR.

Ébren töltém éjjelem
A holtak társaságiban; sok ismert
Árnyékok megjelentek és

Körüllebegve éneklék az ott
Való lakás édességét.

GERONT.

Kemény
Volt ágyad, nyughatatlan álmak
Gyötrének. Én sok szépet álmodám,
De elfelejtettem; nem is bánom,
Úgy is csak álom volt.

AGENOR

Az álom
Többször felmúlja a valót, Geront!
Ki most örökre nyughatik,
Az a boldog. Nemde Lázár templomában
Tölténk az éjjelt?

GERONT.

Itt, uram!
De már csak romladék, elégeték,
Kirablák a pogányok.

AGENOR.

Látd barátom!
Ez alatt nyugodnak őseim —
Most romladék, bedőlt a boltozat,
Oh hát az én poromnak helyt nem ád,
Kizár hű csendiből.

GERONT.

Békén uram!

AGENOR.

A béke itt alant vagyon.

GERONT.

Minek
Ez a komolyság? légy nyugodt!

AGENOR.

Bár én is köztök nyughatnám, Geront!
Sötét az élet, ott szemem
Örök világosságra megnyilik.

GERONT.

Álomtalanság szól belőled,
Agenor! félre ily komor
Képekkel.

AGENOR.

Édesen mosolyg
Előmbe a halál reménye,
Érzem soká immár nem szenvedek.
Sírhalmokon repült a gyász idő,
Az ifjuság diszét, hazám nemes
Bajvivóit meredve láttam,
Csak ón szegény világtalan vagyok
Kihagyva a szerencsések közül.

GERONT.

Szüntesd keservidet! ne szaggasd
Önkényt szived vérző sebét.

AGENOR.

Én sorsomat nem vádolom,
Agg életem bucsúzni kész; de
Leányom ügyét sínlem. Oh Irene!
Hová lettél! mely fertelem között
Élengsz — e gondolat dühös boszúra
Forraszt.

GERONT.

Szemednek árt e nagy hév,
Új gyúladásba jön.

AGENOR.

Hadd égjen, úgy
Is életem már sepreire jutott.
Belső gyötrelmem a külsőt gunyolja.
Jer, jer te hív kalauz, vezess
Be a városba, ott meghallom a valót.
Addig kiáltok ott, míg egy keresztény
Avagy pogány sorsáról értesít.
Jer, jer, siess!

GERONT

Ne tedd ki ősz fejed
Csúfjára a pogányoknak; maradj
Itt csendesen, talán hírt hallhatunk.

AGENOR.

Tán rettegsz a vezélytől? éltedet
Félted? Menj, menj! hagyj el! találok én
Egy sírra mindenütt.

GERONT.

Mit veszthetek még?
Habár ezer halál fenyít,
Nem hagylak el.

AGENOR.

Te jó ember!
Hol vagy? hadd fogjam jobboddat *(kezét fogja)*.
Így! annyi fájdalom közé nemes
Feláldozásod enyhülést csöpögtet;
Oh mint hálálhatom?

GERONT.

Rabod valék,
Nagylelküen szabadon bocsátál,
Most rajtam a sor tégedet segítni.
Agenor! hadd el ezen boldogtalan
Vidéket, jer velem Thessáliába,
Ott rokonim vagynak, elvonúlva ott
Minden világi zajtól csendesen
Élhetsz barátod gyámkezén.

AGENOR.

Nem, innen el nem válhatok,
Lekötve tart Irene sorsa; mondd
Hogy ő *nem* él, s nyugodtan én is
Alunni mégyek. Bizonyost,
Valót kiván az, a ki megszüne
Remélni.

GERONT.

Légy hát várakozással, én
Kikémlelem az útat, sietni
Fogok, nyugosztald szívedet. *(El.)*

AGENOR *(egyedül).*

A lét után áhítozó keressen
Idegen földet, kolduljon szemtelen
Uj lakhelyet magának, én hazám
Határiból ki nem viszem fáradt
Csontjaimat; lelkemnek fogháza itt
Omoljon szerte, veszszen el
Az élet is, ha minden elveszett.
Mely boldogok vagytok ti, kik
E romladék alatt nyugosztok!
Nektek nem kellett fenmaradni és
Hirdetni a világnak estünket
S Görögország gyásznapját siratni.
Engem kerűlt az óhajtott halál,
Hogy vérző szívvel e bús változásnak
Tanúja légyek. Boldog vagy te is
Fiam! boldog, mert bajnokúl
Vesztél a falakon, minekelőtt
Azokon keresztűltörve a pogányok
Lerontanák szentségeinket.
S Irene! — Hah! távozz előlem
Rettentő képzet! Én bizom
Lelkében, hogy halált választa inkább
Mint ocsmány életet. Nem! ő nem él,

Önkényt és tisztán ment egébe. —
Itt állok én gyökértelen törzs,
Szabad polgár előbb, bolyongó
Árnyék most, itt az omladék között.
Sötétség mindenütt körűlem,
Kietlen az élet, puszta partjain
Öröm többé soha sem virágzik;
Mit késem hát lerázni lánczait?
Mind elvesztek kiket szerettem,
Magam maradtam e sötét világban.
Sorsom mérges kelyhét fogytig kiittam,
Ez élet már a földre nem való.
Rabláncz csörg, ősz fejem már görbedez,
Hull a kereszt, átkot kiált
Létemre minden perczenet, s szivem
Minden verése elválásra késztet.
Rejtsétek el tehát dicső
Oszlopok, ékes fejeiteket sürű
Bokrok közé! tövisek nőjenek
E nagy város helyén! sápadt kigyók
Lakozzanak a puszta paloták között!
Mérges lehelettel a levegőt rontsák,
Hogy a vándor rettegve e helyet
Kerűlje és ne számlálhassa vesztünk
Esztendeit, s Konstantinápoly
Gőz-lepte halmain az enyészet
Űlje diadalma ünnepét!
S örök éjjeledbe engem is temess el.

Geront, *Leo* (jönnek).

LEO.

Hol, hol találom őt?

GERONT.

Itt áll előtted!
Szegény öreg! fehér haját
Ingatja a szellő; az ínség
Prédája.

LEO (*Agenor karjában*).

Agenor! élsz? mely boldog óra,
Nem várt öröm! téged látlak megint!

AGENOR.

Egy édes szózat szebb időkből!
Ki vagy? minő forrón ölelsz!
Oh hadd el azt; az ölelkedés szép
Idejének már örökre vége van,
Halál, gyilkosság, ínség s fertelem:
Ezek nálunk uralkodó hatalmak.

LEO.

Nem ismersz? oly hamar elhangozott
Szavam szivedből?

AGENOR (*tapogatja*).

A szemem sötét —
Elhúnyt világa.

GERONT.

Oh ezt hallani!

LEO.

Nem ismered Leót?

AGENOR.

Leo! te vagy?
Te fekszel mellemen? Oh ífju! szólj,
Honnan jövél? Nem, azt nem kérdezem;
Az ég vezérle hozzám, hogy legyen
Egy szív, mely veszteségimet velem
Érezze s a szegény világtalant
Édes szülőföldében eltakarja.
Fiam! Leo! miért nem láthatom
Szelíd vonásidat, miért nem nézhetek
Könnyes szemedbe, hogy az enyém
Is arra olvadhatna. Oh fiam!
Mire jövél!

GERONT.

Látd öreg, nem jártam hasztalan,
Az útban leltem őt.

AGENOR.

Nézz csak körűl
E pusztaságon, oh Leo!
Ez képe most hazádnak. A görög
Kiirtva már a nemzetek sorából,
Konstantinápoly kőhalom —

GERONT.

Csoportosan, rabláncra fűzve
Hordják lakóit át a tengeren
Rút szolgaságra.

LEO.

Oh haza!

AGENOR.

Ily ércz igába vettetett
Az elfajult görög nemzet!
Ez már nem a mi földünk, csak
Nagyságunk bús emlékjele.

LEO.

Rettegve kérdem: hol maradt Irene?
Agenor, szólj! mi történt ővele!

AGENOR.

Az úr házában hagytam őt, midőn
Haczolni költözék; utóbbi sorsát
Nem tudhatom; reménylem, ott — *(az égre mutat).*

LEO.

Oh mondd, hogy vérét folyni, hogy szemét
Szakadni láttad, hogy hamvát ezen
Szellő viszi: csak azt ne mondd, hogy él —
S én új erőt nyerek.

GERONT.

Boldogtalan
Idők! midőn az ember annak is
Vesztét kívánja, kit leginkább
Szeret.

LEO.

Hahogy még élne, szabadítását
Véremmel eszközlöm. Barátim!
Minő rejtékeny a sors szövevénye,
Mely vakmerőn játszik küzdő szivünk
Legszebb reményivel; hideg porát
Ölelni jöttem kedvesemnek és
Hol minden elhulott —

AGENOR.

Nem, ő sem él,
Szabadságát felváltá életével.

LEO.

Sorsát kell tudnom; e kivánat
Tartott életben.

AGENOR.

Nem véltem hogy lássalak
Többé, hallván Selymbria elestét.

LEO.

A mint tudod, Konstantin császártól
Selymbriába küldetém azon
Erős várt védelmezni; én

Fentartására mindent elkövettem,
De győzött a nagyobb erő.
Én számtalan veszélyek közt ide
Vergődtem és hallom hazánk elestét.
Atyám! ha Irene már nem él,
Akkor mint egy fiat vesztett tigris
Berohanok a városba s egykori
Boldogságom helyén kiontom véremet.
Mit adhat már az élet? érdeme
Leszálla, sírba vágy a jobb görög.
Agenor! szólj! Konstantinápoly
Romlása mint történt?

AGENOR.

Oh hol vegyek
Ecsetet, leírni ezt a rettenetes
Órát! Hallgasd tehát. Szentháromság-
Vasárnap estve Konstantin
Nagylelkü császárunk végső tanácsra
Hivatta hőseit s azon végzését,
Hogy a várost utolsó csepp vérig
Kész védelmezni, tudtunkra bocsátá.
Vitéz halálra mindegyik
Elszánva, őt hiven követni esküvénk.
Isidor cardinalis ezek után
Liturgiát tartván Sophia
Nagy templomában, lelkeinket
A hosszu útra elkészíté. Ez vala
Dicső megváltónk végső ünnepe
Azon felséges templomban.

LEO.

Mi a világi birtok, hogyha oly
Könnyen tizenhét esztendők roppant
Építményét egy nap leronthatá?
Tovább, tovább!

AGENOR.

Alig szürkült az ég,
Mohammed népével mindenfelől
Az ostromot kezdé, rengettek a falak
Az ágyúk mennydörgésitől, dühössen
Rohantak ők reánk s holttesteikkel
Tölték az árkokat. Mohammed
Személyesen vezette népeit
És fenhangzó szavakkal a csatát
Intézte. Konstantin mindenkor ott,
Hol legnagyobb volt a veszély,
Az ostromlókat kétszer visszaverte;
Harmadszor Karsia kaput
Ostomlá a szultán jancsárival,
Melyet Jusztinian, olasz segéd-
Néppel védett; keményen harczolának
A mieink; míg Justinian, kezén
Könnyű sebet kapván, elhagyta a
Reábizott kaput; haszontalan
Kiáltja, kéri őt maradni
Konstantin, nem hall, elszalad,
Utána az olasz nép. Oda
Lett arra minden rend, a védelem

Megszűnt, lankadni kezdenek
A harczolók, és végre társaik
Tetemin keresztűl a jancsárok
Falainkra mászván, kapukon által-
Törvén, elfoglalták ezen
Várost, kereszténység kulcsát.
Konstantin látván nemzete
Vesztét, magát halálnak szentelé,
Elvetve császári jeleit, mint
Közkatona harczol s ismeretlen
A csata zavarjában elesik.

LEO.

Méltó szebb sorsra, boldogabb
Időkre; de nagy estében is
Mindenkor élni fog dicső neve.

AGENOR.

Én mind addig Phenar kapunál
Harczoltam, míg az ellenség a belső
Város felé tódult, már égni kezde az,
Hogy visszafordulék leányomat
Megmenteni, vagy magammal együtt
A láng közé temetni. Oh de
Minő borzasztó rettenetre
Jövék! mindenfelől zavar,
Tolongás, gyilkolás; a harczolók
Véres csoportokban hevertek a
Földön s mérges dühvel, halál
Vonaglásai közt, már tünő erővel

Egymásnak testeit szaggatták;
Az asszonyok mezítelen kebellel,
Kétségbe esve, repkedő hajakkal,
Az utczákon szét futkosának
S körmökkel védették gyermekeiket,
Kiket mellökről elragadva
A vad pogányok öldöztek.
Az ablakokról kisdedek repültek
Alá, s zúzott agyvelejök haldokló
Szüleikre feccsent és pirosra
Festé azoknak sárga képöket.

LEO.

Rettentő rajzolat! legyen
Elég, vérfagyba hozza a szívet.

AGENOR.

Vad lárma közt rablák ki a vadak
Templomjainkat s a szent képeket,
Kereszteket lovakkal tipraták.
Ezer formában dolgozott
Mindenhol a halál, itt fegyver által
Hullott az ember, ott tüzomlás
Között százanként vesztenek; patak
Gyanánt, hömpölygve folyt a vér
A nagy tengerbe és piros sugárt
Hagyott maga után. Jajgatás, sirás,
Ropogás, az ágyuk durranási,
Az öldöklő pogányok riadási, egy

Világ bomlását látszattanak
Hirdetni.

LEO.

Oh Irene!

AGENOR.

Én keresztül
A holtakon, vérben gázolva,
Sophia templomáig vergődém,
Irenét ott fellelni gondolám;
De töltve volt immár pogányokkal;
S a mint nevét kiáltva, vagdalkozva be-
Felé tolongok, egy török
Kiütötte egy csapással mind a két
Szememet. Mi történt aztán, nem tudom.
Mire feleszmélkedém, Geront
Karján valék.

GERONT.

Hogy a pogányok
Lecsendesültek s a sok öldözésben
Elfáradtak, kimentem én is
Szegény atyámat felkeresni, kit
A harcz között elveszték és Agenort
Vérében leltem; minthogy életet
Sejték benn', elvittem magammal —

AGENOR.

És ápoló kezén új életet nyerék.
Most e romok között tartózkodánk
Leányom sorsa végett.

LEO.

Agenor! én most a városba indulok
És még ma vagy megszűntem lenni,
Avagy leányodról igaz valót
Hozok. *(Hátul mozgás hallatik.)*
Mi ez?

GERONT.

Mozgást hallok! talán
Török rablók; minduntalan
Mászszák az omladékokat,
Elásott kincseket keresnek.
Vonúljunk félre, nem mulatnak ők soká.
(Félre vonúlnak.)

Abdul, Hasszán, több törökök.

ABDUL *(a falon leugrik).*

Már én alatt vagyok!

HASSZÁN.

Jövök
Én is; gonosz járás esik
A romladék közt. *(Lejön.)*
Itt volnánk!
(Több törökök lejönnek és vizsgálódnak.)

ABDUL.

Üres bolt, semmi sincs benn, hasztalan
Fáradtunk, már elhordták a javát.

HASSZÁN.

Pedig templom volt, látod a keresztet?

ABDUL.

Mi haszna, nincs körében semmi is.
Ma rosszul szolgál a szerencse,
Se drágaságokat, se embereket
Nem kaphatunk.

HASSZÁN.

Habár lelnénk is,
Tudod Mohammed mely keményen
Megtiltá a rabfogdozást.

ABDUL.

Azért
Hogy most szerelmes egy görög leányba!
Az semmi. A partnál találhatsz
Mindenkor rabkereskedőket,
Azok jó drágán megveszik
Az ifjakat.

HASSZÁN.

Menjünk tovább,
Itt semmi sincs, ne töltsük hasztalan
Időnket.

ABDUL.

Ott a kereszt fenáll,
Nem nézhetem, jer, döntsük el.

(A kereszthez mennek, akkor Leo és Geront kirohannak.)

LEO.

Nem! inkább meghalok, de ezt szemem
Előtt ti nem cselekszitek!

GERONT.

Alacsony latrok!

AGENOR *(elöltétováz).*

Leo! Geront!

ABDUL.

Ragadjátok meg őket, rajta csak!
(Geront megsebesíttetik s megfogatik.)

GERONT.

Hah! átkozott sors! öljetek meg!

HASSZÁN *(Leóhoz).*

Add meg magad!

ABDUL.

Ne kíméld, szúrd keresztűl.

AGENOR.

Oh égi irgalom!

LEO *(lenyomattatik).*

Hah ördögök!

ABDUL.

Lassan! lassan! meg nem menekszel.
Még ífju vagy, szolgálni fogsz nekünk.

HASSZÁN.

Siessünk a tenger-
Parthoz velök.

AGENOR.

Leo! Geront! Nagy isten!
Végy, végy magadhoz! *(Abdul néhány törökökkel a a keresztet ledönti, mely a földre esik.)*
Hol vagyon
Villámod! oh miként engedheted
Tiporni így fiadnak szent jelét!

ABDUL *(Agenorra mutat).*

Ezt hagyjuk itt! öreg s vak, úgy se adnak
Érette semmit is. Most hát siessünk.

LEO.

Agenor, légy boldog!

AGENOR *(kifakadó fájdalommal).*

Leo fiam!
Irene! oh Irene!

ABDUL.

Hah öreg!
Tudod kit említél most? Szólj! kitől
Halládd ezt a *nevet?* valld meg nekünk.

AGENOR.

Irene! oh az én boldogtalan
Leányom!

ABDUL.

Mit szólasz, keresztény?
Irene, szultánunk kedveltje, a te
Leányod?

LEO.

Átkozott legyen nyelved!

AGENOR (*nagy félelemben*).

Irene, mondád, szultántok kezében?
Hah! rettentő végzés! ha ennyi kínt
Mértél reám, miért nem adtál ércz szivet
Viselni e fájdalmakat!

ABDUL.

Allah! minő szerencse! (*Leohoz.*) Ifju! most
Szabad vagy.

HASSZÁN (*Agenorhoz*).

Atyja szultánnénknak! ím
Fejet hajtunk, parancsolhatsz velünk.

LEO.

Te szörnyü hirmondó! szólj! hol vagyon
Irene? hol találom őt?

ABDUL.

Mohammed
Karjában; a nagyúr meghódolt

A ritka szépségnek s Irenét
Magának eljegyzé.

AGENOR.

Halált öleljen
Őbenn', villám legyen tekintete,
Mirígy emésztő tűz lehellete,
Éles tőrt szúrjon teste minden
Mozgása a pogány mellébe;
A levegő, melyet szí körében,
Gyulaszszon rothadást, s a merre lép
Ott kelljenek rút viperák
Fel a sötétből s orvosolhatatlan
Sebeket égessenek tüzes
Fulánkjokkal! Még ezt is! ősz
Fejem lángol, kétség kerülget.

ABDUL *(félre Hasszánhoz)*.

Kisérjük őket a basához,
Meg fogja ő szolgálatunkat
Köszönni s tán jutalmat is nyerünk.
Kövessetek bennünket a városba.

LEO.

Megyek. — Tűzlángra lobban bennem az
Erő; vagy őt megmentem, vagy pirítsa
Szivemnek vére menyekzős nyoszolyáját.

AGENOR.

Vezess! én is követlek. Átkom
Rengesse ébren a boszú

Öldöklő angyalát, hogy a pogány
Fejére az ég kemény haragja
Dördűljön. Jer, vezess! *(El mindnyájan.)*

Császári palota.

Zagán basa, Ferez bég.

ZAGÁN.

Így nem maradhat; a szultán miénk.
Vérünk által lett nagygyá, élte minden
Napját ezren fizettük, ily
Méltatlan ő alá ne szálljon.

FEREZ.

Képzelni nem tudom természete
Gyors fordulatját; ő lemondana
Most a jövendőről, ki annak élt,
S magas feltételei határtalan
Repkedtek? ő, kinek keskeny volt a világ,
Busongva most egy gyenge lánynak
Tekintetét lesné?

ZAGÁN.

Azon magas
Lélek, mely őt előbb vezérlé, elhagyá,
Már nem hevűl a szép dicsőségért,
Vak érzetek lekötve tartják alkotó
Erejét, és vért özönlő karja,
Elég erős megrázni egy világot,
Lankadva most ölelésre hajladoz.

FEREZ.

Mit szól a nép e változáshoz?

ZAGÁN.

Ez a fejetlen gyülevész csoport
Itéletében ingadoz, vakon
Függ a pillantaton; ki örül
Hogy messze a veszély, ki csendes
Búval néz a lankadt császárra és —
Hallgat.

FEREZ.

Nincs egy bátor, ki őt serkentené?

ZAGÁN.

Haszontalan! nem hallgat már baráti
Szavára, elhúnytak vitéz tulajdoni,
És a köz élet szűk határiba
Vonúlt. Az erős bajvivó most szelíd
Bárányként irtózik, ha vért lát.

FEREZ.

A trónus első őrjeit
Illeti hazánk szorgalma. Mit szól
Hali fővezér?

ZAGÁN.

Irene pártfogója. Ő
Nemcsak nem oltaná tüzét,
Sőt táplálni látszatik; de nem

Soká tarthat csalárd játéka, mert
Egy tettének már nyomdokán vagyok,
Mely őt vesztébe dönti. Bizonyos
Tanúm vagyon, hogy ő Konstantinnal
Szövetségben vala; a jövő divánban
Nyilván fogom vádolni.

FEREZ.

Allah
Segítsen és adjon sikert
Munkádnak.

ZAGÁN.

Én legbelsőbb gerjedelmét
Megtámadom Mohammednek
S felébredt ösztönét nagyobb
Méreggel orvoslom; szerelmes vágyai
Önnön hevökben szűnjenek.

FEREZ.

Az indulat keltét, a forró
Vér lángjait nehéz lesz oltani.

ZAGÁN.

Azon bálványt, melyet buzgón imád,
A testesült valóság kényei
Lerontják. Hallgasd csak mit végezék:
Albániából egy hires
Szépségű rableányt hozattam,
Annak keblén tompúljon éle
Küzdő szivének.

FEREZ.

Hát ha még is első
Szerelmén elszakad hálód, mit akkor?

ZAGÁN.

Akkor nem érdemes kormányt vezetni.
Düljön sírjába fénytelen, ha *önkényt*
Leszáll azon magas tetőről,
És balgatag, mulandó kényekért
Eladja nemzete századit. Midőn
Rémülve a nép ellenzé az ostromot,
S ezen város bevételét
Feladni kényszerítették, *magam*
Valék, ki őt a pártosok dühétől
Oltalmazá s Konstantinápoly estét
Eszközlé. Most legelső én leszek,
Ki a lágy férfi ellen kardot ránt
S tehetetlen létének véget szakasztok.
Még arra juthatnánk, hogy a görög
Nép rajtunk büszkélkednék, és ezen
Nyert városban mi lennénk a rabok.

FEREZ.

Reám számlálhatsz, kész vagyok
Mindenre.

ZAGÁN.

Én a spáhikat
Frigyünkbe iktatom, jancsárokat
Reád bízom.

FEREZ.

Munkálkodj csak *belül*,
A *külső* dolgokat magamra vállalom. *(El.)*

ZAGÁN *(egyedül).*

Ha a kormányos csüggedez zajos
Habok között, más ül helyére, ki
A villámok között tovább evez
És a magas czélnál ő nyer borostyánt.
Ha a dicsőség véradót kiván,
Az egyes életet sajnálni nem lehet.
Mohammed! nagy valál, léted korán
Magába éveket foglalt, erő
S tehetség a világ urává
Jegyeztek. *Most* fénykoronádat sötét
Homály fedi, s Omárnak nemzete
Bámúlva látja tűnni csillagát,
Mely ékesen fénylett egünkön.
Nagyságod szép emlékjelét
Ezen város halmán leraktad;
Aczélozd szívedet szerelmed ellen,
Győzd meg magadat, és a világ csak egy
Uralkodót ismer. *(El.)*

Ékes szála a császári palotában.

Irene, Hali basa, Zulíma, több rableányok.

HALI.

Lépj a világosságra, a hatalmas
Karján derűlj nemesb életre!

Ezen fényes palotában, melynek küszöbit
Csak a választottak járják, veszed
Lakásodat; hol lábadhoz borúlva
Országok, nemzetek megasztalják
Benned Mohammed hölgyét s a próféta
Kedveltjét. Mint a nap magas
Égről alá terjeszti éltető
Sugárit és virítja földünket:
Oly tisztán állj magas tetődön
S bájolj szerencsét híveidre..

ZULÍMA *(minekután mindnyájan térdet hajtanak).*

A porban itt fekszünk előtted!
Tekints kegyelmesen rabszolgálóidra
És méltass megmutatnunk a mi
Örök hűségünket. Parancsolj!

IRENE *(félre.)*

Oh én szegény! hol veszek erőt
Ezen szomorú nagyságra! *(A jelenvalókhoz.)*
Keljetek fel!
Ha éltem folytában szerencse és
Öröm virágzik, azt egyedül
Adhatja a ti boldogságtok és
Egyedül abban fogom keresni. *(Felkelnek.)*
Legelső tettem, melyet a nagyúr
Kegyelme által elkövetendek, az
Legyen, hogy nektek itt szabadságot
Adok; szabad lélek tud csak szeretni,

S a szerelem által csak derülhet
Boldogság. *(Int, a rableányok elmennek.)*

HALI.

Oh Irene! szabj határt
Magadnak; nem minden szív érett
Méltón becsülni a jótéteményeket.

IRENE.

Engedd a szívnek kényén érzetét
Követni, egy tárgyon találjon
Legalább megnyugvást és egy tartalék
Legyen, melyhez ragaszkodjék. Oda
Belső világom, éltem hajnala
Édes reményi; eltemetve,
Lerontva, eltiporva éltem sarkai.
Oh jó öreg! ne költsd fel a szivet,
Hogy a jótét leplébe béborúlva
Ne ébredjen fel e szomorú valóra.

HALI.

Ne vádold sorsodat! Te egy világ
Gyámangyala állasz itt; imádd az
Örökkévalót, ki ide helyheztetett!
Ezer könnyes szemek reád tekintenek,
Ezer sebes keblek hozzád sohajtanak,
Enyhűlést várva ölelnek tégedet.
Irene! oh mik a föld örömei
E szent érzethez, mely kény mulja fel
Ezen malasztokat? De még is

Ki ne üritsd váltig a jóság tegzét,
Hogy mindenkor maradjon hátra
A próbált érdemesnek.

IRENE.

Érzem e
Nagy igazságot, de a szokatlan elme,
Mely ekkorig csak házi dolgokat
Fontolt, szédelg ezen sikos tetőn.
Erőm van áldozatra; népem, édes
Hazám bal sorsa érdekel; de én
Egy gyenge lány! hogy állhatok meg
E kétes ösvényen? Magányos
Életre csendesen nevelve, a világ
Forgását, a nagyok szokásait
Ismerni nem tanultam: mint feleljek
Meg a buzgó akaratnak? az
Irigység ostromát miként fordítsam?

HALI.

A *szépség* égi hatalma és
Az *erkölcs* nyugtató sugára:
Ezek gyengéden átvezetnek
Minden veszélyeken. Az erős
Bátran az erőssel harczra kél,
Éltet köt a diadalra és
Meghódol a szelídség karjain.
Ezen tulajdonok győztek Mohammed
Szivén, ki saskénť ama tetőket
Kereste, melyeket halál emelt

Véres mezőkön. Most sajátod, a vad
Erő nemesb formára olvadoz
És kebleden nyájasb kedvet talál,
S hazádnak sorsa könnyül általad.

IRENE.

Mit ősz fejed, bölcsességed, magas
Tiszted nem teljesíthetett, reám
Bizod? Én tartsam gyenge kézzel
Az éhező, vért szomjuzó oroszlánt?

HALI.

Kit a dicsőség vágya meglepett,
Annál a férfiszó, a szolga
Kérése s a barát tanácsa
Sikeretlen elhangzik, mert nincs neki
Mit adni a borostyánért; de a
Szerelem elaltat minden vágyakat,
Magában él és a laurus helyett
Rózsát szakasztgat.

IRENE.

Hitszegésemért
Miként találsz mentséget? Én keresztény —
Nem, inkább meghalok s megmentem lelkemet.

HALI.

Az vagy s maradj! A jótét atyja egyiránt
Ápolja számtalan világait;
Éltesd belsődben, ott vagyon

Oltára, onnan szedj erőt
S türelmet életednek. Ím
Én is vallásodat tartom,
Immár husz évek óta istened'
Imádom — ím szent képe mellemen —

(Kihúz egy feszületet.)

Egy jó és áldott lélek, mint te, egykor
Szerelme által véle meg-
Ismértetett.

IRENE.

Alig hiszek szememnek!
Te, Hali, egy keresztény?

HALI.

Az vagyok;
Hiv tisztelője a keresztnek
És a szelíd megváltónak.

IRENE.

Nem, nem! te istenünket elhagyád,
Mert hívei ellen dúlva a pogány
Népet vezetted s a félhold jelét
Konstantinápoly omladéki
Felett diadalmaskodni engedéd.
Nem, ősz fejed, felejtve a
Szerelem törvényét, árulóvá lett;
Keresztény nem vagy, a török Mohammed
Dölyfös vezére.

HALI.

Öszvedőlt
Konstantinápoly; nem *mi* — egy
Felsőbb erő rontá le azt.
Uralkodói vétke és a nép
Vak bódultsága ily nehéz
Rabigába hozta elfajúlt lakóit;
Kik félre vetvén minden erkölcsöt,
A tiszta vallás első talpkövét,
Mohammed büntető ostora alá
Estek. Haszontalan küzdék
S iparkodám ezen veszélyen
Fordítni; megszegém hűségemet,
Koczkára hánytam éltemet,
Hogy megmenthessem a kereszténység
Kulcsát — a végezet nem úgy akarta.
Irene! most te állsz az új trónus
S a nép között, melletted ím Mohammed
Szelídül és szebb éleményre
Fakad, s *te* néped áldásában végre
Nyugalmat, szent elégedést találsz.

ZULÍMA *(szerecsen gyermekekkel jön, kik mindenféle drágaságokat hoznak).*

Mohammed, a hatalmas, általam
E drágaságokat küldé s ezekkel
Téged felékesítni parancsolt;
Maga is tüstént meg fog jelenni.

(A drága ruhákat és gyöngyöket elejbe rakják, azután elmennek.)

HALI.

Irene! most elhagylak. Légy erős!
Minden pillantat egy élet; zsarold
Rakásra a történet kincseit,
Fordítsd javadra és néped javára. *(El.)*

IRENE *(egyedül).*

Itt állok hát egyedül ezen
Idegen világban, elhagyatva
A sok között. Uraság s hatalom mosolyg
Elömbe és bizonytalan
Létem még is szünetlen borzogat.
A mit szorgos dajkám ágyam felett
Mesélt, a tündérek gyémánt-
Hegyeiről, ím valónak látom én;
Ékes ragyogvány fog körül,
A merre nézek, fényre száll szemem.
Én egy szegény haza-vesztett árva,
Szultánné, egy világrész asszonya!
Körülem kincsek, ritka drágaságok —
Hah félre, félre átkozott ragadmány!
Könnyek csillognak rajtatok,
Halál közt halmozott vad birtokostok!
Nem, nem! csalóka fény nem hat szivembe;
Előbbi sorsomat zokogva fájlalom —
Atyám! Leo! *(nagy érzeménynyel)* Leo! Hah! vissza
Mellembe drága kép! vonúlj
A szív mélyébe; kedvesed nem él,
Ki él, azt könnyező hazád pogánynak

Keresztelé. — Mohammed, vedd tehát
Áldozatodat! s ha tettem által
Kedves hazám ügyén segíthetek
Édes megnyugvás a czélnál jutalmaz.

MOHAMMED *(hirtelen jön).*

Itt vagy tehát! s Mohammed még reménylheti,
Hogy engedő tekinteted
Elé jöhet. Szólj, mit tegyek, hogy el-
Oszoljon e bús felleg? szólj! Mit egy
Halandó elme megfoghat, mit a
Hatalom tenyészthet, megszerzem
Kivánatidnak és kedvednek áldozom!

IRENE.

Bocsáss meg a gyenge leánynak, hogy a
Halál körét elhagyván, hirtelen
Legfényesebb életre nem szokhat.
Most is hallom szavad mennydörgő hangzatit,
S nem akarva a szív félve vissza-
Vonúl.

MOHAMMED.

Azon sötét időnek vége már;
Szelíd tekinteted nyájasb világot
Gyujtott keblemben; multa láttalak,
A harczoló halált kedvellő homloka
Simúl és a mord zivatar
Virágos partokon tanul
Együtt suttogni a csörgő patakkal.
Most virrad életem; zajos

Éjben borongtam én előbb,
Ércz karral egy világot átölelni
Kivánván, s íme a világ, a rég
Keresett, te lettél.

IRENE.

Oh Mohammed!
Ki a világról álmodott, nyugalmat az
Nem lelhet a szeretet szelíd ölében.
Szűk az élet a fellengző elmének.

MOHAMMED.

Véres játék a föld birása,
Tünő árnyék, csalóka fény;
A szerelem csak maga éltünk csillaga.
Miolta érzek, élek — s a világ
Előbb egy éktelen csata-
Piacz, virágos Éden most előttem,
S te egy istenné országlasz egemben.

IRENE.

Pirúlva nézek a sötétből
Magas tetődre, e gyors változást
Elmém megfogni nem képes; csak egy
Kivánatot táplál dagadt szivem,
Hogy fellegetlen lássam homlokod,
S a fegyverek zörgési szűnjenek.

MOHAMMED.

Szavaidra megszelídűl a halál,
A szívtelen gyűlölség érzeni

Tanul, s bámulva a vitéz
Elejti fegyverét. Irene!
Irtózva nézek vissza most
Előbbi életemre, a midőn
Halállal frigyben rettegés
És jajgatás volt élményem.
De bármiként imádva a raboktól
Erővel állék nemzetek nyakán,
Szivemnek ürességében még is érzém
Kinossan emberi voltomat;
Most meggyőzetve tőled, isteni tűz
Lobog keblemben.

IRENE.

Mint hálálhatom
Forró szerelmedet? hibáz erőm
Veled röpűlni, visszatart a félelem,
Hogy harczokhoz szokott lelked
Emésztő játékát próbálja újra.
Nézz csak körűl, bús romladék között
Jegyzél hölgyednek, és a templomok
Üregéből a mindenható súlyos
Átkot kiált frigyünkre — rettegek!

MOHAMMED.

Felépülnek megint! miolta
Elnyertelek, szent a kereszt,
Szent istened, mert legzsebb angyalát
Hozzám leküldé; ím tebenned őt is
Imádom. Készűlj, kedves! nem sokára

Mint szultánnét tiszteljen a világ. *(A kincsekre mutat.)*
Irene! itt ezen csekélység; nem
Azért küldém, hogy ékedet
Emelhetnék; de hogy mind azt, a mit
Az ember méltat, egyesülve lássa
Tebenned.

IRENE

Vajha azon hév, mely most
Kicsapongva árad, el ne zárja
A szív szelídebb érzetét!
Mohammed! éltemet kezedbe
Adom, velem hazám sorsát. Oh engedj
Áldást tenyészni elnyert országunkra, és
Én, egy gyenge virág, forró kebleden
Örömmel hervadok.

MOHAMMED.

Szerelmem
Legyen birája tetteimnek.
Enyém vagy! ezen szó szent békét lehel,
S a durva élet édesen mosolyg
Az égiek szinére. Mily szerencsés
Vagyok! Mi a világhódító élete
Ily üdvösséghez. Oh Irene! *(Indulatosan átfogja.)*
Kérkedjék más elnyert országok hantjain:
Elnyert világom én karom között
Tartom, kivánatimnak ez határa.
Most érzem istened szent íhletését,
A lelkesült pornak felemelkedését.
Légy boldog! nem sokára látlak. *(El.)*

IRENE.

Boldoglalan hölgy! ünnepi
Pompával ékesítnek áldozatra!
Az indulat vezet, fájló szivem
Jajdúl tövispályáján. Oh
Mennyei igazság, adj erőt!
Hadd győzzek e háborgó érzeten.

(Bús gondolatba merül, a kárpit lefordúl.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Császári palota.

Mohammed, Hali.

MOHAMMED.

Szokatlan dolgokat csodál a nép,
A régiben szeret heverni;
Azért kárhoztatják el a basák
Szándékomat. Keresztény vagy török —
Kihez szivem szól, azt választom, és
Semmi hatalom nem gátolhatja azt.

HALI.

A kedvező szerencse méltó
Szívhez csatolt s azt balgatag,
Idétlen véleményekért feladni
Gyarlóság lenne.

MOHAMMED.

A szűk elme,
A gyenge lélek, mely szokás
Jármában vont útját elhagyni fél,
Az a szabad választót rettegi —
Én végezék. Irene a török
Trónusra lép. Az ég szülöttje szépség,
A vak történeten boszúlja meg magát,
Mely őt rabbá tevé; hatalmam
Fényét hirdesse ő a bámuló
Világnak. A jövő divánba bé
Fogom vezetni, és azon
Szó, mely előbb ezereket a halált
Megvetni lángított, elszánt tökéletem
Czélját most is fenn tudja tartani.

HALI.

Ha szorgalmam szerencsédért meg nem
Előzi szolgádnak tehetségét, kivánt
Véget igérek.

MOHAMMED.

Hív szolga! szólj!
Mint állnak külső dolgaink?
Lecsendesűlt-e a görög nép?
Mit mond az új kormányhoz?

HALI.

Azt, uram,
Csak a következés mutatja.

A *félelem* most hallgatást
S megnyugvást szült bár, még is a
Belső bú áttör a nedves szemen
S váltságért feltekint az égre.
Meghóditád ugyan, nagy szultán, őket,
De a sziveknek nem parancsolhatsz.

MOHAMMED.

Ezentúl jóság légyen fegyverünk,
S minden gyülölséget kegyelmünk öljön el.
Ezen város keblében nőtt Irene,
Ezen falak közt fejle ki
Szépsége, szivét igéző égi kelleme.
Azért kivánom, hogy lakóin
Segíttessék: hadd érezzék ők is
Urok szerelmét és hevüljenek
Lángomnak terjedő sugáritól.
A jótétel gondját reád bizom,
A szív és ősz fejed legyen vezérlőd.

HALI.

Parancsidat követnem édes
Kötelesség; számlálhatsz reám.

MOHAMMED.

A külső országlás nehéz
Terhét kevés időre hív
Válladra fordítom; mutasd
Személyemet teljes hatalommal,
Végezz, itélj; de mindenek előtt
A haború komor jelét távoztasd;

Szerencsém hajnalát a béke csendes
Karjában hadd éljem s távol a lét
Zajos neszétől lelkem hadd legeljen
Megnyílt egem boldog vidékein.
Most hozzá, hozzá, a kedvest ölelni. *(El.)*

Zagán basa lakása.

Zagán basa, Ferez beg, Notaras.

ZAGÁN.

Notaras! most is habzol? én
Tebenned férfilelket gondolék
S azért dicsőbb pályára szántalak.
Mohammed a görög trónust lerontá,
Hahogy sötétben nem kivánsz maradni,
Őt szolgáld, én utat nyitok.

NOTARAS.

Köszönetem —

ZAGÁN.

Félre ily avúlt
Szóval, nem illik egy bátor vitézhez,
Ki az esendőn magát fel tudja
Emelni; a félénk rebeg hálát,
Midőn a bátor férfiú cselekszik.

NOTARAS.

Uram, szólj! mit tegyek? parancsolj!

ZAGÁN.

Jövő divánban valld meg azt
Nyilván, hogy Hali nagyvezér Konstantin
Császároddal szövetségben vala.

NOTARAS.

Uram!

ZAGÁN.

Nincs mentség, életed forog
Fenn; mert tudd meg, Mohammed
Akaratját hirdetem, maga
Kivánja töled e dolog mivoltát
Érteni. Válaszsz: vagy jutalom, vagy
Halál.

NOTARAS.

Nem, oh uram! ne kényszeríts!

FEREZ.

A mit kész nyelved kéretlen kiejtett,
Azt a község elött is vallhatod.

ZAGÁN.

És *kell;* mert tudd meg, élve a helyet
Többé el nem hagyod.

NOTARAS *(magában).*

Hah! mit miveltem!
Elárulám jótévőmet.

ZAGÁN.

Te hallgatsz?
Hé strázsa! *(Néhány török bejön.)*

NOTARAS *(megijedve).*

Kíméld éltemet!
Mindenre kész vagyok.

ZAGÁN.

Jól van tehát.
De míg kezdődik a diván,
Nálam maradsz.

NOTARAS.

Kezedben sorsom!
Oh vedd szivedre ügyemet
S felséges úradnál légy szószólóm. *(El a strázsával.)*

ZAGÁN.

Menj! néked is kár volt születni, nem
Dicsőited teremtődet.

FEREZ.

Barátom, a szerencse szolgál,
A nagyvezért ezen tanú elejti.

ZAGÁN.

Őnéki esni kell, a nemzet ügye
S a trónus méltósága úgy kivánja.

Csalóka szinezéssel ő
Rontá meg a szultán fogékony
Szivét, ki elragadva most
Vak indulattól, asszonynyá leszen.
Vérem feszűl, ha látom, hogy Mohammed,
Kitől országok reszkettek, ha szórva
Villámit a mezőre lépett,
Hogy *az* a Mohammed most rabjának rabja
S egy gyenge lány gyarló játéka;
S hogy végre méltán kezdetét folytassa,
Keresztény rabnét óhajt a trónusra
Emelni.

FEREZ.

A törvény ellen? Nem — azt
A mufti s a basák nem engedik.

ZAGÁN.

Azokra nem lehet számlálni; kit
Arany, kit félelem meghódít.
Ezen dologban a sereg szava
Lesz a biró, ahhoz kell tartanunk.

FEREZ.

Mienk a nép; a táborban nagy az
Elégtelenség, hogy Mohammed oly
Kegyelmes a görög rabokhoz és
Azokat szabott áron kiváltá.
A szikra már nő és előbb
Mint sem gondoljuk, lángba mén
És zendülést termeszt.

ZAGÁN.

A zendülést
Mindaddig gátoljuk, míg más lehetséget
Találhatunk az elgyengült szultán
Orvoslására, mert kiütve, lángja
A jót, a rosszat egyaránt emészti
S határt nem lel vad terjedésiben; de
Ha semmi eszköz nem használ, tovább
A gyenge kormányt *akkor* nem lehet
Szenvedni, más uralkodót keressünk.
Erősebbet kivánok én felettem, hogy
Parancsoló kezén forogjon életem.

FEREZ.

Ezen trónus, melyet vérünkkel itt ezen
Világ részén emeltünk, tartsa meg
Mivoltát; itt is mi törökök
Akarunk maradni. En megyek,
S ha szükséged lesz rám, a táborban találsz. *(El.)*

ZAGÁN *(egyedül).*

A fergeteg kezdődik, dúlva indúl
Fejünk felett, az odvas törzsököt
Ledönti, hogy szebben virítson a
Felséges czedrus.

(Abdul jő.)

Abdul, várva jösz!
Szólj! mely választ hozol, mit végezél?

ABDUL.

Azt a három görög foglyot, kiket
A templomromladék között találtam,
Parancsodként elrejtém, most pedig
Ibrahimtól jövök.

ZAGÁN.

Mit szóla? volt-
E haszna a küldött ajándéknak?

ABDUL.

A félelem leginkább vallatá
Meg véle azt, hogy Hali nagyvezér
Általa izent Konstantin császárnak.
Kegyelmedért esdeklik és
Mindent igér a mit kivánsz.

ZAGÁN.

Legyen gondod, hogy senkivel
Ne szóljon Ibrahim, kivált
A nagyvezér embereivel.

ABDUL.

A szolgát is nálam tartom, ki őket
Elárulá; megbánta már tettét
S előbbi vallását tagadni
Akarja.

ZAGÁN.

Késő bánatit
Fontolni nincs időm; tartsd zárva őt,

Míg titkának hasznát veszem.
Menj! s hadd reám méltó jutalmadat.

ABDUL.

Elvégzem. *(El.)*

ZAGÁN *(egyedül)*.

Hali! élted csillaga
Elhúnyt! hol a nagy történt, ott alá
Száll fényes méltóságod. Érdemed
Ha volt, azt hívtelen tetted homályba
Dönté; ki földi birtokot keres,
Ne kérjen az tanácsot a megindúlt
Szívtől. Nem ellenséges indulat
Vezérel: a dicsőség és haza.
Azon falak közé, hol a
Belső országlás gondjai
Öszveseregelnek, ott helyén vagyon
Lassú bölcseséged s őszült fejednek
Tapasztalásai; de hol a magas
Lélek tökélve a világhoz
Nyúl, hátra kell ott állnod, egy
Erősb vas karja a sötétbe
Sodor. Leszáll napod, Hali!
Az újabb kor nem kölcsönöz világot,
Vagy *én* is ön-ásott örvénybe sűlyedek. *(El.)*

Császári kert, jobbra lugos, hátul ernyős utak.
Irene, Zulíma.

IRENE

Végy fel hüs ernyő! suttogó patak!
Csendes lugos! ti egykori drága
Helyek, kedvelt magányok! ím megint
Nyugalmat adtok az elhagyott
Árvának. Régi boldogságom édes
Tanúi, csendes örömim hajdani
Tanyái, bájos látványok! tenyészszetek
Megint, mint létemnek legelső reggelén.
Te anyja mindeneknek, alkotó
Természet! oh vedd fel leányodat
Meleg karodba és engedd hevűlni
Tápláló melleden! fordítsd felém
A múlt idők bájos szövétnekét!

ZULÍMA.

Irene! mint örvendek, hogy komor
Tekinteted, barátnéd aggodalma,
E szép helyen vidám kedvet lövell;
Remélhetem tehát, hogy az
A fojtott bú, titkos könnyek
Megszünnek, és ezentúl sorsodat
Szebb pontból szemléled.

IRENE.

Szabadságom
Emlékét itt ünnepli most
A lélek. Oh Zulíma! a tavasz

Mosolygó fénye ífjuságom
Korába helyheztet s vigan
Elém rajzolja nyájas képeit.
A régi szellő lengedez,
Ékes virágok illatit szivom.
És a megtért fülemile bús
Panaszszát hallom ismét zengeni
Ezen bokorban; itt lesém
A tarka lepkéket s pihenve
Ezen fák lombjai alatt hütözék;
Itt sétált ünneplő ruhában a
Nép s mindenféle játékkal
Tölté a nyúgalom napját;
Itt dolgozott az álmodó művész
S dagadt kebellel a költés
Honába fellengzett, vagy érzetét
Bájos hangokkal zengvén, édesen
Ingerlé a csudáló hallgatók
Szivét. Itt láttam őt először —
Leo — Hagyj el csalóka képzelet!

ZULÍMA.

Felejtsd a múltakat, szorítsd
Melledhez a jelenvalót
És nyerni fogsz, csak tudd használni. Ím
Tied most az, miről előbb
Álmodni sem mertél; azon tetőre,
Hová ezren hiába fáradtak,
Te játszva eljutál, mi kell
Több?

IRENE.

Nem volt választásom, sírokon
Épűlt szerencsém! Kincsek közt nyögő
Arany fogság a múltakért
Epeszti a szabad görögnét.

ZULÍMA.

Irene! így jutalmazod Mohammed
Szerelmét?

IRENE.

Érzem, hogy bünös vagyok;
De a bús áldozó méltó könnyét
Az ég sem kárhoztatja. Oh Zulíma!
Írt a szegény csak a múltban keres.
Tekints körűl a messzeségbe és
Irtózva elfordúl szemed.
Itt fekszik e város, mely dísztelen
Áll most, az enyészet lakhelye;
Soros házai rendetlen kőhalommá
Váltak, s a templomok magas
Oszlopi elszórva fekszenek;
A porba omlának sok évek művei;
A népes utczákon mély csendesség
Borong, s a tágas piaczokon görög
Vér gőzölg még; megnémúlt a harang,
Mely a lakókat szent igékre inté,
Nem hangzik a chórus magányos
Atyáktól, és a szent tűz nem lobog
Az ékes oltáron. Félhold ragyog

A tornyokon, ledőlt a szent kereszt —
Ott állt házunk, ott gyermekeskedém;
Ott folydogált éltem szülőm
Hív karján — Oh gyönyörű emlékezet!
Ne hagyj el ég csendes leánya!
Hogy mellemhez szorítva, mostani
Sorsom mélyét ne lássam. Oh Zulíma!
Engedj mulatnom itt; erőt tenyészt
Azon nap bennem itt, mely szüntelen
Romlásom árnyékát felém lebegteti.

ZULÍMA.

Mulass bátran, ha kedvet ád az itt
Való létel, csak vond el szívedet
A hasztalan bútól s ne háborítsd
Urad szerencséjét, ki benned él
És hölgyétől hasonló érzetet
Kiván.

IRENE.

Lassan, lassan! ne szólj tovább!
Ezen *szó* rabbá tesz, s minek
Az áldozandónak mutatni azt
A kést előre, mely elvágja életét.
Nem, nem, ne hallgass rám, Zulíma!
Elvesztém magam, ezen komor
Kilátás elmémet zavarba hozta.
Felejtsd el, oh felejtsd el jó Zulíma,
Miket hallál, én a szultán igaz
Birtoka vagyok s kedvére élni

Legfőbb kivánságom. Hazám neki
Szentelt; ím eltökélve látsz.

(*Zagán basa* s *Fatime* jönnek és hátul megállnak.)

Jer, jer! siessünk innen. A falak
Között megtompul a szív gerjedelme.
Ah mit használ a munkás képzelet,
Ha mindenhol csak sírba ütközik.
Te is hagyj el hiú emlékezet!
Villámként csillogsz éjjelembe,
Elhúnysz s sötétb homály marad körűlem.
Menj! boldogot ringass lágy karjaid között,
A szenvedőnek jobb, ha tud felejteni.

(*El Zulímával.*)

ZAGÁN (*hirtelen elöljön*).

Hah! O volt, ő Irene! most
Látám először, és boszúm múlik,
Keblem dagad, karom gyengűl, erőm
Hanyatlik. Ez nem földi test,
Egy mennyei tünemény, az ég
Szívindító lehellete.

FATÍME.

Uram!

ZAGÁN.

Még is, nincs mentség, halnod kell.
Ragyogj egedben, itt *halált* kiáltok
Reád.

FATÍME.

Ezen szépség, mint látom, rajtad is
Erőt vett; engedj visszatérnem,
Kimélj meg ott eszköznek lennem, hol
Magad lángolsz és czélod eltüne;
Vagy csak tanúnak kénytetél ide,
Irene rajtad vett diadalmát
Csudálni?

ZAGÁN.

Én kedvellem a valót,
Ellenségemben is megvallom azt.

FATÍME.

Irene *szép* —

ZAGÁN.

Sokféle a szépség
S mind egy napnak testvérsugári.
Ki a szelíd violát kedveli, ki
A büszke líliomot csudálja:
Mind egy kertnek tündöklő ékei.

FATÍME.

Ezen hasonlat, szólj, *kit* érdekel?

ZAGÁN.

Esengő pásztorok mellére illik
A kis alacsony virág, mely a sötét
Árnyékban illatoz s hervad;
Egy trónust ékesít a büszke líliom.

FATÍME.

Nem, oly magasra nem szédelge még
Elmém, bár hízelkedve engem arra
Szántál. Mohammed választott; ezen
Dologban, érzem, hátra kell
Állnom.

ZAGÁN.

Mohammed a tied:
A mesterség bűbája egyesűlve
Ily kellemekkel győzni fog.
Költsd fel háborgó ösztönét,
Hogy bálványának egyszinűségét
Ismerve, nálad édesb kényeket
Találjon; a következést reám
Bízd.

FATÍME.

Kétes útra késztetsz, irtózom
Magamtól.

ZAGÁN.

A világ legelső trónusa,
Egy bajnok és szép férfi, ily
Szeszélyes játékot talán
Csak érdemel; mosolyg az alkalom.
Szerencse szárnyat ád, tanúlj repűlni.

FATÍME.

Vezér! igen könnyűnek tartod a
Diadalt.

ZAGÁN.

Bátorság s szépség tartja e
Földet, csak ezek határozzák
A földiek sorsát.

FATÍME.

Ha megvetés —

ZAGÁN.

A czél nagysága nagy próbát kiván.
Te a világot ismered Fatíme!
Első tekinteted nyilván mutatta azt;
Az elvonúlt szeméremnek helye
Nincs ott, hol minden perczenet
Titkát kémlelni kell s *használni,* mint
Lehet. Fatíme! gondold el magad
Azon magas tetőn, Mohammed
Karján, dicsőn ragyogni véle, ott
Azon fényes ponton, melynek sugári
A földnek két részére oszlanak;
Milliomoktól imádva ott
Éldelni s boldogítva, boldogúlva
Az élet álmait keresztülfutni
És a világ szépét, javát
Ölelni, a föld minden kincseit
Kényedre bírni: ott határa a
Halandóságnak.

FATÍME.

Álnok rajzoló!

Éggel kinálsz; hogy elvetvén nememnek
Méltóságát, szerelmet kolduljak.

ZAGÁN.

Okát tudod, s török vér foly eredben.
A szultán lássa, hogy közöttünk is terem
Oly szép virág, mint a görög földön.
Hah! itt közelít Mohammed! én
Most távozom. Fatíme! most terítsd
Hálódat, ím jó csillagod ragyog. *(Elvonúl.)*

FATÍME.

Mint rettegem szemét! Ah mely kemény
Harcz, küzdő indulat — Nem, ily
Zavarban őt nem láthatom,
Enyhűlni félre kell vonúlnom. *(Be a lugosba.)*

MOHAMMED *(jön).*

Itt sincs! Irene! hol maradsz?
Téged kiált szivem minden verése.
Repűlj lassú idő, ti gyorstalan
Órák, fussátok el pályátokat,
Hogy a vég alkonyat tenyészsze
Szerelmem csillagát. Jövel, kivánt
Nap, iktass bé a boldogok közé,
Hogy míg sebes lelkem csókolja lánczait,
Emelje fel magát az égiek
Sorába! A dicsőség oszlopit
Feláldozám a lángoló
Szívnek, tüzes pályámat elhagyám
És a csaták halálos síkjain

[illegible] szerelmemnek virágait szedem.
[illegible]ább boldog, mint halhatlan leszek!
Országok tűnnek, s bajnokok
Sírhalmán hervad a borostyán;
Egy fény leszáll, másik tenyészik,
Egy tengelyen forognak a napok,
Mint emberek mulandó tettei;
A sorsé minden, egyiránt hever
Sötét házában a félénk
Mint a bátor, ki a világot
Ostromlá — az egyedül mienk,
Mit a hevűlt sziv ád, mely kényeket
A szerelem áldó karja nyújt, midőn
Szikrát lop az ég örök tüzéből.
Végy fel hát szent öledbe bájoló
Szerelem! hogy a világ árnyékai
Távozzanak, s létem tavaszsza, egy
Magas tűzláng, Irene kebléhez
Forrasztva az üdvösség kelyhét ürítse!

FATÍME *(benn a lugosban énekel.)*

A mit a szív buzgón imád
Fenn lángoló hevében,
A mit a tűzképzelet ád,
Es a szem oly magasnak lát
Az ifjúság évében,
Oh be hamar meghódítja,
Keskeny körébe szorítja
A valóság bilincse;
Hogy az embernek semmi más
Csak maga a tapasztalás
Marad legdrágább kincse.

MOHAMMED.

Hah! mily szózat! minő komor jövendölés!
Ki mer sötét fátyolt egemre vonni? Ki
Mer engemet köz sorsra itélni? Szólj!

FATÍME.

Nagy czélodtól visszatértél
A lét szűk határába,
S ott új élelmet kerestél,
Ártatlanúl bele dőltél
A szerelem karjába;
Oh de szíved várt gyugalmát,
Szerelmednek szép jutalmát
Idegennél nem leled;
Sőt gondatlan eredete
Új sebeknek lesz kezdete,
S üres marad kebeled.
Ki érted ég, sajátod,
Közel van és nem látod.

MOHAMMED.

Ki vagy? hadd nézzelek! *(A lugos felé megy.)*
Hah mily jelenet!

FATÍME.

Hatalmas szultán! térdemen köszöntlek.
Bocsásd meg a szerencsétlennek, hogy
Közel téged nem sejtvén, a magány
Kicsalta titkait.

MOHAMMED.

Miként jövél ide?
Mi volt értelme rejtékeny szavadnak?

FATÍME.

Mohammed! ím nagylelküségedet
Igényzem, kímélj a valótól!
Igaz vallást szorúltságom nem enged.

MOHAMMED.

Szemed lángol —

FATÍME.

S arczám pirúl,
Hogy azt hallád, a mit magamnak is —
Nem, nem, tovább nem szólhatok;
Lábadnál esdeklek bocsánatot.

MOHAMMED.

Mi a neved?

FATÍME.

Fatíme!

MOHAMMED.

Kelj fel!

FATÍME.

Nem addig, míg egy kedvező pillantatot
Nem vetsz reám. Oh szállj alá
Magasságodról és igérd, hogy e magát
Epesztő szívnek érdemét és harczait
Tudod méltatni.

MOHAMMED.

Hah! mi ez?

FATÍME.

Hogy nem tulajdonítod véteknek
Eltévedésemet, habár reményt
Nem várhatok. Haragszik-e
A felleget hasító kőszál, hogy
Az alacsony moha lábára
Fonódik és menedékhelyet keres?

MOHAMMED.

Fatíme! értelek —

FATÍME.

Valóban? oh
Így hát az ég virányi nyílnak;
Ha értesz —

MOHAMMED *(megvetve)*.

Menj! így csak *rab* tud szeretni;
Szemed villámai nem találnak engem.
A porba száll, mi a porból eredt. *(Elfordúl.)*
Irene! csak te vagy mindenható,
Te tartod életem javát, jutalmát. *(El.)*

FATÍME *(nagy hallgatás után)*.

Hah! ezt kellett megérnem! így
Megszégyenítve, ily rutúl gyalázva!

Fatíme! húnyj el nap, ne süss
Szemembe, gyűlölöm világodat. *(Betakarja szemeit.)*

ZAGÁN *(hirtelen jő).*

Fatíme! így talállak? szólj, mi történt?
Te hallgatsz? fájdalom s harag
Változnak képeden.

FATÍME

Csalárd incselkedő!
Örülj megvettetésemen. Boszúra
Taníts, vagy mélyebben tiporj alá!

ZAGÁN *(kihúz egy tőrt).*

Vedd ezt, Irene mellének vagyon
Készítve.

FATÍME.

Hah! Mohammed! ezzel,
Ezzel talállak téged is; örömid
Nyiltában csapjon rád boszúm. *(El.)*

ZAGÁN *(mély gondolatban).*

Irene! sír a szépség angyala
Feletted s visszaint egébe.
Távozz tündér alak, rejtsd el virágidat,
A fegyverek között lehullnak ékei.
A csendes élet nyugtató ölébe vedd
Lakásodat, hol béke és öröm
Szép egyességben andalogva járnak.
Itt veszted még az is kivánja,

Kinek birásodért kebele dagad.
Ha a dicsőség szól, a férfiszív
Megnémúl és úgy nézi kényeit,
Mint egy üres gyöngyházat a szerencsés
Buvár. Irene! lettél volna csak
Asszony, nem egy *engesztelő* s halált
Űző lény, élhetnél; így távoznod kell,
Hamindjárt elviszed magaddal
Az ozmanok legelső emberét. *(El.)*

(A kárpit lefordúl.)

HARMADIK FELVONÁS.

Zagán basa lakása.

AGENOR *(egyedűl).*

Mit bal történetek, mit a nehéz
Idők veszélyei hoznak, azt
Az ember kénytelen szenvedni; és
Megnyugszik a sorson, mely egyaránt
S örök végzés szerint lebeg fejünk
Felett s merész kezekkel életünkbe nyúl.
Oh de ha az erkölcs egy angyal
Keblét elhagyja, akkor méltán vérkönnyet
Hullajt szemünk, és átokra vonúl
Az atyai szív. Irene! *önkényt,*
Önkényt dülél Mohammed — Hah! ezen
Szó poklot zár magába, ez
Lerágja a természet lánczait.

Te egy görögné — Hah! Leányom!
Buja vérnek szolgálsz, hogy mosolygva
Hazád sírját nézzed s annak halmán
Szégyenoszlop maradj az élők
Sorában.

LEO *(jön).*

Ím Geront utolsó
Köszöntését hozom, most zártam bé szemét,
Meghalt kapott sebén; ő a szerencsés.

AGENOR.

Az ég szerette őt, mi nem vagyunk
Oly kedvesek, vergődnünk kell tovább
E puszta földön, melynek sárga partjain
Csak a rosszak s az elvetettek
Állnak s nyomorúlt létök jelét
Csörgő lánczokkal hirdetik.
Jó ífju! ám te is csalatkozál;
Egy tiszta angyalt véltél egykor át-
Ölelni, hív szivet melledhez zárni és —

LEO.

Ne szólj tovább, atyám! Irene
Ártatlan.

AGENOR.

Az? midőn hazánk
Rablója karjában hever
S erkölcse veszteségével Mohammed
Győzelmét édesíti?

LEO.

Nem, nem, az
Irene nem lehet; ha ő
Azzá lehetne, az ég maga
Felszaggatná hitünknek zárait
S legszebb remekjében gunyolná
Szent képét, melyet ön diszére alkotott.
Agenor! oh ne adj hitelt ama
Gőgös pogány szavának, a mit az
Mondott, az ön lelkének rajzolatja volt.
De légyen bár, mit nem tehet az erő?
A durva kéz hány szép virágot tör,
Mely másképen nem tudja megboszúlni
Magát, mint hogy fej-hajtva hervadoz,
S szagatlan hullatja levelét.

AGENOR.

Mit önkény és erő tehet,
Azt állapotunk nyilván mutatja!
Míg életünk külső mivolta jön
Kérdésbe, addig tűrni szép:
Békóban is szabad vagy, míg veled
Erkölcsöd; oh de ezt tagadni
A jobb lélek nem szokta, inkább
A sírba lép s fenhagyja jó nevét.

LEO.

Őt hirtelen vádolni nem merem.

AGENOR.

Minthogy jó szíved mentséget gondol.

LEO.

Őt ismerem, számlálhatok reá.

AGENOR.

Hiú ragyogvány erkölcsét eloltá.

LEO.

Nagy ságra nem vágyott szelid természete.

AGENOR.

Hogy halni nem tudott, azt fájlalom.

LEO.

Élünk mi is, bár férfiak vagyunk.

AGENOR.

Létem terhét csak érte hordozom.

LEO.

Hogy kedves kéz ápoljon tégedet.

AGENOR.

Pogánynyá lett! az ád végső sebet.

LEO.

Korán itélsz, én áldom bízodalmamat.

AGENOR.

Szerencsés vagy, ha még reményt találsz.

LEO.

Hirdesse bár ezer nyelv őt bünösnek, én
Nem tartom annak. Számtalan formák között
Szövődik életünk; ki tudja mint
Kerűlt a szultánnak kezére és
Mely titkos bú rágódik életén.
Agenor! Oh miért vagy oly kemény
Saját véredhez és hallgatlan őt
Miként kárhoztatod? Nem! ő
Méltatlanságot elkövetni nem
Képes, különben öszvedűl
Az égi rendtartás, s a mélység lelkei
Uralkodnak mennyország angyalain.
Atyám! szerelmem itt igaz *biró*
S az ártatlannak vallja őt, és egy pogány
Beszédje bízodalmamat meg nem
Szédíti. Oh atyám, atyám! sötét
Homályba dűlt előtted a világ,
Azért feketére fest mindent a képzelet.

AGENOR.

Jó ifju! hív szerelmed lángja át-
Világít éjjelembe, és
A régi érzetek malasztja ébredez.
Leo! semmit sem érzel? szólj fiam!
E néma hely halálszagot lehell;

Körülem annyi ismert testeket
Látok heverni öszvezúzva és
Roncsolva — oh mért nincs Irene is
Ezek között? miért nem nyúlhatok
Sebébe, hogy ha még élet mulatna
A testben, útat nyithatnék neki.

LEO.

Agenor!

AGENOR.

Nézd, mely szépen csörgedez
A vér, minő hamar siet
Az élet — és minő soká tart!
Némely csak egyet fordul s vége van;
Más számtalan kinok között
Él és nem tudja lerázni lánczait,
Melyekkel a sors e földhöz kötözte. Vagy
Azért tartanak a végzések,
Hogy szomoru emlékjelnek hátra
Maradjak itt hazám sirján,
Melynél számlálni kezdi a rabszolgaság
Jármát húzó komor századjait?

ABDUL (jön.)

Nekem parancsom van titeket
Innen más helyre elkísérni.
Kövessetek.

LEO.

Hova akarsz vezetni?

ABDUL.

A nagy szultán elé.

AGENOR.

Hah! ezt kivántam!
Lobbanj utolszor lángba agg szivem!
Hogy minekelőtt széjjelszakadsz,
Villámidat rettegje a pogány,
S az a rabok bálványa egy szabad
Ember szaván pirúljon el,
S a szent igazság láncz alól
Ordítsa fel nagysága álmait.
Leo! hol van karod? jer, jer, vezess.

(El mindnyájan.)

Ékes szála a császári palotában, balra trónus.

Zagán basa, Ferez bég.

FEREZ.

Mohammed a basák nagyobb felét
Részére vonta.

ZAGÁN.

Hali estével
Sok változik, néhányan csak szokásból
Függnek szaván; ha megnémúl, tehát
Ők más támaszt keresnek. Az nagyobb
Újság, hogy a szultán mindenfelé

Békét köt; úgy látszik, hogy e falak
Közül kimenni már többé nem akar.

FEREZ.

Irene fogva tartja őt.

ZAGÁN.

Van eszközöm
Birását újra felzavarni.
Irene atyja, egy vak éltet-únt
Öreg, kezem között vagyon,
Ez dúl, fúl s mint szabad görög
Átkozza gyermekét, hogy ellensége
Karján éleng; ezt is ide rendelém,
Hogy ily hangokhoz nem szokott fülét
Csiklandja a részeg szerelmesnek.

FEREZ.

Zúgást hallok! jönnek már a basák,
Kezdődik a diván.

ZAGÁN.

Sorompóm megnyilik,
Hatalmasabb ellen kelek
Viadalra. Én, vagy Hali, egyikünk ma
Kidűl helyéből. — Jönnek már!

(Hátravonúlnak, azután a többiekhez egyelednek.)

Mohammed, *Hali*, *mufti*, több *basák* jönnek, hátul *jancsárok*, *Abdul* és *Hasszán* rendben felállnak, *Mohammed* a trónusra lép.

HALI.

Mohammed, üdvöz légy, dicső szultán!
Első az emberek között!
Im intésedre öszvegyültenek
Hív szolgáid, végzésidet
Hallgatni s buzgón azokat teljesítni.
Erődet és nagyságodat
Nevelje mindenkor szerencse és
Hatalmadat rettegje a világ.

MOHAMMED.

Híveim! Allah segédkeze
Ezen rég óhajtott városba
Vezérle, seregeim vitézkedése
Lerontá kérkedő falait,
Mely annyi évek óta őseimnek
Elzárta győzödelmi útjokat:
Dicső czélunkat ím elértük;
Hitünk terjed, meghódolt a görög
Nép, és Konstantinápoly tornyain
Kérkedve a félhold tündöklik. Én
Ezen városban eltökélém
Lerakni trónusom s Stambul legyen
Ezután ozmán uralkodók lakóhelye,
Dicsőségünk emlékjele

És a török birodalom fényes
S legelső városa.

ZAGÁN.

A hitetlenekre
Innen szórjad villámidat
És ékesítsd több koronákkal
Felséges székedet, hogy még ezen
Világrész is hatalmadat hirdesse és
Függjön kormányodtól.

MOHAMMED.

Hány bajnokot
Veszték ezen falak körül,
És mennyi vérbe telt elfoglalása,
Ti azt tudjátok, híveim!
Azért békességet köték
Szomszéd hatalmakkal, kik év szerint
Adót fizetnek s uraságomat
Azzal megismerik.

ZAGÁN *(előllép)*.

Megállj
Szultán! a nemzet méltósága jön
Itt kérdésbe s azt hív szolgák előtt
Lehet csak fejteni: köztünk áruló
Vagyon.

MOHAMMED.

Ki az? nevezd őt! hadd vegye
Érdemlett büntetését.

ZAGÁN.

Hali nagyvezér!

(*Zúgás a basák között.*)

Én Zagán basa őt nyilván vádolom. (*Abdul kimegy*).

MOHAMMED (*hirtelen elhagyja trónusát*).

Mi ez? szólj vádoló, mivel tudod
A nagyvezér vétkét bizonyítani?

ZAGÁN.

Ő titkos frigyben élt az ellenséggel! ím
Itt jönnek a tanúk, hallgasd magad.

HALI (*félre*).

Örökkévaló! te láttad szívemet!
Érted történt; az áldozatra kész vagyok.

Abdul, *Notaras* és *Ibrahim* jönnek.

ZAGÁN.

Lucas Notaras! újítsd most azon
Vallást, melyet nekem tevél.

MOHAMMED.

Igazságot felelj, ha éltedet
Kedvelled.

NOTARAS.

Hali nagyvezér
Barátságban levén Konstantin

Császárral, minden mozdulásodról
Tudósitá őt és védelemre
Biztatván, azt igérte, hogy mindent
El fog követni városunk
Fentartására.

ZAGÁN.

Ez vala
Az indító ok, mely neked nagyúr!
Az ostromot mindenkor ellenzé.
Szólj Ibrahim.

IBRAHIM.

Bocsánatot
Felséges szultán, én bünös vagyok;
De megtagadni nem merém —

MOHAMMED.

Késő mentséged, szólj, parancsolom.

IBRAHIM.

Midőn utolszor a várost
Feladásra kérted, Hali nagyvezér
Mint biztosát felküldött engem is
És általam tudósitá Konstantint
A végső ostromról és azt izente:
Hahogy bátran kiállja azt,
Mohammed el fog állni minden
További próbáktól.

HALI (*félre*).

Oh, ember! ember!

Ennek most oldozám fel lánczait!
Ezt mellemen tápláltam, és elárúl.

MOHAMMED.

Hah! erre vitt kegyelmem? Hali! mit
Felelsz ezen vádakra? Szólj! igaz
Miről vádoltatol? mit a
Tanúk felőled vallanak?

HALI.

Igaz! *(Zúgolódás a basák közt.)*

MOHAMMED.

Hogy bízodalmamat
Ily rútul megcsalád, elengedem,
Minthogy csalárd munkálkodásid
Nem gátolhatták győzödelmimet,
Erőmben fekszik a következés;
De megszegvén az esküvést,
Melyhez magas tisztséged lánczola,
Méltatlan árulásod büntetést
Kiván! Basák, itéljetek!

BASÁK.

Halált! szégyenhalált neki!

MOHAMMED.

Halált kiáltnak a basák, halált
Mond a törvény; én számkivetésbe
Fordítom azt. Ezentul Adrinápoly

Legyen lakásod, holtodig kizárva
Dicsőségünk sugáritól.
Vezessétek el! *(Hali elvezettetik.)*

NOTARAS.

Nagy szultán Mohammed!
Kegyelmedet megnyerni óhajtván,
Igaz vallást tevék; vedd szívesen
Szolgádnak —

MOHAMMED.

Vessetek neki
Aranyt, azt érdemlett.

NOTARAS.

Nagylelkü szultán!
Mennyire jutalmazsz!

MOHAMMED.

Távozz szemem
Elől! Menj a keresztényekhez és
Beszéld el, hogy Mohammed ily
Alacsony embert be nem fogad soha,
Szolgáljon bár neki.

NOTARAS.

Uram!

MOHAMMED.

Üzzétek
Ki őt a városból. *(Notaras el.)*

IBRAHIM.

Kegyelmet,
Dicső szultán!

MOHAMMED.

Vak eszköz, megvetlek,
Haragomra nem vagy érdemes.
Töröljétek ki bajnokim sorából.
Menj! *(Ibrahim el. Nagy hallgatás.)*
Hali elveszté magát,
Ezentul megszűnt nagyvezér
Lenni. Ki lesz érdemes tisztére?
Zagán basa, lépj elöl! ím *tégedet*
Választalak helyébe, vedd által
Azt a nagy hivatalt; legyen hűséged
Mindenkor oly erős mint a karod,
Úgy engem is kegyelmesen találsz.

ZAGÁN.

Mohammed! dönthetetlen állok én
Fénytrónusod mellett és létemet
Egyedül dicsőségedre szentelem.
Nagyságod őrző angyalát tekintsd
E buzgó szívben.

MOHAMMED.

Hali áruló,
Legyen felejtve; ámbár érzetem
Csalattását sínli, emberi

Sors, vélemény a földnek istene,
Annak bókoltam most az egyszer én is.
A szolgától miért vártam hűséget?
A mely ember szeret, csak az hív.

ZAGÁN.

Nagyúr! felejtsd el azt az árulót!
Hiszen maradtak hátra még hivek,
Kik veszteségedet pótolni tudják.

MOHAMMED *(büszkén).*

A mit veszték, panaszra nem bocsátom;
Saját *erőm* támaszsża életemnek. *(A trónusra lép.)*
Minthogy békét köték s a háborút
Kerülni szándékom, tehát magam
Felől is illik gondoskodnom és azért
Létem belső mivoltát már meg is
Határozám. Halljátok híveim:
A nagy próféta s őseim
Példájokként, önnön érzésemet
Követvén, egy hölgyet választék,
Ki vélem oszsza fel fényes trónusomat,
És népeimnek egy lelkes
Uralkodót szüljön.

ZAGÁN.

Szándékodat
Tiszteljük, ámbár még titok
Előttünk, mily boldog halandó
Indítá meg Mohammed nagy szivét?

MOHAMMED *(muftihoz).*

Főpap! tedd kötelességedet. *(Mufti el.)*
Basák! a régi szokásként színetek
Elé hozattatom választott hölgyemet,
Kivánom, hogy felfátyolozván őt
Ismerjétek szultántok hitvesének
És törvényes császárnénak.

ZAGÁN.

Nevét
Közöld velünk, örömkiáltás
Fogadja a szerencsést, szólj uram!

MOHAMMED.

Irene, egy görög leány.

ZAGÁN.

Keresztény? példátlan szövetség!

MOHAMMED.

Az volt, ezentúl nem lesz. Hah! ki mer
Határ közé szorítni?

ZAGÁN *(bátran).*

A törvény.

MOHAMMED.

Ti zúgolódtok? akaratom
Legyen törvénytek, és halált

Annak, ki azt gátolni merné.
A nemzet ereje bennem tükrözi
Magát, és balgatag szokások
Nem másítják feltett végzésemet.

Irene gazdag török ruhában, mennyezet alatt a mufti által bévezettetik, rableányok, mindnyájan befátyolozva jönnek utána és jobbra, balra megállnak.

IRENE (*a mint előllép, öszveborzad, bizonytalan*).

Mily szívtelen képek, minő jeges
Tekintetek. Nagy isten! mit miveltem!

MOHAMMED.

Irene! lépj fel a magasra, én
Mohammed, napkeletnek ura,
Önkényt ezen fényes trónusra
Emellek, melynek hathatós sugára
E föld tágas szinére terjed. Ím
Tégedet országom minden nagyjai
Előtt szultánnénak nevezlek,
Uralkodjál teljes hatalommal itt
És légy első az asszonyok között. (*Basákhoz.*)
Ti pedig vitézek! érdemes basák!
Ismerjétek s magasztaljátok őt
Országaim s a nemzetek
Előtt.

(*Irene a trónusra vezettetik, Mohammed fölemeli fátyolát.*)

Itt áll Mohammed hitvese!
Itt áll szultánnétok!

BASÁK.

Nagyasszony!
Üdvözlégy! Allah szép kedveltje!

ZAGÁN *(indulatosan magában).*

Minő szépség! — húnyj el, húnyj el szemem!
Nézd inkább a halál csikorgó
Fogát, vonagló sárga képeit,
Csak ezt a kísértő tekintetet
Kerüld, megszégyeníti férfivoltomat.
(Kivül lárma hallatik.)

MOHAMMED.

Minő zaj ez? Strázsák!

ABDUL *(jön).*

Hatalmas úr! két
Görög fogoly erővel bé akar
Az ajtón törni és Irene
Nevét kiáltják szüntelen.

MOHAMMED.

Vezesd őket szinünk elé. *(Abdul el.)*
Te rettegsz kedves? Könnyben úszik
Szemed? halálszín festi képedet:
E fényes ünnepen mi háborít?
Oh nyugtasd szívedet, *Mohammed*
Emelt fel tégedet, ki egy világ
Ellen hölgyét meg tudja védeni.

ABDUL *(Leot és Agenort bévezeti)*.

AGENOR.

Mit látsz Leo?

LEO.

Hah! átkozott
Látvány! igaz tehát, igaz —
Irene — *(Elfordúl.)*

IRENE.

Mit látok, Leo! Atyám!
Atyám!

AGENOR *(kifakadó érzéssel)*.

Irene! édes gyermekem!
Hol vagy? jer karjaimba. — Oh egek!

IRENE *(atyja karjába szalad)*.

Atyám! oh boldog óra! Most végy
Magadhoz, ég!

AGENOR *(őt tapogatja)*.

Te vagy leányom —
Nem, nem, *török* vagy. *(Eltaszítja.)*
Félre elfajúlt
Vér, téged nem görög nemzett.

MOHAMMED.

Hah vakmerő! hölgyemnek ezt?
Nyomorúlt! tudod hol állsz?

AGENOR.

Tudom.
Merítsd ki bár egész hatalmadat,
Én nem félek, szoríttasd lánczodat
Nyakamra és vezesd szép hölgyedet
Keresztül roncsolt testemen, hogy átkom
Teljes legyen s végső lehelletem
Mérges tüzével oltsa lángodat.

IRENE.

Atyám! atyám!

AGENOR.

Nem, az már nem vagyok,
Kérkedj gyalázatod tetőin, én —

LEO.

Elég, elég, Agenor! nem, tovább
Nem tűrhetem, kiméld leányodat.
Irene! oh Irene! mit miveltél?

IRENE.

Atyám! atyám! én ártatlan vagyok. *(Elalél.)*

MOHAMMED.

Segítség! meghal. Oh Irene! térj
Magadhoz, és te ősz ember, nincs-e
Érzet jégmelledben?

AGENOR.

Hálát adok
Te rettentő isten! vakságomért,
Hálát, hogy nem látom, mitől
Irtózik a szív és ezen fene-
Vadak örömit szilaj fájdalmimon.
Leo! Fiam! jer, áss egy gödröt,
Temess el, szívem megreped. *(Elgyengül.)*

MOHAMMED.

Ősz ember! én megengedek, tanuld
Mohammedet becsülni.

ZAGÁN.

Törökök!
A trónus meggyaláztatott! halált
Nekik.

VALAMENNYEN.

Halált! *(Kardot húznak.)*

MOHAMMED.

Megálljatok! *(Agenor elébe áll.)*
Én védem őt — *Irene atyja* —
Békét parancsolok. Ki mer Mohammed
Ellen kikelni?

(A basák visszavonúlnak, rableányok Irenét ápolják, a kárpit lefordúl.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

Császári palota.

Mohammed, Agenor, Leo, strázsa.

AGENOR.

Hiába szólsz hozzám ily kedvező
Hangon, szeretni nem tudlak, nem is
Akarlak; ellenségem vagy s maradsz,
Megútált tárgya gyűlölségemnek.

MOHAMMED.

Kemény szivű! fogytán van életed;
Alélt erődet gyengébb emberen
Mutasd, engem csodálkozásra nem
Bírsz, büszkeségedet mosolygva nézhetem.
Megfosztva a lét legdrágább javától,
Világtalan napod vígságra nem
Derűlhet oly hamar, s azért
Irene atyjával kegyelmesen
Bánok. Te ífju! egykor *lángomat*
Osztád, azért kimélve lészsz.

LEO.

Veled nem osztok mást, egyéb az emberi
Sors változó játékát, mely ma tégedet
Emel, holnap szintúgy alá tipor.

Mutasd vértől eredt hatalmadat,
Verd által e szivet, mely úgy gyülöl,
Hogy inkább porrá lesz, mintsem neked
Baráti érzetet nyújtson. Te vagy
A *rab* közöttünk, mert esengve
Szivet koldulsz, csak átkokat találsz.
Szegény ember! hatalmadnál e láncz
Is többet ér.

MOHAMMED.

Hah nékem ezt?
Nem, csillapodj harag, magam vetém
Okot, méltó kiállnom. — Menjetek!

AGENOR.

Mohammed! a hódító élete
Sírhalmok közt mulat, ne várj azon
Ködös tanyán szebb éleményt.
A csontfejek mély üregéből öröm
Nem szikrázik.

LEO.

Mohammed, a ki
Meghalni nem fél, az szabad
S bátran gunyolja ércz kormányodat.
Ereszd le szárnyadat kevély
Hódító és nézd, mely kevés erőd
Vagyon rajtunk, habár szemünk közé
Villognak gyilkaid. *(Elvezeti Agenort, a strázsa kiséri.)*

MOHAMMED *(egyedül).*

Ha ily nehéz

Áron kell a szív birtokát,
Megvenni, akkor a szerelem bilincs,
Mellünk köz czélja ellenségeink
Nyilának, mely nagyobb sebet vág, hogysem
Egy kényórának édes balzsama
Megtudná orvosolni. — *Mégis* az,
Az éltünk szépe, melyet a nyiló
Tavaszkor nyújt, midőn vidám
Kedvvel szaggatjuk a szerelem virágit,
Habár tövisek közt kell azokat
Keresnünk, s a bátor kéz vérzik is.

Zagán basa, *Telegdi* jönnek.

ZAGÁN.

Szultán Mohammed! itt jön egy magyar
Követ, királya küldé őt.

MOHAMMED.

Mi jót
Hozol magyar?

TELEGDI.

Miként veszed.
Igen rövid követségem, csak egy
Szóból áll foglalatja: *háborút*
Hozok. *(Oda veti kesztyűit.)*
Vedd fel jelét s készülj a harczra!

MOHAMMED.

Tinektek én szabad választást engedék

A békesség és háború között; mért
Nem kell a béke? arra vágyok én.

TELEGDI.

Az *engedésről* itt szó nem lehet;
Mikor féltünk mi fegyveredtől,
Hogy azt említed? Hunyadi él
S erős karjával ő határt von
Hódításidnak és letépi
A győzhetetlenség gőz nimbusát
Kevély fejedről.

MOHAMMED.

Hah! Mohammed is
Elég erős mérkőzni Hunyadival.
S ujítni a *várnai* napot.

TELEGDI.

Nyolcz fényes győzödelmi azt
A gyásznapot rég eltörölték;
Különben nem jövék veled
Villongni; jer, mi elvárunk!
Egyéb szólásom nincs veled,
Királyom szándékát tudod.
Légy boldog. *(El.)*

MOHAMMED.

Hah vézér! küldd vissza őt,
Ily büszkeséget én nem szenvedek.

ZAGÁN.

Engedd távozni; háború kell,
Hogy a nagy szultán lelke ismét
Ébredjen és magas reptét erővel
Folytassa. Vér, vér és veszélyek;
Azok megint új színt adnak létednek.

MOHAMMED.

S minő csorbát találsz te bennem,
Hogy azt mered feszítni? Szolga! jól
Vigyázz, hogy élét ten fejedre
Ne vonjad.

ZAGÁN.

Az igazságnak tartozom
Ezzel, hallgasd szavát én általam,
Mely azt kiáltja, hogy Mohammed egy
Görög leányért váltig elhagyá
Országát, nemzetét s dicsőségét.
Az a Mohammed, a ki egykor azt
Mondá: valamint a mennyben egy
Isten vagyon, szintúgy a földön is
Csak egy uralkodó legyen:
Az a Mohammed már nem él;
Sötét völgyben bolyong az álmodó
Sas, ki előbb bátran a naphoz sovárga.

MOHAMMED.

Próbált hűséged elfelejteti
Velem, mit a gondatlan elme szült.

Bókolj pusztító istenednek, én
Szerencsém enyhítő forrásán vídulok.
Minek keressek én bizonytalan
Jót, melyet még a kétes idő takar,
A szép *valóért,* mely előttem
Oly édesen virít s boldogsággal kinál?

ZAGÁN.

Hát egyedűl a *jelenvalónak* élsz?
Nem, úgy csak köz sors cselekszik;
A nagy lépcső nagy lépteket kíván.
Édes csalódás — mit mivelsz, ha
Mosolygó zöldjétől reményed elvál?
Ha partra szállsz s eltévedésedet
Csudálni nem győzöd?

MOHAMMED.

Mindenkor több marad
Mint a kinek száraz keblén soha
Az élet nem feküdt. Hahogy csalódás,
Akkor nem vágyok tisztulásra és
Kedvelt rabságom rózsakötelein
Nem irígylem senkinek szabadságát.

ZAGÁN.

Mohammed! a természet *nagyra* alkotott,
Ne czáfold meg; különben rajtad is
Hibáza és egy asszony változó
Szinét adá.

MOHAMMED.

Elég! ne szólj tovább,
Nehogy rajtad mutassa meg magát
A szunnyadó erő.

ZAGÁN.

Kezedben életem,
Először nem most áll kitéve érted.
Mohammed! most idő hitünk jelét
A rettegő világ halmára
Szegezni, most idő, avagy soha!
Ne engedd, hogy gunyoljon a sereg,
Mely csak nem rég előtted reszketett
S szavadra kész volt vérét ontani.
Ne engedd, hogy meggyőzött népeid
Szégyenlve azt mondják: Ez volt a nagy
Ember, kitől mi rettegénk! Ne
Hadd félben kezdett munkádat,
Folytasd tüzes futásodat; vezess
Bennünket! A magyar földön lehet
Borostyánt szedned, *ott* vár Hunyadi is,
Méltó vitéz a legnagyobbnak övele
Mérkőzni; és ha Hunnia elesik,
Fényesb út nyílik akkor, és ezen
Világrész is hódolva lábadhoz borúl.
Énbennem nem utolsó segédet
Találsz, veled szövetkezvén e föld
Minden népeit bátran sorompó
Közé hivom. Mohammed! jer, vezess,
Az örök dicsőség karja integet.

MOHAMMED.

A mit halasztok, azt utóbb
Ujúlt erővel elvégzem; nyugodjék
Addig békében a föld, míg Mohammed
A tartozó adót megadja emberi
Léténok. Halhatatlanságom itt
Tenyészik, mert halandók sorsain
Az érzemény felűl emelkedik.
A lét javát előbb kikóstolom,
Aztán a földre szállok szép egemből,
És hódító kormányomat tovább
Terjesztem.

ZAGÁN.

A ki *fenn* kezd, az *hamar*
Indúljon, míg védelmet nem talál
A meglepett erő. Most győzödelmi fény
Sugárzik ífju homlokod körűl,
A felhevűlt nép kész követni;
Használd a kedvező pillantatot,
Mert változó; miként jött, úgy el is
Illant.

MOHAMMED.

A gyengének parancsol
A vak szerencse, attól kér sikert,
Annak kezén forog bizonytalan
Léte; az erős elég magának, és
Az égi szikra alkotó szava
Formálja a földet — s korát.
Szerezz egy kincset, mely felmúlja

Irene bírását, s veled megyek,
Törvényeket felforgatok,
Megrázom a föld minden sarkait;
De így, hozzá forrasztva, életem
Csak nála találja érdemét, becsét.

ZAGÁN.

S homályba sülyed országod, magad,
Megszégyenítve emléked, dicső
Neved, s az érdemoszlopok helyett
Gunyolja a jövendő balgatag
Szerelmedet. Mohammed! Oh
Szakaszd el lánczodat s kövesd
Eleidnek fényes nyomdokát!
Megáll-e a nap egy hizelkedő
Vidéken, elfelejtve hogy
Az egész világé?

MOHAMMED.

Menj! parancsolom!
Türelmem végre megy, talán azt gondolod,
Hogy oly könnyen játszhattok énvelem?
Hogy én feláldozván saját kivánatim'
Tinéktek éljek és prédát szerezzek?
A lét legszebb gyümölcsiről lemondván
Csak titeket gazdagítsalak? s magam
A forrás mellett szomjuhozzam? Nem,
Én végezék; szabad választás
Irányzá tettemet és állandóul
Azt folytatom; ki mer gátolni engem?

ZAGÁN (*bátran*).

Mi — s *a sereg.*

MOHAMMED (*fellobban.*)

Hah! még *fenyítni* mersz?

ZAGÁN.

Tudd meg, hogy a békételenség
A nép között igen nagy; vesztedet
Kiáltja a sereg, ha még tovább
Is visszaélsz szerencséddel s puha
Karok közt elfelejted nemzeted.
A zendülés terjed, s testvér öcsédet
Akarják szultánnak helyetted.

MONAMMED.

Előttem áll a pártütők vezére,
Te vagy! Hah! mint feszűl karom!
Csak egy taszítás, és örökre meg-
Némúlsz. (*Kihúzza kardját.*)
Menj hát nyomorúlt! előlem.

ZAGÁN (*bátran*).

Itt mellem, annyiszor paizsod —
Itt, szúrd keresztül és mutasd meg
Erődet. Hah! azért ne véld
Hogy véremmel segítesz ügyeden.
Mit a megnémított igazságnak
El kell hallgatni, azt kimondja az

Idő s a történet a nagyok
Sírhalmain. Mit késel? nyitva áll
Mellem.

MOHAMMED.

Menj, menj, távozz rettenetes ember!
Elhúnyt az égi tűz belsődben: szólj,
Mi szent előtted e sötét világban?

ZAGÁN.

Az igazság! mely azt vallja, hogy Mohammed
Megszűnt már férfi lenni; csak sohajtni tud. *(El.)*

MOHAMMED *(egyedül)*.

Kiállhatatlan szégyen! Ez jutalma
Az érző szívnek? ilyen az
Öröm, melyet szerelmünk ád?
Álmodva édest kér, és a valóság
Mérget nyújt. Hah Mohammed! ennyire
Lesujtva a magasról, így kitéve
Boszúlatlan sebeknek, így tovább
Alantan élni, férfihoz nem illik.
Az üdvösség határos a pokollal és
A küszködő hatalmak közt zokog
Szerelmünk, mentséget keres
S azon habhoz ragaszkodik, mely
Alá sodorja. Oltsd el lángomat
Hideg dicsőség! nyúlj jeges kezeddel
Belsőmbe, vagy távozz örökre és
Vonúlj sirok közé, hol más virág
Hervad, csak a borostyán zöldelik.

Még is, *veszély* között *szeretni* szép,
Az ordító vihar közt kedvesét
Dagadt szivéhez zárni mennyei
Öröm, habár csattogva ránk szakad
A villám, s az örökkévalóság ajtaja
Nyilik. Nem, a rabok szaván nem indulok;
Zúzzanak ők lánczaikkal porrá,
De kényszerítni nem hagyom magam.
Irene! lánghabok csapkodják mellemet:
Vagy karjaid között égek, vagy egy
Világot elnyelő mélységbe sűlyedek.

IRENE *(jön).*

Mohammed!

MOHAMMED.

Oh te vagy kedves? te vagy!
Te jösz megint világot gyújtani
Zajos éjjelemnek; a vadaktól
Üldözve, nálam mentséget keressz,
S midőn mélyen ható tekinteted
Rabbá teszen, szerencsém hajnalát
Érzem derűlni.

IRENE.

Jóságod, nagyúr,
Kérésre bátorit. Szegény öreg
Atyám busong érettem; oh
Engedd ápolnom őtet, hogy leánya
Sorsában ő is részesűljön
Kegyelmed által.

MOHAMMED.

Menj s tanítsd
Fagyos szivét érezni, zárd fel ismét
Az életnek, hogy megszünjön gyülölni;
S az ífjunak, ki egykor érted égett,
Nevemben vigy szabadságot.

IRENE *(elragadva)*.

Mohammed!

MOHAMMED.

Te lángolsz? ez nagyon *talált* —

IRENE.

Jóvoltodért buzog szivem.

MOHAMMED.

Irene! az *ifjú* sorsa érdekel?
Szereted még most is őt?

IRENE.

Szerettem.

MOHAMMED.

Irene! — nem, nem kétlem azt, a mit
Vallál, rajtam mulat szemed, te
Szeretsz; oh mondd ki ezt a szót!
Oly édesen hangzik fülembe, mint
Ha a végső nap hallanám az ég
Urát a jó lelkekhez szólani

S felzárni a paradicsom ajtait.
Mondd hogy szeretsz, és létem egy öröm-
Sohajtásként az ég magas
Virányain szállong.

IRENE.

Hazám neked
Szentelt, jóságodon megnyugszik a szív is.

MOHAMMED.

Jóság, kegy: mely üres szavak!
Mondd, hogy *szeretsz!* ezen szóban fekszik
Egem, csak ebben egyesűl
Világom, mindenem. S valjon meg is
Érdemlem — Oh Irene! *drága* érzet az,
Mivel Mohammed néked áldozik.
Irene! oh mondd, hogy csak én magam
Élek szivedben, oh mondd, hogy nem félelem
A szultántól, hanem szabad
Választás késztetett karomba —
Mondd azt, és a koporsók éjjelét
Szerelmem életlángra változtatja.

IRENE.

Tied vagyok, kettős lánczczal hozzád
Csatolva. Engedj mennem, hadd vegyem le
Szegény aggott atyám szeméről
A harmatot, mely éjjelében értem
Hull.

MOHAMMED.

Menj! s őrizd Mohammed szivét,
Hogy ön hevében váltig el ne égjen. *(El.)*

Sötét szoba.

Agenor (pamlagon fekszik és alszik).

LEO *(gondolatba merülve).*

Mit használ a kinos tünődés! vége már
Mindennek, a letört virág nem éled
Fel többé. Szíved legszentebb helyétől
Megválni kénytetel, ha megjelen
A sors, eloltja szép világodat
S bús birodalmát könnyeiddel kegytelen
Hirdeti. Sokat veszték, sokat!
A tátott sír szélén meg kell tagadnom azt
A boldogító érzetet, mely édesen
Az élőkhöz csatolt: a hiedelem
Áldó malasztját. — Ő is! ő is! — így
Kiált a szív, rettegve megnémúl,
Erőt hullatva tétováz, s örökre
Leszállt a megváltás arany napja!
Bús alkonyatba dűlt reménytelen
Létem. Halj meg, halj meg kinos szív! ő
Is, ő is hivtelen elhagyott. *(Agenort szemléli.)*
Agenor! — alszik, jó öreg!
Aludj békén, az álom társa a
Halálnak, melyet oly buzgón kivánsz.

AGENOR *(álmában).*

Irene!

LEO.

Őtet látja álmában,
Kit ébren átkoz, hogy nagyobb vala
Az élet érdeme nála, mint
Az erkölcs s állandóság.

AGENOR *(felijed).*

Hah! Leo! hol vagy?

LEO.

Mi rettentett úgy fel?

AGENOR.

Leo! mit láttam én!
Ez több volt álomnál: leányomat
Láttam Mohammed karján, számtalan
Népek csodálták őt s dicséretét
Zengék, egészen színváltozva álla
A sokaság közt; fényes ruhában,
Sugárzó képpel megjelent előttem.
Alig hogy engem gyengéden ihletett,
Szemem világos lőn, s kimondhatatlan
Öröm között mellemhez zártam őt;
Egyszerre megrázkódott a szultán,
Vad állattá vált; a nep elszaladt.
Irene álla csak s békén magát
A fenevadnak vete, ki őt

Tajtékzó dühvel széjjelszaggatá.
A földre mennyei fény ereszkedék le, és
Leányom, egy ártatlan angyal,
Lángfelhőkön lebegve eltűnt
Mint egy édes hang, illatos lebel,
Eloszlott a levegőben. A vadállat
Ordítva elszágulda és mindenfelől
Zaj és zavar közt a föld tűzbe' lobbana.

IRENE *(jön s atyja karjába szalad).*

Atyám! atyám!

AGENOR.

A földi ínség
Határa ez. Leányom! Édes gyermekem!
Ím karjaim közt tartlak, mellemen
Dobog szived. Te még *élsz?* én szerencsés
Vagyok.

IRENE.

S igaz tehát? nem hangzik átok
Már többé azon ajaktól, mely előbb
Áldásra nyílott csak; te még atyám
Vagy, nem zártál ki szívedből, atyám!

AGENOR.

Az atyai szív boszút nem ismer, én
Megnyugszom a végzéseken, habár
Bünös vagy is, szeretlek; egy örömsugár
Leszállt napomról.

LEO *(félre).*

Csendesedj szív!
Lemondás a szegény halandók
Szomorú törvénye.

AGENOR.

Oh Irene!
A kérdést rettegem: miként jutál
Ezen állapotra?

IRENE.

Értelek. *(Leóhoz.)*
Ne fordúlj el, Leo! méltó vagyok
Tekintetedre, méltó még azon
Érzetre, melyet egykor oly
Szépen viszonzál. Nem hiú
Vágyódás, nem mocskos kivánatok,
Sem alacsony félelem kötött
Mohammed szultánhoz; nem, egy nemesb
Ösztön: hazám kesergő angyala
Intézte tettemet.

AGENOR.

Mért nem maradtál
Sophia templomában?

IRENE.

Ott valék,
Elszánva bizonyos halálra: hogy
Mély tisztelettel a török szultán
A templomban jelent es istenenek

Azt felszentelni megparancsolá.
Oltár elé borúlva, a gyilok
Kezemben, melyet adtál végső
Segélynek, már mellemnek volt szegezve,
Hogy a szultán megsejte s illetődve
Egy ősz basának átadott: ez Hali volt,
A nagyvezér. Látván a nép Mohammed
Hozzám mutatott figyelmét, minden
Felől körűlfogott, és ily kiáltás
Hangzott ezer szájtól a lánczok
Csörgése közt: *Segíts, segíts Agenor*
Leánya! légy szószólónk a szultán előtt.

AGENOR.

Irene! mily rejtékeny életünk!

IRENE.

A nagyvezér titkon keresztény,
Vigasztaló szavakkal tűrelemre birt
És egy ösvényt jelölt, melyen hazám
Ügyén segíthetek, hahogy *feláldozom*
Magam Mohammed szultánnak.
Én kész valék az áldozatra s annyi
Görög rablánczait feloldozám,
Ámbár magam szerencsés nem valék.
Könnyet töröltem, ámbár az enyéim
Szünetlen folytak.

LEO.

Oh Irene!

Nagy lélek! én véthettem *ellened!*
Csudállak, ámbár éktelen kinok
Szaggatják belsőmet: pirúlva nézek
Reád: te addig jót tevél, *én* csak
Vádolni tudtalak.

AGENOR.

Kedves leányom! Oh
Élet, szűnj meg most, ennél édesebb
Pillantatot nem lelsz. Irene!
De még is — oh nyomorúlt kétség! csak egy
Örömköny sem jöhet tisztán; Mohammed,
Avagy pokol szülöttje, vagy — valóban
Nagy ember!

IRENE.

Ő nagy ember, egy kelő
Fény, a földet pusztító fergeteg
Után.

LEO.

Ezzel hát én örökre
Megnémulok; maradj ösvényeden,
A jótét karján szentebb érzemény
Hálál! Az én szerelmem búcsuzik
Töled; ha ezreket te boldogíthatsz,
Méltán szenvedjen *egy*, s az én leszek.
Felejts el; én mindenkor áldani fogom
Emlékedet s a múlt idők szépét
Éltetni mellemben; bár merre vet
A sors, szent képedet magamnál hordozom.

Mohammed (jön, hátul megáll).

IRENE.

Leo! jó ifju! én most is szeretlek,
Oly tisztán mint a boldogok
Serege oda fenn az alkotó körűl
Szeret. Mi boldogok valánk:
Most szebb világokat keres szerelmünk;
Mi itt elválaszt, ott örökre öszveköt.
A tiszta érzemény birtokra nem vágy,
Forrása nyugtató malasztok kútfeje,
S létünk tolongó habjain
Bátran felűl emelkedik.
Ezen romlékony test legyen
A szultáné, hazám javáért
Őnéki áldozom; de e szív,
Míg ver, egyedül csak tégedet
Ismer. Légy boldog és nyugodj
Meg; légy erős, mint én, az áldozatra.

MOHAMMED (*félre, visszatartóztatott dühhel*).

Az áldozatra.

IRENE.

Oh Mohammed!

MOHAMMED

Irene!

IRENE.

Ím kegyelmednek megint
Egy szép órát köszönök. Mohammed!
Fogadd hát itt atyám előtt azon
Szent esküvést, mely létemet
Hozzád csatolja.

MOHAMMED.

Hah! elég, elég;
Ezen görög karjába dűlj!
Itt egyesűljetek *(félre)* *a halálban.* *(El.)*
(Irene Leo karjába dűl, a kárpit lefordúl.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

Irene, Fatíme.

IRENE.

Fatíme, megbocsátok.

FATÍME.

Oh Irene!
Téged csak messziről lehet gyülölni. *(Tört vesz elő.)*
Ezen halálos eszköz volt szelíd
Melledneк szánva és *nekem*
Volt adva ezt használni, nagy
Igéretek dijába'. — Most
Érzem, hogy oly mélyen nem estem;

Mert a jóság körében jobbulok
S előbbi vágyaim tünő
Füstjét mosolygva nézhetem.

IRENE.

Menj hát s nyugodj pálmád csendes hüsében,
A házi élet édes karjában:
Ott élj és boldogabb leszel
Mint a világ kétes szélvészein,
Mely fel-felkap könnyű levélként
S egyszerre a mélységbe sujt,
Hol a sors minden terhei
Keresztülvágnak kinos élteden.
Menj! s légy szerencsés.

FATÍME.

Oh Irene!
Nehéz az elválás.

IRENE.

Nehezb
A maradás, hol nem tart szívünk.

FATÍME.

Ellenségid között maradsz
Irene! Ódd magad Zagán basától. *(El.)*

IRENE *(egyedül)*.

Kitől ójam magam? — Mit veszthetek?
Az ellenség tőrét nem rettegem
Úgy, mint az indulat hizelkedő

Szavát, mely a lét durva részein
Függ s a poklot menynek hazudja.
S hol egy igaz barát ezen hideg
Pusztán, hol csak feszült erek teszik
A sziv hevültit? *Egy* van és az is
Szenved s a vég szabadítónak kinálja
Rab életét. El, el komor képzet! —
Szelíd remény! hová, hová tünél,
Mely pályám kezdetén reám vetéd
A megnyugvás csendes malasztját?
Haszontalan sohajtlak: elhagyál,
S magam feláldozása egy hiú
Álom s csak ájtatos *kivánat*
Volt, csalfa vélemény szülöttje.
A földdúló villámok untalan
Dördülnek, békeszót nem hall a rettegő
Világ, és e rövid csend még nagyobb
Veszélyeket forral. Mohammed!
Azon láng, melyre gyuladál
Rabnéd iránt, nem volt az égi szikra,
Nem, nem; csak egy csalóka földi kény;
Szived mélyében más isten parancsol,
Ki az enyészettel frigyben romladék
Közül a halhatatlanságra szólít,
S letiprott népek könnyein ragyog
Neved békóba vert bús századok közé.

ZULIMA (jön).

Irene! a szultán kivánja,
Hogy megjelenj a nép előtt.

IRENE.

A nép előtt?

ZULIMA.

Igen, te győzd meg őket
Szépséged által, hogy tudják méltánylani
Szultánjok választását.

IRENE.

Csendes íhlet!
Te a halál követje vagy. —
Oh értelek; lefolyt az óra, menni kell.
Oszolj sötétség, végy fel karjaidba
Mennyei atyám! azon világos
Országba vedd fel árva lányodat,
Hol az örökkévalóság szárnyain
Örök nappal virít. — Zulíma!
Az élet távozik. Ti édes
Helyek! most el kell válnom, egy titkos
Érzés bucsúzni kénytet tőletek.
Zulíma, jer! végezzük e rövid
Utat, tán ez lesz *végső* szolgálatod. *(El.)*

Más szoba.

MOHAMMED *(egyedül)*.

Mely embert mostohán a végezet
Köz sorsra szánt, annak számára nyílik
A szépség, az függhet mulandó kényeken;
Kit a dicsőség égi lángjai

Hevítnek és a halhatatlanság
Eljegyze, az ne kérjen földi éleményt.
Csalóka tűnemény szerelmünk —
Mosolygó képe, bájos színei
Halandóság vázait takarják,
S az élet mécse félig sem tart,
Sötétbe' hagynak káprázó világi.
Így minden érzet gyöngeség,
Idétlen elme képzete,
Mely szűk létének mennyet álmod,
S örömöt kohol. — Muló buborék!
El el mellemből! — Még is, mit jelent
Ezen titkos szorongatás? Irene —
Hah félre gyűlölt kép! távozz elõlem!
Egyszer rántál le a magasról,
Édes reményekkel leszálltam én
Hozzád s te a hatalmasnak egyedűl
Áldozni tudtál, a midőn
Esengve a koldus szerelmet
Esdeklett. Áldozat forró szerelmemért!
Én egy világot adtam, a
Föld első trónusát, s ő nekem
Elhamvadt birtokával áldoz,
Melyben lélek hibázik; épít
Szivemre, hogy kényén fordítsa azt.
Mohammed! ily mélységbe estél? Hol
A büszke férfiú? hol a hatalmas,
A dönthetetlen erő, ki ezreket
Szavával inditott? Irene! mély
Sebet vágál; te hídegen

Tudál áldozni, én téged viszont
Feláldozlak; hasonló bért vegyen
Nagylelküséged; meg kell halnod. — Hah!
Rettentő szó, kijött! szivem
Rázkódik — mégis meg kell lenni. El
Mellemből, érzet! hadd legyen hasonló
A vérmezőhöz, hol csak a halál
Tanyáz és ércz karjával öszverázza
A földiek sorsát s csak a dicsőség
Emlékjelét lerakva ékesűl.
Fogadj el ismét engemet dicsőség!
Fogadj még egyszer harczok istene!
Ragyogtasd csillagid között Mohammed
Jövendő tetteit! hogy a
Sírhalmok éjjelén keresztűl-
Virrasztva, még a vénülő idő is
Hirdesse nagy nevét. Szabad
Kivánok én ezentúl lenni; félre
Minden lánczokkal! egyszer vágytam
Csak földi boldogság után,
És oly rutúl csalattaték. Magasb
Czél int, jövendőség nekem világom;
Ahoz tartok s kezdett pályámat folytatom,
S futásomban bátran vetélkedem
A múlt idők csudált vitézivel.

IRENE *(jön)*.

Szultán, parancsolál.

MOHAMMED *(félre)*.

Minő szelíd

Lelkes tekintet! és még is csalárd!
Érzést hazud, midőn fagyos szive
Másért eped. *(Indulatosan kezét megragadja.)*
Te voltál a győző!
A föld urát hálóba vontad és
Rózsákat hintve minden lépteden,
Nem ismert bájos útakon vezettél.
Most karjaid közül ki kell
Fejtőznöm; más ösvényre késztet az
A sülyedő titok, mely még előbb
Birásodért hevíté keblemet.
Te áldozál nekem, kisebb Mohammed
Nem lesz; példád őt is lemondani
Taníta.

IRENE.

Értelek Mohammed!
A csendes élet nem kecsegtet,
Csaták után vágyik szived.

MOHAMMED.

Ne engedd visszagondolnom, mit ön-
Magam felejtni óhajtok, s hahogy
Kiüt a láng, a pusztító lelket
Te költéd fel bennem, kinek
Karjában már szunnyadni kezde.
Oh bár az én világomon kivül
Eshetnék sorsod! igy hozzám csatolva,
Az indulat veszélyes tengerén
Együtt velem hánykódol, és azon
Kar forrón átölel, mely tégedet
Kegyetlen a világtól elszakaszt.

IRENE.

Minő gyors változás! minő komor
Szózat; nem a szerelem hangzatja az.

MOHAMMED.

Kimondád azt a szót, melyen szerencséd,
Léted s Mohammed boldogsága függött,
Kimondád és mellemben visszahangzik
Szavad, habár értelmét jól tudom;
Tudom miért lángolt szived, midőn
Eget mosolygva rám, szivemmel
Érzést szinezve könnyen játszadoztál.

IRENE.

Balúl itélsz; játék az nem vala,
Sem nagyravágyás, mely neked
Mohammed, a szabad görögnét
Hazája omladékain
Bókolni kényteté. Minő
Érzet vezérle, azt ne kérdd;
Az áldozó szív titka véle
Enyészik.

MOHAMMED.

Oh Irene! miért —
Nem, eddig a határ; a férfiú
Tovább nem megy; tündéri álmok
A gondolatlan ífjuság körét
Szépítik. Én lemondok és azon
Frigyet feloldom, melyet szív-emelve
Köték; de *más se birja azt*, mit

Az élet tőlem megtagad.
Az álmodott boldog pillantatok
Helyett ragadjon a halál,
S a szerelem bájölén meredjen a
Lélek. Te nem tudál szerelmet adni;
Így, szívtelen, szerencsét rontani
Üdvösségem leszen.

IRENE.

Rabnéd valék;
A hatalom nem tenyészt szerelmet.
Mohammed! hogy szerettem, azt tudod,
Nem is tagadtam én soha,
Mert szent előttem első érzetem,
S ezer halál nem képes azt
Kiirtani mellemből. Tehozzád
Mély tisztelet s rajtam mutatott
Kegyelmedért igaz tartandó hála
Csatolt.

MOHAMMED.

A környülállás szülte mind
Ezeket. Csak áldozat, nevek — hideg
Adomány, minden köz ember birtoka.
Hol éktelen láng a szivet hevítē,
S az indulat tolongó árjai
Zudúlva csapkodnak, dobzódnak — ott,
Ott hála s tisztelet. Hah! ez tehát
Bérem? hogy a végzések ellen
Szegzém magam s leesve a dicsőség
Egéből köz sorsot cseréltem?

IRENE.

Azon duló, emésztő indulat,
Mely mindenkor kiván, de nem
Elégít, tőlem messze volt;
Ha tőlem azt vártad Mohammed,
Akkor csalatkozál; nyugodtan
Éleng az én szerelmem s csendesen,
De híven óhajt az virágzani.
Te jót tevél rajtam, s előbbi
Érzésem elnémúlt; egy hajnali
Álomként leng körül csak és erőt
Nyujt hátra lévő életemnek.

MOHAMMED.

Irene! oh mért nem vagyok
Hasonló hozzád, egy tünő világi
Árnyék, egy kedvező sugára
Azon szelíd napnak, mely téged lelkesít.
A véghetetlen élet tengerét
Keresi szemem, szerelmem is
Csak arra vágy. *(Indulatosan átfogja.)* Mit a világ
Édest adhat, karom között
Tartom; de a nagyság többet kiván,
Az indulat többet sejt, az kevés
Mivel kinálsz, azzal nem töltheted
A háborgó szivet: nálad csak a
Szegény szerencsés, a ki mindennel
Elégszik.

IRENE.

Lődd belém fulánkidat:
Rabnéd vagyok, szenvedni rég tudok.

MOHAMMED.

Irene!

IRENE.

A gyors indulat,
Látom, boszúra változott
S azon szomorú tapasztalásra
Bir, hogy szerelmed énirántam
Csak a hevült vérnek játéka volt;
Nem tiszta égi láng, a jobb
Lelkek nemes tulajdona,
Mely a szivet felemeli, a midőn
A sors alá tiporja azt.

MOHAMMED.

Irene! Oh mily szépen rajzolod
A hív szerelmet, ámbár tenmagad
Szentsége ellen vétkezél.
Kettőnek bókolsz. Menj! menj! én nem osztok
Szerelmet senkivel; Mohammed
Elég magának, társat nem keres.

IRENE.

Mohammed! nem jövék tőled szerelmet
Koldulni; folytasd fényes útadat,
Maradj egedben; én is megtalálom

Azon boldog menedékhelyet,
Hol semmi erő, sem üldözés
Nem háborít; keress dicsőséget,
Repülj a fergeteg szélvészein
A rettegő világ felett;
A halhatatlanság legyen tiéd,
Nekem adj halált!

MOHAMMED.

Hogy általa egyesülj
Hiveddel? Haha! engemet nagylelküen
Örökléttel kinálsz.

IRENE.

Csak egy kérést teszek
Szivedhez; oh Mohammed, ezt ne
Tagadd meg attól, a kit egykor
Szeretni gondolál, ki oly szerencsés
Volt szivedet szelídebb érzeményre
Ébresztni s lelkedet rövid
Időre a véres mezőktől
Elvonni —

MOHAMMED.

Félre, félre tőlem!
Ne ilyen kedvező tekintetet!
Idétlen gyöngeségre olvadoz
Erőm.

IRENE.

Ha már nem lészek, oh
Mohammed! teljesítsd azon

Igéretet, melyet tevél
Egykor: folytasd nemes munkádat és
Légy irgalmas, kegyes szegény görög
Néphez; légy atyjok, hogy kormányodat
Kettős súlylyal ne érezzék, ha már
A végezet kezedbe adta sorsukat.
Irántam gerjedő szerelmed azt
Igérte, és magas lelkedtől
Valót remények. Légy malasztjok
Az elhagyottaknak s töröld le
Az inség cseppjeit siró szemökről!
Ez végső kérésem, Mohammed! ez
Irene legutolsó szava. *(Lábához esik.)*
Nézd lábadnál azt, a kit egykor
Melledre vontál és dagadt
Szivvel hölgyednek mondál —

MOHAMMED.

Oh Irene! mit
Mivelsz? miként játszol velem?
Irene! kelj fel, én —

IRENE.

S ha létem
Emlékét egy jótéteménynyel
Ünnepled, érzi azt hidegült porom,
S árnyékom őrangyalként leng körül.
Mohammed! nem kellő nekem
Ez élet már; engedd azon vigasztalást
Az elválónak, hogy nem hasztalan
Bizott lelkedben.

MOHAMMED *(kifakadó tüzzel).*

Mit tegyek? mit
Kerüljek? ez létemnek legsulyosb
Órája; lelketlen halandóvá
Tesznek háborgó érzetim.
Zúzz porrá könnyező természet! oltsd
El lángomat! vagy adj érczből szivet,
Mely a koporsók éjjelébe
Vonúlva, csak halált ölelve,
Gunyolja a halandók érzeményeit.
Irene! Oh így vál el a lélek
A dermedő testtől —

FEREZ *(sietve jön).*

Mohammed!
A nép téged kiált, már zúgolódik,
Hogy oly soká nem jősz. Uram, siess!

MOHAMMED.

Hah! így kell jönni, félre tettem
A lánczot, s ím fölkelnek a rabok!
Ferez bég! mért adám tisztségedet?
Tüstént tedd kötelességedet!

FEREZ.

Uram! már késő, a sereg
Immár nem ismer engedelmet,
Téged kivân; végső szándékodat
Akarja hallani. Hölgyed életét —

MOHAMMED.

Hah! porba vélök.

ZAGÁN *(hirtelen jön).*

Szultán a veszély
Fenyít! kevés pillantatod vagyon
Csak hátra, használd azt, ha éltedet
Kedvelled; a sereg dühösködik,
Már a palotádat ostromolni
Akarják.

MOHAMMED.

Hát igaz! nincs már hiv emberem?

ZAGÁN.

Azok vagyunk mindnyájan és azok
Maradunk s örök dicsedet eszközöljük,
Hahogy te is megint Mohammed
Leszesz.

MOHAMMED.

Jól van hát! én megyek, s Irene
Velem jön; meglátom, ki mer
Megvívni hölgyemért.

IRENE.

Örök
Isten! végy, végy magadhoz! adj erőt
Ezen végső utamra, hogy nyugodtan
Által költözhessem mennyei öledbe!

MOHAMMED.

Kövess Irene! és ti a komor
Enyészetnek lelketlen eszközi!
Ezen pillantatot füstölgő véretek
Hirdesse a világnak s írja bé
A dísztelen dicsőség könyvibe.
Jertek tehát! aztán készűljetek
A legdühösb zivatarral szembe szállni.

(El mindnyájan.)

Nagy piacz.

Abdul, Hasszán, török sereg.

ABDUL.

A szultán jön, használt a zendülés;
Igaz marad, nincs oly erő,
Melyen végtére a sokaság ki
Ne fogna. Én alig hiszem, hogy így
Történhetett, ha gondolom minő
Ember Mohammed.

HASSZÁN.

Hasztalan,
A több főnek mindenkor enged
Az egyes ember; a sok kar sokat vág.

Ferez bég és *Zagán basa* jönnek.

FEREZ.

Jancsárok! a szultán jön és vele
Irene; légyetek most férfiak.

ZAGÁN.

Halált kiáltsatok neki,
Irene vesztével Mohammed ismét
Előbbi bajnok lesz s tinektek
Több prédát és szebb tartományokat szerez.

MOHAMMED *(a befátyolozott Irenét vezeti; nagy hallgatás).*

Csodálkoztok vitézeim, hogy én
Szultántok, egy leánynyal lépek színetek
Elé, s hol fegyverek villognak, ott
A szépség és szelídség megjelen.
Itt áll a természet remekje és
Mohammed hölgye, melyet ön jutalmul
Választa. Itt állok most köztetek;
Ki mer birálni engem? lépjen az
Elő! s próbálja meg kardomnak élét.

MINDNYÁJAN.

Irene haljon meg! halált neki!

MOHAMMED.

Én, uratok, védelmezem
Őt, és ezen testen keresztűl
Jöhettek véréhez, ti a sötétség
Fiai! kik zordon élethez kötözve
Csak a halál árnyékait
Ölelve lézengtek; borúljatok le
Lelketlen óriások, e szemek
Előtt, melyeknek gerjesztő sugári az
Égből szakadva, a mély sírok éjjelét

Általvirasztják és világosságra
Derítik. Im nézzétek ezt
Az ég szülöttjét és imádjátok
Allah szent angyalát! *(Felemeli Irene fátyolát).*
Ti hallgattok?
Távozni látom a mérges boszút,
Megnémul a halál szózatja, életért
Sohajt a dermedő sziv is. — *Zagán basa!*
Te gyújtottál tüzet először;
Te is rettegsz és némán állasz itt?
Hol fendörgő szavad? húzz kardot! és
Verd által e szivet! reád bizom
Hölgyemnek életét.

ZAGÁN *(kardot húz; amint Irenéhez közelít, visszatántorog).*

Hah! oda erőm,
Élj! élj! téged gyilkolni nem tudlak!

MOHAMMED.

A szépség győz, győz! Én a boldog,
Ki azt karjára fűzheti. *(Nagy hallgatás.)*
Törökök! ti meghódoltatok.
Te lángoló nap, mely dicsőül
Aranypályádat folytatod!
Te légy tanúja s hirdetője
Mohammed szép diadalmának,
Melyet magán és népein veszen.
Vitézek! én önként lemondok
Hölgyemről; és a szerelem lánczait
Örökre elszakasztom —

IRENE.

Oh Mohammed!
Ne késsél, adj elégtételt népednek és
Boszúld meg rajtam megvetett szerelmedet.

MOHAMMED.

Közel valék a föld legszebb javához;
De a magasra czélzó férfinak
Lelkét sem az ifjuság nyiló virága,
Sem a szerelem csendes harmatja ne
Szédítse meg; csak úgy méltó örök
Koszorúra. Nézzétek tehát, miként
Vál meg Mohammed legszentebb érzésitől
És mint fejtőzik ő egy istenasszony
Kezéből, hogy futását újra kezdje
S nevét a csillagok közé függeszsze,
Hogy semmi gyöngeség magas tetőmet
Ne homályosítsa; hulljanak inkább éktelen
Mélységbe a teremtésnek legszebb
Virági és Mohammed végső könnyeit
Rejtsék bezárt kelyhökbe. Érdemes
Mohammed uralkodni rajtatok;
Mert nem csak a világon győz, hanem
Önnönmagán is. *(Kihúzza kardját.)* Gyűjtsd tehát erődet
Karomba most örökkévalóság!
Azon helyet hadd eltalálnom,
Hol földi álmaimnak sűlyedő
Titkai örökre nyugszanak! —
Hallgass, hallgass sziv! nézz csak felfelé,

Egy csepp kín s tartandó dicsőség!
Irene! a *feláldozott*
Az áldozót örökre így magához
Köti. *(Irene mellébe döfi kardját.)*

IRENE.

Oh egek! Mohammed! köszönöm.
Kiméld atyámat, légy kegyes,
Irgalmas nemzetemhez. — Oh Mohammed!
(Elgyengül.)

MOHAMMED *(a földre ereszti)*

Itt fekszik vérében, ki tőletek
Elvett! Ím a mindenhatónak
Szent véghetetlensége most karomból
Így omlik vissza. Most csudálj világ!
Halandó ezt nem tette: ím, örök
Dicsőségért hamvába dült
A földi jónak minden foglalatja,
A szépség hóditó hatalma.

Leo, *Agenor* (jönnek).

LEO.

Mi ez? nagy isten!

AGENOR.

Hol leányom?

LEO.

Irene! kedvesem! hát így, így végezél? *(Reá borúl.)*
Irene! édes életem!

AGENOR *(leányához tétováz.)*

Hol van sebed?
Folyj! folyj ártatlan vér! ez éktelen
Pusztán nem élhet a jó; csak repülj
Áldott lélek végső hazád felé,
Itt úgy is a pogányé a világ.

IRENE *(szakadozó szóval).*

Atyám! Leo! az ég nyilik —
Boldog vagyok — meglátlak benneték —
Ott — ott — Leo! *(Meghal.)*

LEO *(mély fájdalommal).*

Irene!

MOHAMMED.

Vége már,
S ezen könny, mely szememben ég, legyen
Utolsó, fagylalt mellemen száradjon el.
Örvendj halál! ezen pillantat ezreket
Taszít csontkarjaid közé.

AGENOR *(Mohammedhez.)*

Kegyetlen ember! áldom tettedet,
Ez által mentve van leányom undok
Kezedből.

MOHAMMED.

S én őtőle. Ím ezen kard
Nyitá meg keblét, még piros

Hölgyemnek vérétől. — Legyen tehát!
Ti, kik körűlem álltok s oly mohón
Rohantok a prédára, vér,
Vér írja be neveteket a történet
Könyvébe; és ezen karddal titeket
Halálnak szentellek. Kövessetek!
Így hal meg az, ki tőlem elmarad.
Mohammed már szabad —

AGENOR.

Szabad
Vagy, hogy mindent rabbá tehess.
Menj hát, te a teremtésnek nyomorék
Csudája! menj! s gyilkolj mindent rakásra,
Hogy éktelen pusztádon csak magad maradj
Jajgatni emberi voltodat.
Rohanj szélvészként a világra és
Változtasd vissza dísztelen
S üres vadonná; menj! emelj csonthalmokat!
Vezesd reájok rettentő bálványodat,
A kegytelen halált, bókolj neki
S az emberek nehéz panaszszain
Örűlve, üljed rezgő ünnepét.
Az ínség szárnyain röpűlj
Tetődre, ércz jármat szoríts
A nemzetek nyakára s állj magad
Egyedűl, kevélyen, egy rabisten
A jajgató élők között,
Míg a halál hozzád nem nyúl, s az ég
Haragja a mélység fenekére sujt

És mennydörögve tetteid
Súlyát elölszámlálja! Rettegj,
Kevély ember! te is porrá leszesz.

MOHAMMED.

Szegény öreg! kimondád átkodat,
S Mohammed buzdulatlan áll;
Aludj el békén jajjaid között,
A föld lezárta már előtted kincseit.

(A sereghez fordúl.)

Törökök! fel most a harczra! félre
Érzet! Mohammed ismét a világba lép
És a dicsőség lángösvényein
Folytatja fendörgő futását.

(El a sereggel.)

ZAGÁN *(Irene tetemeit szemléli).*

Minő szép halva is! habár
Elválva a lélek legékesebb
Lakásától, a földnek hátra
Hagyá mulandó részeit.
Irene! nagy feltételeknek
Bús áldozatja lettél, és én, hathatós
Eszköz, sajnálom vesztedet. *(El.)*

AGENOR.

Oh égi irgalom! végy fel magadhoz!
Szivem szakad, megnyílnak karjaid —

(Irene mellé esik.)

LEO.

Magam vagyok tehát! ti jó
Lelkek mind elköltöztetek.
A rab hordozza lánczait,
Irene! ím Leo téged követ!

(Irenére borúl, a kárpit lefordúl.)

NELZOR ÉS AMÍDA.

KELETI DRÁMA.

(1821.)

SZEMÉLYEK.

KIRÁLY.
AMÍDA.
HARUN.
NELZOR.
KALED, a királynak biztosa.

Több néma személyek. Szolgák.

Kies völgy. Pálmák közül a kelő nap sugárzik által. Jobb oldalon egy hajlék, mely előtt virágos kert látszik, balra kis forrás csörgedez. *Harun* mély gondolatba merülve a fák közt bolyong, *Amída* a kertben andalog és a napot üdvezli.

AMÍDA. Felséges nap! borúlva üdvezlem szent lángodat, mely a földre száll hirdetni az ég örök hatalmát, teljes malasztú áldását. Mi szép a világ! éltető fény terjed a mezőre, s a felébredt természet kies virányokon mosolyg feléje; a pálmalevél köszöntve elterűl, és tiszta zöldjén arany sugárok reszketnek. Ragyogj alá dicső! s intézd lépteit a jámbor útasnak, kit szerelme váró hívének karjaiba késztet. *(Virágait szemléli.)* Ékes virágok, ti vagytok első szorgalmam! csendes érzetem véletek rokonít, hozzátok vonúl az álmodó lélek. A harmat gyöngyei csillognak nyíló kelyheteken, hasonlók azon cseppekhez, melyek szememűből hullnak éjjelembe, midőn a kedves alakja feltűn s a távol ködéből komolyan tekint reám. *(A forráshoz megy és medenczében vizet hoz.)* Gyönge bimbók, feseljetek teljes életre; a forrás hüsítő nedve őrizzen a déli melegtől. *(Virágokat öntözget, azután egy rózsabokor előtt megáll.)* Szelíd rózsa! szépség és szerelem egyesűl benned, bíbor ajkidból a kedves

lehellete ömlik; égő arczodon a szerelem színe ragyog s a nemes vadásznak képét bájolod elém, midőn barna szeméből forró érzete kilángolt. Jer, ékesítsd koszorúmat és hervadj el a szép ifjú dagadó keblén! *(Egy rózsát szakaszt.)* Ah csalfa virág! vérzik kezem.

HARUN *(lassúdan közelít hozzá).* Mit mívelsz Amída?

AMÍDA. Egy rózsát gondatlan szakaszték le s megszúrt; minek a tövis a viruló reményszín alatt?

HARUN. A természet játéka, mely minden szépét s javát tövisek közé rejté, hogy csak az állandó szív s a bátor küzdő szedje gyümölcsét. Éltünket is példázza, melyben nincs öröm fájdalom nélkül.

AMÍDA. Komor igazság, de csak a zárt kebelt érdekli. Atyám! van állapot, melyben a fájdalom is édes; Amída sírt, s azon könnyek drágábbak minden örömeknél, melyek az ifjuság szűk ösvényén kelnek.

HARUN. Ezen tapasztalás beteg szívet vádol; te szabadon lebegsz virágaid körül, nem ismered az élet gondjait; mi olvaszthat könnyekre?

AMÍDA. Azon égi szellet, mely szivemre szálla és néma sérelmét örömmé varázsolá. Atyám! én — én *(megszorúlva.)* Te komoran tekintsz reám? mit vétett leányod? nem tudod —

HARUN. Szerencsétlen! félek, hogy már sokat is tudok.

AMÍDA. Ha őt látnád, ki csendemet eldúlta, megbékélnél velem s vidúlva ölelnéd szép ellenségemet.

HARUN. Megtörtént mitől féltem! Amída! te szeretsz?

AMÍDA. Téged és őt. — Ah ki állhat ellen a hatalmasnak, ha megrázza tündöklő szárnyait és lángra ébreszti a szunnyadó érzést.

HARUN. S én most tudom meg?

AMÍDA. Kevés időt számlál szerelmem, de elég erős egy életen keresztül álmodni felőle. Távollétedben történt, különben biztosa lettél volna szerencsém kezdetének. Tegnap estve, hogy a városból haza jövél, oly gondolkodó valál, nem mertelek háborgatni; rabnéd Zahíra egyedül tudja titkomat.

HARUN. Váratlan lep meg ezen vallás. Amída! nem vádollak, de hirtelen szerelmed szomorít.

AMÍDA. Tekints szemébe és választásomat méltánylani fogod. Téged véltelek a pálmák homályiban megifjodva, mint az amra-virág, midőn a tavasznak lágy lehellete megéri. Képed vonási az övéi is, csak hogy ő ifjusága teljében kérkedik. Atyám! őt is tebenned szerettem.

HARUN. Mikor történt ezen változás? Amída, nyisd meg szívedet.

AMÍDA. Midőn fontos dolgok végett, a mint mondád, elhagyál bennünket, most harmadik reggel itt mulatozék; egyszerre zörrenést hallok, és bájos énekszó zeng ki a pálmák hüséből, nézek, egy ifju vadász ötlik szemembe, ki lerakva fegyverét anyám sírhalmán ült, a búsongó cpyrus lombjai alatt. Ott édes álomba merülve olvadó hangokban szerelmet énekle; nedves szeme az ég kékjén bolyonga, mintha egy kedves lény ködalakját lesné a magasban, és a lengő szél játszott elhaló szavával. Szent félelem s

öröm közt állék ott; a megindúlt szív szorítá keblemet, nem ismert érzetek ébredve borongtak, és egész valómat titkos hév önté el. Nem akarva hozzá közelíték. — Mi történt azután, nem tudom; eltűnt a világ, ő lett mindenem, szerelmem, a nap, melyet imádok. Így történt atyám! ő hűséget igért, én szívemet adám zálogúl.

HARUN. Nevezd őt.

AMÍDA. Nelzor neve.

HARUN *(megijedve)*. Nelzor! a városból jön, a király mellett él?

AMÍDA. Onnan jött, mondá, hol a cedrus virít, hol a szirtek pataki suttognak, és az antilope gyors inain szökdel. A pásztori élet csendét magasztalá s a magánynak felhőtlen örömit. Hasonló sorsot oszt velem, mert hajlékunk látása honára emlékezteté, hol a csendes boldogság virágzik.

HARUN. Hol élnek szülei? mely nemzetség tagja?

AMÍDA. Azt nem kérdezém; szép a vízi liliom, mely ékes kelyhét játszi hullámok özönébe mártja, óhajtva szívom égi illatját, ámbár gyökerét a mélyben nem látom.

HARUN *(félre)*. Ha ő volna — félve gondolom; nem, ezen tájban neki vadászni nem szabad, ő nem lehet.

AMÍDA *(hizelkedve)*. Atyám! te mindenkor oly kegyes valál; most hidegen fordúlsz el szivemtől s szerencsém nyiltának nem tudsz örűlni?

HARUN. Örűlni nem tudok, mert szerelmed sötét alkonyát látom. Amída! a végezet lelki erődet ezen

érzéssel a mértékre teszi, s ha győzni fogsz, áldása jutalmaz. — Lépteket hallok, valaki jön.

AMÍDA. Idegen ember.

Kaled (sietve jön).

KALED. Hosszú életet, Harun!

HARUN. Mi hoz e magányba, város lakosa?

KALED. Királyom küld.

HARUN. Dicsőség szálljon reá. Mit kiván hív szolgájától?

KALED. Reád bízott drága birtokát még ma személyesen által veszi tőled; várd itt, nem sokára meg fog jelenni.

HARUN. Oly hirtelen nem vártam.

KALED. Atyai érzése halasztást nem szenved.

HARUN. Jer a hajlékba, ott közöld szándékát és nyugasztald fáradt tagjaidat. *(Harun és Kaled a hajlékba mennek.)*

AMÍDA *(egyedül)*. Mit jelent ezen titkos szövetség? Atyám oly komor, s a király jön, az a hatalmas úr, kinek annyi kincse, annyi szolgái vagynak; ki azon városban parancsol, melynek büszke pompáját messziről csudáltam. S valjon mit akar? Hasztalan aggódás, jelenléte nem érdekel. Nelzor, Nelzor! téged sohajtlak! hol maradsz kedves vadász? Ne késsél ifjú! a szerelem rózsákat hint nyugvóhelyedre; kész már a koszorú, melyet Amída font hűsége jeléül és neked nyújtja örökre magával, hogy boldog légy és boldog lehessen.

Nelzor (hirtelen jön).

NELZOR. Amída! szökve jövök hozzád hallani, hogy szeretsz s ezen szép hiedelemmel ismét távozni. Gondolatim szünetlen nálad valának, tajtékzó lovam csak lelketlen testet hoza. A te látásod deríti éltemet, mely a sokaság közt csak *egy* szív után vágy.

AMÍDA. Te sem távozál lelkemtől, képzetim nálad híven mulattak. Szavadat hallám a csermely zúgtában, képedet látám a hajnal árjain lebegni, midőn fénysugára azon halmot aranyzá, hol éltem csillagát először tekintém.

NELZOR. Édes a szerelem szózatja, és az esdeklő bátor reményei vígan repkednek szárnyaló hangjain. Ezen táj költé fel szunnyadó szivemet, hol minden tárgy újra kifejlik a képző erőnek, midőn a múltnak ködéből a szép emlékezet kivál s éltem zsenge korát felém lebegteti. Amída! mit a sejtés rejtékeny szövevénye belsömbe iktatott, mit zajos éjjelim álmai kerestek, benned vegyűl. Te szeretsz — üdvösséget szül ez a szép gondolat, s az ég malasztja száll lelkem szent bizodalmára.

AMÍDA. Nem titkolom, mit érzetim lángjai ölelnek; mit feléd repkedö lelkem nyilván vall, nem titkolom forró szerelmemet; tied vagyok s szeretve követlek, hová sorsod vezet. Csak egy hiánya szerencsemnek —

NELZOR. És az? szólj Amída! mit a lehetség enmeltan várhatod hivedtől.

AMÍDA. Elválás atyámtól, ki sötét jövendőre mutat s szerelmünk gyors tenyészetét búsongva rettegi.

NELZOR. Ő velünk jön, gyöngéd kezek fogják ápolni, kincseket tetézve bőség s tisztelet vár reá lakomban, s fiúi hála ringassa ősz fejét.

AMÍDA. Te kincseket említsz! én szegény vagyok, szívem s virágaim minden értékem.

NELZOR. S mi a port égi lángra lobbantja, szerelmed édeni jutalma; felebb nem szédelg a szerény kivánat.

HARUN (*belül kiált*). Amída!

AMÍDA. Atyám szava, engemet kiált, egy idegen jövevény van nála, annak szolgálnom kell.

NELZOR. Idegen?

AMÍDA. A király követje, kitől eljövetelét izente.

NELZOR. A király, jövetelét?

AMÍDA. Úgy hírlelé; de hallgasd magad, jer velem s köszöntsd velem együtt atyámat, hogy ő is tanuljon ismerni s szeretni.

NELZOR (*megszorúlva*). Nem, most nem — sietnem kell ezen tájból.

AMÍDA. Te habzol? szememet kerűlöd? Mi lelt kedvesem? hová indúlsz?

NELZOR. A király elé megyek, akarom látni őt.

AMÍDA. Nelzor! a királyhoz?

NELZOR. Ne kérdezz Amída! nem sokára látlak, s mint a hold kibukkan sötét felhők közűl, úgy vál ki a valóság a titok homályiból, s hív szerelmünk bérét nyújtja áldó karja, midőn rózsaláncczát a boldogok körül övedzi.

AMÍDA. Félek azon titoktól, mely fekete árnyékot vet a nyílt szívnek tiszta tükrére és komor rémzetekkel a kétkedő elmét zavarja. Ah Nelzor! egem borúl, felleg táboroz reményeim körűl.

NELZOR. Légy nyugodt! bízzál szivemben; oly erő él bennem, mely az élet külső mivoltán győz, vagy váltig lesűlyed. Menj kedves atyádhoz, ápold a jövevényt, úgy kívánja a házi barátság.

AMÍDA. Ne késsél Nelzor! gondold, hogy szenvedek. *(Be a hajlékba.)*

NELZOR *(egyedül)*. Mit akar a király? mely környülmény vezeti őt ezen magányba, melyet nekem oly keményen tiltott? mit jelent szokatlan viselete ezen napokban, mit biztosinak rejtékeny tekintete? Ha ő Amídát — hah! emésztő láng, félre! Nem, itt más titok lappang; bármi legyen, fel kell fedeznem. Amída bírása ezentúl fő czélom, s ahoz igaz vallásom segítsen. Első vétkemet atyám meg fogja bocsájtani, hogy tilalma ellen egy kincsre akadtam, mely az ifjút elbájolá s szivét édes körébe rekeszté. Hah! mily öröm, minő üdvesség! ha Amída égő arczczal az esdeklő vadászt király fiának ismeri, ha szép szemei fényén megütközve, édes elvesztéssel rajta mulatnak; midőn keskeny hajlékát tündöklő paloták váltják fel, hol félig álmodva, félig ébredten a szeretetnek nyílt karjába dől s ömledezve nem ismert kényekbe szenderűl. És én, gyémántkoszorút fűzvén homlokára, a szép hölgyet forró mellemhez szorítom és zsibongó gerjedelmein őrűlve, egy élet szépét, javát egy perczben kiélem. Mosolyogj

remény! ne hagyj el szerencse! Amída s egy trónus! ez a földi boldogság határa. *(El.)*

Harun, Kaled és *Amída* (kijönnek).

KALED. Légy boldog tisztes Harun és te felséges Amída! légy kegyes buzgó szolgádhoz, vess sugárt reá nagyságod fényéből. Most a király elé megyek, reménylem, hogy az úton lelem; vele újonnan tisztellek. *(El.)*

AMÍDA. Bocsáss meg atyám, de mit ez az ember szólott, félig sem értém. Nagyság és uraság engem nem illet; ne neheztelj azért, hogy szavait méltókép viszonozni nem tudtam.

HARUN. Elvonúltságod következése, melynek ezen túl vége szakad, és ifjú szerelmed álomképei valóra érni készűlnek.

AMÍDA. Nelzor itt vala —

HARUN. Hol találom őt?

AMÍDA. Ismét elhagyott és a király elé ment, nyilván látni akarja; én nem, sőt elrejtezem.

HARUN. És miért? a tiszta szív nem retteg az emberek szemétől.

AMÍDA. De nem is keresi. Atyám! Az a királyi hírmondó kétes gyanút vetett belém, mely nem akarva ingatja elmémet; hol maradni, hol futni óhajtok.

HARUN. Amída! változások közt forog az élet; téged is, jó lélek, sorsod megragad és új pályára késztet, mely bár tetőkön megy, de nincs tövis nél-

kül. Eddig magadnak éltél, szabadon a pillantatnak, s ten érzetid sugallásit követéd, most az idő int, a világba kell lépned és ifjúságod ártatlan játéki hátra maradnak.

Amída. Oh ne ejtsd ki ezt a rettenetes szót, mely létem nyugalmát örök éjbe sülyeszti! Engedd a szívnek boldog reményeit, mely felhőtlen virúlt és a jövendőnek csendes oltárt emelt. E magányon túl nem szállonga elmém, s legmagasb vágyaim csak Nelzort ölelték. Bírja más a világ temérdek kényeit pálmáink hűsében, Nelzor hív karjain elégedve nézem büszke tündökletét s elvonúlt éltemet a szerelem ölén hálakönynyel áldom.

Harun. Sokat ád a szerelem, mely élesztő harmatként vidítja a csüggedő lelket; de létünk azé egészen nem lehet. Szent tartozások lekötve tartnak, éltünk egy részét elfoglalják és szünetlen áldozatokat kérnek, habár a szív sérelmétől zokog.

Amída. Hideg tanítás, csak a világ gyermekét illeti, ki terhelt tevéken a pusztákat járja s veszélyekkel küzdve birtokért dúlja földét s magát. E csendes hely táplálja lakóit, s a szerelem őrangyala mosolygva hinti malasztját. Bár jönne az a jámbor dervis, ki többször beszól hozzánk és kedves leányának nevez, ő bizonyára pártomat fogná.

Harun. Ő is eljön, s hidd el, lemondani tanít. Örök végzés szerint szövődnek sorsaink s körűled már korán rejtelmes hálót font, melyet gyönge kezed el nem szakaszthat. Figyelmezz Amída! én egy regét mondok: itélj azután magad, mit cseleked-

nél azon állapotban mint jó gyermek, kinek engedelmeskedni legelső törvénye?

Amída. Beszéld el atyám! örömmel hallgatom.

Harun. Volt egy király, kinek két asszonytól két fia született, Timur és Tangur. Timur az idősb, szelid, jó természetű; Tangur nagyravágyó, vad és csalárd ember vala. Az öreg király meghalván, Timur reá hagyott trónusára lépe és testvérjét jótéteményekkel halmozá; de az, irígyelvén bátyjának uraságát, anyjával együtt némely vezéreket titkon megvesztegetvén, pártütést kezde és élte ellen törekedett. Timur mind ezekről a vegső csapás előtt hírt kapván, álruhában, egyedül hitvesétől kísérve, elillana s egy hív szolgához, ki nem messze a várostól csendesen éle, vevé útját; ott hitvese neki egy leányt szűle és megholt. Timur erős szívvel tűrte bal sorsát és hogy öcsének gyilkosit kerülje, szomszéd tartományba indúlván, kisded leányát a szolgánál hagyá nevelésűl és annak három esztendős fiát zálogúl elvitte, hogy a népet az által könnyebben részére fordítsa.

Amída. Szegény kisded! oly korán árvaságra jutott.

Harun. Tangur erőszakos kormányát a nép nem tűrhetvén, váltságért kiálta, melyre Timur külső segéddel országában megjelent és egy véres harczban meggyőzte öcsét, kit ön czinkosi megöltek és népe örömére visszaüle királyi székébe; de hogy népét a jövendő trónusörökös iránt megnyugtassa és a törvénynek, mely az országlásból asszonyt ki-

zárt, eleget tegyen, az idegen gyermeket fiának vallá. Az alatt Zelma, úgy hívjuk a leányt, felnőtt vélt atyja mellett. Az idő jön, melyben a fiatal szív mozdúl, és Zelma egy ismeretlen ífjuba szeret.

AMÍDA. Így érzete kipótlá veszteségét.

HARUN. Timur, ki leányát többször látta s felette kedvelte, titkon azon szomszéd hatalmasnak fiával, kitől egykor segédet vőn, eljegyzé, hogy ez által a két tartományt egybe kapcsolja.

AMÍDA. Rettegek érte.

HARUN. Eljön Timur, nyilván Zelmát leányának vallja, szíve örűl, de Zelma sír, mert szeret.

AMÍDA. Ah, mint sajnálom szegényt.

HARUN. Gondold magad Zelma sorsában! ha atyád tőled is hasonló áldozatot kérne, ha tetted által őt boldogíthatnád — Amída?

AMÍDA. Nelzort szeretve lemondanék minden boldogságról s atyámat követném.

HARUN *(nagy érzeménynyel)*. Áldott lélek! miként jutalmazol! Jer mellemhez! Ah én is vesztek —

AMÍDA. Könny ragyog szemedben, atyám!

HARUN. Öröm és fájdalom vegyűl ezen cseppbe, mely agg keblem hullámira gördűl és megnyugtat, a midőn szép tisztemtől elszakaszt. *(Zajgás hallatik.)* Hallod a lovak nyerítését, a király jön. Amída, légy erős.

AMÍDA. Mely kínos állapot! atyám, légy értelmes!

HARUN. Jönnek már!

Király, Nelzort vezeti, kinek bizonytalan léptei belső harczra mutatnak. *Kaled* s a többi kisérők a királyt körülállják.

AMÍDA (*Nelzor karjába szalad*). Nelzor! Nelzor!

HARUN. Zelim! fiam! tehát nem volt puszta gyanú? te vagy, szerencsétlen vadász?

AMÍDA (*Nelzorhoz, ki tőle elfordúl*). Te elfordúlsz? hallgatsz? Ah ezek a hideg emberek elragadnak tőled. Tekints fel! Amída szól hozzád.

NELZOR (*mély fájdalommal*). Így leesni a porba! mindent egy pillantat elemészt.

KIRÁLY. Váljatok el. Nelzor! tudod ki vagy —

AMÍDA. Mily szózat! Te vagy jámbor dervis! ezen pompás ruha sem tesz ismeretlenné. Szólj! mi történik itt, mi érte Nelzort? én szeretem őt.

HARUN. Uram! míg nálad valék, szövődött ezen frigy; bocsásd meg a szívnek első hevültét, melyet ifjuságok szült.

NELZOR (*a király lábánál*). En vagyok bűnös, a kiváncsiság elfelejteté velem parancsodat és e magányba jövék. Itt láttam Amídát — és szerettem. Pásztornénak tartván, magamhoz reménylém egykor felemelni; nem véltem, hogy ön életem kölcsönzött fény, hiú álom vala.

KIRÁLY (*kegyesen*). Kelj fel, megbocsátok.

HARUN. (*Amídához*). Amída, itt áll atyád! én mind eddig csak nevét viseltem. A rege, melyet beszéltem, a te sorsod, te vagy Zelma, én a hív szolga, a ki téged nevelt.

Amída *(a király karjába dől)*. Nelzor! —

Király. Kedves leányom, mely régen vágytam ezen órára, hogy nyilván felemelhesselek, éltem egyik fő kivánsága ez által teljesül. Győzd meg szerelmedet! neked a sors elégtételt nyújt a jótétel szent eleményében. Mutasd magadat méltónak azon fénytetőre, melyre a végezet emelt.

Amída. Szomorú ragyogvány, bús fenye eloltja belső világomat.

Nelzor. Amída! gazdag valék, hogy szivedet kértem; a szegénynek már csak könnyei vagynak és haldokló reményi; végső óhajtása az, hogy nyugodt, hogy szerencsés lehess. Menj hát, jó lélek, merre a kötelesség vezet, merre az erkölcs szent ösvénye ragyog.

Amída. Nelzor! némúlj meg sziv, áldozz és repedj meg! *(Kifakadó érzéssel.)* Te, kit szerettelek érzetem első tüzével, tőled a sors elszakaszthat ugyan, de soha el nem választ. Rövid volt a boldogság, de vigasztaló emléke a sirig elkisér. Légy boldog! *(Szava megakad.)*

Harun. Szülőtök sírhalmán ébredt fel érzéstek, itt a szinváltozottak előtt fogadjatok nem felejtést, hanem örök elnémulást.

Király. Nelzor! te balesetekben jó fiam valál, ezentúl is az maradsz. Amída veszteségét kipótolni tartozom, mit kivánsz királyodtól, második atyádtól? Válaszsz országom szüzei közül, kegyelmemre számlálhatsz.

Nelzor. Engedj e magányban egyedül a múltnak élnem; a világ csak szerencsést kedveltet. Más

érzést, oh király, tőlem ne kívánj! A szív csak egyszer szeret, valamint csak egyszer szakad meg. Amída elhágy, az élet utána elszürkűl.

Amída. Atyám! atyám! taníts tűrelemre, vagy engedd el ezt a kínos áldozatot!

Harun. Amída! virágok közt nevelkedél, magad egy virág s rejtékeny értelmöket fejtegetni örvendél; hallgasd mit sugallanak utolszor e magány lakosi: légy jótévő mint a pálma, kedves mint a rózsa, tiszta mint a liliom, és itt egy virág, a szelíd viola, mely alacsonyan virít s szerény kelyhét komor árnyék fedi; légy ehez hasonló, mely szeret, hallgat s magát feláldozva hervad el.

Amída *(szomorúan ismételi az utolsó szavakat)*. Feláldozva hervad el. *(Nelzort virágihoz vezeti.)* Ezeket ápold! s ha megnyílt kelyheik édes illatokat lehelnek feléd, gondold, hogy akkor Amída hív szerelme leng körül.

Király. Fel most barátim vissza a városba, fényes ünnep hirdesse ezen örömnapot. *(Int és a szolgák egy hintószéket hoznak elő, melyre Amídát felemelik.)*

Amída. Atyám! Nelzor! *(félig aléltan elvitetik. Király, Kaled és a többiek Amídát követik.)*

Nelzor. Oh! s nekem mi marad e sötét világban?

Harun *(kiterjesztett karokkal feléje megy)*. Atyád! *(Nelzor atyjának karjába dől.)*

(A kárpit legördül.)

SZILÁGYI MIHÁLY SZABADULÁSA.

HAZAI DRÁMA EGY FELVONÁSBAN.

(ELŐSZÖR ADATOTT SZÉKES-FEHÉRVÁRTT 1823. MÁJUS 22.)

(1822.)

SZEMÉLYEK.

MÁTYÁS király.
SZILÁGYI MIHÁLY, kormányzó.
BÁTORI MARGIT, ennek hitvese.
LÁBATLAN GERGELY, világosvári kapitány.
PORKOLÁB Világosvárott.
AMBRUS, udvarnok.
PONGRÁCZ, Szilágyi szakácsa.
TAMÁS, Szilágyi szolgája.
Szolga Világosvárott.
Udvarnokok, katonák, városi nép.

A dolog történik Világosvárott.

A kapitány szobája.

Lábatlan és Pongrácz.

LÁBATLAN. Hasztalan! nem bocsátlak el s ha tovább is makacskodol, találok módot kényszerítni maradásra. Pongrácz! így hálálod urad kegyelmét? Nemesb szívet gondolék abban, kit Szilágyi bal sorsa gyámolának választa.

PONGRÁCZ. Ez mind szép, uram! csak én is ily fenjen tudnám érezni; de mi tagadás? már meg is úntam e kőhalom közt sínlődő életet, hol az ember már boldog, ha a nap süt reá.

LÁBATLAN. Pór lélek! ez ád okot a zúgolódásra?

Szolga (jő.)

SZOLGA. Az udvartól követ érkezett.

LÁBATLAN. Vezesd elömbe! *(Szolga el.)*

PONGRÁCZ. Ha oka nincs az embernek örülni, méltán zúgolódik. *(Ambrus lép be.)* Hogy főzném örömest, mikor szabad vagyok, de ki nem járhatok; csekély bérem van, de azt se költhetem el. Se szerelem, se játék —

LÁBATLAN *(hevülten)*. Elég, nyomorúlt! uradnak

köszönd, hogy tüstént békóba veretve, legmélyebb tömlöczbe nem vettetlek.

PONGRÁCZ. Legalább néhány napra bocsáss ki a várból, egy kedves tárgy —

LÁBATLAN. Nem! s óvakodjál, hogy több panaszt ne halljak, különben megérzed haragom súlyát. Takarodjál szemem elől.

PONGRÁCZ. Csak ne volna a bástya oly magas, azonnal hanyat-homlok ugranám le. *(Zúgolódva el.)*

LÁBATLAN. Hálátlan világ! ily példa minden jótéthez elfásítja szívünket.

AMBRUS. Így felháborodva?

LÁBATLAN. Ki ne gyuladna méltán lángra, midőn kénytelen tanúja lenni ily romlottságnak? Ezt az embert Szilágyi nevelte; fogságba esvén, arra kért ne szakaszszam el tőle egyetlen hű cselédjét; s most e nyomorúlt szolga idegen jótevője iránt s el akarja hagyni.

AMBRUS. Hivatalod látom nem kellemes.

LÁBATLAN. Mi jót hozsz?

AMBRUS. Ezen levél felszabadít tisztedtől. *(Levelet ád neki.)*

LÁBATLAN. Tehát Szilágyi szabad! *(Hirtelen olvas és elkomorodik.)* Mit? a kormányzót én titkon megölessem?

AMBRUS. Fel kell áldozni őt az ország egységének, melyet ő zavarni ügyekszik.

LÁBATLAN. Személyesen adá neked a király ezen levelet?

AMBRUS. Az ő parancsolatjára jövök; teljesitsd mentől előbb s én kegyelmét hirdetem.

LÁBATLAN. Szomorú kegyelem, ha ily nemes vér által lehet azt megszerezni! Szilágyi nagy ember! s én titkon ölessem meg őt, ki oly nyilván élt a király s haza javára?

AMBRUS. Ne eszmélj a múlton, a jelen ölében rejtezik a szerencse. Légy kard az erős kezében, vágj a merre fordít s azon egy sujtással magadnak is arass; s engedd számolni azt, ki tégedet használt.

LÁBATLAN. Ily bölcselkedésen nem épűl nyugalmam; belső bírom más irányt sugal lelkemnek.

AMBRUS. Hűségedre bízta Mátyás király foglyát, ki őt szabad reptében fékezi; ezen tett által érdemítsd magad bizodalmára.

LÁBATLAN. Őt megőrzeni esküdtem csak, s míg Világosvár falai állnak, tisztemnek megfelelek; de hóhérnak nem szegődtem. *(Hirtelen csönget.)* Ha büntetésre méltó, itélje meg a törvény s én a vétkest akkor általadom; de sötétben gyilkolni nem fogok. *(A belépő szolgához.)* A porkoláb tüstént jőjjön hozzám. A várnagy és az őrtisztek gyűljenek öszve a piarczon, és leggyorsabb paripámat nyergelje meg a lovász. *(Szolga el.)*

AMBRUS. Mi a szándékod uram?

LÁBATLAN. Egyenest Temesvárra megyek a királyhoz, tőle megérteni a valót.

AMBRUS. Ott hasztalan keresed; a Tisza partjainál mulat.

LÁBATLAN. Ott is föllelem.

AMBRUS. Vidd halála hírét, hogy az udvarnál szívesen fogadtassál.

LÁBATLAN. Tudom, sokan megköszönnék, ha a

gyülöltnek, ki annyiszor keresztülvága feltételeiken, vesztét hallhatnák; de kétlem, hogy Mátyás, a nagy Hunyadi fia, anyabátyját s pártfogóját, ki neki a koronát megszerzé, így jutalmazza s általa nyert hatalmát oly méltatlan czélra kölcsönözze.

Porkoláb (jő).

PORKOLÁB. Parancsolál.

LÁBATLAN. Rövid időre elhagyom e várat; vigyázz addig, hogy senki a rendelt szolgákon kívül ne közelítsen a kormányzóhoz. Élteddel adózol, ha távollétem alatt ő nagyságát legkisebb baj érendi.

PORKOLÁB. Bátran indúlhatsz! őt védeni s megőrzeni bízzad szorgalmamra. *(El.)*

AMBRUS. Nem javallom tettedet; vak engedelmesség illik a hív szolgához.

LÁBATLAN. Karom s éltem a királyé; de ily kétes dologban, hol dicsősége forog fenn, tisztább forrást keresek.

AMBRUS. Ha így van, én se késem; visszasietek.

LÁBATLAN. Már engedj meg, de míg útamat eljárom, itt maradsz, nehogy tiszta czélomat a visszás indulat balra magyarázza.

AMBRUS *(sérlékenyen)*. Uram! gondold meg —

LÁBATLAN. Csendesedjél, mind ezért én fogok számolni. Bátor hiedelemmel lépek az ifju hős elébe s a görbedező sereg közt is tűzlelkéhez szólok, mely sokkal nagyobb, mintsem szárnyat fűzzön magának bérlett gyilok által. — Nyugodj meg s használd kényedre, a mit házam adhat. *(El.)*

Ambrus *(utána szólván)*. Az erőnek fejet hajtok. *(Magában.)* Átkozott kétkedő! minden fáradságunk leperdűl ingatlan szivéről. Ki gondolhatta, hogy hitelt nem ád a királyi irásnak, mely ismerhetetlen vagyon utánozva? *(Gondolkodik.)* A szakács elvágy innen, magam hallám szavait; ő hálátlan, tőle sok kitelhetik — étető nedvet hoztam — mi hátráltat? Az esdeklő hitves a király nyakán — próbálni szabad, szintúgy tagadni ha ő nem akarna. — Gara! falud enyém, s utóbb Mátyás is megköszöni, hogy kiadtunk a kelletlen vezetőn. *(El.)*

Pongrácz szobája a konyha mellett.

Pongrácz *(egyedül, mélyen gondolkodva jő.)* Hasztalan! ez úton sem én, se jó uram nem szabadúlhatunk; hiában jár künn az eszem, lekötve a nyelv, mely mindent tehetne.

Tamás (jő).

Tamás. A kapitány titkos rendeléseket tevén, lóra ült s kivágtatott a kapun.

Pongrácz. Mi benn rekedtünk. Már nem tudom, mint adjunk hírt urunk barátinak, hogy bármely kis sereggel is, bévehetnék a várat. Nemes kapitányunk nem bocsát ki, sőt színlett kedvetlenségemért jól lehordott s utóbb békóval fenyített.

Tamás. Kár! pedig az öreg katonák, kik Hunyadi alatt szolgáltak s urunkat becsülik, mind részünkre állanának.

PONGRÁCZ. Félek valami új történendőtől, mert mikor a kapitánynál valék, az udvartól épen akkor érkezett egy követ, s ha jól láttam, Gara biztosa.

TAMÁS. Mentsen isten! akkor nincs messze a halál. Emlékezz Hunyadi Lászlóra! ott is Gara volt a mester. Pongrácz! mint bánhatik így Mátyás urunkkal, holott ez Pesten annyit fáradozott érte?

PONGRÁCZ. Olyan a nagy világ! csak ki alantan áll, annak nincs irígye.

TAMÁS. Hallgass! valaki lappang a konyhán keresztűl.

PONGRÁCZ. Tetessük magunkat. *(Fentebb hangon.)* Nem! akármit tesznek velem, én itt nem maradok! addig török rontok mindent, míg maguk űznek el.

Ambrus (jő).

AMBRUS. Mindenütt békétlenség! ne félj barátom!

PONGRÁCZ. Nem is félek én uram! nem vagyok én közönséges szakács; engem a sors nagyra alkotott s most itt kell tespednem.

AMBRUS. Mint értém, te Szilágyinak hív embere valál?

PONGRÁCZ. Míg az embernek haszna van, addig hív; különben az uram, a ki többet ád.

AMBRUS. Kár itt raboskodnod! ily ember világba való, én tudnék — *(elhallgat s kétkedőleg tekintget Tamásra.)*

PONGRÁCZ. *(titkolódva).* Mit tudsz uram? vagy pajtásomtól tartasz? *(Tamásnak int.)*

TAMÁS *(félre)*. Közel maradok. *(El.)*

PONGRÁCZ. Mit parancsolsz? velem meghitten szólhatsz, már én sokon áltestem, még a rossztól sem pirúlok el egy könnyen.

AMBRUS. Semmi rosszat, sőt ha kedved volna hazádnak és királyodnak szolgálni —

PONGRÁCZ. Szivesen! ha különben zsebemnek használ s innen megszabadít.

AMBRUS. Mind szabadság, mind arany leszen béred. *(Erszényt vesz elő.)* Ebből ötven körmöczit mindjárt leolvasok, ha magadra vállalnád.

PONGRÁCZ. S ez mind az enyém? szólj! mutass utat!

AMBRUS. Egy ember él a király terhére, ki csekély bár dicsőségre, de nagy a nép előtt, mert rég óta ismeri; főméltósága miatt nyilván őt elveszteni nehéz, azért csendesen kellene elaltatni. Mig a kapitány oda jár, mi okosan elvégezhetnők.

PONGRÁCZ. S ki az? a dolog könnyű bár, de a következés csiklandós.

AMBRUS. Szilágyi Mihály ez; ő már elaggúlt; az ifju király mellett se élte, se halála sok lármát nem üt; de neked jutalmas.

PONGRÁCZ. Kicsinylem a fizetést, Szilágyi még is többet ér ötven aranynál.

AMBRUS. Ötven meg ötven az száz.

PONGRÁCZ. Meg száz az két száz; minthogy ő tevé Mátyást királylyá, annyit csak adhat. Ha tetszik az alku, csapj kezet.

AMBRUS. Legyen tehát! ha elvégzed —

PONGRÁCZ. Nem úgy uram! a hűségért utóbb fizetnek, a gyilkosnak előre.

AMBRUS. Te értesz a dologhoz.

PONGRÁCZ. Ily mester előtt mért tetetném magamat?

AMBRUS. Itt az erszény; itt ezen cseppek, keverd étel közé, elég lesz.

PONGRÁCZ. S mikor gondolnád?

AMBRUS. Ma estve fűszerezd ezzel a vacsorát, azután jer hozzám, egy kötél-lajtorja lesegít a bástyán. *(Félre.)* Jól megy! én magam eltünök, s a vétek súlya gyilkos díjával e hitetlent éri.

TAMÁS *(hirtelen jő s félre vonja Pongráczot)*. A nyugati erdő nyilásain lovagok szállonganak, ha ők Szilágyi emberei lennének —

PONGRÁCZ. Hah! egy gondolat villan fejembe; az idő rövid, a veszedelem nagy, törökök legyenek azok. *(Titkon beszél Tamással.)*

AMBRUS. Min tanakodnak? nem reménylem, hogy azt is a titokba avassa — Pongrácz!

PONGRÁCZ. *(Ambrushoz szorong)*. Uram! hogy készségemről meggyőződjél, magadon végy példát. *(Megragadják.)* Gyilkos!

AMBRUS. Hah latrok! segítség!

PONGRÁCZ. Egy szót sem! különben szörnyet halsz. A páholyba vele! *(Bevonják a mellékajtón.)*

TAMÁS *(belül)*. Itt várd el urunk itéletét.

PONGRÁCZ *(belül)*. Zárjuk reá az ajtót. *(Kijőnek s az ajtót Ambrusra zárják.)* Most barátom! ezen vérajándékot oszd fel biztos katonák közt; én az alatt lármát ütök,

hogy a törökök jőnek, s ha majd a zsoldosok kitakarodnak a külső bástyákra, kizárom őket. *(Tamás el.)* Szerencse, légy velem! adj hitelt szavamnak, azután üldözhetsz! *(El az ajtón kiáltozva.)* Törökök jőnek! Fel, fel a ki magyar! rajta vitézek! *(Elhangzik zajgása.)*

Tömlöcz.

Szilágyi (egyedül.)

Szilágyi. Az ifju tűz fentebb erőtől izgatva, kényén szeret csapongani; a hidegebb tapasztalást gúnyolja a kezdő, kit a dicsőség fényalakja előre vonzogat s gondatlan tiporja le a gátot, mely többször védfoka a pártosság dúló habjai közt. Ez késztte lánczdíjt őszülő koromnak s eloltá a hála s rokonság érzetét. Így ostorozza magát az önkényes tett, ha erejét nem bírhatván visszacsapódik a felhúzott kötél, és szabadon de veszélyes szirtekbe ütközik a védetlen hajó. Így most, kit fegyveres karral magasra vívtam fel, rajtam edzi hatalma legelső fulánkját és ragyogó éltemet köz rabság éjébe sülyeszti. Nem! ez nem Mátyás tette! A szerető szív kész mentegetni kedveltjét, kinek ifjonti habjait a régi kajánság felém zúdítá, s elméje képtelen a gonoszság szövevényein általtörni. Az irígység használta korát s a csalárd hízelkedés, mely dicsőt hazud alacsony ösvényen. Mégis! — e lánczcsörgés felrivasztja a hajlékony szívet Felhevült percznek dölyfeit békén lehet tűrni, sőt többször világot nyújt s frigyet köt a távozó feleknél; de így felejtni fénye szerzőjét, ily sokáig táp-

lálni a bosszú vad lángját — ez egy váltig elfordúlt szívnek tette lehet csak, ez, ez szomorít leginkább. *(Tompa zúgás hallatik.)* Mily zúgás hat e magányba, hol az élet elnémúltan szendereg? *(Távol kiáltás hallik.)* Mi ez? Nevemet hallom hangzani a távolban, vagy csak ébren álmodom régi nagyságomról! Úgy van! Szilágyi neve akkor húnyt már el, midőn ezredei ajkain Mátyást lebegteté. — Lépteket hallok — a vas ajtó zörren — mi történik?

PONGRÁCZ *(néhány katonával a tömlöczajtót betöri s kardot tartván, Szilágyi lábaihoz omol).* Szabadság és Szilágyi a jelszó! Uram! kedves uram! a hálátlanság lánczra fűzött, a hűség széttöri azt. *(Feloldja lánczait.)* Itt e kard, Világosvár neked hódol, védjed azt!

SZILÁGYI. Hol a kapitány? ki mer zendülést támasztani?

PONGRÁCZ. Mindent megértesz, csak jer híveidhez; látásod ébreszsze szívöket. Ne késsél uram! gyilkos kerülget, méreg és tőr készen áll vesztedre.

SZILÁGYI *(hevülten).* Gyilkost mondál? Mátyás! ez nem a te munkád! Gyilkos — ebben ismerem meg a régi fondorlókat, kik vért szíva hazánk sebéből, titkon szórják villámikat s a legszentebb érzeményt vak dühre forralják! *(Kardját felemelve.)* Éles vas, te villogsz ismét kezemben! új élet sarjad bennem, s e néma tömlöczben is szabadságot érzek. Zúgj halált riadozva a halvány gonoszok felett, hogy a porban rettegjék a megbántottnak felléptét. Ki! ki a szabadba! *(El mindnyájan.)*

Várpiacz. Katonaság rendben áll és városi népség.

Pongrácz Szilágyival jő.

PONGRÁCZ. Így történt uram! A kapitány már előbb elhagyá a várat, a többiek a képzelt törökökre rohantak s tőlünk kizárattak; én indítám a hamis lármát, lovagokat látván a távol erdőszélen. A benmaradtak a vár lakosival együtt téged védelmeznek. Tamás, hív szolgád, őrzi a kaput.

Porkoláb (jő).

PORKOLÁB. Kegyelmet uram!

SZILÁGYI. Kötelességedet tevéd.

Egy *Katona* (sietve jö).

KATONA. Uram a lovagok, kiket láténk, a király emberei voltak. A kapitány visszatért s bejövetelt kér.

SZILÁGYI. Nyiss kaput s ereszd be az őrizetet az érdemes kapitánynyal együtt. *(Katona el.)*

PONGRÁCZ. Uram! mit mívelsz?

SZILÁGYI. Vitézek! engem a király fogságra itélt, én mint kormányzó s ő felségének legelső szolgája tisztelem parancsát és a törvénynek hódolni tartozom. A bűnös kétsége ragadjon fegyvert, tisztának egyedül igazság paizsa, mely nekem is meglészen. Köszönöm részvevő hűségteket, de nem fogadhatom el. *(Zúgás a katonák közt.)* Ki lenne az elfajúlt, ki hazai vér által kivánna szabadságot? — Ti hallgat-

tok? s én mint vezértek legyek hitszegő? Nem úgy vitézek! habár a fellázadt vér kard után ég is, a józanabb eszmélet simítsa vissza azt illő korlátba — én fogoly maradok.

Lábatlan több katonákkal fellép, ezek közt *Mátyás* király közkatonai álköntösben.

LÁBATLAN. Kormányzó uram! irántad való tiszteletem készített alkalmat ily gyors változásra; alig értem le a völgybe, a hiszékeny őrizet kirohan, s te magadat Világosvár urává teszed.

SZILÁGYI. Megóni akarám magamat a gyilkostól, kit e várban hagyál; éltemet méltóbb halálra itélvén, hogysem méreg által húnyjon el.

PONGRÁCZ. Elzárva tartom az alattomos incselkedőt, ki aranynyal akart megvesztegetni. Uram tudta nélkül történt a zendülés, s ha ez bűn, kevély vagyok reá s nem rettegem a király itéletét. Balsorsban tűnik ki a szolga hűsége, s mind az a mit neheztelve felőlem hallál, színezés vala, mely jótevőm mentségére czélzott. Most engedd színed elé vezetni foglyomat. *(El.)*

SZILÁGYI. Kapitány! vedd ismét e kardot, mely csak a szabadnak oldalán ragyoghat; most se markoltam én azt rokon vért ontani. Folytasd tisztedet, védő kezed alatt bátorságos éltem; csak arra kérlek, légy a királynál szószóló hív szolgáim iránt, kiket nemes érzés csatolt hozzám. Ti pedig bajtársaim! kiket harczmezőkön tanultam tisztelni, oltsá-

tok el a pártosság lángjait s azon nemes vért, melyet nekem szántatok, szenteljétek a haza javára. Hunyadi magzatja királytok, ő szebb dicsőségre vezetend bennetek! Én a tömlöczbe megyek. *(El akar menni, akkor Mátyás király levetve köntösét, előlép.)*

MÁTYÁS. Jer ezen szívhez! mely nagygyá lenni tőled tanúl most. *(Karjába omlik.)* Bocsánatot bátyám!

SZILÁGYI *(tartózkodva)*. Király!

MÁTYÁS *(int, a körülállók hátra vonúlnak)*. Bocsásd meg öcsédnek, mit a környülménytől terhelt királynak tennie kellett.

SZILÁGYI. Dicső atyád győzött minden környülményen; győztem én is, midőn azok akaratja ellen, kiknek szavára engem tömlöczbe vetettél, királylyá tevélek. Kinőttnek képzelgéd magadat az öreg kezéből s elzáratád őt, hogy álnok csudálóidnak utat nyiss vesztedet eszközleni.

MÁTYÁS *(büszkén)*. A jótéttel egyszersmind nehéz terhet is fordítál reám, s nem hálátlanság, hanem az egész alkotmány rende, melyet félszegű vélemény soha nem alapít, intézte tettemet. Megfontolt erővel léptem a mezőre egybefűzni a visszás tagokat s az ifjunak tiszteletet szerezni. Te, ki hosszú vizsgálaton a kedvező perczet elmulasztád, mint kormányzó elsőbben érzéd hatalmamat, mely nem következetlen fekszik a világ előtt. Te mindenben veszélyt gondolál, hol én sikert láttam; így a királynak szükségtelen s jobbágynak szükséges példa áldozatjává levél; de a hála s tisztelet dönthetetlen álla öcsédnél. Mint tapasztalt vezért, mint hazafit becsül királyod.

SZILÁGYI. S tömlöczben felejtve ellenségi tőrének martalékúl hagyá.

MÁTYÁS. S megbünteti őket. Várkonyhoz bírókat rendelék, azok itéljék meg ügyünket.

PONGRÁCZ *(Ambrust vezeti elő)*. Itt a csábító; itt a méreg, melyet adott.

AMBRUS. Felséges uram!

MÁTYÁS. Vigyétek Várkonyba, ott a bírószék előtt vegye bérét társaival. *(Ambrust elvezettetik.)* Te hív szolga! ki megelőzted királyodat urad szabadításában, állj ezentúl nemeseim sorában.

SZILÁGYI. Bízd reám jutalmokat. Pongrácz! Tamás! ti éltemnek hív sorsosi legyetek ezentúl is barátim!

MÁTYÁS. Bátyám! érzést látok szemedben! nyújts kezet örökös békére. *(Int, Lábatlan el.)*

SZILÁGYI. Boszút nem ismerek! Még akkor, midőn az alkalomtól elragadtatva lánczczal terhelél, sem szünt meg irántad szeretetem; sötét házamból is hozzád röpítém áldásimat, hogy atyád nagy lelke hintse reád sugárait. *(Karjába dől.)* Megbocsátok.

MÁTYÁS. Hogy nem felejtélek el, bizonyítsa egy kedves szív, kivel épen Temesvárról szabadításodra induléк; az ő jelenése erősítse e napnak szép frigyét.

Muzsika zeng. *Margit, Lábatlan* s több udvarnokok jőnek.

MARGIT *(Szilágyi keblére röpül.)* Kedves férjem!

SZILÁGYI. Ennyi örömet egyszerre! Ily drága léleknek kell jőni, hogy a múltnak keserveit egy édes pillantat örök felejtésbe sülyeszsze.

MÁTYÁS. Szilágyi! kedves bátyánk! vedd ezen kardot királyodtól és védjed ezzel mint fővezér Alsó-Magyarországunkat a török ellen. Neked Lábatlan Gergely! ki bizakodva királyi szívünkben, a gyilkos levélnek hitelt nem adál, a törvény alá esett gonoszok birtoka legyen béred és szálljon ált maradékaidra.

MINDNYÁJAN. Éljen Mátyás király!

(Mátyás Szilágyit és annak hitvesét áltöleli.)

(A kárpit legördül.)

MÁTYÁS DEÁK.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(ELŐSZÖR ADATOTT KASSÁN, 1830. FEBRUÁR 5.)

(1825.)

SZEMÉLYEK.

UPOR LÁSZLÓ, főispán.
TURU MÁRTON, öregbíró.
ÖRZSI, leánya.
KÁNTOR.
KISBÍRÓ.
MÁTYÁS deák.
Több urak, vadászok és nép.

A dolog történik egy faluban a Bakony szélén.

Szoba.

Turu s *kántor* az asztalnál ülnek; *Örzsi* rakosgat.

TURU. Én mondom kendnek, a mint ez a lúdmellcsont mutatja, száraz telet kapunk; ni! minő veres.

KÁNTOR. De ez a fehér folt, koma, ez havat jelent. Én okos ember vagyok, ritkán csalatkozom. Minap is az erdő szélén rókát láttam s mindjárt mondtam: emberek, fagy lesz! s íme ma, szent Márton napján, szokatlan hideg is van. *(Felkél s Örzsihez megy.)* De mit nekem a hideg! Örzsikém szemeiben megmelegszem. Nos, nem örülsz, Örzsi? kántorné lészsz! Érted? kántorné.

ÖRZSI *(elvonva magát)*. Dehogy mennék én ily csunya emberhez.

TURU. Örzsi!

ÖRZSI. Édes apám!

TURU. Menj, édes leányom, hozd be a János-kulacsot. *(Örzsi el.)* Az ebédet megettük, aztán én a világ egészségére iszom.

KÁNTOR. S ma se szabad innom a János-kulacsból?

TURU. Már, koma, abból csak magam iszom.

KÁNTOR. Gyöngeség! teljék kedve. De bíró gazda, leányát nekem adja, még a télen elviszem.

TURU. Ha leányom akar, isten neki!

KÁNTOR. Akar? hehehe! A mostani idő és nősző és kántor! hehehe!

TURU. Bizony, koma, én tisztelem becsülöm kendet; de ha leány volnék, engem úgyse! — kend nem csípne pártámból.

KÁNTOR. De az érdem, koma, az érdem! Hány embert énekeltem már én ki a faluból és hogyan! — E füleimmel hallám minap valakitől mondani, a tárogató semmi sem szavamhoz képest.

TURU. Igaz, kend tudja a módját; de haja őszült, s a vén legény a fiatal tüzes leányhoz olyan, mint a letűzött száraz karó a virág mellett. Ha Örzsikém akar, én nem vagyok ellene; ha kosarat kap kend, az is jó — azért nem veszünk öszve.

Örzsi beszalad, a kulacsot az asztalra teszi.

ÖRZSI. Édes apám, két lovas ugrat felénk az országútról.

TURU. Annál jobb, többen leszünk.

ÖRZSI. Oh, ha Matyim volna! Én eleikbe szaladok. *(El.)*

TURU. Azt rebesgetik: a király néhány napig a Bakonyba' fog vadászni. — Bár ezen jönne keresztül, vagy legalább e környéket látogatná meg, szeretném látni. Bajnok vér, apjára ütött; ha az ellenséget derekasan megszalasztja, aztán a vadakat kergeti. Hej! csak megvolna jobb karom, lenne bíró akárki.

Mátyás deák és *Örzsi* jőnek.

MÁTYÁS *(kiszól az ajtón)*. Vezesd lovamat addig az istálóba — de ne kantározd le.

ÖRZSI. Itt az apám.

MÁTYÁS. Jó napot! *(Körülnéz.)* A mint látom, jó tanyára leltem; itt meleg szoba, pecsenye, szép leány és jó bor van.

TURU. És szivesség.

MÁTYÁS. Mint éltek, fiaim?

KÁNTOR. Ej ej! fiaim.

TURU. Egészségünk van, dolgunkat megteszszük; különben semmi baj.

MÁTYÁS. Kend a bíró?

TURU. Igen.

KÁNTOR. Én kántor, leghíresebb a tájban.

MÁTYÁS. Tehát híres ember! *(Mosolyogva végig nézi.)* Megengedem.

KÁNTOR. Be hegykén tesz. *(Turuhoz.)* Ez valami közönséges ember, nézze kend csak ruháját. *(Mátyáshoz.)* Kit keresünk?

MÁTYÁS. Mely ház leginkább füstölög, oda száll az útas.

KÁNTOR. Hát ingyenélő, ki eszik, iszik, aztán odább áll és a fizetést az istenre bízza. Mit?

MÁTYÁS. Se nem ingyen, se nem drágán, csak a mint illik.

TURU. Mit pattog komám! én mindenkit szívesen látok, ma kivált, nevem napján. Jőjön kegyelmed,

egyék, igyék a mennyit elbír, aztán mondja el kivánságát.

ÖRZSI. Egyik lúdczomb még megmaradt; lásson kend hozzá, míg az a csúnya kántor újra neki nem esik.

MÁTYÁS. Az ebédet köszönöm, már elvégeztem; különös dologban sem járok, csak szeretek tétova beszólni s örülök, ha megelégedett embereket láthatok. Ez a kis sugár leányka lenézett lovamról s rövid pihenés után ismét megyek.

KÁNTOR. De valami még is kegyelmed?

MÁTYÁS. Igen, igen. Mátyás deáknak hívnak.

KÁNTOR. Mentsen isten! tán csak nem garabonczás deák?

MÁTYÁS. Az épen nem, ámbár, nem tagadom, néha kis fergeteget is csinálok; de most nem jöttem háborús szándékkal. Én a királyt szolgálom, irnokja vagyok.

KÁNTOR *(félre)*. Ez most füllent. Örzsi tetszik neki, azért akar valami nagynak látszatni; de mindjárt az elevenire tapintok. *(Turuhoz.)* Koma, vigyázzon kend, azt mondja, deák — engem hajdan egy cseri barát deákúl tanított — mindjárt meglássuk! *(Mátyáshoz.)* Scisne latine, puer?

MÁTYÁS. Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc, sciat alter.

KÁNTOR. Jó felelet. — Magam sem értem.

MÁTYÁS. Kend fogatlan sárkány, okos, ha nem szól.

KÁNTOR. De bezzeg az ének!

MÁTYÁS. Szent Mihály lovának nincs füle.

TURU. Koma, benn marad.

ÖRZSI. Jobban, jobban, Mátyás deák! beszélje kend az asztal alá.

TURU. Ha kegyelmed a király embere, megmondhatja, mikor jön erre a király?

MÁTYÁS. Még ma keresztül jön határtokon.

TURU. Mátyás deák, erre a hírre ihatik a Jánoskulacsból. Örzsi, add ide.

ÖRZSI *(oda nyujtja a kulacsot)*. Én töltém meg, magunk termése.

TURU. De öcsém, töröld meg a szádat, ebből a kulacsból nem minden ember iszik ám.

MÁTYÁS. Éljen kend bíró gazda!

TURU. Mit csinálsz? töröm a zuzádat! Hunyadi János éljen!

MÁTYÁS *(illetődve)*. Ő már nyugszik.

TURU. Éljen! mondom, neki a sírban is élni kell, míg én élek.

MÁTYÁS *(felbuzdúlva)*. Élni fog!

TURU. Most éljen Mátyás király! igyál, mert megszidlak.

MÁTYÁS. Éljen kedves népe javára!

TURU. Most nem bánom, köszönts reám!

MÁTYÁS *(megrázza kezét)*. Élj derék ember és veled a hív magyar nép!

TURU. Büszke lehet kegyelmed, mert ebből a kulacsból Hunyadi János fővezérünk is ivott Belgrádnál.

MÁTYÁS. Belgrádnál?

TURU. Én is ott voltam, pedig dicsekedés nélkül mondva, nem utolsó vitéz. Hallja kegyelmed. Minekutána János apánk a csatát elrendelte, eltikkadva tért őrtüzünkhöz s pihenni leszállt lováról; lecsatoltatván nehéz sisakját, ősz haja az esti szélben lengett, s a tisztelt ősz látása mindnyájunkat, kik ott voltunk, lelkesített. Vitézek, van-e víz? kérdé; én elébe ugrottam, és ezt — ezt a kulacsot tele borral nyújtottam neki. Ő elvette, keveset ivott, s én örömemben majd elpattantam, látván, hogy jól esett neki. Mosolyogva adá vissza ezt a kulacsot s egyik kísérője által néhány ezüst pénzt adatott. Én elszomorodtam; ő mondá kegyesen: ezt emlékezetűl adtam, ne gondold, hogy enyhülésemet ez által meg akarnám fizetni.

ÖRZSI *(Mátyáshoz)*. Kegyelmed szemei égnek! Én is eleget sírtam ám, ha édes apám elbeszélte harczait; kár, hogy azt az öreg Hunyadit nem ismertem — az isten nyugoszsza!

TURU. Más nap csatába mentünk — kegyelmed deák létére tudja, hogy győztünk.

MÁTYÁS *(tüzzel)*. Tudom, jó öreg, tudom; még most is lelkesít.

TURU. De én is tudom, mert jobb karom ott maradt — látja kend ezt a csutakot kar helyett? Mikor az ellenséget üldöztük, neki tüzesedtem s három pogánynak rohantam, egyike lepördült, a másik eltalált — töröm a zuzáját, látod öcsém.

MÁTYÁS. Vitézséged jele.

TURU. Sok vért vesztve, holt gyanánt feküdtem

a téren. Az emlékpénzt elszedték tőlem, de hála istennek! első tekintetem, mikor feleszméltem, a kulacsra szállott. Kigyógyúlván, haza jöttem, még fél kézzel is kaptam egy derék feleséget, s noha meghalt már a jó lélek, de kedves gyermeket hagyott maga után. Most bíró vagyok, van a mi kell és vége. Igyék kegyelmed!

Örzsi. Úgy van, Mátyás deák; apám az országot őrzötte, én pedig a kulacsot őrzöm.

Mátyás. Szerencsédre váljék! Köszönöm a történetet; most csak leányának szerezzen kend derék férjet, én kitartom a menyekzőt.

Kántor. Itt áll a derék férj! Nos Mátyás deák, nem jól választottam-e? Őrzsike szép, fiatal s karcsú mint az őz.

Mátyás. És kend szarvas lesz, ha elveszi.

Örzsi. Ne higyje kegyelmed, nem leszek én kántorné. *(Elsohajtja magát.)*

Mátyás. Te fohászkodol? tán más ül szivedben?

Örzsi. Más bizony, Mátyás deák! ah de messze, messze van az innen!

Turu. Szomszédom fia, Balta Matyi! együtt nevelkedtek, s mindig arról álmadoz. Eleget sajnálom, de biz én máshoz nem is kényszerítem, ámbár szeretném, ha derék vőm felváltana házi gondjaimtól.

Mátyás. Balta Matyi? a fekete seregnél szolgál; ismerem, derék fi.

Örzsi. Úgy-e derék! Oh Mátyás deák, ezért meg tudnám kegyelmedet csókolni.

Mátyás. Szivesen elfogadom.

KÁNTOR. Én protestálok! Balta Matyi ma holnap oda vész, s Örzsi reám száll.

ÖRZSI. Soha sem, soha sem.

TURU. Lódobogás az udvaron. Örzsi, nézz ki. *(Örzsi ki akar menni.)*

Upor László (belép).

UPOR. Bíró, nem látta kend —

MÁTYÁS *(hirtelen elébe megy, meghajtván magát)*. Bocsánatot, főispán uram, hogy kitértem az útból; itt igen jó szállásra leltem. Tán a király közelít?

UPOR. Parancsolatit várjuk.

MÁTYÁS. A mint hallám, kevéssé itt mulatni fog.

TURU. Nagy uram! tán valami rendelést méltóztatik —

UPOR. Semmit, semmit.

MÁTYÁS. Tüstént nyomában leszek főispán uramnak. *(Titkon valamit mond neki.)*

UPOR *(parancsolóképen)*. Soká ne késs, deák! *(El.)*

TURU *(Mátyáshoz)*. Kend most orrot kap.

MÁTYÁS. A király megbocsátja, ha megtudja, mily társaságban valék.

TURU *(biztosan)*. Mátyás deák, kend ismeri a királyt — micsoda ember?

MÁTYÁS. Él hal népéért.

TURU. László bátyját ismertem: igaz vitéz volt; mikor ősz atyja mellett nyargalt, mindig azt gondoltam: az öreg sas most tanítja fiát az ég felé szállani. Hej de szomorkodtam, midőn méltatlan halálát hal-

lám — őt megboszulni bal kézzel is kiálltam volna; de van igaz isten! Mátyásban fentartá még a bajnok vért. Ez csintalan, fúrt fejű gyermek volt, még a táborban hallottam, de az alamuszi gyerekből úgy is ritkán válik jó. — No most ne dőzsöljünk többet, siessünk az országútra megnézni a királyt!

MÁTYÁS. Eljösz te is, Örzsi?

ÖRZSI. El bizony. Ej csak ne volna a király olyan nagy úr, megkérném, ereszsze haza Matyimat.

MÁTYÁS. Én megyek, bíró gazda! köszönöm a jótartást, még látjuk egymást.

TURU. Isten kegyelmeddel Mátyás deák! Ha ismét erre jár, szóljon be kend hozzám.

MÁTYÁS *(magában)*. Hol szivesség, emberség és hazai szeretet lakik, ott érzi a király felséges tisztét és édes lesz terhe, melylyel az erő újúlva nő — ezerek áldása mi szépen hálálja meg nyugtalan óráit. *(Turuhoz.)* Isten kenddel!

ÖRZSI. Ha meglátja kend Matyimat, köszöntse nevemben. *(Mátyás el.)*

TURU. Örzsi, add reám mentémet.

ÖRZSI. Itt édes apám; én is kenddel megyek. *(Ráadja mentéjét.)*

KÁNTOR. A plebános nincs itthon — nekem kellene valamit szólnom. Hm! tán így: Boldog országút — oh szemek — oh szerencse — oh kántor — oh vidék —

TURU. Koma, menjünk! Mit sopánkodik kend?

KÁNTOR. Oh jeles nap, áldást hoz sugárod — Örülj, örvendezz szív, nem lesz a te károd.

KISBÍRÓ (*sietve jön*). Bíró gazda, szaporán! sok, sok urak jönnek falunkba. (*El.*)

MÁS PARASZT (*fuldosva berohan*). A király! a király! (*El.*)

TURU. Jertek! töröm a zuzáját, de meglepett. (*El Örzsivel.*)

KÁNTOR (*mentében*). Oh boldog falu, oh dicsőség — (*El.*)

Széles falusi utcza. *Mátyás* király, *Upor*, vadászok; a nép «éljen» kiáltással mindenfelől kitódúl.

MÁTYÁS (*kisérőihez*). Mily boldogító a nép szeretete, mely tiszta hévvel a hazát bennem átkarolja. Híveim! az igaz érdem nem halandó, hamindjárt az irígység azt lealázni törekszik is. A legnagyobb elme fellengző szavai nem dicsőíthették inkább elhúnyt atyám emlékezetét, mint egy jámbor szív ártatlan kiömlése, melynek véletlen most tanúja levék.

Turu, Örzsi, kántor (jönnek).

ÖRZSI. Nézze csak apám, ott elül áll Mátyás deák!

KÁNTOR (*a király előtt álló aranyos mentéjű úr előtt*). Napok napja! nincs itthon a plébános — én — én — oh boldog óra — Alleluja!

UPOR. Itt felséges urunk! (*A kántornak szava eláll.*)

MÁTYÁS. Bíró gazda! Ím Mátyás deák mint király megtartja szavát. Nézd meg jól Hunyadi fiát. Én vagyok a csintalan gyermek.

TURU. Nagyságos uram! *(Le akar térdelni.)* Légy kegyelmes — csak úgy kiszökött belőlem — az az ármányos deák — be megjártam!

MÁTYÁS. Légy nyugodt, jó öreg; te nekem rég nem érzett örömet szereztél. Mint ismeretlen vándor kezemet nyújtám, most királyi jobbom nemességre emel. *(Örzsihez, ki kötényével szemét eltakarja.)* És te semmit sem kérsz királyodtól? — Vedd ezt a gyűrűt és képzeld: Balta Matyi küldi; ezzel véle eljegyezlek. *(Örzsi meg akarja kezét csókolni.)* Te is igértél ugyan valamit, de annak teljesítését vitézemre bízom, kit nem sokára hozzád küldök.

TURU. Uram királyom! ennyi kegyelmet!

MÁTYÁS. Hogy a János kulacsa ki ne ürűljön, arról én gondoskodom.

KÁNTOR *(félre)*. Oh én szegény kántor! az ingyenélő most fejembe kerűl! *(Mátyás elébe térdel.)* Le vagyok sújtva, uram! de nagyságod gyöngesége s az én nagylelkűségem —

TURU. Koma, hiszen visszásan beszél kend!

MÁTYÁS. Megbocsátok, kántor, de máskor légy ura nyelvednek és tanuld meg: hogy a ruha nem teszi az embert. Most fel barátim! a mai történet fűszerezze holnapi mulatságunkat. Jó népem, isten veled!

TURU. János apánk! ez a te méltó fiad!

(A nép örömkiáltással kiséri a királyt. A kárpit lefordúl.)

A BETEGEK.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1826.)

SZEMÉLYEK.

RUDHÁZY JÓZSEF.
GUNDA, hitvese.
KISTELKY KÁROLY.
FORGAY, orvos.
LINCSI, fogadós leánya.
BALÁZS, Rudházy inasa.

A dolog történik egy városi vendégfogadóban.

A játékszin két szoba, egy bezárt közfali ajtóval s két hátulsóval. A jobbik szobában csüggedt fővel, mélyen elmerülve, irások s könyvek közt ül *Kistelky*, minduntalan homlokát dörzsöli, fel-feltekint és minden mozdulata nyugtalanságot árul el. A balban *Lincsi* danol és rakosgat.

Lincsi.

Már most jöhetne az az úr; minden helyén áll.

Forgay (jő).

Forgay. Maga van itt Lincsi? Nyitva látván e szobát azt gondoltam, hogy már elérkezett az uraság, kinek számára rendelém meg.

Lincsi. Csak én tisztogatok, de van is sikere; nemde szép szobám?

Forgay. Csínos mint maga. Lincsiben a közmondás valósul: milyen az asszony, olyan a ház. Csak iparkodjék, Lincsi! s vigyázzon új vendégére: ő gazdag, bőkezű, semmi szolgálatot jutalmatlan nem hágy s nekem jó barátom.

Lincsi. Tán csak nem oly morcz képű, mint ez itt a szomszédban; lelkemre mondom: úgy néz az emberre, mint a ki akarná nézni a világból; csak nem lesz tán beteg?

FORGAY. Valóban ez is az.

LINCSI. Jaj nekem! ez rossz újság. Én csak fris egészségű vendéget szeretek. *(Kívül csöndítnek.)* Valaki jő, mindjárt szolgálok. *(El.)*

FORGAY. Meglátom, mily sikere lesz próbámnak. Hasztalan itt minden orvosszer: a léleknek kell ébredni, hogy gyöngeségeit megismérje.

KISTELKY *(egyszerre felugrik s nagy léptekkel fel s alá jár).* Élet! élet! gyönge pókháló, melyet egy porszem, harmatcsepp, langy szellő összedúl; játszi hab, mely tajtékozva part felé hempelyg s ott elenyészik; hiú szivárvány, tele szép színnel, nagy értelemmel, s ha jól megnézzük, könnyeken ragyog; zavaros forrás, mely messze csörög s a szomjuzót megcsalja! Ím! ez a föld! *(tenyerét feltartja)* nagy a lábnak, szűk az elmének: *(reá fuj)* ez az élet, mely szél gyanánt sikamlik el; kérdezd az észt, hová? s olyan, mint a törött szekér, csikorog, de rábízott javadat nem bírja.

FORGAY. Betegem itt, hallom, mozgásban van. Lesz megint mit hallgatni a sorsnak. Valóban nem tudom: melyiket sajnáljam inkább. Ez itt elégedetlen, az élet komorabb oldalain csügg, eleven képzete sötétben szállong; a létben nem lel örömet, a haláltól még is fél. Amaz eddig víg, boldog volt s most, csekély sérelmén lelke elrémült, mindig halálon tépelődik s örökös félelmében nem hallja az ész vigasztaló szavát.

KISTELKY. Élet! s ez volna azon kincs, mely után annyi balgatag sóhajt, melyért annyi s annyit áldozik? Sanyarú kincs! melynek önkényes lemondásától

csak a világnak annyi félszeg itélete, gyanúja tartóztat. Haha! azt gondolnák: hogy szerelem űzött föld alá. Szerelem! te csalfa édes mostohája az életnek! Élelmet adsz néha, szörnyű kamatért — én tudom, én! Mint ég, mint szédeleg fejem, minden csepp vérem agyamba tódúl! ah, ezek a szélütésnek jelei. — Be bágyadt vagyok! *(Leül.)*

Forgay. De hogy Rudházy még sem érkezik. Lépvést hajtat nyilván, hogy tüdeje ne szenvedjen.

Kistelky *(nyugtalanul)*. Mint forr vérem! így hervad az ember el! s utóbb kóró gyanánt nyúlik fel a pusztán s csak akkor üt megint lármát, ha sok pénzt hagy maga után s bohó testamentomot tesz vagy pompásan temettetik el. Iparkodjál bár, tedd magadévá mind azon tökélyeket, melyek nemesitik az életet, mit nyersz? roncsolt testet; és ha lelki míveltség a test rovására történik, s minden igyekezetnek nyögés a vége, akkor minden tudomány csak bolondnak velejében támada, s a vad, kire mi büszke sajnálkozással nézünk le, boldogabb nálunknál. — Ördög, pokol! fejem olyan mint a szélmalom, kereng, elő hátra s oldalt biczeg, fülem cseng, mintha lélekharang kongna üregében, mind rossz jel, nyugodnom kell. *(Párnaszékre fekszik.)*

Linosi *(Gundát bevezeti)*. E lesz szobája az úrnak.

Forgay. Mit látok! tekintetes asszony, maga van itt?

Gunda. Örülök, hogy itt találom doctor urat! épen szállására szándékoztam.

Forgay. Férje nem jő még?

GUNDA. Még útban van. *(Lincsihez.)* Édes leányom! nekem még egy üres szoba kell, nem lehetne mindjárt felnyitni ezt a szomszédban?

LINCSI. Már azt egy úr elfoglalta, hanem itt balról —

GUNDA. Jól van, csak hamar. Hordasd be holmimat, a kocsit tolasd a színbe és senkinek ittlétemről ne szólj, érted? *(Lincsi el.)*

FORGAY. Nem értem e titkolódást —

GUNDA. Kedves doctor úr, nálunk lévén tudja, mennyi bajom van urammal s meg kell vallanom: hogy az a mély tünődés, eszmélkedés, borongás, félelem most se szűnt meg s engem inkább nyugtalanít, mint az a kevés vér, melyet tüdejéből vesztett.

FORGAY. És méltán; azért is rendeltem ide, hogy itt a zaj és tárgyak különfélesége izgatván érzékeit s inait, borultságából ébreszsze lelkét.

GUNDA. Hasztalan fáradtam őt felviditani, minden kérésem, vígasztalásom sikeretlen volt.

FORGAY. Nekem minden postán irt és panaszkodott, noha minden válaszomban szavamat adám, hogy nincs veszedelem.

GUNDA. A halál félelme váltig szorongatja különben erős férfiúi szívét.

FORGAY. S mit csinál egész nap?

GUNDA. Némán üldögél, jár, kel, gondolkodik, kelletlen eszik iszik, minden hűs levegőtől irtózik, pióczáztatja magát, fohászkodik, s ez így megy már szinte négy hónap óta. Legnagyobb mulatsága, ha midőn borongó fővel a folyosón sétál, lépteit szám-

lálgatja. Képzelheti doctor úr! mennyi fájdalmamba kerül mind azt látnom s nem tudhatnom segítni.

FORGAY. Édes tekintetes asszony! bízvást nyugodt lehet, én jobbulását igérem.

GUNDA. Áh doctor úr; előbb akármi nehéz nyavalyát, mint ily lelki betegséget!

FORGAY. Én különös úton szándékozom eszméletre hozni. Ismeri tekintetes asszony Kistelky urat?

GUNDA. Személyesen nem, de tudom hogy uramnak igen jó barátja.

FORGAY. Nem különben az enyém is.

GUNDA. Különös víg embernek kell lenni, mert férjemnek küldött irományaival sokszor igen elmulattatott.

KISTELKY *(megint felugrik és háborogva járkál).* Nyugalom, üres szó! hiú álma egy szerelmesnek! Míg az élet, vagy lélek, vagy pára, vagy akármi a testben rejtezik, nincs nyugalom. Hej! a sírban — ott! ott!

FORGAY. Nem hall tekintetes asszony mellettünk valamit zúgni, nyögni?

GUNDA. Úgy rémlett előttem.

FORGAY. Ez az a víg ember, Kistelky Károly. Tessék elhinni! ő szinte azon nyavalyával vesződik, mint férje.

GUNDA. Félek, ha összejőnek, egyik a másikat még inkább megrontja.

FORGAY. Épen nem, sőt én ellenkezőt reménylek; azért is intéztem így a dolgot. Ők szeretik s már rég nem látták egymást; most tele hypochondriával öszszetalálkoznak, panaszolkodnak, sopánkodnak; de

tudom, hogy mindeniknek van annyi esze, hogy a másiknak bolondságát általlássa — a lélek magába tér, hasonlítani kezd s előbb mint sem véljük, kifejlik sötét fátyolából.

GUNDA. Adná Isten! én óhajtom leginkább.

FORGAY. Kocsi zörög be a kapun, talán jő már.

GUNDA. Én tehát nem maradok itt, majd későbben meglepem. Ő erővel otthon akart hagyni, én azonban titkon útra készültem s kevés vártatva utána indulván, más úton elkerültem. Lehetetlen volt őt idegen ápolásra hagynom.

FORGAY. Ez felséges gondolat volt; csak tessék elvonulni, majd tudtára adom én, mikor lepjük meg.

GUNDA. Mint férjem barátjának, én is kezére bízom szerencsémet.

FORGAY. Úgy tekintem, mint enmagamét. — *(Gunda el.)*

LINCSI *(Balázst bevezetvén)*. Ez az uraság szobája.

FORGAY. Itt vagytok már, Balázs?

BALÁZS. Csak magam vagyok, tekintetes uram. Egyik kocsival az uraság előre küldött, hogy mindent rendeljek el, maga is nemsokára itt lesz egyik tisztjével.

FORGAY. Mi jó hír, Balázs? mint van az uraság?

BALÁZS. Szemre tűrhetőn, belül tudja Isten mi baja. Már rég szavát se hallottam.

LINCSI. Bajának csak kell lenni, különben nem volna beteg.

BALÁZS. Minap a tón ladikázott s piczint megeről-

tette magát, tán az orvosok ijesztettek rá; volna csak az én apám fia, tudom nem félne úgy!

LINCSI. Szegény úr! azonban majd meggyógyúl itt.

BALÁZS *(Forgayhoz)*. Tekintetes úrban minden reménységünk.

FORGAY. Ne búsúlj. Én jót állok egészségéért. Ha addig elérkeznék, míg oda leszek, ugorj hozzám. *(El.)*

LINCSI. Ez derék úri ember, de haragszom rá, mivel a minap megpirított. *(Szivéhez nyul.)* Itt valami szorongatott, s azt neki megpanaszlottam, azon ő nehezen fog segíteni, mondá, hanem más valaki —

BALÁZS. Ki az a valaki?

LINCSI. Majd biz én azt megmondom, mikor magam se tudom még.

BALÁZS. Mind hagyján! Csak olyan meleg ne volna; majd elolvadtam az úton.

LINCSI. Nekünk van az ellen orvosságunk, jó fris ital.

BALÁZS. Mindjárt jövök, de előbb beteszem az ablakokat, mert megszidnak a fris levegőért. Jőjön hugocskám! *(El Lincsivel.)*

KISTELKY. Gyermekkoromban azt kérdezték tőlem: mi az, ha leteszik is sír, ha felveszik is sír? Ki gondolta volna, hogy a lánczнak e tulajdona reám is illhetik majd? Ha ülök is baj, ha járok is baj, ha lefekszem még nagyobb baj s így a sok bajtól bajlódva se tudok menekedni.

Forgay (jő).

Forgay. Jó napot barátom! hogy vagyunk?

Kistelky. Mint kiben az élet és halál birkózik; én vagyok az ülő, melyen edzik fegyveröket. Édes barátom! a régi nyavalya új szót nem érdemel, új bajaim pedig csak a réginek gyermekei.

Forgay. Ez a régi panasz s már félig szokás. De különben jól érzed magadat?

Kistelky. Csudálom! te orvos vagy, szemed is van s még így tudsz kérdezni — ha jól érezném magam, nem lesném az órát, mely vagy egészséget vagy halált fog rám hozni.

Forgay. Én jobban szeretném, ha te az óralesés helyett a szabadban járnál, sötét képzeletidet pihenni hagynád, vagy kellemes társaságot keresnél.

Kistelky. Én és társaság! Vagy azt akarnád, hogy szögletbe vonulva nézzem és sajnáljam a gyöngéket, kik ma vígadnak és messze időkről ábrándoznak s holnap egy szellő képes ledönteni őket?

Forgay. Keress asszonyi társaságot s ne sűrűsítsd itthon töprenkedve véredet.

Kistelky. Hol asszony a fő személy, ott az ész kártyaházat rak gyermekasztalnál.

Forgay. Különben nem voltál asszonygyűlölő.

Kistelky. Az ifjuság minden hamis pénzből nagy kamatot vár s mellettte az igaz tőkepénzt elkölti. Én annyira ismerem az asszonyt, hogy többé nem vakít el; különben gőgös se vagyok azt hihetni, hogy rajtam még a hervadás is kellemes lehetne.

FORGAY. Látd barátom! mindezt a tünődő képzelgés szüli, mely az életre komor színt terít s retteg mégis a haláltól, s ha így tart, élted szebb s gyümölcsözőbb felét hypochondria emészti el.

KISTELKY. Édes barátom! én azt jól tudom, hogy a természet titkos műhelyébe emberi szem nem hathat, s hogy nem minden nyavalya orvosolható; ne tartsd azért nem-ismert nyavalyámat képzeltnek. Légy őszinte s megnyugszom, vagy próbálj valamit rajtam, ha a más világba küldesz is.

FORGAY. Én azért kértelek ide, hogy közelebb legyek hozzád s csüggedt lelkedet valamikép más irányra ébreszszem. Mint barátod azt mondom: bolond vagy s nem érdemled meg az egészséget, melylyel bírsz; mint orvosod azt mondom: vigyázz magadra, mely bajt most magad alkotsz, valóvá lehet, s akkor orvosszer nehezen használand, ha az elcsavart természet magát rajtad megboszulja. Én a sok hosszú recipe helyett, melylyel más magadat s erszényedet fogyasztaná, csak egy jó feleséget ajánlanék, ki mozgásba hozna s időt nem engedne haszontalan eszméletekre.

KISTELKY. Feleség! új bajt a sok régi bajhoz, mérget méreg ellen — kérlek, ne érintsd e pontot.

FORGAY. Jer hát velem sétálni.

KISTELKY. Bágyadt vagyok.

FORGAY. Megjön erőd.

KISTELKY. Fejem ég, szédeleg.

FORGAY. Majd elmúlik, csak jer.

KISTELKY. Nem megyek.

Forgay *(kalapját veszi)*. Hát maradj.

Kistelky *(habozva)*. Édes barátom! tán mégis szükséges volna valami szer, ha gondolnád —

Forgay. Mondtam már, betegséged leginkább magadtól függ s ha az egész patikát beveszed is, roszszabbul ugyan, de jobban nem lészsz, azért ne kivánd, hogy meggyőződésem ellen cselekedjem. Isten veled. *(El.)*

Kistelky. Engem vádol, mert isměrete tapasztalása nálam szégyenben hagyja. Oh emberi tudomány! gyűszűbe fér egész tartalmad. Minden csak füst, gőz, mint az élet maga. Minden kor, minden elme azon töri magát, hogy új módot, új forrást találjon, az életet üstökénél fentartani; s ennyi könyv, annyi ezer vélemény következése az: hogy — meg kell halnunk, s ah! ezt is akkor, minekutána örömeink halálát vérző szívvel szemléltük; és igy akár csepp, akár pint számra veszed az orvosságot, egy tüsszentés megöl. *(A másik szoba ajtaja nyilik, Rudházy köpenyegbe burkolva belép, utána Balázs a podgyászszal, Lincsi s több fogadóbeli ember ládákkal.)*

Balázs. E' legalkalmatosabb szoba, tekintetes úr! maga a doctor úr rendelte. *(Rudházy helybenhagyását jelenti, az ablakhoz megy s próbálgatja, ha jól be van-e zárva.)*

Lincsi. Parancsol valamit nagyságod? *(Rudházy nem szól.)* Tán fris italt méltóztatik? *(Rudházy irtózását jelenti keze intésével.)*

Balázs *(Lincsihez)*. Már több hónapja, hogy langyos vízzel él.

Kistelky. Micsoda zúgás van mellettem? Az volt még hátra, hogy itt is háborgassanak.

Balázs. Tekintetes úr! elugorjak doctor úrért?

Rudházy (*sietni inti*).

Lincsi. Uzsonnát vagy vacsorát parancsol nagyságod?

Rudházy (*haragosan int, hogy ne kérdezősködjék*).

Balázs (*Lincsihez*). Uram semmit sem eszik — de annál többet eszem én.

Lincsi. Néma ez a kend ura?

Balázs. Nem épen néma, csakhogy nem szokott beszélni. (*El.*)

Lincsi (*félre*). Még ilyen két ember, mint az (*a mellékszobára mutatván*) meg ez, nem fordult meg nálunk. (*Rudházyhoz.*) Ha valamit méltóztatik parancsolni, tessék odakünn a csengetyűt meghúzni. (*El.*)

Rudházy (*köpönyegben fel s alá jár, aztán feltár egy ládát, könyveket és papirost vesz ki, olvas, megint felkel, a tükörhöz megy, fejét csóválja, leül és ír*).

Kistelky. Örömest kimennék, de a hévség mindjárt elgyujt, szemem kettőzik, fejem dagad, szédeleg. Hm, hm, mire jutánk! egykor szerelem, barátság és jó bor után szaladgáltam egész nap is, lábam könnyű volt, mint keblem, s mely örömet ember előtt elrejték, bizonyosan kisohajtám a szelid holdnak. Boldog idő, vagy bolond idő, mindegy! az életet megízlelni lepke szárnyon repülsz felénk, s midőn meg akarunk fogni, minnen orrunkat ütjük meg. Most bort nem iszom s veres vagyok, testem izmos s erőm nincs, sokat gondolkodom s mind inkább elbutulok. Haj, mi lesz ebből? hm, por és pára. Mégis kijárom magamat, (*fogja kalapját*) fáradság után talán lelek nyu-

galmat. *(Épen mikor Kistelky kimegy, Rudházyhoz Forgay lép be s amaz látható örömmel terjeszti felé kezét.)*

Forgay. Isten hozott barátom! Örülök, hogy szavamnak engedtél s oda hagyád fészkedet. De minek ez a köpönyeg? minek ez a sok kendő a nyakadon e nagy hévségben?

Rudházy *(jelekkel tudatja vele, hogy a levegőtől fél).*

Forgay. Barátom, én a néma játékhoz nem értek — nem tudsz szólni?

Rudházy *(gyönge hangon).* A torok — a tüdő —

Forgay. Hiszen mikor utóljára nálad voltam, mondám: hogy nem vagy s nem is voltál veszélyben. Csak te beszélj.

Rudházy *(mindig gyönge hangon).* Ha lehetne — de mellem fáj! Segíts barátom! adj be, én rendelésidet pontosan megtartom.

Forgay. De mi bajod? nem látom által.

Rudházy *(elővesz nagy csomó irást s Forgaynak adja)* Itt van naplókönyvem, benne híven le találod festve nyavalyámat.

Forgay. Haha! egy ország betegségei se tennének többet.

Rudházy *(titkon boszankodva).* Nem tudom mi nevetned való van ebben? te a dolgot igen könnyen veszed, s én azalatt elhalok.

Forgay. Lássuk hát. *(Olvas.)* Főfájás, mely ebéd közben enyhül, szorongás, görcs a mellben, a torokban viszketegség — nyugtalan éj, álmatlanság, *(az irást átforgatván sebesen)* és a többi. Látom mind egy húron pendül.

RUDHÁZY. Úgy barátom! s ezek jelenségei a lappangó halálos nyavalyának — segíts ha lehet!

FORGAY. Látd! mind e jeleket az örök tünődés és képzelősség szüli. A hevült vér, feszült velő a fájdalmat valóvá teszik, mikor a félelemtől kábulva elcsüggedsz. Ez mind jó lesz, csak te légy nyugodt és beszélj.

RUDHÁZY. Mi az akarat tehetség nélkül?

FORGAY. Tehetségedet magad tompítád el, ébreszd fel újra. Van-e bizodalmad bennem?

RUDHÁZY. Minő kérdés! ha nem volna, nem indulnék vakon szavad után.

FORGAY. Itt kezem, nem lesz bajod, csak te beszélj; ha énekelsz se bánom, ha mindjárt nehezen esik is eleintén. Hát ezek micsoda könyvek? *(Nézi.)* Haha! Brown, Mesmer, Hahnemann, Hufeland. — Ej, ej, édes barátom! ezek neked olyanok, mint gyermeknek a kés, összezavarják elmédet, de meg nem nyugtatják, s majd úgy jársz, mint az egyszeri ember, ki némely nyavalyában e sor helyett: be kell *várni,* míg a gyermek felnyitja száját, nyomtatási botlás miatt így olvasta: be kell *varrni* — s fogta magát és kis leányának összevarrta száját.

RUDHÁZY *(elfeledve magát).* Hahaha! ugyan jól járt, a ki elvette.

FORGAY. Most mennem kell.

RUDHÁZY *(ismét gyönge hangon).* És semmit sem rendelsz?

FORGAY. Majd későbben, innen úgy is el kell költöznöd, mert hallom, melletted igen izgága ember lakik, pedig ez igen neked való szoba —

RUDHÁZY *(ismét elfeledve magát)*. Izgága ember? Ha ok nélkül megbánt, bennem is férfira lel.

FORGAY. Látd barátom! ily hangot szeretek én. Isten veled. *(El.)*

RUDHÁZY. Ne késsél! — Alig szóltam, már érzi mellem. *(Elmerülve fel s alá jár.)* Szörnyűség! egy víg óra következése mily sajnos! Mikor az evezőt oly vidám kedvvel forgatám, nem hittem, hogy éltem ere ott szakadjon. Ilyen az élet! Forgay biztat ugyan, de — de előérzetem mást sugall; csak azért biztat, hogy a szomorú kénytelenséget szelídebb alakban tüntesse elömbe. A halál, mint leghívebb követője az életnek, nem rettent ugyan, de ily korán, ily lassan, ily készületlen! *(Leül s fejét kezére hajtja.)*

KISTELKY *(tüzesen felzárja az ajtót, becsapja s kalapját az asztalra dobja)*. Kiállhatatlan boszúság! A kit csak előtalálok, egészséget hazud rám; mint az időről, mindenik színemről szól, mintha mindig sárgán jelenne meg a halál; hát a ki magát főbe durrantja, pirosabb lesz minden rózsánál? Mintha fáradt volnék, pedig alig jártam. Látom már, én hiában koplalok, hiában iszom vizet, nyavalyám orvosolhatatlan. Ki parancsol a vérnek, hogy ne gyüljön a főbe? Nem bánom, akármi történik is velem. A barátság kérelmének, a világ kivánságának eleget tettem, el vagyok késztilve, csak az egyet óhajtom: hogy a Volt és Nincs között ne legyen gondolat. *(Komoran leül.)*

RUDHÁZY. Én mint atya, mint férj oly szerencsés valék s ez által földi birtokom még édesebb lőn. Bízvást mondhatom: éltem szakadtával nemcsak az

veszt, kit szorosabban köte hozzám a sors, de mások is, kiknek szép feltételeim szárnyat adtak volna. Hány szép szándék buzgott elmémben! hány jótévő czélt alkottam, s mind ezt egy érpattanás megsemmisítse? Úgy járjak, mint a művész, ki sok elmélkedéssel egy égi alakot képzett, mely halhatatlanítsa, s midőn a durva kőre hullnak első ütései, összedűl, meghal s a szép idea chaosba tér vissza. E tekintetből sajnálom éltemet, a nélkül hogy magamat félénknek tarthatnám. — Mily nehezen lélekzem; a szólás nehéz, nem hiában, a sors örök elnémulásra készít; szúrás, nyomás a mellben, bús jelenség — felírom, betegségem története az orvosoknak használhat legalább. *(Leül és ír.)*

KISTELKY *(ismét felkel).* Hypochondria! te az ész sötét kísértője, te tünöl fel előttem? Nem! te is csak oly nagy semmi vagy, mint a hűség; név, melyet a lekötött ész a nyelvre tesz, téged a természet nem ismér, veled hát nem lehet bajom. Orvosom annak tartja, de nincs könnyebb, mint valamit állítani, mi az önkénytől függ. Átkozott állapot! dolgaimtól elvontak, hogy fejem derüljön s a munkátlanság legnagyobb betegség. *(Egy szögletben ésszreveszi tokba zárt hegedüjét.)* Mily újság! mi jutott itt Tamásomnak eszébe, hogy ezt is elhozta? s én most látom csak először? bizonyosan gyöngülnek szemeim is. *(Felveszi a hegedüt.)* Édes hegedűm! egykor sokat forgottál kezemben, mikor egy szépnek tekintete keresztülvillant rajtam s én csillagnéző voltam; utóbb a kuczkóban maradál, mint sok arany álom! *(Kiveszi tokjából a hegedüt.)*

Tudok-e még? ujjaim merevültek ugyan, de semmi! annál jobb lesz mulatságom. *(Húzza.)*

Rudházy *(félre vetve irásit).* Ejnye micsoda átkozott csikorgás ez? szinte szaggatja fülemet — mindig erősebben húzza, lehetetlen kiállnom. Csak tudnék kiáltani! *(Csönget.)*

Balázs (jő).

Balázs. Tessék parancsolni.

Rudházy. Hallod Balázs?

Balázs. Ej be szép, aztán ugyancsak kesergő nóta!

Rudházy. Csikorgó, nem kesergő! *(Koczogtat az ajtón.)* Nem hallja, vagy tán készakarva teszi. Jer Balázs! neked ép tüdőd van, kiálts által, majd megsúgom én, mit?

Balázs. Jól van tekintetes úr. *(A közajtóba áll, Rudházy fülébe súg.)* Kérem uraságodat, itt a szomszédban beteg van — hallja az úr, tessék bennünket kimélni.

Rudházy. Jobban kiálts, tán siket. *(Balázs fülébe súg.)*

Balázs *(jobban kiáltva).* Hagyjon fel az úr a hegedűvel, beteg van a háznál.

Kistelky. Hát engem illet. *(Szinte az ajtóhoz megy.)* Mi baj?

Balázs. Fülünk fáj. *(Rudházy fülébe súg.)* Tegye félre az úr azt a hegedűt, igen sivít.

Kistelky. Minő parancsolóképen szól — azért se teszem le. *(Általkiált.)* Nekem épen kedvem telik benne most, érti az úr!

Balázs. Mit mondjak tekintetes úr? *(Rudházy súg.)*

Nem illik így háborgatni a többi vendégeket, vagy jobban meg kellett volna tanulni.

KISTELKY *(fenn kiált)*. Kinek mi köze hozzá? én magamnak eleget tudok! tessék otthon parancsolni. *(Annál tüzesebben hegedül.)*

RUDHÁZY *(magát elfeledve, félre tolja Balázst és teljes torokkal kiált)*. Ez neveletlenség, uram!

KISTELKY. Tüzes lánczos! ez belém akar kötni — épen jó kedvemben talál, s mintha ismerős szózat volna. Rajtam senki se paczkázzon. *(Általkiált.)* Nem ártana, ha nyelvét uraságod megzabolázná, különben majd segítek én!

RUDHÁZY *(nevekedő tűzzel)*. Ezer mennykő! az ajtónak köszönje az úr, különben majd becsületre tanítanám! *(Befelé.)* Ez pántolódni akar, pedig mintha ismerős volna.

BALÁZS. Ne féljen a tekintetes úr! ha ütlegre kerül a dolog, itt vagyok én is.

RUDHÁZY. Az úrban nincs nevelés.

KISTELKY *(elvetvén hegedűjét)*. Ejnye mennydörgő mennykő; az úr még fenyegetni mer? meglátjuk! *(Oly erővel az ajtóra üt, hogy a zár felpattan.)* Tán azt véli— *(meglátja Rudházyt s nagy örömmel felé terjeszti karjait.)* Józsi!

RUDHÁZY *(örömtelve)*. Károly! édes kedves barátom! *(Ölelkezés.)*

BALÁZS. Ej, ej! mi lett a haragból? Így én hát dolgomra mehetek. *(El.)*

KISTELKY. Mikor? honnan jöttél? barátom! hogy még nem láttalak! szívemből örülök, ugyan rég nem láttuk egymást!

RUDHÁZY. Csak az imént jöttem, barátom! valóban nem várt öröm; hahaha! mily különösen találkozunk ismét.

KISTELKY. Most hagyjuk nyitva az ajtót.

RUDHÁZY. Helyesen s együtt leszünk mindig. Ej barátom! be sok beszélni valóm van veled.

KISTELKY. Furcsa történet! ha fejem egészséges volna, egy kis vígjátékot írnék felőle, bezzeg adna ez tréfát barátinknak! De szólj, mi jó hozott ide téged?

RUDHÁZY (*mindinkább gyöngülő hangon*). Ah barátom! nem hiába történt viszonlátásunk ily különös módon — engem nem a szerencse hozott melléd, hanem talán a sors végső kedvezése, tán utószor látjuk egymást.

KISTELKY. Hogy hogy? hiszen csak nem akarsz tán meghalni?

RUDHÁZY (*még gyöngébben*). Én bizony oda vagyok, Károly. Vége az erős alkotásnak, a harsogó szózatnak, melylyel hajdan egymást vígságra hívtuk; mellem, tüdőm oda van; nem hallod, mily gyönge szavam, alig tudok beszélni.

KISTELKY. Azt nem találom; előbb ugyan derekasan lármáztál.

RUDHÁZY. Haragból! de érzem is, alig lélekzem; már négy hónap óta sinylődöm így, nincs is reménységem, hogy kivergődhessem a tüdősorvadásból!

KISTELKY. Hm, hm! képedre nézve alig lehetséges.

RUDHÁZY. Csak jól, jól nézz meg, minő sápadt, minő rossz színben vagyok.

KISTELKY. Mint mikor a halál kijő a korcsmából — hiszen te piros pozsgás vagy.

RUDHÁZY. Te csak most is szeretsz még enyelegni, megládd a jövő ősz eltemet.

KISTELKY *(félre)*. Ez valóságos hypochondria! szegény!

RUDHÁZY. Forgay vigasztal ugyan —

KISTELKY. Mit hallok? Hát Forgay a te gyógyászod is?

RUDHÁZY. Igen, ő rendelt ide, hogy közelebb legyen hozzám, mert hivatala nem engedi meg többszöri távozását. Ő mindent elkövet, egészséget igér; de félek, hogy a természet nem segíti többé buzgalmát.

KISTELKY *(félre)*. Valóban, szinte félre beszél! *(Rudházyhoz.)* De hogy Forgay nekem nem szólt, pedig engem is ő gyógyít.

RUDHÁZY. Téged? hát te is beteg vagy? valóban ezt mondanod kell: különben nem hiszi senki.

KISTELKY. Oh barátom! ha igaz, hogy a lélek a főben lakik, akkor az enyém nem soká marad ott, mindig kifelé tör s egyszerre hűlten hagy. Már néhány hónap óta fejem megromlott s testi lelki tehetségem az által hiányt szenved; csodálom, hogy azt első pillantatra észre nem vetted.

RUDHÁZY *(félre)*. Ezt hypochondria kínozza. Be sajnálom szegényt! *(Kistelkyhez.)* Mit mond orvosod?

KISTELKY. Puszta vigasztalás nem igen hat rám.

RUDHÁZY. Puszta vigasztalás? hiszen Forgay ügyes orvos, azon felül barátod.

Kistelky. Mivel barátom, azért folyamodtam hozzá, orvostudományát se vonom kétségbe. De foltozgasd bármi ügyesen a romladozó házat: ha rossz alapja, összedűl mégis. Mi engem illet, én nem a halált rettegem, hanem sok czerimóniáit.

Rudházy *(félre)*. Szegénynek esze is tévedez! *(Kistelkyhez.)* Ah te még szerencsés vagy! a képzelet nem mindig valóság; de én, ki tudom, hogy lassú halál sorsom, én, kinek híveim csendes könnyeiben úntalan látnom kell a bús következést, én vagyok méltó szánakodásra! A te véred elevenen szökel, forr; az enyém alig ballag, nézzük pulsusainkat! *(Félre.)* Tán nyugodtabb lesz, látván, hogy én sokkal betegebb vagyok. *(Kistelky pulsusát tapogatja.)* Haha! semmi baj! véred teljesen ugyan, de rendesen lüktet.

Kistelky. Nem értesz hozzá, add ide kezedet! — Ilyen a jó pulsus; egy, kettő, három. Igy lüktet az egészséges vér. Boldog ember! tőled a nyavalya oly messze jár, mint tőlem az egészség.

Rudházy. Hahaha! bocsáss meg, de kaczagnom kell.

Kistelky. S mért?

Rudházy. Hogy erőnek erejével beteg akarsz lenni.

Kistelky. Hahaha! lásd, mely örömest tolja az ember másra saját gyöngeségeit; de hagyjuk ezt. Te azóta megházasodtál; mondd el barátom őszintén, meg vagy-é elégedve?

Rudházy. Oh barátom! nem képzelheted boldogságom. Nekem hitvesül egy áldott jó teremtés jutott,

ki bennem él s én ő benne, ki nyájas szeretettel szépíti napjaimat s minden kívánatit, örömeit enyéimben leli. *(Mindig tüzesebben.)* Egy fiacskám is van, szép, vidám, eleven, szóval: kis angyal.

KISTELKY. Azért a legkisebb felleg, mely egedre szállt, tikkadásig ijesztett el. Nekem is volt azóta egy mátkám, meg egy macskám is, egyik elpártolt, a másik elszökött. Tégy különbséget. Most magam állok, mint a lesülyedt hajón a meztelen árbocz.

RUDHÁZY. Hát innen az epedés! az agglegénység ül nyilván fejedben.

KISTELKY. Csalatkozol, ha nyavalyám okát az elveszett mátkában keresed. A vérben s a bal természetben fekszik az, mint nálad a félelemben. Nem tagadom: eleinte fájt; de elgondolván az asszonyok hibás alkotását, hamar megnyugodtam.

RUDHÁZY. Mátkád derék leány, szeretett s szeret még most is, feleségem jól ismeri.

KISTELKY. Elhiszem, férjnek szeretett volna engem s mást házi barátnak; de látván, hogy nem azok sorába tartozom, kik bárányi türelemmel szögletbe lapulnak s bár viszkessen orrok, mégis mindent igazolnak —

RUDHÁZY *(szavába esőleg)*. Elhagyott, mivel kínzó szeszélyeidet s határtalan féltékenységedet nem tűrheté. Most is siratja nyugalmát.

KISTELKY *(titkos öröm s elfogódás közt)*. Nyugalmát? siratja?

RUDHÁZY. Igen, igen! s annak jeléül már több

kérőnek kosarat adott; rég megírtam volna, ha keserves betegségem —

KISTELKY. Eh, lyányról itt a szó, nem betegségről.

LINCSI (*Kistelky ajtaján koczogva*). Tekintetes úr!

KISTELKY. Jő valaki. (*Lincsi belép.*) Ah Lincsi! mit akar kis lelkem?

LINCSI. Az öreg Tamás egy kevéssé víg.

KISTELKY. Azaz, felhörpentett?

LINCSI. Szolgálok helyette, ha valami tetszik.

KISTELKY. Tetszik bizony — akár egy csók is.

LINCSI. Megártana a tekintetes úrnak, hiszen beteg.

KISTELKY. Voltam, Lincsi! voltam; de már jobbulok.

RUDHÁZY (*félre*). Valóságos hypochondria! hol bús, hol csókolni akar.

KISTELKY. Ha csókot nem adsz, hozz bort, azt is pedig jót!

LINCSI (*félre*). Minő változás! alig hiszek szememnek. (*Főcsóválva el.*)

RUDHÁZY. Károly! mit mivelsz, talán csak nem iszol bort?

KISTELKY. Iszom biz én, ha gyógyász barátom képe egy réffel hosszabb lesz is. Ráuntam már a sok vízre.

RUDHÁZY. Hahaha! ez ám a betegség!

KISTELKY. Azért mégis beteg vagyok; de már nem gondolok vele, legalább vigadva költözöm el. (*Habozva.*) Barátom! hát feleséged csakugyan ismeri mátkámat s azt mondja még most is szeret?

Lincsi (jő).

LINCSI. Itt a bor!

KISTELKY. Legyen hébóm, Lincsi! s ha a redős Aesculap fejét rázza is, mosolyogjon szemébe s kérdezze: mi a szerelem? majd visszapislog ő. *(Lincsi bort tölt neki s kimegy.)* Éljen a barátság és szerelem! *(Iszik, Rudházy magában nevet.)* Téged nem kinállak, mert félénk vagy.

RUDHÁZY. Mentsen Isten! ez adná meg a végcsapást.

KISTELKY. Örülök édes barátom, hogy látlak s boldog vagy. Szólj, mit alkottál azóta, hogy nem láttuk egymást?

RUDHÁZY. Oh te most házamra sem ismernél, kertem tágult, szépült, könyvtáram szaporodott; de mind ez csak kezdet még, esztendőre ismét épitek.

KISTELKY. S feleséged híven osztakozik dolgaidban?

RUDHÁZY. Minden szorgalmat és gondot édes eleménynyé varázsol s jótévő tündér gyanánt bájleplet von mindenre. *(Mindig hevültebben.)* És fiam! ha nagy kék szeméből felém mosolyog, majd kipattan keblem az örömtől; barátom! abból egy derék lelkes magyart nevelünk *(Lincsi Balázzsal Kistelky szobájába lép).*

LINCSI *(Balázshoz).* Mikor mondom, bort isznak.

BALÁZS. Az én uram is? lehetetlen!

RUDHÁZY. Mondom neked, házasság nélkül az élet semmit sem ér. Mikor egybe ülünk, atyám, én és Gunda szép szőke fiát ringatva ölében, s az öröm-

szikra egy szemből a másikba lövel s előttünk a nemes bor csillog — hajh barátom! ily pillantat századot ér; *(poharat fog)* szent örömmel lehet akkor zengeni: addig élem világom, míg virít ifjuságom! *(inni akar.)*

BALÁZS *(hozzá szökik).* Tekintetes úr, az Istenért! a torok, a tüdő — *(e pillantatban Forgay és Gunda a hátulsó ajtón belépnek.)*

FORGAY. Helyesen barátom! én is iszom egészségedért. *(Rudházy meglepetve egyikről a másikra néz s Gunda karjába hajol.)*

GUNDA. Vége minden búnak. Jobbúlva látlak.

KISTELKY *(félre.)* Ugyan megjártuk a betegséggel. *(Titkon Rudházyhoz.)* Már most ha törik, ha szakad, egészségesek legyünk.

FORGAY. Gyógyulástokkal mesterségem ugyan nem igen kérkedhetik, de ha még egyszer panaszkodtok, megkínozlak benneteket.

RUDHÁZY *(félre vonván Forgayt).* Megfelejtkeztem, nem fog-e ez ártani?

FORGAY. Egyél, igyál, a mi csak tetszik. Ne félj, hogy egy csepp vér vagy rekedtség halálos.

RUDHÁZY *(Kistelkyt Gundának bemutatja).* Kistelky úr, jó barátom. Rég kivántad ismerni, most előtted áll.

KISTELKY. Tessék róla kegyesen ítélni, ő csak gyógyulófélben teszi hódolását.

GUNDA. E találkozás annál kedvesebb, mennél szebb jövendő nyílik általa; reménylem, hogy a komor képzelgést vidámabb élet váltja fel ezentul.

RUDHÁZY. Ha elszánt akaratom győzhet, ily betegség többé ne háborítsa nyugalmad.

KISTELKY. Édes tekintetes asszony! van oly kora a férfinak, melyben az ész bizonyos szökéseket tesz s néha akkor sincs otthon, mikor aháznál szükség van reá. Íme itt áll két eleven példa.

RUDHÁZY. Szólj kedvesem! minek köszönjem e nem várt jelenést?

GUNDA. A szeretetnek; *(Kistelkyre czélozva)* s még egy szívet ismérek, mely nagy részvéttel fogja hallani e történetet.

KISTELKY. Ha így van, magam sietek elébe s reménylem, hogy beteges tévedéseiért a meggyógyult bocsánatot fog nyerni.

BALÁZS. Lincsi! mit mondd erre?

LINCSI. Ha mi így betegeskednénk, aligha más móddal nem gyógyítnának bennünket.

GUNDA. Kedves Forgay úr! mind ezt barátságának köszönjük.

FORGAY. Enyém is a nyereség, mert ily beteg mellett az orvos legtöbbet szenved, azért mint gyógyász elnémulok, de mint barát könnyült szívvel köztetek maradok.

RUDHÁZY. Köztetek, barátim! derülni érzem lelkemet. Jertek házamhoz, ott ünnepeljük jobbulásunkat.

FORGAY. Megyek.

KISTELKY. Én is; s a multat tekintsük úgy, mint vígjátékot a szomorú életből.

(A kárpit lefordúl.)

A VÍGJÁTÉK.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(ELŐSZÖR ADATOTT UNGVÁRTT, 1830. JÚNIUS 13.)

(1826.)

SZEMÉLYEK.

UDVARDY MIKLÓS, gazdag földesúr.
ELEK } gyermekei.
KLÁRA }
VÁRY KLÁRA kisasszony, Udvardy szomszédja.
VÁRY LAJOS, kapitány } Váry Klára bátyjának gyermekei.
PÓLI }
EGY HUSZÁR.
TAMÁS, Udvardy inasa.

A dolog történik egy mezővárosban.

Szoba Udvardy házában, közép és mellékajtóval.

Elek (egyedül).

ELEK (*az asztalnál ül s ír; egyszerre nagy örömmel felugrik*). Punctum! kész a vígjáték. Csak hogy a szerelemvalláson becsületesen által estem. A szerelem maga sok gondot ád; de írni felőle valóban még többet, kivált ha kezünk lángjaitól reszket s ezer szótagot kell összehangoztatni, midőn az a hatalmas *igen* és *nem* intézi sorsunkat. (*Irását veszi.*) Lássuk még egyszer, az öröm jól van-e kifejtve játékom végén? Itt fellengző kiömlés, azután váratlan elnémulás igen szívreható. (*Declamál.*)

Oh te boldog óra, éltem szép jutalma!
A csendes hűségnek most kél diadalma,
Enyém a szeretett, atyám áldásával,
S az ég leszáll hozzám minden malasztjával!

(*Nagy páthossal.*)

Klára! Klára enyém! hagyj élni, öröm, még,
E bús szívnek sok ily váratlan üdvösség.

Klára (sietve jő a jobb mellékszobából).

KLÁRA. Mi bajod édes bátyám?

ELEK. Nem téged hívtalak édes húgom! s bár jelenléted mindenkor kedves, de most —

KLÁRA. Édes bátyám! te nagy lármával ábrándozol. Mi történt? szinte égnek szemeid.

ELEK. Minő kiváncsi vagy!

KLÁRA. Részvevő, akarád mondani. Édes bátyám! néhány nap óta már alig ismerlek; magaddal beszélsz, mind untalan nevemet kiáltozod, s ha jövök, elküldesz, szemeidet meresztgeted, homlokodat dörzsölöd, mint ha új Minervát akarnál világra hozni.

ELEK. Nem titkolom tovább: tudod, én Pólit szeretem, szerencsés is lehetnék vele; ő szelíd, érzékeny, takarékos, elmés, nyílt eszű, minden jónak kútfeje, minden szépség foglalatja, szóval: valóságos angyal! Ah! miért szegény a nyelv őt méltókép festeni!

KLÁRA. Ezt nem találom; de mondd meg: ha úgy szereted Pólit, miért kerülöd? miért háborít jelenléte?

ELEK. Elég küzdésbe telt, de már vége. Tudod, édes húgom! ő szeret olvasni s édes andalgással kiséri a költő érzetét, mely kiemelve e szűk valóságból szebb világokban repes — én is szeretem a költést s most —

KLÁRA. Szerencsétlen! tán csak nem nyúlsz ismét lanthoz?

ELEK. Valóban, ismét kedvem pattant; de koránt se dicsőségvágyásból.

KLÁRA. Így szól mindenik s titkon még is oszlopról álmadozik.

ELEK. Boldog leszek, ha költeményem néhány szívre hat. Én vígjátékot irtam.

KLÁRA. Mihelyt nem halál, már én szeretem.

ELEK *(fontosan)*. Édes húgom! e játéknak nagy

czélja van; neked is lesz dolgod, sőt reád különösen számolok.

KLÁRA. Szívesen szolgálok; de azt kikérem, öreggé ne tégy.

ELEK. Szép, fiatal és szerelmes lészsz.

KLÁRA *(félre)*. Ah! ezt eltalálta. *(Elekhez.)* Hát te sphærák fia?

ELEK. Képzelheted! a költő szerelem nélkül olyan, mint a kert virág nélkül, kép színek nélkül, szem könny nélkül, test lélek nélkül, nap —

KLÁRA *(szavába esik)*. Elég, elég, értelek már!

Váry Klára (jő).

V. KLÁRA. Jó reggelt kedves szomszédim! bocsánatot, hogy alkalmatlankodom. Mit álmodtunk gyermekek?

ELEK *(félre)*. Jégcsepp a melegre. *(Váry Klárához.)* Tessék helyet fogni.

V. KLÁRA. Köszönöm édes úr! templomba sietek; ah! az embernek annyi van leimádkozni valója — a sok boszuság! Ah gyermekek! minő szél fúj ott künn, de olyan szél fúj, hogy az ember nem tudja mihez kapkodjék. Alig léptem ki a kapun, szemembe csap a szél s kalapom megbomlott. Egy tükröt, édes húgom! Ez a rossz világ mindjárt megszólja a szegény szűzet, ha valamie rendetlen áll. *(Klára tükröt hoz.)* És azok a férfiak! *(Tükör előtt egyengeti magát.)* Igy! istenem! mint kell vesződni az emberek szemével. Tán jól lesz már, nézz körül kis húgom!

KLÁRA. Minden a legjobb rendben.

V. Klára. Köszönöm kis druszám! most megyek.

Elek *(félre)*. Hála isten!

V. Klára *(visszafordúl)*. Igaz, gyermekek! nálunk öröm lesz, kapitány öcsémet várjuk; de titok ám, köztünk maradjon. Az ám az ember! a kereszt mellén s a keresztvágás képén úgy illik neki, de úgy illik, mint ha az a kis csintalan pogány isten vágta volna kellemlakásul magának. Most megyek. *(Ismét vissza fordúl.)* Kis húgom! vigyázz szívedre, ha már nem késő; haha! a vitéz emberek igen rettentők, mindjárt ostromolnak. Bocsánatot rövid udvarlásomért, de mennem kell.

Elek *(titkon húgához)*. Majd én kisérem ki, mert ti nem tudtok megválni. *(Elkiséri V. Klárát.)*

Klára *(egyedül)*. Az ostrom hagyján, ha jó a védelem; de már esztendeje, hogy fogva vagyok s még örűlnöm is kell az ellenségnek. Valóban, e hírre mint égnek arczaim, szinte érzem pirosodni; pedig a félelem szine halavány, azért nem igaz, hogy a vitézek oly igen rettentők. *(Gondolatba merül.)*

Elek *(jő)*. Klára, hallgasd tovább! — miről gondolkodol?

Klára *(habozva)*. Én — csak — tudod — mikor — azért —

Elek. Édes húgom! ha ily szakadozva mondod dialogomat, ugyan megjárjuk. Vagy úgy! most jut eszembe. A kapitány, haha! ez ül a nyelven. Örülök, jer fogjunk kezet, két testvér két testvért szeret, annál szorosabb frigyünk. Rég nem láttam Lajost; taval hogy itthon volt, épen a jószágon valék; hallom rútul megvagdalták.

KLÁRA. Nem — nem rútul!

ELEK. Igaz, annak minden jól áll.

KLÁRA Édes kedves bátyám!

ELEK. Ne búsulj kis húgom! vígjátékom rajtad is segítsen. Most halld szándékomat. Minek előtte atyánk jószágaiba útazott, többi közt velem házasságról is szólt s nyilván hagyá sejtenem, hogy részemre már egy leányt el is jegyzett. Én tisztelem gondoskodását, de Póli nélkül nem nyughatom meg benne. Azért, hogy minden kedvetlenséget elmellőzzek s ezuttal Pólinak nem közönséges úton vallhassam meg szerelmemet, e tartalmú vígjátékot írtam: egy atya elküldi fiát jó barátja leányához házasodni.

KLÁRA. A fiú te vagy?

ELEK. Igen.

KLÁRA. A leány Póli?

ELEK. Nem: a leány te vagy, mert nem tudom szeretni.

KLÁRA. Mily testvéri őszinteség!

ELEK. A játékban, az természetes.

KLÁRA. Legyen bocsánat, csak tovább.

ELEK. Az ifju már előbb egy leányba szeretett, ki többször atyjánál megfordúl, s ezt most váratlan a neki szánt hölgynél ismét fölleli, szíve újabb lángra kél, bár a környülményektől tartván, magával küzdve, rejtegeti érzetét.

KLÁRA. Hát ez a titkon szeretett Póli?

ELEK. Örökös kérdező, ki lehetne más? de játékomban a te neveddel lép fel, részszerint neked tiszteletül, részszerint, hogy az első jelenésnél mindjárt ne

árultassék el czélom. Neked pedig Lidi nevet adtam —

KLÁRA. De csak nem hagytál minden imádó nélkül?

ELEK. Sőt inkább. Lidi atyjának házába jár egy tüzes kapitány, kitől az ífju, azaz én, félti Klárát, viszont a kapitány félti Lidit elannyira, hogy rövid villongás után kettős viadalra hívják egymást. Az ífju monologista; mennél inkább érdekli valami, annál hevesebben önti ki titkait; ez történik itt is, mert a viadal előtt oly tüzes monológot tart, oly szívhatólag festi le indulatját, oly keservesen készül a halálra, hogy Lidi atyja, ki a mellékszobában mindent hall, kérdőre veszi s nem csak a viadaltól, hanem leányától is felmenti. Így fejlik ki az egyszerű csomó, hogy a kapitány nem Klárát, hanem Lidit szereti, azaz téged.

KLÁRA. Ezt igen jól cselekvéd, már én nagy költőnek tartalak.

ELEK. Az ífjunak mindenről tudosíttatott atyja személyesen eljő, fia hű szerelmén megindúl és áldását adja.

KLÁRA. A kárpit lefordúl s a nézők hibáinkkal mulatkoznak.

ELEK. Nem még! a vége most jő. Mihelyt Póli előtt megnyíltam, vele együtt atyámhoz járulok s áldását kérem s ha előérzetem s Póli szemei meg nem csaltak, játékom édes valóvá leszen. Ha tetszik, Lajossal te is így tehetsz. Atyánk, levele szerint, Miklós napra jő meg, még oda három hét, addig tanulunk, próbálunk —

KLÁRA. De a játszó személyek?

ELEK. A fiú én vagyok, Klára, Lidi van; kapitányt s neked atyát szereztem, csak nekem kell még atyát keresnem, az legkevesebb. Édes húgom! te csak Pólit bírd játékra; de ne mondd okát, én pedig írnokhoz megyek, darabomat letisztáztatom s a rollokat kiíratom. *(Irását összeszedi.)* Csak ügyesen kis húgom! érted? *(El.)*

KLÁRA *(egyedül)*. Értse valaki a férfiakat! Bátyám fut, lót, éjjelez, verseket ír, eszét töri, vesződik, hogy ezer bajjal érje azt el, a mit egy szóval elvégezhetne, s mind ezt csak azon gőg szüli, hogy szíve dolgában is más halandóktól kiváljon. Én nem rontom örömét; de vitézem ezt másképp cselekvé: morcz képpel szemembe villantá szemeit s a kérdés közt: szeretsz-e kis leány? ugy megszorított, hogy ijedtemben *igent* kiálték, s az óta mindig az igennél maradt.

Póli (jön).

PÓLI. Édes Klárikám! én akartam első lenni —

KLÁRA *(hirtelen)*. Itt van már? eljött?

PÓLI. Ki jött el?

KLÁRA. Lajos! Lajos!

PÓLI. Hát tudod már?

KLÁRA. A nénike besúgta.

PÓLI. Nem hiába, mert titok volt. Ha már tudod, megmondom. Azt írta: hogy haza siet s téged elvisz magával.

KLÁRA. Lássa az ember, minő katonásan üzenget, mintha már akaratom se volna. De nálunk is nagy az újság, s ha te nem segítesz, felfordúl a világ.

PÓLI. Mit tehetnék én?

KLÁRA. Neked játszanod és szeretned kell, most többet nem mondhatok.

PÓLI. Nem értelek.

KLÁRA. Bátyám vígjátékot írt, ezt atyám hazajövetelekor adjuk. Te lészsz a főszemély, aztán jövök én, aztán még valaki, aztán még valaki, aztán még kettő.

PÓLI. Te enyelegsz! annyi főszemély egyszerre.

KLÁRA. Pedig úgy van, s mint bátyám biztosa kérlek, ne tagadd meg tőlünk magadat. Idegen néző nem lesz, a játszók is mind jó ismerősek.

PÓLI. Nem tudom, mily ötlésnek köszönjem e tréfát.

KLÁRA. A régi tűz forr most ki, a némák megszólamlanak, lesütött szemek fölemelkednek s a valóság költéssé lesz, hogy a költés valóvá lehessen. Én nem mondom, hogy Elek nem szeret; de kit? azt találd el magad.

PÓLI *(zavarodtan)*. Volt idő, hogy én is szerelemről álmadoztam; de Elekben tiszteletnél egyebet irántam nem látok, melyet tán nem is foghat el tőlem, sőt előbbi forró figyelme naponként mindinkább hideg udvariassággá fagy.

KLÁRA. Édes Pólim! a legjobb férfiba is szorúlt valami különködés; egyik majd kiparancsolja szivét az embernek, a másik be akarja magát énekelni. Te csak játszszál, a vígjáték megtanít mindenre. *(Postasíp hallatik.)* Halld! ez is tán beteg szív s bújában sípoltat. Jer, nézzünk ki! *(Az ablakhoz megy.)* Póli! Póli! kócsagtoll!

PÓLI *(az ablakhoz szalad)*. Lajos! Lajos! most haza sietek —

KLÁRA *(habozva)*. Menj haza — maradj itt — játszol-e?

PÓLI. Kedves barátném! te szerencsés vagy, te játszol és nyerni fogsz; én tán játszom a nélkül hogy játszanám. *(Megöleli s el.)*

KLÁRA *(egyedül áll nyugtalanul az ablaknál s ki-kihajol, egyszerre visszaszökik)*. Azért sem! nem illik így örülni leánynak; de kandikálni még is szabad. *(Az ablakhoz lappang s félig kidugja fejét.)* — Erre néz — Jaj nekem, meglátott — int — szép szeme van — jó, akarám mondani — már a házban van. — Ah minő meglepetés! *(Szivéhez nyúl.)* Mint dobog itt, mint verdes, hát majd későbben mit csinál még!

Elek (boszankodva jő s írását az asztalra csapja).

ELEK. Átkozott történet!

KLÁRA *(felrettenve feléje fordúl)*. Te vagy, Elek? minő zajjal jársz, szinte felrettentél.

ELEK. Te pedig kiállhatatlan csenddel veszteglesz itt, midőn mozganod kellene.

KLÁRA. Hiszen csupa mozgás miatt alig tudok mozogni.

ELEK. Ki ne boszankodjék? midőn az első lépés már visszásan megy; gondold el: a hátulsó kapunál épen most találkozám egyik barátommal, kinek darabomban atyám rolláját szántam, ide akart jőni bu-

csúzni, holnap elútazik; aztán annyi a firkáló, s ha szükség van rájok, egy sincs otthon.

KLÁRA. Édes bátyám! ha az öreg úr még sokáig elmarad, tudom, nálunk se lesz senki is itthon.

ELEK. Téged is már Pólinál véltelek.

KLÁRA. Most ment haza, mert Lajos megérkezett.

ELEK. Helyesen! tehát Lajosnak kell játszani az elútazott helyett — s Póli mit mondott?

KLÁRA. Azt mondá: hogy játszik s még se játszik, azzal megölelt s ment; és mivel te oly kedvetlen vagy, én is példáját követem. *(El.)*

ELEK *(egyedül)*. Ez annyi, hogy akar. Ez hát rendben volna már; de előre látom, mennyi bajom lesz a játszókkal s magammal is, hogy ne áruljam el magamat, midőn a kedvessel oly édes beszédbe olvadok. Eh! kiállom én a tüzet. A mi darabomat illeti, én készen vagyok, nagyobb részét már kivül is tudom; mindjárt is próbálom az első monológot. *(Játszó helyhezetbe teszi magát.)* Állásom mély eszméletű embert mutat, teszem így — *(szaval)*

Mint sötét felhőkből kitűn a nap fénye,
Láttán úgy ébredez szívem érzeménye;
Nincs erő, nincs küzdés, mely képét olthatja,
Életembe forrott lelkem indulatja.

(*Váry Klára* jő).

Lángomat ellenzi bár atyám szándéka.
Más leányhoz késztet sorsom vad játéka —

V. KLÁRA *(magában)*. Leányról szól — kiváncsi vagyok tudni, kit ért?

ELEK *(declamál).*

> Ah de hű szerelmem egyedűl érte ég,
> Klárán kivül nincsen e földön üdvesség.

V. KLÁRA *(magában).* Klára! — micsoda Klára? édes istenem! tán csak nem szerelmes saját húgába?

ELEK *(declamál).*

> Atyám majd naponként látta kedvesemet,
> Máshoz akar még is lekötni engemet.

V. KLÁRA *(magában).* Minő zavarba hoz; kit látott atyja mindennap?

ELEK *(declamál).*

> Amaz ifjabb ugyan, tán szebb, tán gazdagabb:
> De nem bánom, azért birja más boldogabb!
> Én Klárát választom, annak szelíd ölén
> S tiszta erkölcsében bizton megnyugszom én.

V. KLÁRA *(magában).* Valóban engem ért — szegény ifju!

ELEK *(declamál)*

> Ha felém sugárzik bájoló szemével,
> És így előttem áll annyi kellemével,
> Majd édes vonzódás, majd zordon félelem,
> Most tolva, majd tartva játszadoznak velem.

V. KLÁRA *(magában).* Minő szépen beszél — szinte megindít.

ELEK *(declamál).* Oh édes képzelet! *(Megakad.)* Oh édes képzelet! *(Irását akarja nézni s megdöbbenve pillantja meg Klárát.)*

V. KLÁRA. Elek! kedves szomszéd úr?

ELEK. Ah, Klára kisasszony itt — ezerszer bocsánatot kérek, ha mindjárt észre nem vettem.

V. KLÁRA. Magával tetszett beszélni és igen indulatosan —

ELEK. Egy monológot — csak mulatságból — csak úgy — *(haboz)*.

V. KLÁRA *(magában)*. Már bizonyos! engem értett, habozása nyilván mutatja. *(Elekhez.)* Mindent hallottam, értettem s mondhatom: érzékenyen meg vagyok lepetve.

ELEK *(félre)*. Jaj titkomnak!

V. KLÁRA. Csintalan szomszéd! miért nem szól egyenesen? minek epeszti magát hiába? rég szerencsés lehetett volna már.

ELEK. Valóban? *(Félre.)* Tán Póli megnyílt előtte — *(Klárához.)* Hát a kisasszony már —

V. KLÁRA. Én mindent tudok —

ELEK *(örömmel)*. Tehát remélhetek?

V. KLÁRA. Mondhatom, jól áll dolga.

ELEK. Oh angyali kisasszony! ezért meg tudnám csókolni. *(Keze után nyúl Klárának.)*

V. KLÁRA. Lassan, tüzes ífju! még előbb atyjával szólok; bízza csak reám, én tudok vele bánni.

ELEK. Addig óhajtanám —

V. KLÁRA. Egy szót se! a szerető szív örömest rejtekezik.

ELEK. Édes kisasszony! mint boldogít e szép reménynyel; jó geniusom lebeg ajkain.

V. KLÁRA. Én leszek geniusod kedves ífju! de most beteg bátyám s házi dolgaim haza hívnak, csak

egy perczre néztem hozzátok fel, válnunk kell; addig is csak ábrándozzál, mert igen jól áll. *(Elek kezét tüzesen megcsókolja.)* Minő indulat! Hah kisértő! *(Hirtelen el.)*

ELEK *(egyedül)*. Már nem kétlem darabom jó foganatját; ha ez is úgy megindúlt, mint érdekli majd atyámat? *(Irását veszi.)* Hol is akadtam meg? itt. *(Olvas.)* Oh édes képzelet. *(Irását nézi, aztán ismét félre teszi.)*

Oh édes képzelet! mily bájosan tünsz fel,
Mennyi kéjt özönlesz boldog jövendőddel!

Most az érzés egyszerre változik, rövid hallgatás után képem elsötétűl, szemem szikrázik s mindig fenyítőbb állást veszek — így — *(declamál)*

Kapitány uram is, látom, őt szereti,
Hosszú, forró nézte nyilván jelentgeti —
Ám lehetetlen is érte nem hevűlni,
Azért egyikünknek el kell hidegűlni.

Most tűzbe jövök és teljes elszánással így mennydörgök:

(*Váry* kapitány jön, *Elek* a nélkül hogy észre venné, tüzesen declamál.)

Hallja kapitány úr! ide hasztalan jár,
Klárát nem nyeri el, jőjön egy haddal bár!

KAPITÁNY. Mennykő! mit hallok!

ELEK *(declamál)*.

Jobb azért jó móddal távozzék szivével,
Mert bennem halálig boszús üldözőt lel;
Se kard, se pisztoly, sőt még ágyú se használ,
Ha én fogok fegyvert, tudom hogy odább áll.

KAPITÁNY *(hevesen megragadja)*. Az úr neveletlen ember! ha irántam kifogása van is, tisztelettel tartozik — *(Elek nagy kaczajra fakad.)* Még kaczagni, gúnyolni mer? Ha jó testvérét nem tekinteném, tüstént *(kardjára csattant)* jobb módra tanítanám — *(Elek még inkább nevet.)* Mi látjuk egymást uram! Ezer mennykő! meglátjuk, ki fog odább állni — *(hirtelen el.)*

ELEK. Oh Thalia! te érzékek mestere, mint a naprózsa napfény után, úgy fordúl a szív varázsalakod után. Hé Lajos! Lajos! — Elment, pedig játszani kell neki.

Klára (hirtelen jő).

KLÁRA. Elek! mi történt? a folyosón elömbe jöve Lajos és kitörő haraggal mondá: hogy megbántottad s addig házunkat kerűli, míg neki elégtételt nem adsz. Azzal a viszonlátás öröme helyett szélvész gyanánt ment.

ELEK. Húgom! te Lajost szeresd a mint csak lehet, az egy derék ember.

KLÁRA. Bátyám! azt te csak bízd reám — de a harag —

ELEK. Darabomból a monológot mondottam el s gondolom épen akkor jött, midőn a tisztről szólék, én tüzemben nem vettem észre, s ő bizonyosan a dolgot magára vette. Haha! ez tárgyat ád új vígjátékra.

KLÁRA. Haragos katona s elragadtatott költő! ezeken csak asszonyi türelem győzhet. *(El.)*

ELEK *(egyedül)*. Most tovább — Ha én fogok fegy-

vert, tudom hogy odább áll. — Most lecsillapodom és ömledező érzésre fakadok. *(Declamál:)*

S ha mégis esnem kell s érte ömlik vérem,
Szánó könnye legyen késő, de szép bérem;
A tavasz virágit ő hintse síromra,
Áldást sohajtozva szendergő poromra!

Ezen sorokat tompán, tördelten, lágy hangon, szinte elhaló szavakkal mondom el és fogadom, lesz dolga a kendőknek. *(Lelkesülve.)* Így! a költés nemesítse érzetemet s Pólinak nem kevéssé fog hízelkedni, hogy nem mindennapi úton, vagy gyáva térdhajlással, mely férfihoz úgysem illik, ajánlom szívemet. Lobog immár zászlóm! nemsokára kettős koszorú ékesítse a szerencsés győzőt! *(Midőn tüzesen kifelé sietne, atyja benyitja az ajtót, utána Tamás bundával s más úti eszközökkel; Elek visszapattan, hüledez s bámultában elejti írását.)*

UDVARDY. Lassan, lassan fiu! hová szeleskedel?

ELEK *(habozva)*. Édes atyám! már is haza jött?

UDVARDY. Már is? nem reménylem, hogy korán jöttem gyermekeimnek.

ELEK. Nem — nem! sőt örülök; csak csodálkozom rajta — nemde utolsó levelében Miklós napját tetszett említeni?

UDVARDY. Dolgomat előbb végezvén, hozzátok siettem.

ELEK. Úgy — valóban örülök!

Klára (hirtelen jő).

KLÁRA. Elek! szalaszd el Múzsádat! kocsi zörög, vendég — *(atyját megpillantván, szava eláll).*

UDVARDY. Ej mennydörgő! hát te is elijedsz tőlem?

KLÁRA. Nem, édes atyám! de ha most egyszer tovább maradtál volna el — *(Elekre kacsingat.)* Nemde Elek? *(atyja karjában)* de ne gondolj semmi rosszat.

ELEK. Úgy van édes atyám! semmi, semmi rosszat.

UDVARDY. Látom én, itt valami történt; ha kipihentem magamat, számot kérek sáfárságtokról. Tamás! rakd be a holmit, azután gyújts tüzet a kályhába, szinte keresztűl fáztam. *(Tamás el a mellékszobába.)* Igaz, gyermekek! mit csinál öreg Váry barátom?

ELEK. Zselyeszékben ül s lábköszvénynyel vesződik.

KLÁRA. Kapitány fia is most érkezett meg.

UDVARDY. Be sietett! Hm — az iránt atyja utánam írt — Klára! te is a levélben vagy.

KLÁRA *(hízelkedve).* Mit írt édes atyám? ugyan mit írt?

UDVARDY. Azt írta: hogy mindent tudni főfájást okoz. Elek! jer szobámba, némely fontos számadásokat végy által. *(Elekkel a mellékszobába el.)*

KLÁRA *(egyedül).* Hát nem jó sokat tudni? ah édes atyám! nem hiába! nem vagy kapitányba szerelmes. *(El.)*

Tamás (jön).

TAMÁS. Valahol embert vesztettek, mert a szél majd levitt a bakról. *(Körülnéz.)* No ugyan meglátszik, hogy én s uram nem voltunk itthon! mindenütt csupa rendetlenség. *(Elek irását a földről felveszi.)* Ezt az írást előbb Elek úrfi veté el — ej de csúnya! csupa irka-firka, húzás-vonás; én gyermekkoromban sokkal szebben írtam; de ha okosabb lesz az ember, mindent elfelejt. *(El az irással.)*

UDVARDY *(jő s a kályhához ül)*. De mi történt gyermekeimmel! mindenik oly zavart, kivált Elektől alig hallhatni józan szót; mi lehet egyéb a szerelemnél. — Most van idejök, magam se voltam jobb. Elek Pólit szereti, azt vettem észre; midőn minap más leányt említék, igen meghökkent. Vigye! ha Klárát elviszik, úgy is kell házi becsület; bár csak jó feleségem megérhette volna ezt! — Eh! mint sustorog már a tűz! csak igaz, az öreg legény olyan, mint a gólya, csak a meleget keresi s egész álmodott világa megfér a kályha mellett. *(Kocsognak, V. Klára belép.)* Isten hozta édes kisasszony! *(Félre.)* A jó lélek, tudom, hoz újságot.

V. KLÁRA. Kedves szomszéd úr!

UDVARDY *(széket ád)*. Tessék hozzám ülni.

V. KLÁRA. Érkezését látván, köteles üdvözlésemet tüstént meg akarám tenni.

UDVARDY. Köszönöm! a mint látom, szükségtelen kérdeznem: mint áll egészsége?

V. KLÁRA. Az csak volna; de mától fogva annyi,

tudja isten! micsoda érzések nyomkodnak, hogy kénytelen vagyok mindjárt tisztelt barátságát, mely házunkat szinte nemzetsége közé avatta, egy titokkal terhelnem.

UDVARDY. Tessék! ha szolgálhatok.

V. KLÁRA. Az asszonyi szemérem tartóztat ugyan, de köz javunkra nézve még is, pedig mennél előbb, szólanom kell.

UDVARDY. Már mondám, csak tessék!

V. KLÁRA. Azt tudja szomszéd úr, hogy én szűzi állapotomban maradtam?

UDVARDY. Hogy férje nincs, azt tudom.

V. KLÁRA. Pedig sokan vágyódtak ám kezemre, elsőben is egy szép ífju ember, de olyan szép ífju! csak hogy szegényke volt a szegény! Aztán Későfy tanácsos ő nagysága, aztán báró Kincsneky ő méltósága, aztán —

UDVARDY. Már ezeket többször tetszett említeni, hagyjuk azért, az elmúltnak nem kell tanács.

V. KLÁRA. Ma ismét egy kísértet üldöz, mely nem magamért, hanem egy tisztelt ház szerencséje miatt, veszedelmes akar lenni.

UDVARDY. Röviden mondván: férjhez akar menni.

V. KLÁRA. Egy deli ífju —

UDVARDY. A patvart! egy ífju?

V. KLÁRA. Én harminczkilencz esztendőt, tizenegy hónapot és huszonnyolcz napot számlálok.

UDVARDY. Bizonyosan!

V. KLÁRA. S ez épen kétségem, ámbár tudom, hogy az idő nem mértéke az érdemnek.

Udvardy. Bölcsen!

V. Klára. Egy ífju, mondom, de olyan ífju, kit csak arra nézve is, hogy atyjával szoros barátságban állunk, megvetnem illetlen volna; ez ífju, mondom, nem rég nyílt meg előttem.

Udvardy. Csiklandós dolog! azonban örvendek.

V. Klára. És ez az ífju — Elek!

Udvardy. Elek? fiamon kivül nem ismerek körülbelül ily nevü ífjut.

V. Klára. Saját fia!

Udvardy *(felugrik)*. Mi az ördög! ki mondta?

V. Klára. Ő maga; elragadtatva érzetétől, itt *(a helyet mutatja)* itt ezen a helyen vallá meg szerelmét. Tán csak nem csodálkozik szomszéd úr?

Udvardy *(félre)*. A fiú megbódult! *(Klárához.)* Valóban nem remélt újság — hm! hm! én Pólit véltem —

V. Klára. Magam is ekkorig — de saját fülem hallatára mondá: amaz szebb, fiatalabb, mégis Klárát választja s hogy az atyát szinte naponként látja. De én — mentsen isten! nem hirtelenkedtem és az egész dolgot szomszéd úr bölcs itéletére bízom — magának is azt feleltem, nehogy utóbb — az ember gyönge —

Udvardy. Édes kisasszony! én belé nem avatkozom — de hol a fiúnak szeme? Jól van, majd még is szólok fiammal.

Huszár (jő).

Huszár. Melyik itt Udvardy uraság?

Udvardy. Én vagyok.

HUSZÁR. Váry kapitány uram ezen levelet küldi. *(El.)*

UDVARDY *(félre).* Ez már elfogadhatóbb lesz. *(A levelet olvassa.)* «Az úr engem méltatlanúl megbántott; ha becsületét szereti, egy óra mulva a várkertben elégtételt ád; akárminemű fegyverre készen várja Váry kapitány.» Mennydörgő látta! ez atyja által leányomat kéri s most ölni akar —

V. KLÁRA. Uram irgalmazz!

UDVARDY. Ez fiamat illeti — tán valami vers miatt a szokott illendőséget elfelejté — de azért sem illik mindjárt halált üzenni. Majd teszek én arról! *(Az asztalhoz megy és csönget.)* A pert röviden elvégzem, általmegyek, jól megmosom, azután katona uram verekedhetik a kosárral.

Tamás (jő).

TAMÁS. Mit parancsol tekintetes úr?

UDVARDY. Kalapomat! Látd bizony! ez volt még hátra! *(Tamás kalapot és botot ád neki.)* Ha úgy tetszik kisasszony!

V. KLÁRA. Szörnyűség! Oh az az ármányos szerelem! Viadal! nagy isten! kiért rettegjek? *(El Udvardyval.)*

TAMÁS *(egyedül).* Igaz lelkemre! még házunkat így felfordúlva nem láttam. Az öreg dúl fúl, az ifju úr pedig világos nappal atyjának hálósüvegében forog az udvaron — hehe! s nem veszi észre, hogy sapkája helyett tevé fel; aztán a postalegénynek bankó he-

lyett más darabka papirost adott, melyen azt csillagnak nevezi. Hehe! sokszor sétálni jár az ész, magamról tudom.

Elek (jő, hálósüveg fején).

ELEK. Hol atyám?

TAMÁS. Gondolom Váry úrnál; nagy haraggal ment oda.

ELEK. Hol vígjátékom? ezen váratlan meglepés egészen lesújtott, ha atyám megtudja, vége mindennek. Tamás! nem láttál az öreg úr kezében valami írást?

TAMÁS. Egy huszár hozott levelet a szomszédból.

ELEK. Nem levelet, hanem valami négy árkusból álló írást.

TAMÁS. Rútul irva?

ELEK. Szaporán.

TAMÁS. Tele foltokkal?

ELEK. Javításokkal.

TAMÁS. Több keresztvonás mint betű?

ELEK (*türetlen*). Igen! igen!

TAMÁS. Aha! azt én vettem fel.

ELEK. Látta atyám?

TAMÁS. Nem is ügyelt reá.

ELEK. Újra élek! nesze borravaló Tamás, add ide az írást! hová tetted?

TAMÁS. Ott van künn a kályhalyukban.

ELEK. Mit? hol?

TAMÁS. A fa piczinyt nedves volt; azzal gyújtottam alája, most dugtam bele az utolsó árkust.

ELEK. Égj te a pokolban. *(Kirohan az ajtón.)*

TAMÁS *(egyedül).* Előbb pénz, most pokol. Csak igaz! ily gazdag uraknak a jó dologtul megy el néha eszök, minő hetykék! Ez, teszem, azt véli: tudja minő tudós! s azt sem tudja: mint kell fűteni.

Elek (jő kormos sapkával, égő papirost tartva kezében).

ELEK. Oh én szerencsétlen! egész vígjátékomból csak a felírás és a személyek maradtak, *(búsan szemléli)* mert gyűlöl az elementom porkézzel tett dolgokat!

TAMÁS *(részvéttel).* Ne bánja ifjuúr, higyje nem kár! A becsületes ember úgy sem olvashatta volna, hisz a betűket a szél hordta össze mindegyig.

ELEK. Te classicus remeke az ostobaságnak! hogy merted elégetni ez írást?

TAMÁS. Mikor maga vetette el az ifjuúr.

ELEK *(háborodtan föl s alá jár).* Ennyi munka, ennyi fáradság, ennyi jó gondolat! és le sincs tisztázva. Hah! *(Tamást megragadja)* nem szánnálak e pontban agyon zúzni. — Minden örömem, minden reményem —

Póli (sietve jön, vitézkeztyű kezén).

PÓLI. Elek! Elek! az istenért! miért bántá meg Lajost? ő kérlelhetetlen, agyon lövi, agyon vágja. Most a két öreg úrral van, én csak úgy szöktem által óvni — kerülje bátyámat!

ELEK. Csak jöjön! Most jó kedvemben talál. *(Tamáshoz.)* Te most is itt állasz? takarodj szemem elől,

TAMÁS. Mit mondottam? az okos enged. (*El.*

PÓLI. Bátyám —

ELEK. Jól teszi, ha haragszik, én is küzdenék az egész világgal.

PÓLI. Elek! kedves Elek! kímélje életét!

ELEK. Mint boldogit ezen szelid részvétel! csak hamis harag — játék — de nekem legszebb bizonyságot nyújt, mily boldog vagyok — mily szerencsétlen!

PÓLI. Mi baja? miért háborog?

ELEK. Ah Póli! Póli! ha tudná, mit vesztek, mily gyönyörű órám ment füstbe!

PÓLI. Nincs bizodalma hozzám?

ELEK. Minden van, minden — minden! csak (*az elégett papirosra mutat*) itt szerencsém romladéka.

Klára (jő).

KLÁRA. Ti zajlódtok itt, én meg tele vagyok gonddal. Elek! hahaha! kit akarsz ijeszteni? mi van fejeden?

ELEK (*hálósüvegét hirtelen lekapja s elveti*). Még ezt is — Póli! a sok viszontagság — a gyáva inas —

PÓLI (*Klárához titkon*). Édes Klárikám! ez a te bátyád ma oly különös — habozó — feledékeny.

KLÁRA. Hát te Póli, mióta hordozsz szarvasbőr keztyűt?

PÓLI. Valóban! (*Elek előtt dugdozva lehúzza a nagy keztyűket.*) Csak lásd, hirtelenében bátyám keztyűit húztam fel.

KLÁRA (*kérkedve*). Látom én, ti mind a ketten el vagytok merűlve. Nekem is van szívem; de azért fejem ugyancsak helyén áll.

Tamás (jő s virágot hoz kezében.)

TAMÁS. Kisasszony! a szobaleány küldött, a kivánt thea helyett e virágokat tetszett neki adni — cseréť kér.

KLÁRA (*kezével int*). Jól van, jól!

PÓLI. Hát ez mi volt Klárikám?

KLÁRA. Tőletek ragadt reám.

Udvardy, *Váry* kapitány, *Váry Klára* jőnek.

UDVARDY. Jó, hogy együtt lelünk benneteket. Kapitány úr! itt fiam, végezzen vele. Elek! mit szóltál?

ELEK. Nincs mentség, a sorsnak engednem kell. Kedves kapitány úr! és, reménylem, ezentúl is jó barátom! előbb, nem tagadom, nagy kedvemre szolgált haragja; de megbékűl, ha megmondom, hogy én egy fellegből vett kapitányról szóltam; de az igazit tisztelem és becsülöm. Monológot mondottam vígjátékomból.

KAPITÁNY. Így hát nem akarva magam is játszottam; de úgy szokott lenni, ha az ember többet érez, mint gondol.

UDVARDY. Vígjátékodból?

ELEK. Én írtam egyet.

Klára. Adtuk is volna, ha édes atyám későbben jő meg.

Elek. És ha Tamás a kályhába nem gyújt vele.

Udvardy. Asszony neked, majd nem verselsz. Halld Elek! ez a kedves szomszéd kisasszony előbb mondá, hogy indulatosan nyíltál meg előtte — szólj bátran!

Elek. Igaz! Klára kisasszony mindent tud — sőt meg is igérte —

V. Klára. Látja szomszéd úr! hogy ellenére bizonyos.

Udvardy *(félre)*. A fiú megbolondúlt!

V. Klára. Valóban szinte pirúlnom kell, hogy ily ífjú vér —

Elek. Édes atyám! már csak egyenesen megvallom: én Pólit szeretem; vígjátékomban akartam keziért esedezni s egyszersmind tudatni, hogy mással boldog nem lehetek.

Udvardy. Vidd el! hisz úgy is neked volt szánva; atyja áldását is hozom.

Elek. Póli, remélhetek?

Udvardy. E nedves szem, e lángzó arcz nyilván hirdeti szerencsédet! Póli tiéd, csak tanuld megérdemleni; de azt is tanuld meg, hogy minden frigyben a természet szava hathatósb minden mesterségnél. A mi vígjátékodat illeti: az sem esett hiába, ám szívemből megmelegedtem nála.

Kapitány. Most én jövök — Klára felcsapott — én elviszem magammal.

Udvardy *(hozzá vezeti Klárát)*. Egy kereszted már van, vedd a másikat.

KLÁRA. Ezen dicséretet magyarázza meg édes atyám! különben balúl érti majd s engem is alkalmatlan nehéz podgyásznak tart.

ELEK. Én megmondom édes húgom: kereszt az élet, jó feleség a gyémánt, mely rajta tündöklik.

V. KLÁRA *(ki a szerelemvallás óta nevekedő boszúságát némán jelentgeté, most egyszerre kipattan Elekre).* De hát micsoda Klárát értett, midőn magával oly irgalmatlanul lármázott?

ELEK. Játékomban Pólit neveztem Klárának.

UDVARDY. Édes kisasszony! a dolog máskép van, így hát csak magunk maradtunk hátra.

V. KLÁRA *(színlett nyugalommal).* Kérem szomszéd urat! hisz azért szóltam mindjárt, mert képzeltem, hogy tévedés — ily verselő ember mindent összehord.

UDVARDY. Úgy van édes kisasszony! minket a szerelem se versben, se prósában nem érdekelhet már; kínozhat ugyan még, de nem boldogíthat.

(A kárpit lefordúl.)

A LEÁNYŐRZŐ.

VÍGJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN.

(ELŐSZÖR ADATOTT KASSÁN, 1830. NOVEMBER 18.)

(1827.)

SZEMÉLYEK.

SZIKLÁSI, földesúr.
SZÁLKAY, szomszédja.
MORLAY MÓRICZ.
LÁNGAI SÁNDOR.

LŐRINCZ, kertész JAKAB, inas LÉGHÁZI NELLI, rokon MARGIT, gazdasszony	Sziklásinál.

Több paraszt.

ELSŐ FELVONÁS.

Sziklási háza kapuval s előre nyúló kertfallal, melybe egy kis ajtó nyílik. A ház előtt fák.

Móricz (jő).

Móricz. Szép vidék! Mily gyönyörű ennek aháznak fekvése e dombon! Messziről ugyan szebbnek látszik, mint minden e földön közelről veszt, mint némely asszony, ha fátyolát felüti. Valóban, ha nem szól is a fogadós, eltaláltam volna a nőtelen gazdát. Itt selyem kárpit, ott léczes ablak, itt márványozat, ott fatámaszték — úgy állnak szemközt, mint szerelem és házasság, élet és álom, remény és valóság.

Nelli *(a kertben énekel).*

> Rózsacsókkal lengj te szellő
> Ott a kéklő hegy felé,
> Hol szívem lágy érzetében
> Édes mását fellelé!

Móricz. Mily édes hang? A kertből látszik felém ömledezni. Miért nem vagyok akkora, mint egy torony, hogy a szép éneklő szemébe nézhetnék!

NELLI *(énekel)*.

> Lengj te arra s mondd a hívnek:
> Még ver e szív — ah de kínt!
> És csak akkor lesz szerencsés,
> Ha keblén verhet megint.

MÓRICZ *(a kertajtóhoz megy)*. Be van zárva. — Hm, annál nyiltabb lesz a szív. Ez szerető vagy szerelemáhító, és a váratlan vigasztaló édes jutalmat nyerhet.

A kertajtó nyílik; *Nelli* kiszökik, utána *Jakab*.

NELLI. Itt akarok sétálni a szabadban.

MÓRICZ *(félre)*. Mily szépség! Rég nem láttam párját. *(Nellihez.)* Szabad-e, szép jelenés! mély hódolattal üdvezlenem?

JAKAB *(merően Nelli elébe áll)*. Nem szabad. Kisasszony! kérem alázatosan, a mint illik.

NELLI. Engedelmet, uram. *(A kertbe vonúl.)*

MÓRICZ. Csak egy pillantatig még!

JAKAB. Tessék künn maradni! *(A kertbe megy s az ajtót bezárja.)*

MÓRICZ. Mi volt ez? Mint jutott ez az angyal ebbe a házba? Mily ritka báj ömlött felém e sötét tüzes szemekből? S mellette a durva kisérő! Hollá Móricz! ez dolgot ád; üresen nem távozom, itt titok lappang, mely egy víg történettel vagy néhány szép órával gazdagít. Veszély nincs egyéb, mint ha bele szeretnék s ez a szerencsétlenség már annyiszor talált, hogy csak tartós hűség tehetné rettentővé; azt pedig, hála szépeinknek, nem reménylem. — Móricz! Móricz!

egyszer mégis fennakadsz. — Mentsen Isten! én any-nyira szeretem a szépeket, mint gyűlölök minden köteléket. Valaki jön! *(Lőrincz jön és a kapuhoz megy.)* Hej földi!

LŐRINCZ. Tessék.

MÓRICZ. Kend a házban szolgál?

LŐRINCZ. Kertész vagyok.

MÓRICZ. Ez, mint hallom, Sziklási úr háza?

LŐRINCZ. Igen is, s a falu is a völgyben; emez pedig az országuton Szálkai uraságé, uram jó barátjáé.

MÓRICZ. Itthon az uraság?

LŐRINCZ *(félre)*. Tán a leány miatt jött? Nem felelek.

MÓRICZ *(félre)*. Fel kell oldanom nyelvét. *(Pénzt ád neki.)*

LŐRINCZ *(félre)*. Lehetetlen megtagadni tőle valamit. *(Móriczhoz.)* Azt tetszett kérdeni, itthon-e az uraság? Az most ritkán megy ki, mióta az idegen kisasszony nálunk van.

MÓRICZ. Mi neve?

LŐRINCZ. Nellinek híják.

MÓRICZ *(félre)*. Jaj ez nem jó jel.

LŐRINCZ. Valami három hét előtt hozták becsinált kocsiban, mint valami tiltott portékát, és igen vigyáznak rá, még Szálkai úr is majd mindennap általjár őrsegédre.

MÓRICZ. Az énekel oly gyönyörűen?

LŐRINCZ *(vállvonítva)*. Csak úgy — de van itt még más, ki jobban ért hozzá —

MÓRICZ. Hol szedi a kend ura össze a sok szép leányt? Gonddal nem cserélnék meg vele.

LŐRINCZ. Másik Margit gazdasszony, nem épen fiatal, de derék tenyeres-talpas leány.

MÓRICZ. Kend tűzbe jön, tán mélyen nézett kend Margitra?

LŐRINCZ. Biz uram, jó is volna az szegény legénynek; van is valamicskéje.

MÓRICZ. Hát mért nem forgolódik kend körűle? a párta csak nem nőtt a fejébe.

LŐRINCZ. Magam se hiszem, de nekem szívem van s pénzem nincs — aztán az öreg úrnak is nagy kegyelmében áll.

MÓRICZ *(félre)*. Ezt meg kell nyernem. *(Lőrinczhez.)* Hallja kend! én megszerzem Margitot, de kendtől is viszont szolgálatot kérek.

LŐRINCZ. Plánta- és virág-magot adhatok, de a gyümölcs oltoványokra igen vigyáz az uraság.

MÓRICZ. Nem magot — mindjárt megmondom *(papirost vesz ki zsekkönyvéből és ír)*.

LŐRINCZ *(félre)*. Ennek a zsebjéből valami néz reám — most jól fizet, majd fösvény lesz, ha megházasodik. Minő tüzesen ír, mintha a török ülne nyakán.

MÓRICZ *(összehajtja a papirost)*. Így, rövid de világos; nem legszebb írás, de hízelkedő, s azért a calligraphia szégyent vall mellette. *(Lőrinczhez.)* Ezt a levelkét adja kend mentől előbb az idegen kisasszonynak — de okosan.

LŐRINCZ. Mind jó lenne uram, de — az öreg úr nagyon pattogós —

MÓRICZ. Azért szedje kend össze eszét, úgy lesz pénze, felesége; aztán tartsa kend nyitva a kertajtót, tán ott szólhatok vele.

LŐRINCZ. Ott lehetetlen, mert Jakab inasnál van a kulcs.

MÓRICZ. Hát tartsa kend nyitva a kaput, nemsokára jövök.

LŐRINCZ Meglássuk! de most mennem kell.

MÓRICZ. A mint mondám, Margit a kendé.

LŐRINCZ *(a kapunál csenget).*

MARGIT *(belől).* Ki vagy?

LŐRINCZ. Lőrincz. *(Margit beereszti és kidugja fejét; Móricz oda szökvén, amaz sikoltva rá csapja az ajtót.)*

MÓRICZ. Huh! de rettentő itt a férfi! — ismerjük ezt a játékot, azért szalad, hogy üldözzük. Most a fogadóba sietek, magamat rendbe szedem; külsőm mutassa legalább, hogy nem vagyok kiigazítani való ember. *(Gondolkodva.)* De minő charakterben lépjek a házba? A szelíd, lágy érzetűt ajtó mögé ültetik, a durva erőszakost kivetik — legjobb lesz víg, könynyelmű s gondatlan elméűt játszanom, ki csak mulattat: ettől sem félni, sem remélni nem lehet, s az öreg büszke bátorságában sem sejti majd, honnan száll a méh a nyílt keblű rózsára. Mit látok! egy férfi jön erre — haha! tán egy kertben akarunk lopni — mindig a házra néz.

Sándor (jön).

Sándor. Ez hát a ház, mely útamnak s reményemnek véget vet. Ha itt sincs, nem tudom hol keressem; minden rokonát összejártam, ez utolsó.

Móricz. Valami utazó melancholikus, igen savanyúan néz. Elvonulok s meglesem, mit csinál. *(A fák megé vonúl.)*

Sándor. Szoros vigyázat alatt kell nyögnie, különben irt volna.

Jakab *(a kapun kijön)*. Lőrincz, zárd be jól a kaput utánam, én a postára megyek, s ha valaki utánam kérdezősködik, nem vagyok itthon, a mint illik.

Sándor. Ettől kikémlem. — Egy szóra jó barátom!

Jakab *(félre)*. A gonosz ma annyiféle embert hoz ide.

Sándor. Kend, a mint látom, itt szolgál?

Jakab. Itt ám, pedig régen. *(Félre.)* Ez most hamiskodik, ki akarja belőlem venni. *(Sándorhoz.)* Tőlem hasztalan kérdezősködik; a mit uram eltilt, én arról nem szoktam beszélni.

Sándor. Kend derék ember — merre a kisasszony szobája? — itthon van Sziklási úr?

Jakab. Hehe! nem mondom meg.

Sándor. Mit csinál a kisasszony? kesereg, mint a páratlan fülmile, nemde elvágyik innen, mint fogoly a szabadba?

Jakab. Engem kérdez és maga felel — különös —

Sándor. Nemde öröm a kisasszonyt szolgálni?

JAKAB. Én inas vagyok, nem szobaleány.

SÁNDOR Azt látom: de kend mégis boldog, mert körüle élhet.

JAKAB. Én nem körüle, hanem utána járok — a mint illik.

SÁNDOR. Mondja meg kend nekem —

JAKAB *(hirtelen)*. Én semmit se tudok, azért jobb lesz, ha az úr innen eltávozik, mert tőlem soha sem hall igazságot.

SÁNDOR. Ezért a hazugságért megjutalmazom kendet.

JAKAB *(félre)*. Meg akar vesztegetni. *(Sándorhoz.)* Hallja az úr! én becsületes cseléd vagyok, nem veszek mástól bért, érti? Most megyek, a mint illik. *(Megnézi, be van-e zárva a kapu s úgy el.)*

SÁNDOR *(örömmel)*. Felséges! Nelli itt! a viszonlátás öröme közelget.

MÓRICZ *(előjön)*. Már bizonyos, ez régibb ismerős. Most az öreg két tűz közé jut s míg az egyikkel vesződik, a másik gyújt. *(Sándorhoz.)* Hozta Isten uram!

SÁNDOR *(meghökkenve)*. Mit jelent ez? *(Móriczhoz.)* Szolgája — tán e házba való uraságod?

MÓRICZ. Még nem — csak akarok, uram.

SÁNDOR *(magát tettetve)*. Tán a szép táj édesgette ide uraságodat?

MÓRICZ. Mi a holt táj, hol eleven szépség int?

SÁNDOR *(félre)*. Ördög, pokol! ez Nellit érti. *(Móriczhoz.)* Szabad kérdeznem, kihez legyen szerencsém?

MÓRICZ. Szabad tudakolnom, honnan tetszett jönni?

SÁNDOR. Több helyekről s most az országútról.

MÓRICZ. Úgy? magam is — a mi pedig nevemet illeti, nagy okom van azt elhallgatni. *(Félre.)* Mily gyanúsan néz reám.

SÁNDOR *(félre)*. A vér ki akar szökni eremből. *(Színlett nyugalommal Móriczhoz.)* Már régen tetszik itt mulatni?

MÓRICZ. Nem oly soká, hogy ásítsak, nem oly rövid ideig, hogy eleget ne láttam volna. Tán uraságod is e házba szándékozik?

SÁNDOR. A legjobb cselekedet néma.

MÓRICZ. Helyesen! az okos vezér nem üti dobra, hol s mikor kezdi ostromát.

SÁNDOR *(félre)*. Ostromát? *(Móriczhoz.)* Tán váratlan jelenésem valami szép órát gátolt? *(Félre.)* A gyanú megemészt.

MÓRICZ. Akadály édesíti a diadalt.

SÁNDOR *(felcsattanva)*. Diadalt! *(Erőltetett egykedvűséggel.)* Így hát némely hadi készületek már is tétettek?

MÓRICZ. Vadság volna valakit orozva megtámadni.

SÁNDOR. Úgy! valóban magam is részt veszek —

MÓRICZ. Annál jobb, én nem vagyok ugyan győzhetetlen, de nem is futamlom meg mindjárt. Szabad tudnom, kivel lépek a pályára?

SÁNDOR. A mi nevemet illeti, nagy okom van azt elhallgatni, különben én is tudom a magamét védeni.

MÓRICZ. Csalatkozik, ki a szépet magáénak véli; a nap sugára nem egyet melegít.

SÁNDOR. A szelíd szív nem fordúl minden csalfény után.

MÓRICZ. Szelíd a hold s mégis változik — de minek több szó? Mi értjük egymást, s a következésben rejtezik szerencsénk. *(Szíves vidámsággal Sándor kezét fogja.)* Én győzni akarok, uram! Ha meggyőzetem, lábamra bízom eszemet s gondolván: nagy a világ, sok a szép, ma te ölelsz, holnap más — irígység nélkül szedem fel sátorfámat. *(Magában.)* Ez a régi imádó, én az új — s hogy az ónál ritkán jobb az új, azt asszonyaink nem hiszik! — Ajánlom magamat. *(El.)*

SÁNDOR *(egyedül)*. Most kocsimat a faluba küldöm, aztán itt meglesem, mint kezdi az ellenvitéz munkáját. Erősen hiszem, hogy Nelli hűsége győzni fog. *(El.)*

Szoba Sziklási házában.

Nelli kedvetlen jön s a székbe veti magát. *Margit.*

MARGIT. Rossz kedve van édes kisasszony? Mi baja?

NELLI. Minden.

MARGIT. Hogy lehet az? hiszen rokonánál van, kit édes atyjával egy anya szült; egészséges is, gond nélkül él.

NELLI. És öröm nélkül, mint a madár arany kalitkában.

MARGIT. Mikor tulajdon atyja kivánja, hogy míg a rendelt vőlegény nem jő, szoros rejtekben maradjon.

NELLI. Én a vőlegényt se nem ismerem, se őt

szeretni nem fogom; különben pedig atyám távozást és nem fogságot rendelt.

MARGIT. Fogság, mert nincs itt valaki — csak nyugton édes kisasszony, ennek is vége lesz; tessék magát valamivel mulatni.

NELLI. Tán az unalommal? Itt sem a szívnek, sem a léleknek nincs élelme.

Lőrincz (jön).

LŐRINCZ *(Nellihez).* Kisasszony! kedves violáját most általültetem, nem tetszik a kertbe jőni?

NELLI. Majd holnap — ma nincs kedvem.

LŐRINCZ *(rózsát ad Margitnak).* Leányasszony, ez legszebb rózsa az egész kertben. *(Míg Margit a rózsát elveszi, Lőrincz másik kezével Nellit a levéllel kínálja.)*

NELLI. Micsoda levelet hozott kend itt?

LŐRINCZ *(ujjait ajkaira teszi).*

MARGIT. Levelet? Micsoda levelet?

LŐRINCZ *(félre).* Minő tudatlan az a kisasszony. Most hazugság! légy velem. *(Margithoz.)* Ezt a levelet előbb egy úr adta által, hogy én a legszebbnek adjam a háznál s a leányasszonynak nyújtom. *(Titkon Nellihez.)* A kisasszonynak szól!

NELLI *(a levelet elkapja).* Haha! tán egy bujdosó vitéz jött tájunkba? *(A levelet nézi.)* «Az ismeretlen szépnek.»

MARGIT. Édes kisasszony, nem szabad ezt olvasni — már bocsánatot kérek, de nem engedhetem. *(A jobbik mellékszobába kiált.)* Tekintetes úr, tekintetes úr!

NELLI. Minek lázítja fel a két öreget?

MARGIT. Tekintetes úr, tekintetes úr!

LŐRINCZ *(titkon Nellihez)*. Kisasszony! miért árúlt el?

Sziklási és Szálkai (jőnek).

SZIKLÁSI. Nem hiába, két asszony egy vásárt tesz. Mit lármáztok?

MARGIT. Ezt a levelet egy ifju úr küldte Lőrincz által, s nem tudjuk, melyikünket illeti.

SZÁLKAI *(Nellihez)*. Ej kisasszony! városi szokás, falusi vétek. Mi nem szoktunk szívről firkálni.

SZIKLÁSI *(Lőrinczhez)*. Ásó neked, nem irás; hogy merted általvenni a levelet?

NELLI. Szerelmes levél az érzés virága, s mivel Lőrincz kertész —

SZIKLÁSI. Tehát a kisasszony hallgasson. *(Lőrinczhez.)* Minek fogadtalak? levélhordozónak vagy kertésznek?

LŐRINCZ. Kertésznek.

SZIKLÁSI. Te pedig lopva levelet hordasz, azért kifizetlek, s eltakarodol házamból.

MARGIT *(esengve)*. Tekintetes úr!

SZIKLÁSI. Nelli, add ide a levelet.

NELLI *(félre)*. Nem Sándor irása. — Vegye bácsi. Szinte nehéz a sok sóhajtástól.

LŐRINCZ. Nem tudtam mi áll a levélben; az az úr igen kért —

MARGIT. Bocsássa meg tekintetes úr ez egyszeri hibáját.

SZIKLÁSI. Hibázott, mert a levél nem téged illet.

MARGIT. Nem is reménylem, hogy ártatlanságomat

tekintetes úr mellett valaki ily szembetünőleg kísérteni merné.

Lőrincz. Nem gondoltam semmi rosszat.

Sziklási *(Lőrinczhez)*. Eredj! furkós mennykő! máskor megszidlak.

Lőrincz *(félre)*. Most jól kimentettem magamat. *(El.)*

Nelli. Látja édes bácsi, e tájban is vannak meleg szívek.

Sziklási. Szeles ifjak, kik eluntukból az asszonyok könnyű hitével játszanak.

Szálkai. Sem ész, sem tisztelet nem vezérli őket, hanem elbizottság.

Sziklási *(a levelet nézi)*. Ólommal van írva — az igéretnek is ólom lábai lesznek. Minő írás! görbe mint az útjok, zavart mint elméjök.

Szálkai. Lássuk mit ír. *(Félre megy Sziklásival.)*

Sziklási *(olvas)*. «Csak egy pillanatra volt szerencsém láthatni s tüstént meg valék győződve, hogy ennyi szépség sem ily magányba, sem valami élet-únt agglegény mellé nem való.»

Szálkai. Barátom! ez téged illet, én özvegy vagyok.

Sziklási *(folytatja)*. «Ha tán erőszak tartja, én karomat és tehetségemet ajánlom, forrón óhajtva kedves ismeretségét s az alkalmat, mely kitüntesse tiszta indulatomat. Minden esetre udvarlására sietek, őszinte vallást reménylvén.»

Szálkai. Az aláírás?

Sziklási. «Imádója s védője minden szépnek.»

SZÁLKAI. Balgatag! mi nagy dolgot vett magára. *(Nellire czélozván.)* Ah egy is sok bajt okoz!

NELLI. Nos, bácsi, mit ír vitézem?

SZIKLÁSI. Szív helyett lánczot neki, mely tévedt eszét helyre szorítsa. Minő vesződség lesz ebből! Nelli, hol láttad őtet?

NELLI. A ház előtt akarván sétálni, egyszerre elémbe bukott; de ne vélje bácsi, hogy szóval vagy jellel e tettre bátorítám.

SZIKLÁSI. Nem elég tág a kert? Ilyenek vagytok ti; különféleségek kedvéért virágoktól csalán közé mentek. Nem tudod, hogy szomorú időnkben a csínos leány olyan, mint a hadi lármajel, minden férfit talpra kiált?

SZÁLKAI. De visszavonúlnak, ha frigy köttetik.

SZIKLÁSI *(félre)*. Most egy meglátta, a többit is ide csődíti, s utóbb a sok vendégtől magam kiszorúlok házamból.

NELLI. Valóban e falak közt nem vártam volna hódolót.

SZIKLÁSI. Ne is várj, mert az ember itt okosabb minthogy szerelemmel vesződnék, mely emésztve táplál, simogatva kínoz, mosolyogva csal s kizsebelve bért ad.

NELLI. Hah! ismét hallom az asszonygyűlölőt.

SZIKLÁSI. Az erőset lehet csak gyűlölni; a gyönge nemet csak sajnálni.

NELLI. Az igaz, mert szelid érzete többször gyötrelemmé válik.

MARGIT (*Sziklásira czélozva*). Valóban úgy van; csak az érzéketlen boldog.

SZÁLKAI. A megérett kortól jön a tiszta érzés; a fiatalnál csak bújdosó csillag, mely az állhatatlanságban állandó.

SZIKLÁSI. Nálatok az érzés hamis pillangó sötét fenéken, vér játéka, mely csak a nyelvet mozgatja.

NELLI. Soknál megengedem; ellenben hány példát tudunk, hol az asszonyérzés megpirítá a férfierőt.

SZIKLÁSI. Csak szóval, mint a színjátszó, ki fenhéjázva rohan ki meghalni kedvesével, aztán nevetve mossa le a tükörnél az indulat színét. Ha van is érzés, mely egy holdestvénél tovább tart, csak gőg és kitüntetés oka.

MARGIT. Mint furdalja szívemet az ily gondolat.

NELLI (*csintalanúl*). Egykor, édes bácsi, másképₚ gondolkodott.

SZIKLÁSI. Minden embert meglep egyszer a földi gyarlóság.

NELLI. De bácsit többször is meglepte. Atyám beszélte —

SZIKLÁSI. Hogy te csevegő leány vagy —

NELLI. Hogy némely kosár miatt lett asszonygyűlölő —

SZÁLKAI (*titkon Sziklásihoz*). Haha, megfogtak barátom.

SZIKLÁSI. Hm! igaz, kaptam kosarat, de abban rejtezett szerencsém s az egy jó, melyet asszonyoktól nyertem.

MARGIT. Ah tekintetes úr! hát az én hűségem —

SZIKLÁSI. *(félre Margithoz).* Okosan, Margit! — téged nem értelek.

MARGIT. Valaki jön. *(Kinéz a közép ajtón.)* Tekintetes úr! vendég jön, az az úr —

SZIKLÁSI. Nelli, menj hamar szobádba, csak be te is Margit. *(Betolja őket a bal ajtón s bezárja.)* Úgy *(Koczognak.)* Szabad. *(Magában.)* Ha künn marad se bánom.

Móricz csinosan öltözve jön és körülnézi magát.

MÓRICZ *(félre).* Már elzárták. *(A két öreghez.)* Szolgája.

SZIKLÁSI. Kihez van szerencsém?

MÓRICZ. Tán a házi úr?

SZIKLÁSI. Igen.

MÓRICZ *(kiterjesztett karral feléje megy).* Ah kedves drága barátom uram!

SZIKLÁSI. Lassan, lassan! az úr ott kezdi, a hol más végzi. Hol tetszett bejönni?

MÓRICZ. A hol ki tetszik járni.

SZIKLÁSI. Hiszen a kapu zárva áll. Ki eresztette be?

MÓRICZ *(félre).* A kertészt el nem árulom. *(Sziklásihoz.)* A mi a kaput illeti, nekem különös hatalmam van minden zárt felnyitni.

SZÁLKAI *(félre).* Barátom, vigyázz! ez valamit akar. Végezz vele minél előbb —

MÓRICZ *(Szálkaira nézve, félre).* Hát az micsoda maradványa az előidőnek?

SZIKLÁSI *(Móriczhoz).* Mi az igazsághoz szoktunk — kihez van szerencsém?

Móricz. Engem hínak — de minek a név? ez hang, én élő szer vagyok, fentartott homlokkal járok, azért ember nevem, ez a szó pedig annyit foglal magában, hogy belehalunk, míg kifejtjük.

Sziklási. Nem kivánok én értekezést az emberről, csak nevét kérem — neve csak van?

Móricz. Az én nevem oly szó, melyre sok ember esküszik, kevés tartja meg. Hív Tóbiás nevem.

Szálkai *(félre)*. Ez a házba akarja magát hazudni s a házból a szívbe.

Sziklási. Hát mit parancsol Hív uram?

Móricz. S szót fogad, ha parancsolok?

Sziklási. Alig hiszem.

Móricz. Röviden elmondom: nekem e ház fekvése tetszik, megveszem jószágostul — azért nézzük hamar a szobákat keresztül. *(El akarja vonni Sziklásit; kívül csengetnek.)*

Szálkai. Tüzes vásárló! tudom, hitelre megvenné a világot.

Sziklási. Igen gazdag ember tehát Hív uram, hogy ily átabotában ily jószágért mer alkudozni?

Móricz. Hát több pénze van uraságodnak?

Sziklási. Azt nem tudom, van mennyi kell s több is —

Móricz. Hát fogadjon be tisztjének.

Sziklási. Nagy ugrás egyszerre.

Szálkai. Vagy inkább esés.

Móricz. Az ugráshoz láb kell, láb hordja a testet, s ki a küzdésben és szerelemben jókor lábát nem használja, feje is zálogban marad; azonban nekem

fejem is van, mert én a gőböly-, juh-, meg a kappantenyésztést is a bölcselkedés legmélyebb fenekéből merítettem; a mezei gazdaságban pedig maga a természet is csodál. *(Kivül csengetnek ismét.)*

Sziklási *(félre)*. Elhiszem, mert a velő alkotását elvétette. *(Móriczhoz.)* Sajnálom, hogy ennyi ügyességet nem használhatok; most épen nincs szükségem tisztre *(félre)* kivált ilyenre.

Móricz. Az semmi! valami egy hétig úgy is itt mulatok, nézek, hallok, tanácslok, javítok, használok s több ily csekélységekkel házát boldogítom.

Szálkai. Ez a vendég csupa jóakarat. *(Ismét csengetés.)*

Sziklási. De ki csenget annyit? Jakab postára ment, Margitot elzártam, a többi cselédnek pedig hírem nélkül senkit se szabad beereszteni —

Szálkai. Okosan! leány és pénz legjobb zár alatt.

Sziklási. Még is megnézem, tán valami ismerős? *(Az ablak felé megy.)*

Móricz *(szinte az ablakhoz)*. Ne tessék fáradni, tudom már ki lesz. *(Az ablakon kinéz, félre.)* Haha, a régi szerető. *(Sziklásihoz.)* Egyik tisztem, kit mindig magammal hordozok, bizonyosan engem keres. Mindjárt elküldöm. *(Az ablakon kikiált.)* Ne fáradjon az úr, én itt igen jó helyen vagyok, keresen másutt mulatságot. *(Félre.)* Mint háborog!

Sziklási *(Szálkaihoz)*. Ez bolond vagy kitanult kópé. Csak Nelli ne volna itt, jól elmulatnám magamat vele.

Móricz. Már elment s mi békében lehetünk; azért

is engedelméből úgy teszek, mint ha otthon volnék. *(Leül.)*

SZÁLKAI *(félre Sziklásihoz).* Most ugyan vigyáznunk kell; én barátságból nálad maradok és segítem a leányt őrzeni, míg a táj nem tisztúl.

MÓRICZ *(magában).* Hát ezek mit szőnek?

SZIKLÁSI *(félre).* Mint ül itt, mintha ő tette volna le a ház talpkövét. *(Móriczhoz.)* Én szeretem a vendéget, de most engedelmet kérek, mert fontos dolgaim vannak.

MÓRICZ. Csak tessék dolga után járni, találok én mulatságot.

SZIKLÁSI. Hallja Hív uram! nem tudom, hol tanúlt ily móddal belépni idegen házba; s mivel látom, hogy erővel itt akar maradni, én is egyenesen kimondom: hogy most nincs kedvem e szerencsét elfogadni.

MÓRICZ *(felkél s biztosan Sziklásihoz).* Látja Sziklási úr, ez a késő tévedésnek kára; most féltékeny, mert szerelmes.

SZIKLÁSI. Mit csevegi az úr másra önnön gyöngeségét? Ismerjük a vitézt *(elővezi Móricz levelét)* itt életlen fegyvere.

MÓRICZ *(félre).* Átkozott történet. *(Sziklásihoz.)* Nem tagadom, én szép foglyát el akartam ütni kezéről, de csupa barátságból.

SZIKLÁSI. Kakuk barátság.

MÓRICZ. Sziklási úr derék ember, kár, hogy szíve fiatalabb mint kinézése, s azért a szépek úgy tekintenek rá mint a hamvazó szerdára.

SZIKLÁSI. Aztán kinek mi köze arra?

SZÁLKAI. Az ifjuság semmi érdem, az öreg fának nagyobb az árnyéka.

MÓRICZ. Csak a fáradtat veszi fel. A tüzes vándor, ha szükségből alája tér is, hamar kivágyik; s így ha Sziklási úr a szép leányt el találja venni, utóbb lehet, hogy nem minden levél jut majd így kezéhez.

SZIKLÁSI. Vak töltés, uram; puffog, de nem sért.

MÓRICZ. *(félre).* Igen nyugodt. *(Sziklásihoz.)* Ezerszer bocsánatot kérek, ha tán balul ítéltem; az a kisasszony talán rokona? de ne gondolja, hogy el akarnám venni —

SZÁLKAI. A rókát hallom.

MÓRICZ. Nekem a szabadságszeretet hitvesem, mentsen isten minden frigytől! Az asszony csak teher, szíve olyan mint a rejtett szó, ha egyszer eltaláltuk, nincsen érdeme.

SZÁLKAI. Ez helyes állítás. *(Félre Sziklásihoz.)* Ne higyj neki, az angyalt feketének festi, hogy maga bírhassa.

SZIKLÁSI. De a levél, Hív uram, a levél?

MÓRICZ. *(biztosan).* Már meg kell vallanom. Én gazdag képíró vagyok s a szépeket azért festem le, hogy magamat a lemondásban gyakoroljam —

SZIKLÁSI. Mi lesz még ebből?

MÓRICZ. Azért is ne zárja el a szépet.

MARGIT *(belül).* Tekintetes úr, tekintetes úr!

SZIKLÁSI. Mi baj megint? csak maradj.

MARGIT *(belül).* Csak hamar, ereszszen ki, mondásom van —

SZÁLKAI. Halljuk, halljuk barátom! ki tudja mi történt?

SZIKLÁSI *(felzárja az ajtót. Margit meglátván Móriczot, hajtogatja magát).*

MÓRICZ. Szolgája, szép kisasszony!

MARGIT. Leányasszony, szolgálatjára.

MÓRICZ. Akkor a sors nagyon hibázott.

SZIKLÁSI *(Margithoz).* Ne hajtogasd magad, hanem mondd el, mit akarsz.

MARGIT. Ah tekintetes úr, én a szobában ültem és kötöttem. Nelli kisasszony a benyilóban a tükörnél fürteit igazgatta, egyszerre — ah minő ijedés —

SZIKLÁSI. } Nos! ki vele!
SZÁLKAI. } Mi történt?

MÓRICZ. Tán elejtette tűjét?

MARGIT. Egyszerre egy idegen férfi az ablakon bedugja fejét —

SZIKLÁSI. Ejnye furkós mennykő, ki mer így alkalmatlankodni?

SZÁLKAI. Ezt nem kell engedni.

MÓRICZ. Éljen házi jussával és űzze el.

SZIKLÁSI. Az úrnál kezdem mindjárt. Tovább Margit!

MARGIT. Bedugja fejét és többször érzékenyen, de halkan Nellit hítta. Én elsíkoltám magamat s elsőben is a kisasszony ajtaját csaptam be s rá is zártam, hogy a kísértet ne lássa. Az úrfi erre elvonúlt, s szinte hallottam mint nyögött a fa, mikor leszállt róla.

MÓRICZ *(tüzesen fel s alá járkál).* De úgy kell, mért

nem vágatja le a fát, a leány ablaka előtt az veszedelmes.

SZÁLKAI *(szintúgy)*. Én kivont karddal az ablakhoz állok, s jaj neki, ha még egyszer bedugja fejét.

SZIKLÁSI. Oh leányőrzés! Ha az ember csupa szem volna is, mégis vak.

MÓRICZ *(félre)*. Ezer villám! ez jobb útat talált nálamnál. Az ablakon járó mindig szerencsésebb, mint a ki a tág kapun megy be. — Most mit tegyünk uram?

SZIKLÁSI. Kimegyünk a házból. Jó egészséget.

SZÁLKAI. Én strázsára megyek. *(El a mellékszobába.)*

MÓRICZ *(Margithoz)*. Édes leányasszony, én kérő vagyok —

MARGIT. Még nem is ismerjük egymást.

MÓRICZ. Kérem, én csak más szerencséjét eszközlöm.

SZIKLÁSI. Margit, mit csevegsz? Uram, jó egészséget.

MÓRICZ *(magában)*. Más útat kell keresnem. Ha egyébként nem lehet, a háztetőn is befúrom magamat. — Szolgája. *(El.)*

SZIKLÁSI. Margit! menj Nellihez, én magam zárom be a kaput. *(El a közép ajtón.)*

MARGIT. Oh azok a férfiak! *(El a mellék ajtón.)*

(A kárpit lefordúl.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Sziklási háza előtt.

MÓRICZ (*gyorsan keresztülmegy a játékszínen*). Hahaha! a két öreg hogy kémli a házat! Én is azonnal példájokat követem s kikémlem, hol lehet a falon áthágni: egy bátor salto mortále többet ér a szépeknél ezer sóhajtásnál. Meglássuk, nem leszek-e boldogabb levelemnél. (*El.*)

Sziklási jön *Szálkaival*, kinek puska a vállán.

SZÁLKAI. Hála Isten', a házkémlést elvégeztük! A puska szinte lehúzza vállamat. (*Puskáját földre ereszti.*)

SZIKLÁSI. Mért hoztad el? Előre mondtam, az öreg legénynek a ruha is nehéz.

SZÁLKAI. Ily ijesztő szerszám hathatósb a fenyítő szónál; ez a gondolat féke, a tett bírája, a földi villám.

SZIKLÁSI. Embert csak nem lősz? úgy is meg van lőve, ki asszonyok után szalad.

SZÁLKAI. Mi lesz az emberből! Ki hitte volna, hogy még leányt kell őrzenünk.

SZIKLÁSI. Ha feleséged élne, tudom *házadat* kellene őrzened. Ezek a jó madarak is máskép énekelnek, ha sorsodon átestek.

SZÁLKAI. A holtakról csak jót; boldogúlt hitvesem jó asszony volt, csak hogy erkölcsét néha igen érezteté velem.

SZIKLÁSI. Olyanok mind! az erkölcs is ostorrá válik nálok.

SZÁLKAI. De szépek s az által győznek.

SZIKLÁSI. Szép a szivárvány is, de mi haszna, ha feltűnte előtt a fergeteg mindent pusztán hagy?

SZÁLKAI. És az ápoló kéz! Ah barátom, ezt csak érzeni kell; teszem mit csinálnál, ha Margit nem volna?

SZIKLÁSI. Az más! Margit cselédem; jó mert nincs lekötve, hív mert többet remél — csak a szokás teszi tűrhetővé.

SZÁLKAI *(félre)*. Kedvéért már csak kikelek az asszonyok ellen. *(Sziklásihoz.)* Hisz igazad van, az asszonyi természet még per alatt van, az élet a bíró s a mit nappal ítél, azt este megmásítja. Az asszony esküvés után elhányja bőrét s pille lesz; feje kemény, szíve lágy, nyelve folyó, szeme tükör, mely másnak sima s a férjnek görbe képet mutat.

SZIKLÁSI. Olyan mint a déli nap, hevít, de árnyékot nem ád, érlel s fonnyaszt.

SZÁLKAI. Hagyjuk szegényeket! én bemegyek pihenni. Haza már nem térek, mert ily állapotban, tudom, két baráti szem is sokat ér. *(Félre.)* Tán szólhatok Nellivel. *(El.)*

SZIKLÁSI. Ennek még sem hiszek egészen, nagy farkas! — Ki jön ismét?

SÁNDOR *(fellép)*. Sziklási úr?

SZIKLÁSI. Igen.

SÁNDOR. Örvendek.

SZIKLÁSI. Tán az úr dugta be előbb fejét ablakomon?

SÁNDOR. A kapun nem eresztetvén be, az ablakon kivántam látni azt, kit mindig látni óhajtok.

SZIKLÁSI. Én azt nem szenvedem.

SÁNDOR. Magam is inkább kedvelem az egyenes útat.

SZIKLÁSI. S fákat mász? ez gyöngeség.

SÁNDOR. Könnyen vádol az ész, ha a szív békén ver. Nevemről tán ismerős leszek, ha szerencsémről nem is, noha egyikén sincs okom elpirúlni. Én Lángai Sándor vagyok.

SZIKLÁSI *(félre)*. Hát az ördög ma mindent összehoz? *(Sándorhoz.)* Örülök, de ha máskor jött volna, inkább örülnék.

SÁNDOR. Sajnosan látom, mily kelletlen jelenésem, azért nem is leszek soká terhére. De legalább engedje meg Sziklási úr, hogy őszintén szóljak szívéhez.

SZIKLÁSI. Hagyjuk a szívet! kinek pénz kell, vagy leányt ámít, csak az él vele. *(Félre.)* Most vallatni fog! Mit mondjak? restellem a hazugságot.

SÁNDOR. Én Nelli kisasszonyt, mostoha öcscse leányát szeretem és viszont szerettetem.

SZIKLÁSI. Ez igen szép, de minek a szerelem? Hiszen tudja uraságod, hogy öcsém Nellit egy jó barátja fiával már eljegyezte és a becsületes ember megtartja szavát.

SÁNDOR. Nelli akkor még gyermek volt s mindeddig jegyesének képét sem látta.

SZIKLÁSI. Minek a kép, ha él a vőlegény?

SÁNDOR. De a vőlegény sem elébb, sem atyja halála után nem jött, se hírt nem adott magáról.

SZIKLÁSI. De nem is mondott le.

SÁNDOR. Nem akarom ily makacs szótartás bús következéseit feszegetni, csak egy kérést teszek: Nellit atyja hirtelen elküldte —

SZIKLÁSI. Jól tette, a szerelem nyavalyája ellen távozás régi jó orvosság.

SÁNDOR. Epeszt, de nem gyógyít. Én tudom, Nelli itt tartatik és óhajtanám tudni, nem szenved-e miattam méltatlan sérelmeket?

SZIKLÁSI (*hevültében magát feledve*). Hát az úr azt véli, hogy én vadállat vagyok s hogy házam barlang?

SÁNDOR. Én Nelli által még derék embernek ismerem, kinek arcza fergeteg, de szíve tiszta verőfény —

SZIKLÁSI. Azért ne vádoljon, ha látogatását nem fogadhatom el. Lássa az úr! én sok jót hallottam magáról, öcsém is tisztelettel említette, azért javallom, hagyjon fel a házassággal, higyje el: csak olyan, mint a nagy nevetés, kedvvel kezdődik, jajjal végződik.

SÁNDOR. S nekem az fő czélom. Öszvehangzó érzet és temperamentum boldogságot igér.

SZIKLÁSI. Öszvehangzó! A legjobb húr is utóbb hamis hangot ád. A mi pedig a temperamentumot illeti, a szépeknél mindenik megfordúl. Míg fiatal, sangvinikus, mindenfelé szökel, szemről szemre néz, könnyen szeret, könnyen felejt, sír és nevet a mint a pillanat kivánja, tűzérzékei intézik érzelmét. Az első

virág hulltával a cholera jelenti magát, tele van feltétellel, mely, ha törik szakad, nyomoztatik, az indulat boszúra s áldozatra kész; uralkodni vágyik s ha csak lehet, férjét szugba szorítja. Őszkor, ha már kedves tolvajok nem igen kisértik, beáll a melancholia; ekkor mindent komor színben lát, irígyelve más jó kedvét, mindenben s mindenütt hiányt érez, szenved, beteg, nem tudja miért, panaszkodik a világ, de leginkább a férfiak ellen. A legnagyobb télben jön a jótevő phlegma, de mivel ritka asszony ismeri el telét, a phlegma is ritkán találtatik nálok. Mondom, ne házasodjék!

SÁNDOR. De a rideg nőtelenség mindig árva, mindig szegény; száraz fa a kies mezőn, mindig komor és tövises. Mint a havas kopár csúcsa, tündököljön bár magasan, élet nem tenyészik körűle. Zúgó felhő eső nélkül; bolygó árnyék, mely mindenre homályt vet. Én mondom, házasodjék!

SZIKLÁSI. De nem tánczol más sípja után, nem kesereg csalfa könny miatt, borzadva nem nyúl öröméhez, nem szalad a házi pertől, hanem szabadon él és hal. Mondom, ne házasodjék!

SÁNDOR. Én megházasodom. Maga a teremtő, kietlennek tartva alkotványát, teremté az asszonyt, hogy mennyet tenyészszen a földön. Ő a világ szépe, az élet szíve! s az nem élt, ki nem vőn részt annak édes szerelmében. Én ezt hiszem.

SZIKLÁSI. Lássa! a ki hisz, boldog, ki nem hisz, okos. Egy csepp öröm, tenger bánat. De mivel így állunk, mint mívelt embertől méltán vá-

rom, hogy erőszakos úton nem fog a leányhoz közeledni.

SÁNDOR. Azt igérem.

SZIKLÁSI. Én öcsémet mindenről tudósítom. Ő atya, ő végezzen. Addig fogadásom szerint megőrzöm a leányt, azért noha máskor szívesen látnám, most házam az úrnak zárva marad.

SÁNDOR. Nem alkalmatlankodom! Csak ez egyet még: elébb itt egy idegen férfit láttam leskelődni: szabad tudnom, mily czélt űz?

SZIKLÁSI. Azt tán maga sem tudja. Valami asszonyos vitéz lehet, ki élte felét tükör előtt vagy utczán tölti, szívével adakozó, ég mint a szalma s ha nem gyújthat, legalább füstöt s zajt okoz; lesz gondom őt távol tartani. — Bízhatom tehát szavában, hogy az úr innen eltávozik?

SÁNDOR. Követem, távozást nem igértem, de hogy engedelme nélkül házába nem lépek, azt fogadom.

SZIKLÁSI. Jó egészséget! *(bemegy a házba s a kaput bezárja.)*

SÁNDOR *(egyedül)*. Ő megy, s én úgy állok itt, mint a számüzött honja szélénél: a szem rajta csügg, de a merész lépést egy bátrabb maradás reménye tiltja. *(El.)*

Sziklási kertje. Egyik felűl sövényfal kis ajtóval. *Nelli* fellép olvasva. *Margit* kiséri.

MARGIT. Ezt a könyvet annyit olvassa a kisasszszony, csodálom, hogy már bele nem únt!

NELLI. Belsőmet festi s midőn érzetemet felingerli, egyszersmind megnyugtat.

MARGIT. Én is érzékeny vagyok! Taval mikor urunk halálos beteg volt, annyit sírtam, hogy még! de olvasás által a világért sem tudtam volna megnyugodni.

NELLI. Mert hű szorgalma által azt meglelé. Van állapot, midőn az is vigasztal, ha érzésünk, reményünk ily némán zengő társat lel! *(Olvas.)*

«Miként tavaszban a virág
Illatcserében olvadoz,
Rokon feléhez úgy a szív
Malasztos hévvel lobbadoz.
S habár felette vész üvölt
S kéjvesztve keble hervadoz,
Új nap derűl, mosolyg az ég,
Szebb fényre fordúl élte még
S muló keservekért
Nyer édes, hosszu bért.»

(A lugosba megy, leül s tovább olvas.)

MARGIT. Élne csak urunk körül, majd nem tanúlna könyvekből érzeni.

Lőrincz (jő).

LŐRINCZ. Édes leányasszony, örűlhetek?

MARGIT. Mért ne, ha van oka kendnek. *(Kiváncsian.)* Mi örvendetes történt?

LŐRINCZ. Nem szólt az az úr semmit, ki előbb a házban volt?

MARGIT. Ki hinne olyast mindjárt?

LŐRINCZ. De én mondhatom, van a dologban valami; ismerem a férfit is, kinek az az úr kérője.

MARGIT *(nevekedő kiváncsisággal).* Milyen formájú, micsoda ember? *(Habozva elfordúl.)* Eh! menjen kend, ilyen tréfát nem szenvedhetek.

LŐRINCZ. Nem épen fiatal, de nem is vén, velem egy idős; nem épen úr, de ha a dolog elsül, nem is lesz szolga. Rég próbálta volna szerencséjét, de nem bízott zsebjébe; most új kilátással nő reménysége s azt gondolja, hogy jó gazdasszonyból jó feleség is válik.

MARGIT. Csak gondolja még s nincs meggyőződve?

LŐRINCZ. A szerelem majd meggyőzi. Mit mondjak neki?

MARGIT *(félre).* Nagy lépés. Urunkkal szólok elébb.

LŐRINCZ. Én állok mellette, hogy rútabb s roszszabb férfi is van nálánál, dicsérném is, de nem illik —

MARGIT *(félre).* Magát érti, tudtam mindjárt, régen megkülönböztet s a hol lehet, szépet mond — *(lopva rákacsingat)* az ember nem is épen rút.

LŐRINCZ. Nos leányasszony?

MARGIT. Kend csintalan ember! okosabb mint véltem, de semmit sem ígérek, tán majd, idővel —

LŐRINCZ *(félre).* Ez annyit tesz: mindjárt. *(Margithoz.)* Tehát megyek a rozmarintot megöntözni, lehet hogy szükségünk lesz rá. *(El.)*

MARGIT. Ah én inkább itt maradnék! Sziklási úr oly kegyes! nem szeret ugyan, mert én is a szép nemhez tartozom, jól le-lehord, de mindent megtesz a mit csak óhajtok — aztán legszebb időmet nála töl-

töttem! Szívem fáj! — ha ő — de gondolni sem merem.

SZÁLKAI *(elélappang)*. Margit! Margit!

MARGIT. Tessék parancsolni.

SZÁLKAI. Hol a kisasszony?

MARGIT. Ott olvas a lugosban.

SZÁLKAI *(félre)*. Tán a szerelemről. Örömest terjesztené kezét, de nem tudja ki felé — a szeretőt pedig kizárjuk! *(Margithoz.)* Nem úntad el a strázsát?

MARGIT. Urunkért teszem.

SZÁLKAI. De még se bánnád, ha Nellit elvinnék?

MARGIT. Igaz, sokszor tartóztat dolgomtól, ki tehet róla. De nem is tudom, hol marad Jakab oly soká?

SZÁLKAI. Ha dolgod van Margit, bízvást bemehetsz: itt maradok én helyetted.

MARGIT. Dolgom volna, de —

SZÁLKAI. Csak menj Margit, hiszen nincs kitől tartani.

MARGIT. Az igaz, tekintetes úr nem félelmes, tehát engedelméből megyek. Ha valami ifju ember jőne, csak méltóztassék lármázni. *(El.)*

SZÁLKAI. Magunk volnánk — a hely, a pillanat kedvező, még úgy sem szólhattam vele Sziklási miatt — most. — Mi szépen ül ott a kis tündér, gyönyörű bimbó a lombok közt. De mit akarok? Átkozott ősz hajak! Eh, ő is asszony s nem haragszik, ha tetszik valakinek! Én úgy égek, hogy szinte el tudnám venni s így az ifjún is győznék; — oh miért ne? az öreg imádónak többnyire jobb az erszénye, mint a fiatalé

s ez nagy szószóló — rajta tehát! *(Rózsát szakaszt s annak levelével meghinti Nellit.)* Így csókolja egyik rózsa a másikat.

NELLI. Ah Szálkai úr?

SZÁLKAI *(előjön)*. Mily szerencsés tárgyon tetszett úgy elmerülni?

NELLI. Oly tárgyon, mely harmat gyanánt csillog a virágon s ha ez fonnyad is, gyökerét élteti; de hová lett Margit?

SZÁLKAI. Dolga akadt. Én váltottam fel.

NELLI. Valóban büszke vagyok, hogy ily érdemes urat is őreim közé számlálhatok.

SZÁLKAI. Édes kínos munka a szépséget őrzeni. Másra kellene vigyázni s a szem csak egyet lát; mással küzdeni s az ember magával sem bírhat.

NELLI. Kit őrzeni szükség, nem érdemel őrizetet.

SZÁLKAI. A szépnek ezer ellensége támad, ah! és szintannyi imádója. *(Kezét csókolja.)* Én magam a legforróbb —

NELLI *(szavába esőleg)*. Asszonygyűlölő!

SZÁLKAI. Mentsen Isten! e balvéleményt kész volnék bármily áldozattal megczáfolni. *(Hizelkedve.)* Teszem ha ily angyal valamit kivánna —

NELLI. Mit kivánhatnék a mi nem volna már? s mit nyerhetnék itt, mihez még kivánnom nem lehetne?

SZÁLKAI. Példának okáért, egy szívet, mely bár jó ideig ver, még is ifjan lángol, a szépet ismeri, a jót becsüli, tűrödelmes, bőkezű és ily elhagyott állapotban mindig elfogadható.

NELLI *(félre)*. Mily gyöngeség, ő engem hűtelennek mer tartani! szinte kedvem volna az öreg gőgös iránt érzékenyűltet játszani s ez által bátyámon is diadalmaskodnom! *(Szálkaihoz.)* Ah! ilyen szív csak a képzeletben él.

SZÁLKAI *(félre)*. Tetteti magát, enyelgeni akar; így akarom! enyelgés az érzet gyújtója; az ember nevet, közelebb jő s utóbb nevetve győz. *(Nellihez.)* Nem mindig zordon a valóság.

NELLI. Ah!

SZÁLKAI. Kit illethet e mély sohajtás?

NELLI. Magamat! Én szívdobogásban szenvedek.

SZÁLKAI. Ennek orvossága, vagy inkább ellenmérge a szerelem. Ah! ha én lehetnék az orvos!

NELLI. Nem minden orvos kedves ugyan a betegnek, de igen a jó tanács.

SZÁLKAI *(kezét csókolván)*. Ha tudnám mit itél ezen szív felőlem?

NELLI. Mint bátyám jó barátját tiszteli.

SZÁLKAI. Tisztelettől szerelemhez olyan a lépés, mint líliomtól a rózsához.

NELLI *(félre)*. Ez régi hang az ifjuságból; fenmaradt czifrázat a romladékon. *(Szálkaihoz.)* Ez oly igazság, melyet minden jobb ember érez.

SZÁLKAI. Valóban! így hát sikerrel mondhatnám: szép kisasszony! ne nézzen tüskémre, azaz időmre, hanem tekintse rózsának szívemet, mely kegyében élni ohajt. *(Térdre omlik, Móricz fejét a kertfalon felüti.)* Ím lábainál —

NELLI. Kérem, Szálkai úr! fájni fog majd lába.

Móricz. Mit látok! *(Átszökik a falon.)*

Szálkai. Ily kedves szolgálatban csak ifjodni lehet.

Móricz *(hirtelen Szálkai mellé térdel)*. E szolgálat inkább illik hozzám! s így két évszakasz hajt fejet a szépségnek s minden javával kínálja!

Szálkai. Uram! ez hallatlan merészség! *(Fel akar kelni.)*

Móricz *(karjába ölti karját s tartóztatja)*. Tessék maradni, ennél szebb helyet nem talál. *(Nellihez.)* Szép kisasszony, mily forrón vágytam e pillantatra!

Szálkai *(erőlködve)*. Ezt nem szenvedjük. *(Félre.)* Nem ereszt el!

Móricz. Bocsáthatatlan vétek, a szépet így elrejteni! Vagy tán csak azért, hogy a legbátrabb víhassa ki, mint a búvár a gyöngyöt az irígy habok közűl?

Nelli *(feddő hanggal)*. Uram! én —

Móricz *(hirtelen)*. Oh ne azt a kemény tekintetet! ez csak neveli a lángot. Midőn az ég haragszik, legközelebb érezzük magunkat hozzája. Ha nem örömest mulat itt, kimentem, akár el is rablom.

Nelli. Uram! kicsapó szeszélyeit tessék másfelé fordítani. Viselete nem oly természetű, hogy azt viszonozni illendőnek tarthatnám.

Móricz. Illendőség! vak szokás szava, váltott gyermeke a természetnek. Szépet látni s neki nem hódolni az igazi illetlenség, lelki halál, dermedő szív —

Nelli. Kérem Szálkai urat, tessék a házba vezetni.

Szálkai. Szívesen! *(Fel akar kelni, félre.)* Mikor nem ereszt fel. — Uram! micsoda erőszak!

Móricz. Csak tessék maradni, én nem vagyok irígy, e boldogságot mással is felosztom.

Nelli. Így hát magamat ajánlom! *(Ekkor eléjön Sziklási.)* Itt jő bátyám.

Szikléssi. Hé mi dolog ez? Minő térdelő társaság?

Móricz *(felszökik, Szálkai utána nehezen felvergődik).* Isten hozta Sziklási urat! Nemde szép foglalatosságban lelt? de én csak ezt az urat utánoztam.

Szálkai *(félre).* Átkozott meglepés! most vége mindennek. Lesz mit hallanom.

Nelli. Úgy van édes bácsi. Szálkai úr előttem az asszonyi nemet térden követte meg.

Szálkai *(félre vonva Sziklásit).* Csak gúnyból tettem; hiszen ismersz — térdelni asszony előtt!

Sziklási. Ily ősz hajjal!

Szálkai *(szavába esik).* Csak ne pattogj! majd megőrzöm ezentúl. *(Móriczra mutatván)* Csak ezen adj ki.

Móricz. Édes kisasszony! tán e társaság teszi oly komorrá? e falon túl vidámabb az élet —

Sziklási. Mit szóljak az ifjunak, ha még az öreg is ábrándozik? *(Móriczhoz.)* Uram, hol jött be ismét?

Móricz. A hol a madár! a szív adott szárnyakat.

Szálkai. A falon jött által, mert a ki rakta, nem vélte, hogy leányt kellene elrejtenie, különben magasabbra emelte volna.

Móricz. A chinai fal is csak egy szökés a szerelemnek, a tenger kis folyam, a föld egy lépés.

Sziklási. De én nem szoktam a falmászó ven-

dégekhez, azért kapumhoz igazítom. Tessék követni!

MÓRICZ. Mit fárad hasztalan, én olyan vagyok mint a levegő, ha itt kiszorítnak, amott török be.

SZÁLKAI (*titkon Szikláihoz*). Barátom, nem jó volna Nellit titkon az én házamba általvitetni? mert itt nem lesz nyugtod.

SZIKLÁSI. Úgy! tejet a macskára bízni! Téged egy pár szem lenéz lábadról. (*Móriczhoz.*) Tessék követni!

MÓRICZ. Édes kisasszony! én gyűlölöm a félig tett munkát s így még lesz szerencsém —

SZIKLÁSI. Csak tessék követni uram! minket el nem vakít. (*Nellihez.*) Te várj be itt! (*Elvonja Móriczot.*)

MÓRICZ (*mentében Nellit érdekelvén*). A jó barát ki akar menteni a veszélyből, de már késő — édes fulánk, kedves baj ide vonz.

SZIKLÁSI. Csak el! (*Elmennek.*)

SZÁLKAI (*habozva néz Nellire*). Hm! Nelli kisasszony! csak igaz: az ifjuság csapongó, olyan mint a zápor; többet ront mint használ. A valódi érzés nem szökdel, nem vet bukfenczet, hanem jótevő forrásként szivárog fel s minden virúl körűle.

NELLI (*enyelegve*). Mily sokat nyer a szív, ha ily szép szavak kisérik.

SZÁLKAI. És a lélek, mely a belső érdemet becsülni tudja.

NELLI. Rámáért ki csodálna képet?

SZÁLKAI. Valóban! s Nelli így gondolkodik? (*Nelli kezét megcsókolja.*) Ah, igy hát az érdem remélyhet?

SÁNDOR (*a falon által*). Nelli! Nelli!

NELLI. Sándor! Sándor! maga itt?

SÁNDOR *(átszökik)*. Elvégre hát mégis látjuk egymást!

NELLI. Nem csalt meg reményem, és Sándor híven felkeresett.

SÁNDOR. És társaságot lelék. *(Kérdezőleg.)* Elébb távolról egy ifjat láttam a falon átszökni! s itt egy öreg úr áll égő szemekkel.

NELLI. Szálkai úr! bátyám szomszédja és barátja, ki oly kegyes volt engemet mulatni. A másik urat nem ismerem.

SZÁLKAI *(félre)*. Ez a szerető! Mint villámlik szemével! *(Sándorhoz.)* Igen, igen, mulatni; de az úrnak ide nem volt szabad jőni.

SÁNDOR. Én az engedelmet *(Nellire)* csak ezen szemektől várom.

NELLI. Jelenléte, Sándor, minden bús órámat elfeledteti.

SÁNDOR. Oh Nelli! képzelje nyugtalanságomat.

NELLI. Örömest írtam volna mindjárt, de nem volt kibe bízhatnom.

SZÁLKAI. Uram! Nelli kisasszony! — Nem hallanak. *(Közéjük áll.)* Nekem hatalmam van ezt megtiltani.

Sziklási jő *Margittal.*

MARGIT. Mikor mondom, épen az imént maga Lőrincz megvallotta — oh mint fáj szívem.

SZIKLÁSI. Ha fáj, gyógyítsd meg; nem akarok többet hallani. *(Észreveszi Lángait.)* Ejnye furkós mennykő,

ez hibázott még. Ki adott erre engedelmet? Váljanak el. *(Szálkaihoz.)* Te itt voltál s ezt elnézhetted!

Szálkai. Eleget lármáztam, de ezeknek száz trombita is csak szunyognóta.

Sziklási. Lángai úr, én bíztam szavában!

Sándor. Én is bíztam abban, hogy a kisasszonyt idegen vendégektől megőrzi, s ha az ember valamit magára vállal, végezze emberűl.

Sziklási. És a féltés az idegen nyomába unszolta. Hahaha!

Szálkai. Berzenkedik immár, félti —

Sándor. Én azt fogadtam, hogy engedelme nélkül házába nem lépek; kertről szó sem volt.

Sziklási. Kert a házhoz tartozik, mint gyarlóság a szerelemhez —

Szálkai *(félre Sziklásihoz).* Ez kiállhatatlan ember, ezzel keményen bánjál!

Sziklási *(viszont félre).* Te haragszol rá, mert Nellinek tetszik; csak eredj! te is örömest félre billennél.

Szálkai. Én nem bánom, akár mit csinálsz velök.

Margit. Édes kisasszony, mit cselekedett? urunk haragszik.

Nelli. Ha vétkes volnék is e kedves történetben, sajnálni nem tudnám.

Sziklási. Én pedig nem leszek szolga tulajdon házamnál; azért kérem Lángai urat, tessék elvonúlni szivével, mely ha igazán ég, távol sem alszik el.

Sándor. Nelli! szeret még?

Nelli. Változhatatlanúl.

Sándor. Nyugodt lehetek minden esetben?

NELLI. Mint magam leszek ezentúl.

SÁNDOR. Most Sziklási úr is békén lehet, hogy ily úton ezentúl sem házába, sem kertjébe nem jövök.

SZIKLÁSI. Örülni fogok.

SZÁLKAI. Én is haza megyek *(haragosan néz Sándorra)*. Csak ez ne jött volna! — Jó éjszakát! *(El.)*

SZIKLÁSI *(Sándorhoz, ki Nellitől bucsúzik s most kezét megcsókolja)*. Elég uram, tessék követni! *(Nellihez és Margithoz.)* Ti is aztán jertek be! *(Sándorral el.)*

MARGIT. Micsoda zűrzavart okoznak azok a férfiak!

NELLI. Volt is ideje már, hogy mozgásba jöjön házunk.

MARGIT. Hát az a másik úr is itt volt? s nem szólt felőlem?

NELLI. Semmit sem hallottam; de kiváncsi vagyok tudni merre járnak. Nézzünk ki az ajtócskán.

MARGIT. Be van zárva. Jakabnál a kulcs.

NELLI. Tán felnyitja valamelyik a magáéi közül.

MARGIT. De urunk —

NELLI *(esdekelve)*. Édes Margit! csak egy tekintetre.

MARGIT. De ne többre ám! *(Feloldja kulcsait.)* Ez felnyitja.

NELLI. Tán láthatom őt. *(A mint az ajtót kinyitja, Móricz áll előttök, Nelli visszaszökik.)*

MARGIT. Istenem, minő meglepés!

MÓRICZ. Édes kisasszony! a szerencse jár ma velem! elébe vezet az eredetinek, midőn képzetem hasztalan vesződik azt egész kellemében visszavarázsolni,

NELLI. Nem tudom mit csodáljak inkább, a czéltalan fáradságot-e, vagy gyakoroltságát érzés nélkül ömledezni?

MÓRICZ. Eddig úgy volt; de félek, már érezni tanulok.

Sziklási (jön).

SZIKLÁSI. Ejnye furkós mennykő! megint itt van az úr? Látom, félre kell tennem minden tekintetet. Hallja Hív uram, vagy mi a neve! én nem vagyok barátja az örökös enyelgésnek, s ha el nem távozik, lábat adok.

MARGIT. Bocsásson meg tekintetes úr! ezt jószivűségem okozta.

MÓRICZ. A házi barátság, látom itt nincs divatban, s azért méltán háborút izennék; de békeszolgálatom nem engedi. Nekem csak a leányasszonynyal van dolgom s előre jelentem, kosarat nem fogadok el.

MARGIT. Hallja tekintetes úr!

SZIKLÁSI *(félre)*. Hogy el nem törött szárnya ennek a szélmalomnak, minekelőtte vidékünkbe jött! még ezt is elszédíti. — Én semmit sem akarok hallani uram s vége.

Jakab (jön).

NELLI. Édes bácsi! tán csak nem neheztel reám?

SZIKLÁSI. Menjetek a házba. *(Margit, Nelli el.)*

JAKAB. Tekintetes úr! újságot hoztam a postáról. *(Móricz körül járván, egyszerre elkiáltja magát.)* Mor — *(s megint befogja száját)*.

Móricz *(hirtelen hozzá fordúl)*. Mi baj? *(Félre.)* E törzsök miatt majd elárúltam magamat.

Sziklási *(Jakabhoz)*. Hát te mit lármázol?

Jakab. Van okom *(menni akar, de ismét visszafordúl)*. Nem merem elhagyni uramat, csak fegyverünk volna! *(Sziklási mellett megáll és neki integetve nyugtalankodik.)*

Sziklási *(Jakabhoz)*. Elment az eszed? maradj veszteg! *(Móriczhoz.)* Uram jó egészséget.

Móricz. Én megyek, de javallom, éljünk frigyben!

Sziklási. Távol egymástól —

Móricz. Megbánja. *(El a kertajtón, Jakab bezárja.)*

Jakab *(fontosan)*. Tudja tekintetes úr kivel beszélt?

Sziklási. Olyan könnyű szerrel, mely sokat mozog, keveset tesz; szél ha igér, rák ha adni kell; szelíd ha kér, vad ha nyertes.

Jakab. Már nem tudom szelíd-e vagy rák, de ez az úr Mordány Pista, az a híres zsivány, ki nem rég a szomszéd molnárt kirabolta, a mint illik.

Sziklási. Gyávaság! olyan is a zsivány!

Jakab. Olyan bizony! most hallottam személyleirását a postán — aztán hogyan megijedett, midőn nevét kiszalasztám.

Sziklási *(magában)*. Hahaha! felséges gondolat! e tévedést használom.

Jakab. Semmi hogy úr formája van, mert az is írva van, hogy különféle ruhában jár, és egy pajtás jár csak vele.

Sziklási. Az elővigyázat nem árt. Szaladj a faluba, hozz néhány embert magaddal és a személyleirást is, ha oda jutott volna,

JAKAB. Most tán megfoghattuk volna. *(Elmentében kiált.)* Lőrincz! Andor! Gyurka!

SZIKLÁSI *(egyedül).* Így! ha még a ház körül leskelődik, befogatom, majd megvallja igaz nevét és nem okoz hasztalan zűrzavart. Aztán Jakabra hárítván a dolgot, jól kinevetem és hasznos leczkével elbocsátom. *(Margit, Lőrincz, több házi férfi és fehér cseléd összetolong.)*

MARGIT. Tekintetes úr! az istenért!

LŐRINCZ. Hol a zsivány?

SZIKLÁSI *(magában nevetve).* Csak jertek! majd felállítalak benneteket.

MARGIT. Csak vért ne ontsatok. *(El.)*

(A kárpit lefordúl.)

HARMADIK FELVONÁS.

Szoba Sziklási házában, ugyanaz, mely az első felvonásban. *Sziklási* az asztalnál ül, irásba néz, előtte gyertyák; *Nelli, Margit.*

SZIKLÁSI. Fekete szem és nyírett haj, mivel szökevény; karcsu termet — megegyez, csak hogy amaz naptól barnított erdei lakos lehet, ez asszonyok körül hajladozó vitéz.

NELLI. Kár hogy nyitva nem hagytuk az ablakokat, legalább mulatságunk volna.

MARGIT. Hát ha fellőnek —

NELLI. Legfeljebb tekintetet.

Margit. Aztán tudja isten hol járnak az erdőben — már a nap is leszállt. De ki hitte volna? jól mondja urunk: rossz a világ.

Nelli. Micsoda zúgás? Tán hozzák már.

Margit. Valóban — csak ide ne hozzák, hogy a szobát el ne vérezzék.

Nelli. Édes bácsi, mit tesz foglyával majd? Még bajba jöhet — hát ha valami úr s elégtételt kíván?

Sziklási. Ő bizonyosan valami különös, mivel utánad járt. Csak rám bízd, az az én gondom.

Nelli. Utóbb is bácsi még az én védelmemre szorúl.

Sziklási. Asszonyi védelem hálósüveg sisak helyett, oroszlán bátorság és bátorság erő nélkül — jaj annak, ki arra szorúl.

Jakab (jön).

Jakab. Tekintetes úr, megvan már.

Margit. Valóban?

Jakab. Az üres pinczébe zártuk.

Margit. Nem történt emberhalál?

Jakab. Alamuszi zsivány az, fegyver sem volt nála s csak akkor hánykolódott, mikor a kisbíró köpönyegemet vetette fejére.

Sziklási. Mit szólt?

Jakab. Nem szólt, hanem káromkodott.

Margit. Beszélje el kend, mint történt?

Jakab. Tehát a faluból néhány embert magamhoz vettem; az ilyesben igen járatos kisbiró is hozzánk szövetkezett. Mihelyest a dombon feljöttünk, mindjárt

szemünkbe ötlött, a mint bokor közé lapúlva a ház felé leskedődött. Álljuk el útját! súgta a kisbíró és Matyi komája, tudja tekintetes úr, az, ki négy esztendő előtt elvette Jutka szolgálónkat —

SZIKLÁSI. Tovább, tovább!

JAKAB. Tehát az a Matyi, meg Peti, ki taval csősz volt és maga lopott, aztán a kalodába ült a mint illik — máskép derék ember —

SZIKLÁSI. Csak röviden.

JAKAB. Tehát Matyi, meg Peti, meg Gyurka — tudja tekintetes úr, az, ki tizenöt esztendő előtt ostoros volt, aztán —

SZIKLÁSI. Ej mi gondom ki mi volt? csak a dologhoz.

JAKAB. Tehát a kisbíró, Matyi és Peti, megintelen Gyurka, meg én egyenesen feléje mentünk — de ő tudja mi rosszon törte fejét, mert úgy a házra volt bámúlva, hogy csak akkor vett észre bennünket, mikor megragadtuk, a mint illik. Most igen lármáz, hogy tekintetes úr színe elébe vezessük, vagy hogy gyertyát hozzunk neki, hogy levelet írhasson; tán jó volna megkötözni, a mint illik.

SZIKLÁSI. Vezessétek hozzám! de senki hozzá ne nyúljon.

JAKAB. Hm, hm, pedig nem érdemli meg, hogy ily kímélve bánjunk vele. *(El.)*

MARGIT. Ah tekintetes úr, vigyázzon magára; ily kétségbeesettel nem jó négyszemezni.

SZIKLÁSI. Az ő kétsége csak reátok hat s addig tart, míg megadjátok magatokat. Előttem majd szelid lesz, mint a zsémbes asszony a vendég előtt.

Nelli. Bácsikám! majd mi leszünk a táblabírák s ránczos homlokkal s feszesen itéletet hozunk.

Sziklási. Asszonyi itélet csak a szebb asszony és hitetlen imádó iránt kemény; az ifjak ellen mindig részrehajló és tekervényes. Ti addig a kertbe mehettek.

Nelli *(esdekelve)*. Édes bácsi!

Sziklási. Ez férfias dolog! csak el! egymás után! Ha vége lesz, majd elhivatlak.

Margit. Tekintetes úr! oh ne koczkázza drágaságos életét! az ember még se tudja —

Sziklási. Légy nyugodt Margit! de most el! el! *(Nelli a közép ajtón akar kimenni.)* Ne arra, ne! menjetek az ebédlőn keresztül. *(Margit, Nelli el.)* Hahaha! most vallatni leülök birószékembe. Ő kegyelme velem akart játszani, most rajtam a sor. Ha nevét meg nem vallja, száraz földön a pinczében hál. Aha! jőnek már.

Jakab több parasztokkal bevezeti *Sándort.*

Jakab. Itt a gonosztévő!

Sziklási. Jakab! bolond! furkós mennykő! kit hoztál?

Sándor. Sziklási úr! én ilyen vastag tréfákhoz nem szoktam. Elébb eltilt házától s a jövendővel biztat; s most erőszakkal s nem a legszelídebb módon befogat —

Sziklási. Bocsánatot uram! én — ez az esztelen Jakab —

Jakab *(merően néz Sándorra)*. Ni! bizony más ez. *(Sziklásihoz.)* Hagyján tekintetes úr! ez Mordány Pista

czinkosa; ismerem, elébb is kikérdezett, de én okos voltam —

Sziklási. Okos mint a vak medve. Csupa gondtól kifüstölgött már velőd. *(Sándorhoz.)* Bocsásson meg Lángai úr! nem magát akartuk, tévedés más semmi! *(Félre.)* Minő zavar! már most estve van, itt kell tartanom! Titok nem marad — és Nelli! *(A mint tüzesen fel s alá jár, észre veszi a parasztokat.)* Hát ti mit oltároztok itt? takarodjatok haza. *(Ezek el.)* Jakab, adass nekik ételt és bort.

Jakab. Bizony elhibáztuk! De mikor az ember jót akar s a nap lemegy — ej ej! *(El.)*

Sándor. Meg nem foghatom. Hát rablók járnak a vidéken?

Margit *(kívül)*. Oda vagyunk! Segítsetek! rabló! gyilkos!

Sziklási. Mi ez megint? Margit szava — engedelmet kérek. *(A bal ajtót kinyitja. Margit karjába szalad.)* Mi baj Margit?

Margit. Ah tekintetes úr!

Sziklási. Alig lihegsz, ülj le.

Margit. Egyik zsivány a kertbe szökött, már Nelli kisasszonyt el is fogta. Tudja isten mi lesz belőle.

Sándor. Nellit? Fegyvert ide, fegyvert! *(Tüzesen forgolódik.)* Ördög pokol, uram! nem hallja? Nelli egyedül a kertben.

Sziklási. Ördög nem zsivány! héj Jakab!

Nelli nevetve jön s megpillantván *Sándort*, hozzá szalad s kezinél fogja.

NELLI. Lángai, Lángai! maga van itt?

SÁNDOR. Édes kisasszony! szóljon, veszélyben forgott?

NELLI. Egy idegen úrnak tetszett nagy forróan kezemet megcsókolni s szívét ajánlani — de én ügyesen elillanék, s ő most utánam botorkál.

SZIKLÁSI. Mily bátran érzelegnek, mintha már holnap lenne a menyekző. El egymástól! Nelli! Siket az úr?

SÁNDOR. Élve el nem válunk.

MARGIT. Az ijedség szinte elgyöngített. *(A mellék szobában nagy zörrenés hallatik.)* Nagy isten! mi zörög az ebédlőben? a szép edények mind az asztalon állanak — megnézem. *(A mint az ajtó felé lép)*

Móricz (toppan be).

MÓRICZ. Átkozott rendtartás van ennél a háznál! Ki látta ily sötéten hagyni a szobákat, mikor vendégek járják? Én és az asztal összeütköztünk, de én erősebb voltam és eldöntöttem, ott fekszik.

MARGIT. Isten segíts! milyen kár!

MÓRICZ *(Nellire és Sándorra czélozván).* Úgy! szerelmi viszonlátás!

SZIKLÁSI. Hallja Hív uram! nekem kedvem volna az urat házamból kivettetni. Ezt a galibát mind az úr okozta. Hogy mer ily későn alkalmatlankodni?

MÓRICZ. Magam is kezdem bánni; különben csak

óhajtását teljesítettem, mert a mint hallám, be akart fogatni; ím önként megadom magamat. Igaz, hogy rabolni jöttem, de — szívet.

SÁNDOR. Az úr megsérté a tiszteletet, melylyel e nemes háznak tartozik.

MÓRICZ. Már tagjává avattatott, hogy ily magas hangon beszél uraságod? A szépeket csak úgy tiszteljük, ha üldözzük. Azonban uram, ha itt későn jöttem is, ott nem leszek késő, hol a férfi szól.

NELLI. Légyen nyugodt Lángai! ez az úr hirtelenkedett ugyan szivével, de durvaságról nem vádolhatom.

MÓRICZ *(félre)*. Most az én rovásomra hirdeti hűségét. Hadd legyen, majd megfordúl a szél.

SZIKLÁSI *(félre)*. Mit tegyek most? — legjobb lesz a leányt holnap haza vinnem; vesződjenek vele ott-otthon. — Nelli!

NELLI. Édes bácsi?

SZIKLÁSI. Eredj szobádba! készülj az útra, holnap haza viszlek.

NELLI. Édes, kedves, jó bácsi!

SZIKLÁSI. Margit! zárd be Nelli szobáját; azután láss jó vacsora után, már csak itt tartom őket.

MARGIT *(Móriczra nézve)*. Ezt is? kicsoda? hát még se zsivány?

SZIKLÁSI *(titkon)*. Margit — de nem reménylem, hogy ez a vendég szeget ütött fejedbe — úgy tartom, hogy csak nem hiszesz neki s nem mégy —

MARGIT. Mit tehetek róla? Én nem mennék, de ha visznek —

SZIKLÁSI. Menj csak. *(Margit el.)* Urak! ha tetszik, az éjjelt nálam tölthetik, de holnap korán reggel megint el kell válnunk.

SÁNDOR. Köszönettel elfogadom! csak kocsim után szeretnék valakit küldeni a faluba, hogy cselédeim ne várjanak.

SZIKLÁSI. Teszek rendelést. *(Móriczhoz.)* És uraságod?

MÓRICZ. Nekünk úgy is dolgunk lesz, itt bevárom Sziklási urat.

SZIKLÁSI. A mint tetszik. *(El Sándorral.)*

MÓRICZ *(egyedül.)* Sok baj semmiért. Annyit jártam, szöktem s még is üresen kell távoznom. Úgy állok mint a strázsa úri konyha előtt, a jóizű étkeket elviszik előtte, más lakozik s ő törüli le száját. Hm, hm! az eljegyzett mátkán kiadtam, s minden szép leány mozgásba hoz: jele, hogy az ember iga nélkül nem élhet. Hahaha! bizony mondom, már eszmélkedni kezdek! pedig ha az ész nő, fogy az életkedv.

Sziklási (jön).

SZIKLÁSI. Nos mi dolgunk van együtt? de már egyszer valót kivánnék.

MÓRICZ. A dolog igen közönséges — Margitot akarom elszerezni.

SZIKLÁSI. Ej furkós menykő! minek megint új zavar? Az úr mindenütt csak rendet bont. És ki akarja Margitot?

MÓRICZ. Lőrincz, tulajdon kertésze.

SZIKLÁSI. S az az úr kérőségére várt?

MÓRICZ. Megnyílt előttem, én pártúl fogtam őtet, és hogy czélját annál inkább elérje, egy majort igértem neki csekély béren, hol becsületesen élhetnek.

SZIKLÁSI. Hát az a major a holdban fekszik? ki az úr? mutassa meg.

MÓRICZ. Bizonyos okból nevemet még titkolom, de nyolcz nap múlva visszatérek s becsületemre fogadom, hogy beváltom szavamat.

SZIKLÁSI. S kérdés, akar-e Margit férjhez menni — lesz-e ott jobb dolga?

MÓRICZ. Mely kincs múlja fel az agguló hajadonnál a fejkötőt? *(Félre.)* Minő nyugtalan! mint habozik. Én gyanítom, az öreg úr úgy nézi a házasságot, mint a diót, külsejét elveti, de magvát titkon mégis szereti. Vén róka, azért is kelepczébe ejtem.

SZIKLÁSI *(ki nagy léptekkel fel s alá járt, egyszerre tüzesen megtámadja Móriczot)*. De mi gondja az úrnak Margitra? ki bízta annak szerencséjét az úrra?

MÓRICZ. Erre feleljen Lőrincz. Mindjárt felkeresem. *(El.)*

SZIKLÁSI *(egyedül)*. A méreg majd elfojt. Utóbb Margit is itt hágy, s öreg napjaimra mással kell vesződnöm. Én ismerem őtet, pedig jól, és asszony nélkül nem lehetek: olyan mint a vér, rendetlen foly néha, de az élet fő eszköze. És tartóztathatom-e? nem indúl-e élte czélja után? — Magam vegyem el? Hahaha! kaczajnak tegyem ki magamat? — De kinek mi köze ahoz? Ápoló kéz kell nekem s nem pipeskedő feleség, ki férje s az övéi könnyeit mint drága gyöngyöket mulatságba viszi.

Jakab (jön).

JAKAB. Tekintetes úr! ezt a levelet lovas posta hozta. *(Levelet ad neki.)*

SZIKLÁSI. Öcsém irása — hol a leányasszony?

JAKAB. Szobájában. Épen most ment hozzá a Mordány forma úr.

SZIKLÁSI. Küldd hozzám.

JAKAB. Jól vagyon.

SZIKLÁSI. Vagy ne bántsd. — Te Jakab!

JAKAB. Tessék!

SZIKLÁSI. Jakab! te velem őszültél, nem bántad meg, hogy nem házasodtál?

JAKAB. Meg biz én tekintetes uram! Csak tekintetes úr ne ellenzette volna, eddig három feleségem is volt volna, a mint illik.

SZIKLÁSI *(magában)*. Margit nem épen rút, és tudom mit ér —

JAKAB. Az a levél sürgetős, tekintetes úr.

SZIKLÁSI. Lássuk! *(Általfutja a levelet.)* Hála isten! egy tehertől ment vagyok. — Mondd meg Margitnak, hogy küldje hozzám a kisasszonyt; te pedig a vendég urakat kérd ide. *(Jakab el.)*

SZIKLÁSI. Ezek hát egyesülnek, nekem pedig hideg szabadságban kell eltespednem, vagy drága pénzen ápoló szívet vásárlanom. Most látom én, az asszonyokat csak azért gyülöltem, mivel volt egy, ki híven rám vigyázott s tilos határt nem szabott kedvemnek; gyülöltem a házasságot, hogy ezt megtarthassam.

Móricz (jön).

MÓRICZ. Mért vont el az alkutól? Míg vendégtársam nagy léptekkel sohajtgatott, én Lőrinczet és Margitot nem ábrándozó, de nyomós szavakkal érzeni tanitgattam.

SZIKLÁSI. Minek az? ha ér valamit az érzés, magától is beáll.

Nelli és *Sándor* (jőnek).

NELLI. Bácsi, mi újsága van?

SÁNDOR. Parancsolni tetszett?

SZIKLÁSI. Ez a levél érkezett öcsémtől, mely sokat megváltoztat.

SÁNDOR. Tán eljött az a szerencsétlen vőlegény?

SZIKLÁSI (*Sándort értve*). Itt van már!

NELLI. Inkább a klastromot választom.

SZIKLÁSI. Halljátok mit ír az öcsém. (*Olvas.*) «Ma esett tudtomra hogy Morlay Móricz» —

MÓRICZ (*félre*). Ördög pokol! hová jutottam? derűlni kezd már.

SZIKLÁSI. Mit mond az úr?

MÓRICZ. Ismerem a nevet —

NELLI. Tovább, tovább édes bácsi!

SZIKLÁSI. «Hogy Morlay Móricz, kinek, atyjához viseltető barátságból, leányomat szántam s mint gyermekeket egymásnak eljegyzék, a külföldi nagy világ zavarába vetvén magát, meghalt» —

MÓRICZ. És a levél írója öcscse Sziklási úrnak?

SZIKLÁSI. Anyjáról igen —

MÓRICZ. Hát atyjáról mostoha? Oh mostoha sors!

SZIKLÁSI. Mit sopánkodik?

MÓRICZ. Ismertem szegény Móriczot, jó ember volt.

SZIKLÁSI. Nem sokat ért, mindig lézengett, csak oda nem ment, a hová kellett volna —

NELLI. Béke hamvainak!

SÁNDOR. Valóban meghalt? Annál ugyan okosabbat nem is tehetett.

MÓRICZ. Ilyen az ember! csak czélját érje vele, nem bánja, ha fél világ is kihal körüle.

SZIKLÁSI *(olvas)*. «Meghalt. Kérlek tehát, mivel dolgaim most lekötve tartanak, hozd haza minél elébb leányomat, mert tovább már nem ellenzem Lángai Sándorral való összekelését.»

SÁNDOR. Nelli! Nelli! édes hölgyem!

NELLI. Már most bátran enyémnek mondhatom.

MÓRICZ. Nosza, hogy kél a világ! már azt gondolják, hogy a szerencse zsebjökbe szaladt.

Szálkai (jő sietve).

SZÁLKAI. Barátom! újság. Széket! alig lélegzem. — Mit kell látnom, itt vannak ezek?

SZIKLÁSI. Mi baj — mi hozott ily későn?

SZÁLKAI *(Sándorra és Nellire mutatván, öntetsző pöffeszkedéssel)*. Válaszd el ezeket, nem illenek össze.

SÁNDOR. Uram!

SZÁLKAI. A vőlegény itt van.

SZIKLÁSI. Ej, mit beszélsz? Hiszen most írja öcsém, hogy meghalt.

SZÁLKAI. Meghalt? Ne hidd! ő a fogadóban van,

nem a temetőben — és az én fogadómba szállt meg; inasával szóltam.

SZIKLÁSI. Ez a nap el van átkozva. Minden hír, minden ember ellenkezik egymással — de ez a levél —

SZÁLKAI. Én mondom, él. Mikor haza mentem, egy idegen inast láttam a fogadónál ácsorogni, kérdém ki embere? ő nem akart egyenesen felelni, de aztán mégis kivettem belőle, és hintaján az M. M. is elárúlta — azért siettem hozzád.

NELLI. Szálkai úr imént a kertben annyi kegyességgel volt irántam s most ily szomorú hírrel serénykedik búsítni.

SÁNDOR. Ezért kár volt tüdejét úgy megerőltetni, mert a levél több hitelt érdemel, mint egy bitang inas szava, ki az úrnak kiváncsiságát így kijátszotta.

SZIKLÁSI. Kinek higyjek most?

MÓRICZ. Én Szálkai úr mellett szólok, mert írva vagyon; «és a holtak feltámadnak». Édes kisasszony, tessék bennem a holt vőlegényt szemlélni: én vagyok Morlay Móricz.

SZIKLÁSI. Az úr ma már annyiféle volt, hogy szavaiban nem bízhatunk.

MÓRICZ. Keresztelőm ugyan nincs nálam, de más oklevelem tán lesz. *(Zsebkönyvéből elévesz egy írást.)* Ismeri Sziklási úr ezt az írást?

SZIKLÁSI. Az öcsémé.

MÓRICZ. Ím ez legutólsó levele, melyben eltökélt szándékomat kivánja a szép kisasszonyra nézve.

SZÁLKAI. Nos mint tetszik? mit mondottam? *(Félre.)*

Inkább ennek szánom, mint amannak, ki oly büszke bátorságban véli magát.

Móricz. Édes kisasszony! előre is bocsánatot kérek őszinte vallásomért s azon tettért, mely által csak magam vesztek. Még iskolába jártam, mikor eljegyeztetének; de mihelyt körülnéztem a világban, terhemre volt e szövetség, mert általa szabad akaratomat fékeztetve gondolám. Később atyám unszolása e kelletlen érzést még inkább nevelte; azért is, hogy minden perpatvart elkerüljek, atyámtól halasztást kértem és a nélkül hogy jegyesem szép szemét s annak rokonait látni vágytam volna, külföldre mentem —

Sziklási. Ilyen a házasság gyümölcse!

Móricz. Atyámnak halála ismét haza vont. Ekkor kaptam Légházi úr levelét, melyben adott szavamról említést tesz s barátságos tanácskozásra hív magához. Én egy barátomtól már tudósíttattam — s most szerencsém van személyesen is tapasztalni, hogy a szép mátka, mi a hűséget illeti, sem igen különös példát adott jegyesének. Azért hogy az általam tisztelt Légházi urat egyenes lemondással ne sértsem, fortélyhoz nyúltam s vele azon barátom által halálomat hitettem el, gondolván, hogy ha leánya másnak karján boldog lesz, mindenfelől bizonyos lesz a bocsánat.

Nelli. Bocsánat mellett tessék legforróbb hálánkat is elfogadni.

Móricz *(félre)*. Nem épen hízelkedés — de szerelmes mondta.

Sziklási. De hogy miként vetemedett ide Morlay úr?

MÓRICZ. Erre utazván, míg a lovak ettek, e ház szép fekvése ide csalt; s a fogadóstól hallván, minő kurucz ember a birtokosa — engedelmével! — még inkább óhajtottam házi körét látnom, nem is álmodván, hogy Léghházi rokona légyen s Nelli kisasszonyban mátkámat találjam fel. Engem a szép vonz, azért írtam, bejöttem, a tilalomtól még inkább hevítve falakat másztam s ha a dolog így nem fejlik ki, a gazdát is megforgattam volna.

SZIKLÁSI (*nevetve*). Vagy én a vendéget.

MÓRICZ. Édes kisasszony! minthogy feltámadtam, az élőé szép keze.

SÁNDOR. Morlay úré volt a szó, enyém a szív, s nálunk a birtokos szerencsés.

SZÁLKAI. Nem mindig uram! Minden rendszabás kifogást szenved.

NELLI. A holtnak áldás, az élőnek barátság.

MÓRICZ. Látom a szükséget erkölcscsé kell avatnom, azért mint vőlegény ismét sírba szállok, mint élő —

SÁNDOR. Baráti kezet fogunk.

MÓRICZ. Már most tisztelt házi gazda! Margit iránt is elfogadhatja kérői tisztemet, mindjárt beküldöm. (*El.*)

SZIKLÁSI. Hagyjatok magamra míg Margittal szólok. (*Nelli és Sándor el a bal szobába.*)

SZÁLKAI. Én ezentúl még inkább gyűlölöm az asszonyokat. Igazad volt, barátom, csak bajra születtek; most veled tartok.

SZIKLÁSI (*habozva*). De mégis — néha — csak menj be kérlek szobámba, Margitot hallom.

SZÁLKAI. Ereszd el, ha menni akar. Vesződséget mindenütt találsz. *(El a jobb mellék szobába.)*

Margit (jön).

MARGIT. Lesujtva jövök, tekintetes úr!

SZIKLÁSI. Rossz leány! hát te el tudnál hagyni.

MARGIT. Édes istenem, én örömest maradnék — de ha meggondolom jövendőmet —

SZIKLÁSI. Arról ne aggódjál: lesz gondom, hogy ezentúl is bőségben élhess —

MARGIT. Mit használ a bőség, ha elöregszem —

SZIKLÁSI. Szereted Lőrinczet?

MARGIT. Nem is merem megvallani kit szeretek. Tán összeférek Lőrinczczel — itt töltöttem legszebb koromat és sehol sem is lesz oly jó dolgom — de mégis —

SZIKLÁSI. Ott asszony lehetsz!

MARGIT. Minden hűségem mellett itt örökös cseléd maradok, s amúgy a világ még is többre becsűl. Eléggé fáj, de itélje meg maga a tekintetes úr — s inkább szánjon, hogysem haragudjék.

SZIKLÁSI. Takarodj elölem.

MARGIT. Úgy is kisírom szemeimet. *(Menni akar.)*

SZIKLÁSI. Margit! *(félre.)* Nehezen megy el.

MARGIT. Parancsoljon!

SZIKLÁSI. Margit! valamit gondoltam. Tudod mit? — Ej furkós mennykő, nem tudom mint kezdjem! — Margit! én egyet mondok s mi is egyek leszünk. Hát most sem érted?

MARGIT *(sóhajtozva)*. Ah! ha szabad volna!

SZIKLÁSI. Topp! Nyújts kezet, nálam maradsz, majd elvégezzük.

MARGIT *(nagy örömmel Sziklásira hajol)*. Ah édes kedves tekintetes uram! minő szerencse!

SZIKLÁSI *(befogja Margit száját)*. Ne lármázz, mert meghallják.

Móricz a közép, *Nelli*, *Sándor* és *Szálkai* a mellékajtókban bedugják fejöket.

MÓRICZ. Vígan! vígan!
NELLI. Bácsi! *(Egyszerre.)*
SZÁLKAI. Asszonygyűlölő!

SZIKLÁSI. Ej furkós mennykő! lesz mende-monda. De mit bánom én — nekem a világ megszűnt e házon túl.

MÓRICZ. Csak jer Lőrincz! *(Lőrinczet bevezeti.)* Nos Margit leányasszony!

MARGIT *(titkon Sziklásihoz)*. Mit mondjak tekintetes úr?

SZIKLÁSI *(zavarodva)*. Margit? tehát! hm, hm! — Margit nem akar férjhez menni, de ne búsulj Lőrincz, nem hagylak üresen távozni.

MÓRICZ. Egy kosár pénz minden kosártól megmenti; hát csakugyan ezüst menyegzővel kezdi házasságát?

SZÁLKAI. Engem a csodálat elvakít. Azon érdeklett ősz hajak most reád illenek.

SZIKLÁSI. Ne legyetek harangok! Az én koromban csendes a házasság.

MÓRICZ. Mert a konyha inkább ég mint a szív.

SZIKLÁSI. Ki tehet róla? az asszony olyan mint az orvos, az ember kikel ellene s mégis rászorúl.

MÓRICZ. Szálkai úr! mi most utánok nézhetünk!

Jakab (jön).

JAKAB. Az étel az asztalon van, a mint illik. *(El.)*

SZIKLÁSI. Menjünk barátim! töltsük vigan az estvét s holnap reggel indúljunk.

MARGIT. Én nem tudom hol vagyok! majd kiszökik szívem.

MÓRICZ. Én fátyol-lobogtatva kísérem a boldog társaságot. Most, midőn hölgyet veszték, érzem leginkább a szép nem hatalmát. *(Sziklásira mutatván.)* E példa, mily véget nyer az agglegénység, engem is megtérít: azért mig a tavasz el nem virít, az első szép, ki nyájasan mosolyog szemembe, uralkodjék e hódoló szíven!

(A kárpit lefordúl.)

KÉNYTELEN JÓSZÍVŰSÉG.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1827.)

SZEMÉLYEK.

Gróf ERÉNYI LÁZÁR.
VILMOS, LÁZÁR öcscsének fia.
EMMI, ennek húga, fiatal özvegy.
IDA, Vilmos hitvese.
Báró KELENDY.
FOGADÓS.
ÁGNES, Ida szobaleánya.
ANTAL, gróf Erényi inasa.

A dolog történik egy városban.

Előszoba a vendégfogadóban, jobbra balra ajtók.

Emmi és *Ágnes.*

ÁGNES. Minden rendben vagyon, itt a szomszéd szobákban rakodtunk le. Hála isten! csakhogy eljött nagysád, már majd kétségbe estünk.

EMMI. Részvét s kiváncsiság nem hagyá otthon bevárnom a dolog kimenetelét. Mint vagytok?

ÁGNES. Sehogy; ha még soká így tartana, mint e négy nap, mióta itt vagyunk, tehát megőszülnénk. Se munka, se mulatság.

EMMI. Hol a grófné?

ÁGNES. A közel várkertbe ment fris levegőre; most nekem is a városba kellene mennem néhány kalapért, nem parancsol nagysád valamit?

EMMI. Hagyd meg cselédimnek, hogy magukat ne mutogassák s itt létemről senkinek se szóljanak, érted? én itt bevárom a grófnét. *(Ágnes el.)* Mint látom, még semmi sem történt — bátyám minden érzést gúnyol, ha nincs aranyba foglalva, s így a szerelem bajjal megy.

Kelendy (jő).

KELENDY. Ah! tehát itt lelem a kedves ismeretlent?

EMMI. Uram!

KELENDY. Jó angyalom vezérlett erre s idejöttekor megmutatá azt, kit föllelni eddig hasztalan buzogtam.

EMMI. El tetszett tévedni, én idegen vagyok.

KELENDY. Másnak elhiszem, de mi a szívbe nőtt, azt annak leghívebb szolgája, a szem, oly könnyen nem téveszti el — örülök —

EMMI. Már mondám, félre ismer uraságod.

KELENDY. Hasztalan tettetés! Midőn sebeimben az úton fekvém, lágy részvéttel e szem csüggött rajtam, e gyönge kar hajladozott ápolásomra; hálám elmaradt ugyan, de nem az emlékezet. *(Emmi el akar vonúlni.)* Nem! nem! így nem menekszik kegyed! sőt hallja meg egyenesen, azon szerencsétlen szerencsés esetből egy seb most is éget.

EMMI. S ha én volnék is, kit a történet akkor arra vezetett, midőn uraságodat lovai felforgatták, szíves visszaemlékezése jóakaratomra inkább mint tehetségemre lerótta tartozását.

KELENDY. De ha én ezzel sem elégedném meg s ezentúl is kedves ismeretségét óhajtanám? mit ekkor?

EMMI. Ezen kérdést kénytelen vagyok most válasz nélkül hagyni.

KELENDY. Én báró Kelendy vagyok, nem épen különködő, de nem is feszes rabja a szokásnak; nem fellengző égi szellet, hanem a földnek víg gyermeke.

EMMI. Helyesen.

KELENDY. Nem vagyok szegény.

EMMI. Annál jobb.

KELENDY. És független.

Emmi. Ez mind igen szép, de mire czélzó?

Kelendy. Őszinteségemet viszonoztatni kérem.

Emmi. A két utolsó pontban sorsunk egyenlő; de magamat nevezni bizonyos környülmény tilt.

Kelendy. Megvívok vele.

Emmi. Most e készséget meg kell köszönnöm.

Kelendy. És soká tart azon bal környülmény?

Emmi. Nem reménylem.

Kelendy. Utóbb hát?

Emmi. Látjuk egymást.

Kelendy. Itt, vagy hol lehetek oly szerencsés?

Emmi. Erre ismét nem felelhetek; de a szó nálam tettel jár.

Kelendy. Így hát engedek s vak hiedelmem legyen első záloga tiszteletemnek; azonban, minthogy nem vagyok ábrándozó, ki puszta sóhajtással élődik, hódolatom is szinte tettben vágy kiömleni, azért nappal árnyék, estve őr maradok. *(El.)*

Emmi *(egyedül)*. Veszedelmes hála! új díjt keres, midőn jutalmaz. Vígan! én szívbeli frigyet jöttem védeni s magamat kell még oltalmaznom. Lépteket hallok! *(Elvonúl a jobb mellék ajtón.)*

Ida jő s utána gróf *Erényi.*

Ida. Kérem gróf uram, tessék kímélni.

Erényi. Csintalan galamb, nem vagyok én kegyetlen sas; minek a tartózkodás? itt magunk vagyunk. Félre ezen fátyollal, ne fedje homály e szép csillagpárt. *(Felemeli Ida fátyolát.)* Így! hadd lássam ismét — vagy tiltja valaki?

IDA. Nem — igen — nem —

ERÉNYI. Gyönyörű zavarodás! mint szeretem én az ártatlanság édes pirulását. Szólj kis angyal! nemde idegen vagy?

IDA. Igen — nem — igen —

ERÉNYI. Tán szegény vagy s nincs pártfogód? nyilj meg bátran, tán csak nem rettent el korom a nyájas beszédtől?

IDA. Nem, épen nem, sőt inkább.

ERÉNYI. Mi czélod? én hatalmas ember vagyok, szívesen segítlek, pedig csupa jó szívből.

IDA. Czélom legszebb a földön s ha egy szív azt megismeri, nem lesz hiánya szerencsémnek.

ERÉNYI. Szívet említél? tán szeretsz? aha! megfogtalak, tán szüleid tiltják?

IDA. Én árva vagyok.

ERÉNYI. Úgy! annál szükségesebb a jó barát. Lásd édes leányom! a világ csalfa, oh kivált a férfiak gonoszak — lásd én szárnyam alá veszlek csupa jó szívből; szólj, itt vagy szállva? egyedül vagy itt?

IDA. Nem, még van valaki, egy rokonom.

ERÉNYI. Udvarolhatok? azt ne véld, hogy rossz szándék vezérelne, oh én imádom az erkölcsöt, azért is vonzatom úgy hozzád, mert e szelíd vonások zálogi a még romlatlan szívnek — higyj nekem kis angyal.

IDA. Nem kétlem, ki ne bízná sorsát ily tisztes úrra.

ERÉNYI. Tehát lehet szerencsém többszöri láthatásodhoz is? melyik szobád? Ha nem kellemetlen társaságom, tehát most is nálad maradok.

IDA. Most nem, nem lehet.

ERÉNYI. El vagy foglalva?

IDA. Ah gróf úr! a szerencse, a félelem, a remény — bocsánatot, de magam sem tudom mit tegyek.

Fogadós (jő).

ERÉNYI. De látlak még, tán csak nem veted meg jóvoltomat. Mikor jöhetek?

IDA. Reménylem, nem sokára lesz szerencsém. *(El a jobb mellékajtón.)*

FOGADÓS *(magában)*. Lesz zavar! ez most öcscsével összeütközik.

ERÉNYI. Épen jókor jött fogadós uram, ez a tőlünk távozott leány nekem ajánlva van s különös gondom alatt áll, azért szeretném megóvni minden incselkedéstől, mely a szerelem leplében mindenütt lappang.

FOGADÓS. Ki nem ismeri nagyságod kemény erkölcsét? ily ártatlanságot védeni valóságos lépcső az égbe.

ERÉNYI. Hallja az úr, az én bizodalmam jutalmat hoz; mondja meg: nem jár hozzá valaki?

FOGADÓS. Eddig senkit sem láttam, nem is hiszem, mert ajtaja többnyire zártan áll.

ERÉNYI. Annal jobb, s az úr is jól cselekedné, ha míg a leány itt lesz, nem adna szállást olyas csélcsap vendégeknek, érti az úr? kárát magamra vállalom.

FOGADÓS. Egy öreg kereskedőn kivül nincs is több vendégem, ez pedig nem alkalmatlankodik, valamint én sem. *(El.)*

ERÉNYI *(egyedül)*. Rég nem tetszett asszonyalak így

mint ez, igazi berki viola! Maga sem ismeri kellemét, ily édes illatot a művészet nem adhat; azon édes hüledezés, a változó öröm és félelem bélyegi a tiszta természetnek, s gőg nélkűl mondva, az irántam gerjedt hajlandóságnak is. Úgy, úgy! ékes ajándék segélje a szép szót s úgy meghódol. Hm! hm! pénzbe fog kerülni, de ez az átkozott fehérség hajamon ily állapotban tiltja a fösvénységet. Majd otthon helyre hozom.

Vilmos (jő).

VILMOS (*Erényit megpillantván, ijedten megáll*). Ah édes bátyám!

ERÉNYI. Hát te mit keressz itt?

VILMOS. Én? igen — én egy barátomat rendeltem ide.

ERÉNYI. S nem találsz különb helyet ennél? én inkább szeretném, ha te Morgay kisasszony körűl forgolódnál s neki tetszeni vágynál; barátságra mindig van idő.

VILMOS. Hogy óhajtanék annak tetszeni, ki nekem nem tetszik? szóval — nem szerethetem.

ERÉNYI. Okosnál a szerelem csak mellékes dolog; mi nem élünk Arkadiában, hol egy juh és egy szív elég volt a boldogságra; most a szerelem csak teli zsebbel édes, a nélkül koldus ének, hamis pénz czifra veréssel, tündérforrás, eleinte jó izű, azán mérges, múló öröm, hosszú jaj.

VILMOS. Nem mindig édes bátyám! ebben is van kivétel.

Erényi. Gondolkozz előbb bevételről, aztán kivételről. Atyád külföldön nagy szeleket csapván, itthon csak adósságot hagyott s neked a kénytelenséget, magadon jó házasság által segítni. Én szereztem ugyan neked, mert nevemet hordod, de engedelmességet kívánok. Nemde, húgod is sírt eleintén az öreg férj mellett, de most jól esik rámaradt birtoka?

Vilmos. Már megvallám hogy szeretek.

Erényi. Hasztalan érzelgés! szeresd Morgay kisasszonyt, ha szava nem tetszik, pengesd aranyát; ha képe rút, annál szebb jószága. Az igaz ő nem csínos, de gazdag; te helyes vagy, de szegény; neki férj kell, neked pénz; azért menj és vedd el.

Vilmos. Én szegény, de jó nemzetségbeli leányt szeretek. Morgay pedig régi csalások s uzsorák által lett új úr s híre oly rút, mint leánya.

Erényi. A hír röpűl, a jószág marad. A régi szegény nemzetség híres kép kopott színekkel, s legfelebb antiquarius becsűli. A kérdés: mi van és nem mi volt? az élet bírája. Azonban tégy a mit akarsz, de reám számot ne tarts. Hahaha! egy kunyhó és az egyetlenegy! mulatság síró szemmel.

Vilmos. Csak látná kedvesemet, még maga is belé szeretne.

Erényi. Én! és szeretni? ezer villám! hogy mersz ily gyöngének tartani? Szót sem többet, én e pontban vajmi kemény vagyok.

Vilmos. Szabad tudnom: mi okból van itt szerencsém?

Erényi. Egy ide szállt kereskedővel van dolgom.

Lásd, tanúlj tőlem. Kitől pénzt vársz, az után mozogj, de kerüld a kérőt; sáska ez, egy után ezer.

VILMOS *(félre)*. Minő baleset, ha Idát meglátja —

ERÉNYI *(félre)*. El kell innen vezetnem, ha meglátja a leányt, elsírja kezemről. *(Vilmoshoz.)* Jer édes öcsém! én magam kisérlek el Morgay házáig, aztán ha ott udvaroltál, alkudjál a képre, a mint mondottam; aztán, öcsém, hozzád nem illik a fogadó, aztán csak nézd meg azt a Morgay kisasszonyt! még sem oly rút ám az! — most jer —

VILMOS. De ez az úr —

ERÉNYI. Édes kedves öcsém! te vagy első gondom, csak szót fogadj, jer! *(Elvonja magával Vilmost.)*

Emmi, utána *Ida*.

EMMI. Csak jer Ida, már elmentek.

IDA. Most is rettegek, csak jelenléted ad új életet.

EMMI. Dicsérnem kell azon ötlésemet, hogy minekelőtte bátyámhoz mentem, ide néztem, mint áll dolgotok. Most nálad maradok. Tehát a kertben találkozál az öreg gróffal?

IDA. Elég vigyázatlanúl egyedűl menék a kertbe s ott álltam a tónál a szelíd hattyúkat szemlélvén, midőn egy öreg úr igen nyájasan megszólíta; én nem s igent felelve el akarék illanni, de ő nem maradt el, s ezer szépséggel ostromlott. De képzeld habozásomat, midőn nevét megvallván, kísérőmnek ajánlkozék. Mennél nagyobb zavarba jöttem, ő annál bátrabban gerjedezett s csak több ember jöttével hagyott

fel, s én ide siettem, de ő nyomban követvén a grádicson ismét elfogott.

Emmi. Ida! ez felséges diadal!

Ida. Nekem új gondot ad, mert az öreg gróf más ember, mint nekem ábrázoltátok.

Emmi. Szavaiból ítéltünk, de ő is oly férfi, ki mást arra tanít, a mit maga nem cselekszik. Annál jobb! az öreg képmutatónak adózni kell s magának szőni a hálót, mely kitűntesse csalárd játékát.

Ida. Veszedelmes játék.

Emmi. Te neki tetszel, tudom eljő s mindent elkövet meghódításodért. Bízd reám, én mindent elintézek, ha jő, én fogadom őt; te addig vonúlj az ágy kárpitja mellé.

Ida. Reád ismer.

Emmi. Nem sejti ittlétemet, aztán jól beburkolom magamat; különben mi oly vak, mint az öreg szerelmes?

Ida. És Vilmos?

Emmi. Neki ne szóljunk, a férfiak ily dologban többnyire ügyetlenek, ő is vagy jó, vagy rossz kedvével elárúlna; azon felül tudod még, nálam mi elbízottan vitatá, hogy a férfi bölcs eszmélettel mindent keresztűlvihet; most mutassuk meg: hogy játszva és redős homlok nélkül is czélhoz érünk s majd ott vígan lepjük meg.

Ida. Eddig minden kérése foganatlan volt, ő remél ugyan —

Emmi. Mi pedig tegyünk! Halld! valaki jő, tán az öreg gróf, vonuljunk el. *(El az első jobb ajtón.)*

Fogadós és *Kelendy* (jőnek).

Fogadós. Parancsol nagyságod?

Kelendy. Mutassa meg, melyik az idegen leány vagy asszonyság szobája.

Fogadós. Ez az, nagyságos uram.

Kelendy. Nem nyithatna az úr nekem is egy szobát, *(a második jobb ajtóra mutat)* teszem ezt?

Fogadós. Ezt, míg künn valék, az első szoba birtokosa felnyittatá, hanem ha emez tetszik általellenben, itt kulcsa!

Kelendy. Jól van, de hallgatást kérek.

Fogadós. Kérem nagyságodat, nem vagyok ujoncz a világban, nálam sok nagy úr megfordúl, tudom mint szokták s mi fő foglalatosságok.

Kelendy *(az első bal ajtót felzárja)*. Nem leszek rossz vendég. *(Bemegy.)*

Fogadós *(egyedül)*. Lelkemre mondom: egy pár szép szem felsegíthetné az embert! Mióta ez a csalogány itt énekel, minden felül száll a vendég, minden felül igéret; de most okosan — jobb lesz, ha mindeniknek szolgálok, a nélkül hogy az egyiket a másiknak elárúlnám, így mindig csepeg, s ki végre teljes marokkal önt, az legyen nyertes. *(El.)*

Kelendy *(kijő a szobából)*. Ha én nem vagyok szerelmes, hát elment az eszem; fejem tele van s mégis üres. E szépnek engedni szeretnék, de szinte oly örömmel ostromlanám is. *(Az első jobb ajtóhoz megy.)* Ha koczognék, valjon mondaná-e: szabad? Ah e kis szóban mennyi fekszik! Hallgatózom, benézek a kulcslyu-

kon; nem illik ugyan, de ki a szerelemben mindig illendőségen aggódik, olyan mint a ködben járó; lézeg mozog, tipeg tapog, elvégre ott leli magát, honnan elindult. *(A kulcslyukhoz hajol.)*

Vilmos (jő).

VILMOS. Hahaha! bátyám egyik grádicson felvezetett, én meg a másikon lejöttem. *(Jobb ajtó felé megy.)* Hah! ki bátorkodik —

KELENDY. Pszt!

VILMOS. Uram!

KELENDY. Pszt! pszt!

VILMOS *(megrázza Kelendyt)*. Uram!

KELENDY. Ki háborgat! *(Felszökik.)* Te vagy Vilmos? Isten hozott! hallom, már kerestél. Mikor jöttél? itt maradsz? mint vagy? nemde szép foglalatosságban lelsz?

VILMOS. Szabad tudnom, ki után leskelődől itt?

KELENDY. Édes barátom! azt nem mondom meg, mert magam sem tudom, hanem hidd el, szerelmes vagyok.

VILMOS. Szerelmes! és itt?

KELENDY. Úgy van úgy! már esztendeje ismerkedém meg egy személylyel, mely valami szép tünemény gyanánt alakját szívemben hagyá, mást semmit; ma ugyanazt véletlen itt lelém és itt szóltam is vele.

VILMOS. Szóltál vele —

KELENDY. Igen; de most ne kérdezősködjél, hanem távozz, mert ha ki találna jőni, csak útamban lészsz. *(Ismét a kulcslyukhoz megy.)*

VILMOS *(magában)*. Ördög pokol! ez feleségem után jár.

KELENDY. Lassan! lassan! itthon van, most láttam!

VILMOS. Hadd nézzem én is *(az ajtóhoz akar menni)*.

KELENDY. Távozz kérlek, van oly pillantat, hol a legjobb barát is felesleg; majd utóbb titkomba avatlak, ha lesz mibe.

VILMOS *(magában)*. Engedek, hogy később annálinkább megértsem a valót. Oh asszony! asszony! *(El.)*

KELENDY *(egyedül)*. Kulcslyukon nézni az eget csak olyan boldogság, mint egy csepp a szomjuzónak: gerjeszt, de nem olt. Szinte égek megérteni titkát; bár engem érdekelne! szívbeli díjért örömest engedném neki az ész diadalmát.

Ágnes (jő iskátulyákkal).

ÁGNES. Idegen úr —

KELENDY. Mit árúlsz szép lányka?

ÁGNES. Nincs eladni valóm.

KELENDY. Kivévén magad. Tán keressz valakit? s a czímről ítélve asszonyt keressz? *(Ágnes vállat vonít.)*

KELENDY *(magában)*. Tán az ismeretlennek cselédje. *(Ágneshez.)* Itt van szállva uraságod, nemde ez ajtaja? *(Ágnes vállat vonít.)*

KELENDY. Mindig oly kevés beszédű vagy?

ÁGNES. Nem mindig.

KELENDY. Nemde az uraságod? szólj kis leány, mi neve? honnan jő? kihez? *(Ágnes vállat vonít.)*

KELENDY. Már az igaz, neked jó módod van valakit keresni. Tudod mit? add által nekem podgyászodat.

ÁGNES. A világért sem.

KELENDY. Nem lesz baj, lásd uraságod ide költözködött által *(a bal ajtóra mutat)* s nekem meghagyá, hogy ide utasítsalak.

ÁGNES. Lehetetlen!

KELENDY. Jer nézd meg! *(A bal ajtóhoz vezeti Ágnest.)* Most neked itt kell mulatnod.

ÁGNES. Nem, én nekem dolgom van.

KELENDY. Kényszerítlek.

ÁGNES. Segítségért kiáltok.

KELENDY. Meg ne moczczanj, mert szörnyet halsz. *(Elkapja az egyik iskátulyát.)* Úgy, úgy! halál vagy jutalom; te addig itt mulatsz s hogy el ne únd magadat, itt *(pénzt ád néki)* adok pengő társaságot. *(Ágnest betolja az ajtón és bezárván őt, a jobbik ajtóhoz megy és koczog.)* Asszonyi kincstár! te, ki minden útazásban a férfit kínzod, ha kedves fele őt körűlsánczolja veled, tegy most az egyszer jót és légy szószólóm! Itt benn mozognak már; ha angyal nyit ajtót, közel az üdvösség. *(Bemegy.)*

Fogadós jő Vilmossal.

FOGADÓS. Nem tehetek róla nagyságos uram! a ház enyém, de vendégim az urak benne — a találkozás véletlen eshetett meg, s az természetes, hogy a szép tetszik.

VILMOS. Majd a báró nem nyughatik, mindent összezavar, pedig nagy okom van titkolni a dolgot.

ÁGNES *(belül kiált).* Istenem! istenem! ereszszen ki!

VILMOS. Mit hallok, ez Ágnes szava!

ÁGNES. Hallja az úr! én nem akarok maradni, dolgom van.

VILMOS. Hahaha! tehát ez az ismeretlen szép! már csak nála hagyom, ez hű cseléd, tudom el nem árúl.

FOGADÓS. Mindjárt gondolám, hogy tréfa vagy tévedés.

VILMOS. Teszek róla, hogy többet ne történjék! Most fogadós uram! újítva hallgatásra kérem, nem leszek hálátlan.

FOGADÓS. A csevegés legkisebb vétkem; nálunk két érzék: látás és hallás mindig más parancsolatjától függ. *(El.)*

VILMOS *(egyedül)*. Kelendy megjárta szerelmével, de helytelen gyanúm miatt én is pirúlok magamban. — Most Idához! *(A jobb ajtóhoz megy és tapsol.)* Nem hallja! vagy nem volna itthon? pedig mint esdeklém, óvná magát kiváncsi szemektől. *(Ismét tapsol.)* Ida! Ida! *(A felzárt ajtón bemegy, Kelendy pedig a második ajtón kijő.)*

KELENDY. Itt vagyok! valóban nincs szebb e földön, mint egy kedves lényt látni, mint készti haragra nyelvét, midőn szeme édes reményt sugárzik; ez a sarjadó érzés villanása, mely tiltva enged, fenyítve megbocsát és tagadva jutalmaz. Most foglyomat eresztem ki. *(Felzárja a bal ajtót.)* Jer kis leány! szabad vagy.

ÁGNES. Hol vannak a kalapok? majd nekem kell értök adóznom.

KELENDY. Semmit se búsulj! jó kézben vannak azok ide által.

ÁGNES. Úgy ám! de én nem odatartozom.

KELENDY. Ne tagadd, már mindent tudok; csak azt mondd meg —

ÁGNES. De mikor semmit se tudok. *(Elszalad a közép ajtón.)*

KELENDY. Megállj! egy szóra! *(Ágnes után siet).*

Vilmos, utána *Ida.*

VILMOS. Én el vagyok tökélve, tovább nem tűröm e kelletlen titkolódást; inkább bátyám értékét áldozom fel, mint így éljek. Nemde kedves! elvonúltságban is boldogok lehetünk?

IDA. Minthogy fény után nem vágytam, nem rettent el jövendőm, a szerény kívánat hamar megelégszik. Fő reményem teljesedett; te enyém vagy, egyéb minden a vak történeté.

VILMOS. Belsőmet fested s mivel ilyen, egygyé kellett lennünk; te vagy a virág, én a levél, mely védelmez.

IDA. Te az illat, mely a virágot érdemesíti.

VILMOS. Te a nap, mely a virágot fejti keblemből. Most mennem kell, csak arra kérlek: ki ne menj, sőt inkább zárd el magadat, mert bátyám itt megfordúl.

IDA. Ne késsél. *(Bemegy a szobába.)*

VILMOS *(egyedül)*. Kedves teremtmény! tiszta mint a havasi hó, hová földi salak nem jut fel.

Kelendy (jő).

KELENDY. Hahaha!

VILMOS. Te vagy barátom? minő zajos kedvvel jársz, mit nevetsz oly jó ízűn?

KELENDY. Képzeld csak: egy leányt nyomoztam, s szerelmem szédelgésében kalap nélkül mentem az utczára s akkor vevém csak észre, midőn egy ismerőst akartam köszönteni s kalapomért kapkodtomban hajamat húztam meg.

VILMOS. Mit nem tesz az ismeretlen szép! haha! ugyan csak fellengző érzés; s hol maradt kalapod?

KELENDY *(a bal ajtóra mutat)*. Ebben a szobában, ez az én vizsgahelyem, úgy ülök ott a kulcslyuknál, mint a csillagvizsgáló csőjénél, midőn Venust lesi.

VILMOS. Te mint látom a Venusokban nem igen válogatsz.

KELENDY. Oh barátom! én azóta nagy előmenetelt tettem, a kedvessel szóltam, s közöttünk legyen mondva: gyöngéd kézszorítást is nyerék.

VILMOS. Oh te irígyletre méltó ember, hahaha!

KELENDY. Kaczagj, nem bánom, én tudom mint állok; nevét is hallám.

VILMOS. Szabad hallanom?

KELENDY. Idának hívják.

VILMOS. Idának! s maga vallá meg?

KELENDY. Az furcsa hogy nem akará megmondani, s még is hallottam; nála lévén épen, fehér, picziny, gömbölyű kezét ajkaimhoz nyomtam; midőn valami rokona, a mint vallá, sanyarú hangon bekiáltа: Ida! Ida!

VILMOS *(meghökkenve)*. Úgy! s mit mívelt az az úgy nevezett Ida?

KELENDY. Nyugtalan leve s elszökvén tőlem, halkan bezárta ajtaját.

VILMOS *(felcsattan)*. Bezárta ajtaját?

KELENDY. Nos, miért lobbansz fel?

VILMOS. A gyáva rokont csodálom, hogy nem próbálta elébb: nyitva áll-e az ajtó?

KELENDY. Hogy Ida valami cselt sző, az bizonyos, tán azon rokonát érdekli. Nem bánom, jele, hogy esze van; magam is segítek neki, mert nincs nagyobb mulatság, mint olyan hóbortos embert rászedni, ki mindenütt útban áll, nemde?

VILMOS. Oh nagy mulatság! *(Magában.)* Alig tartóztathatom magamat.

KELENDY. Örömest mulattam volna tovább is nála, de igen esdeklett s azon igérettel, ha czélját elérendi, többször is fogom láthatni, a benyilóba unszolt, honnan mikor a hívatlan vendég az első ajtón bement, én csendesen a másikon kicsúsztam.

VILMOS. Tagadhatatlan, te igen bölcsen intézed dolgodat.

KELENDY. Ezt a karkötőt — *(karkötőt vesz elő.)*

VILMOS. Hah!

KELENDY. Mi bajod? mért torzongatod képedet, mint a kinek a háza ég, vagy szálka esett szemébe?

VILMOS. A szép munka lepett meg.

KELENDY. Biz ez semmi különös.

VILMOS. S a karkötőt is ő adta?

KELENDY. Úgy vettem asztaláról, hogy addig is, mig teljesen az enyém lesz, valamit bírhassak tőle. Barátom, az az Ida bájoló teremtmény, én oly szerencsés vagyok!

VILMOS. Úgy, úgy!

KELENDY. Kiállhatatlan hideg ember! én majd elolvadok, te pedig jégszobor gyanánt részvétlen állasz.

VILMOS. Oh nem, sőt a részvét szinte elfojtja szavamat.

KELENDY. De többi között, Vilmos? mit csinálsz te itt?

VILMOS. Bátyám rendelt ide, egy ide szállt úrral van dolgunk.

KELENDY. Nem szeretnék veled összeütközni, én némely pontban vajmi csiklandós vagyok.

VILMOS. Magam is olyas valamit érzek.

KELENDY. Most fő gondom azt a rokont megismerni, s ha ő kegyelme bátor lenne szerelmemet ellenzeni, lesz neki mit tűrni, szenvedni, izzadni, fohászkodni, míg csupa aggódásból össze nem zsugorodik, mint a kallótlan köpönyeg. *(El a bal szobába.)*

VILMOS *(egyedül)*. Ördög, pokol! s nekem ezt hallanom kell; mily ártatlannak tetteté magát s az első hódolónak kezét szorítja, bezárkozik vele.

Fogadós (jő).

FOGADÓS. Nagyságos úr! az öreg gróf oda lent beszél egy úrral, tán ide jő — a hátulsó kapun még elillanhat nagyságod.

VILMOS *(magában)*. Minden csepp vérem háborog, de halasztanom kell a rettentő vallatást.

KELENDY *(kalappal)*. Egy ugrással eltávozom, nem jösz Vilmos?

VILMOS. Megyek, de más uton. *(Fogadóshoz.)* Vezessen az úr. *(Elmennek.)*

Emmi *(kendővel bepongyolázva kidugja fejét)*. Ida! tiszta a levegő! szétmentek. *(Kijő Idával.)* Mint tetszem? nemde jól el vagyok burkolva? így rám nem ismer; de ugyan boszankodnám ha ismét más valaki jőne.

Ida. Előbb nem igen vettem észre, sőt úgy rémlett mint ha az idegen vendég nem lett volna kelletlen.

Emmi. Mivel magad szeretsz, minden embert lángolni vélsz.

Ida. Mért szakasztád le mindjárt beléptekor a kendőt fejedről, nemde néhány évvel öregebbnek látszottál?

Emmi. Mit gondolsz, ijedség és más —

Ida. Már édes Emmim! hasztalan szabódol, a kárpiton által mindent láttam.

Emmi. Ha báró Kelendy tetszetősb másnál, azt az a környülmény teszi, melyben ismerkedénk; épen férjemet gyászolám s özvegyi sorsom elintézése végett ide utaztam, midőn őt feldőlt kocsijától sértve az uton lelém; én leszállván, a mit képes valék, hirtelen megtettem, karját bekötözém, de minekutána a közel faluból segédje érkezett, a nélkül hogy tudta volna ki legyek, tovább indultam. Ez oly tiszta emberi részvétből származott tett vala, melyet senkitől sem tagadhattam volna meg.

Ida. S most a tárgytól még szebb színt nyere.

Emmi. A hála szép érzés s nemes szívre mutat s ezt tapasztalni mindenkor kellemes. Azonban mit tagadnám? ő nekem tetszik, mert eleven, vidám s a világot nem nézi siralomháznak.

Ágnes (jő).

Ágnes. Ah nagyságos asszony! velem mi történt, a kalapok —

Ida. Légy nyugodt, kezemnél vannak.

Ágnes *(Emmihez)*. Hát nagysád mit csinált magával? kit akar ijesztgetni?

Emmi. Ne csudálkozz sokáig, hanem menj a folyosó-ablakra s ha valami öreg urat vagy Vilmos grófot jőni látod, add tudtunkra. *(Ágnes el.)*

Ida. Én rettegem jövetelét.

Emmi. Hízelkedjél gőgjének és meghódol.

Ida. Nem fog-e még inkább neheztelni csalattatásán?

Emmi. Hallgatni fog és boldog lesz, ha mi is hallgatunk. Csak vígan Ida! azért adott az ég síma képet és játszi elmésséget, hogy lenne fegyverünk a durva erő ellen.

Ágnes *(beszalad)*. Az öreg úr most jő be a kapun.

Emmi. Jól van Ágnes, csak menj vissza s adj jelt, ha gróf Vilmos jőne, vagy akárki. *(Ágnes el.)* Most Ida! menj szobádba, itt fogadom őt, énéd leszek, s hogy bátrabban beszélhessen veled, siketnek szinlem magamat, majd hívlak.

Ida. Ah! mint fog ez végződni. *(El jobb a ajtón.)*

Emmi *(egyedül.)* Ki hitte volna az öregtől, hogy még szerelmesdit játszanék! Itt van már.

Erényi (jő s egyenest Ida ajtajához lopódzik).

Emmi *(tettetett hangon)*. Kit tetszik keresni? Itt én vagyok szállva Rózsa húgommal.

ERÉNYI. Ez hát a néne! *(Emmihez.)* Szerencsém vala szép hugával megismerkedni.

EMMI. Tessék? mi idegenek vagyunk.

ERÉNYI. Ohajtanám tudni, itthon-e a szép kisasszony? merek választ kérni?

EMMI. Köszönöm szépen, de én már túl estem a szépségen.

ERÉNYI. Én gróf Erényi vagyok s udvarolni kivánok.

EMMI. Valóban ma gyönyörű idő van.

ERÉNYI. Ennek kificzamodott esze, vagy nagyot hall. *(Hangosabban.)* Lehetne-e most szerencsém szép hugával szólani?

EMMI. He?

ERÉNYI. Ezer villám! itt az ember nem csak szivével, hanem tüdejével is játszik. *(Még hangosabban.)* Én gróf Erényi vagyok.

EMMI. Úgy! ezerszer bocsánatot kérek nagyságos uram! Ah! be rég óhajtám azt a példás férfiút látni, kit a hír erkölcséről annyira magasztal — már Rózsa húgom is dicsekedett ismeretségével. De hol van az az együgyű leány? nem tudom, hogy bújhat el ily derék úr elől. *(A jobbik szobába kiált.)* Rózsa! jöszte kis húgom!

ERÉNYI. Ettől látom nincs mit tartanom, többet próbált mint hall.

EMMI *(Idát elővezeti)*. Ne félj Rózsa, ezen szeretetre méltó urat, hiszem, ismered már — nézd csupa kegyesség.

ERÉNYI. Szép Rózsa! szebb a virágnál, melyre neved emlékeztet.

EMMI. Nemde csinos, nagyságos uram! csakhogy még félénk őzecske; mindjárt mondottam, hogy még a városban is lármát üt. Nézz fel kis húgom! ez az úr igen nagy úr ám és és jót akar veled. *(Titkon Idához)* Bátran!

ERÉNYI. Miért félsz szép Rózsa?

IDA. Attól tartok, nehogy nagyságod valami roszszat tartana felőlem.

ERÉNYI. Sőt azért siettem hozzád, mivel jót tartok felőled s boldog lennék, ha jelenésem neked oly kedves volna, mily kellemes te vagy előttem.

IDA. Kit ily érdemes úr társasága nem kedveltet, arra nem is méltó.

EMMI *(ki félre állván, csak lopva kacsingat reájok).* Jól kezdi, már hunyorgat az öreg.

ERÉNYI. Eddig csekély érdemem; de tőled függ, mennyire nevekedjék az.

IDA. Mi függhet tőlem? én egyszerű tapasztalatlan teremtmény vagyok.

ERÉNYI. Asszonyi tapasztalás! pah! ez oly tulajdon, melyet csodálunk ugyan, de nem keresünk; tapasztalás egyedül a férfit ékesíti.

EMMI. Más javát gyalázza, hogy a magáét megvegyék.

IDA. Minden értékem hű szív és tiszta érzés.

ERÉNYI. Mi szebb ennél? azért szeretnélek édes lánczczal hozzám csatolni. Képzeld: egy ifju áll előtted, ki forró indulattal szívét kínálja.

EMMI *(félre)*. Már ide nagy képzelődés kellene.

ERÉNYI. Lásd, én szeretlek; te árva vagy, én gazdag s tele készséggel neked szolgálni. Hidd el kis angyal! a legszebb ifjuságot is kipótolja érzetem.

IDA. Az ifjuság töredékeny edény, festett virág, a lélektől nyerhet csak életet.

ERÉNYI *(öntetszéssel)*. Finom észrevétel! eszednek becsületére válik s ha ily józanúl gondolkodol, tehát remélhetek?

IDA. Én szeretem nagyságodat, mint saját leánya.

ERÉNYI. Mint leányom! *(Magában.)* Hm! nem a legkedvezőbb vallás; de hagyján, nevezzen bárminek, csak szeressen. *(Idához.)* Igen is szép Rózsa! atyád leszek s azért is mindjárt e csekélységgel kedveskedem; nézd ezt a függőt, mily szép! mint fog illeni —

EMMI *(közéjök menve)*. Ah micsoda ragyogó jószág ez, valóban drágakő! csak mindjárt kitetszik az előkelő uraság. *(Titkon Idához.)* Vedd el.

IDA. De mivel fogom ezt meghálálhatni?

ERÉNYI. Egy szerelmi tekintet, egy csók ily rózsaajaktól legédesb jutalom lenne. Mért sütöd le szemeidet, hisz leányommá levél?

EMMI. Mi bajod Rózsa? Nemde az öröm kapott el? Bocsásson meg neki nagyságos uram! ez a szilaj falusi leány nem tud ily urakkal bánni. *(Titkon Idához.)* Ha épen akarja, vess neki egy csókot, hisz atyafiságban marad.

ERÉNYI. Csupa ártatlanság, azért csinján kell vele bánnom. *(Idához.)* No, no édes lányom! nem oly sür-

getős, ha jobban megismerkedünk. *(Ágnes a közép ajtón zörög.)*

Ida *(félre)*. Lépteket hallok —

Emmi *(titkon)*. Mi rettent el húgom! tán háborgat valaki? *(A közép ajtóhoz szalad.)*

Ágnes *(titkon)*. Gróf Vilmos.

Emmi *(visszatér)*. Ah nagyságos uram! bátyám jő s ez olyan haragos ember, ki nem szenvedheti, ha Rózsa valakinek tetszik — méltóztassék szobánkba vonúlni!

Erényi. Hát még egy rokon! tán egész nemzetség!

Emmi. Hamar be, mindent meghall. *(Erényi s Ida el a jobb ajtón.)* Ágnes! mondd, hogy a grófné nincs itthon, mondd hogy a templomba ment, engem ne említs, s ha távozott, koczogj az ajtón! *(El a jobb ajtón.)*

Ágnes. Ezek bujkálósdit játszanak, én tréfából hazudjak, s ha a gróf rajta ér, tréfa nélkül elűz.

Vilmos (jő komoran).

Vilmos. Mily bizodalommal valék — *(Ágnest meglátván.)* Hát te mit állasz itt?

Ágnes. Nem mehetek be a szobába, a grófnét várom.

Vilmos. Nincs itthon? nincs! hová ment?

Ágnes. Úgy vélem a templomba, bizonyosan nagyságodért imádkozni —

Vilmos *(magában)*. Látom, nincs sikere kérésemnek. — Ágnes! mért nyittatá fel hitvesem a szomszéd szobát is?

Ágnes. Tán azért, mivel egy idegen úr akará felvenni, s a nagyságos asszony átallá szomszédságát.

Vilmos. Úgy? — nem jött vendég. Ágnes! nem szólt semmit az az úr, a ki elzárt?

Ágnes. Kérdezősködött, de én nem feleltem.

Kelendy (sietve jő).

Kelendy. Úgy hát ez a titok, a mi itt tart?

Vilmos. Te vagy itt? ez a hely látom különösen vonz magához.

Kelendy. Szintúgy tégedet; el vagy foglalva? tán rosszkor jöttem?

Vilmos. Mit gondolsz, csak történetből találkozám vele.

Kelendy. Gömbölyű kép s kedvező történet! mi kell több — képedből olvasom, neked ez a leányka tetszik.

Vilmos. Sajnálom, hogy jó kedvedben nem osztozhatom.

Kelendy. Lásd barátom, én más tettét nem szoktam bírálni, de még is óhajtanám, ha szíved dolgának más helyet keresnél. Az én czélzásom igaz és alapos, a tiéd tartózkodóbb lehetne, ha meglepne valaki, mit gondolna —

Vilmos. Hadd nekem a gondot. (*Magában.*) Még ő ingerkedik, s nekem átkozott állapotomban még vidám képet is kell mutatnom.

Kelendy. Őszintén kérlek, válaszsz más tábort, ezt én jeleltem ki magamnak.

Vilmos. Épen ez az én kérésem is.

KELENDY. Hisz ezt a szerencsét másutt is felleled.

VILMOS. Ördög pokol! az enyelgésnek is van határa.

KELENDY. Ne háborogj, én nem leszek gát. *(Magában.)* El kell tukmálnom.

VILMOS *(magában)*. Minő boszúság! ha ez itt marad, ismét nem szólhatok feleségemmel. *(Titkon Ágneshez.)* Mondd meg a grófnénak, hogy holnap mindenesetre innen elköltözünk.

ÁGNES. Értem.

KELENDY. Aha! szerelmi rendelés. *(Vilmoshoz.)* Nem volna kedved velem egyet fordúlnod?

VILMOS. Egy festőnél van dolgom, nem kísérnél oda?

KELENDY. Szívesen, csak jer! *(El Vilmossal.)*

ÁGNES. Ez ám az őszinte barátság! szinte tüskén álltam, oly nyájasan villogtak egymás szemébe. *(A jobb ajtón koczog.)* Most megint leshelyemre. *(El.)*

Erényi, Idát vezetve, utánok *Emmi.*

ERÉNYI. Úgy édes leányom, nénéd okosan beszélt, többszöri látogatásom itt csak szemet szúrna; adok én jobb szállást, ott senki se háborgat; tán mindjárt velem jöhetnél — kocsim közel áll.

EMMI. Minő szerencse! ne félj Rózsa! bátyámat én magamra vállalom.

ERÉNYI *(haragosan Emmihez)*. Nem szükség azonban ezt minden embernek tudni, titokban legszebb a jótét.

EMMI. Hát én magam maradjak itt?

ERÉNYI. Majd estve felé elküldök. — Jer Rózsa! *(Elvezeti Idát.)*

Emmi *(egyedül)*. Hahaha! hálóban a farkas! Íme ilyenek a teremtés urai! minket, alig virít el tavaszunk, már olvasóra útasítnak, s maguk, itt a példa: milyenek. *(Leveti a kendőt fejéről)*. Már most engem is mindenki ismerhet. *(El.)*

Erényi szobája közép és mellék ajtóval.

Erényi *(bevezetvén Idát az ajtón kiszól)*. Antal! küldj el minden embert! nem vagyok itthon. *(Idához.)* Itt volnánk édesem! senki sem látott, s így maradsz itt mint titkos, de legszebb kincse házamnak.

Ida. Legkedvesebb tisztem lesz nagyságodat ápolhatnom; majd én nagyságod házi gondjait magamra vállalom, úgy is hallám: asszony nélkül, bár mi nagy érték mellett is, sántít a gazdagság.

Erényi *(magában)*. Alig lépett hozzám, már uralkodni akar. *(Idához.)* Te csak szívemet ápold, gazdaságra van nekem emberem.

Antal (jő).

Antal. Gróf Vilmos.

Erényi. Mondottam, nem vagyok itthon; vagy megállj — *(Idához.)* Egy öcsém van, olyan érzelgő lélek, ezt a világba küldöm.

Ida. Miattam?

Erényi. Sőt maga hasznára; most akarom tudtára adni. Vonúlj ide, édesem! fegyvertáramba, míg vele végeztem; de vigyázz, ne zajogj, tüstént hívlak. *(Idát a jobb mellék ajtón bevezeti.)* Most bejöhet gróf Vilmos. Te Antal!

ANTAL. Parancsol nagyságod?

ERÉNYI. Antal, te néma vagy!

ANTAL. Igen is, nagyságos uram. *(El.)*

ERÉNYI *(egyedül)*. Házam ezentúl zárva marad s míg Vilmos, kit jó móddal távol nem tarthatok, e városban van, nincs nyugtom; különben is a fiú oly szörnyű engedelmes, hogy nem tud megharagítani.

Vilmos (jő).

VILMOS. Édes bátyám! a művészszel nem tudtam megalkudni, többet kér.

ERÉNYI. Semmi! semmi! hanem halld édes öcsém, épen most gondolkodtam felőled. Lásd, édes öcsém! te már oly korba léptél, melyben születésedre nézve is illenék saját házat tartanod.

VILMOS. Eddig maga ellenzé édes bátyám! sőt mint gyámatyám saját birtokom kormányát is makacsul megtagadá.

ERÉNYI. Jószágidon adósság fekszik, féltem, netán még újakkal szaporítsad; de látom szerény ifjú vagy, azért felszabadítalak. Utazz mentől előbb jószágidra, szedd rendbe lakásodat, én tettel, tanácscsal segítlek, írj meg mindent, pénzt is adok, míg Morgay kisasszonynyal össze nem házasodol.

VILMOS. E váratlan kegyesség feloldja titkomat. Édes bátyám! már mondám: hogy Emmi húgomnál egy leányt ismertem meg, kit véghetetlenül szeretek.

ERÉNYI. Én is mondám: hogy az gyöngeség.

VILMOS. Az ő bírása üdvözítene.

ERÉNYI. Édes öcsém! ez együgyű bolond üdvös-

ség lenne; a szegény nő olyan mint a szép ház, melyben koplalni kell.

VILMOS. Édes bátyám! ne tagadja meg áldását; én — már házas vagyok.

ERÉNYI. Mit? ezer villám! s te hírem nélkül merted azt cselekedni?

VILMOS. Egy kedvező szót s karjába vezetem.

ERÉNYI. Nem, nem! te is takarodjál szemem elől! hozzám ne hozd, tőlem ne kérj, tőlem ne várj, én ezentúl nem ismerlek, kitagadlak mindenemből — takarodjál!

VILMOS. Hallja édes bátyám!

ERÉNYI. Nem hallok, nem látok, szót se! fuss szemem elől.

VILMOS. Oh én kétszer boldogtalan! *(El.)*

ERÉNYI. Minő könnyelmű lépés! de jól tette! többé felém se jő, úgy is pénzleső vérségnél jobb a szerelem. *(A jobb mellék ajtóhoz.)* Jer kedvesem!

IDA *(kijő)*. Mily sötét tekintet!

ERÉNYI. Szörnyen haragszom, mennydörgött erősen. Képzeld csak: az a fiú, az öcsém, titkon megházasodott.

IDA. Tán saját szívét követte.

ERÉNYI. Eszét követte volna! ha magának hibázott, kért volna tőlem kölcsön; a szív csalfa barát, jégre vezeti az embert, aztán ott hagyja.

IDA. Így hát szánakozásra méltó az én sorsom is.

ERÉNYI. Miért? te engem boldogitasz s azért én is napjaidat szépíteni törekszem. Jer szép angyal!

felejtesd el velem azt a fiút s mondd, hogy örömest vagy nálam.

IDA. Mint második atyámnál, ki oly kegyes.

ERÉNYI. Kegyesség, hideg szó, nem találsz melegebb hangot ennél?

IDA. Kinek mindenkor nemes szívéhez folyamodom, hogy az erkölcs útján maradhassak.

ERÉNYI *(magában)*. Együgyű falusi nevelés! *(Idához.)* Hallod Rózsa! az erkölcs megszenvedi ám a szerelmet is.

IDA. Boldogúlt anyám mondá: míg jó lészsz, isten és ember pártfogód.

ERÉNYI. A közmondás régi, a világ új, hagyjuk azt; inkább éljük az élet örömét! Ah az erkölcsnek is megjő ideje.

IDA. Hisz nagyságod maga —

ERÉNYI. Igen, igen — teszem én erkölcsnek tartom, ha te engem szeretsz; ha valaki utánad járna s minden alkalmat elkerülsz s jó szívemet megismered.

Antal jő, utána *Emmi.*

ANTAL. Emmi grófné!

ERÉNYI. Ezer villám! hát ez is nyakamra jő.

IDA. Én elrejtezem. *(El a jobb mellék ajtón.)*

ERÉNYI. Mondd neki: magam akarok lenni, roszszúl érzem magamat —

ANTAL. Itt van már. *(El.)*

EMMI *(belép)*. Kedves bátyám! mi rég nem tisztelhettem! tehát beteg?

Erényi. Kedves húgom! minek köszönjem e váratlan meglepést? ah! te sinlődve lelsz, sokat szenvedek — meddig szándékozol boldogítani?

Emmi. Holnap ismét indúltam volna, de minthogy beteges édes bátyám, kötelességemnek tartom az itt maradást.

Erényi (*zavartan*). Oh valóban —

Emmi. Szívesen leszek itt, akár néhány hónapig is.

Erényi. Oh ne fáraszd magadat, csak futó nyavalya, már is javúlok látásodra, aztán otthon is dolgod akadhat.

Emmi. Első gondom nagyságod.

Erényi. Ez igen szép, de szebb lett volna ha Vilmosnak nálad történt házasságát hátráltattad volna —

Emmi. Vilmos hölgyénél jobbat nem nyerhetett; a mi pedig szépségét illeti: nagyságod jó izlését ismervén, bizonyosan tudom, hogy tetszeni fog.

Erényi. Mit beszélsz? nekem már a világ szépsége sem tetszik, ily gyöngeségen túlhaladtam — érted?

Antal (*kivűl*). Nem szabad uram!

Kelendy (*szinte kivűl*). Akár szabad, akár nem, én bemegyek.

Emmi. Vendégek jőnek, én engedelméből elvonulok. (*El balfelől.*)

Kelendy (berohan).

Kelendy. Felelek én magamért! — Bocsánatot gróf!

Erényi (*félre*). Az ördög ma mindent összehoz. (*Kelendyhez.*) Ah kedves báró úr! mivel szolgálhatok?

KELENDY. Én Vilmost keresem, itt van? egy szót akarok vele szólani, mely a halál napjára emlékeztesse. Ő egy személyt orozva rablott el, melyet én jegyzék el magamnak.

ERÉNYI. Vilmos! a csodálat elkábít, hisz előbb vallá meg —

KELENDY. Akármit vallott is, de így van. Ördög halál! én eddig őt meghitt barátomnak véltem, de most e véleményt karddal törlöm le.

Vilmos (berohan).

VILMOS. Hah! itt vagy asszonycsábító? már szállásodon is kerestelek, hol Ida?

KELENDY. Azt én kérdem tőled; a fogadós megvallá, hogy te vezetted el; de tudd meg: ha bírni akarod, előbb aczélod mérkőzzék velem.

VILMOS. Én a fogadóból Emmi húgomat vezettem ide, ki most érkezvén, már Idát nem lelé.

KELENDY. Mi közöm Emmi húgodhoz, én őt nem ismerem s ismerni sem akarom. Idát add elő, ha élted kedves.

VILMOS. Ida az én feleségem, a karkötő is az övé, melyet elragadtál — te lappangtál körüle, hol van? szólj!

KELENDY. Ez mind puszta örv, ő mondá hogy szabad, s neki hiszek; te megcsaltál, azért fegyver válaszsza el ügyünket.

VILMOS. Fegyver! fegyver! mindjárt hozok. *(A jobb ajtó felé megy.)*

ERÉNYI *(útját állja)*. Lassan, fiu, lassan! én ezt nem szenvedem. — Lássátok barátim! minek akartok vért ontani? az ilyetén dolgot viadal nehezíti, a sebet nagyítja, a sorsot terheli — *(hol egyiket, hol a másikat vonogatja az ajtótól.)* Édes kedves fiaim! ne verekedjetek! én agyon búsulnám magamat, ha egyiketeket baj érné! *(Félre.)* Bár csak nyakokat törnék.

KELENDY. Eh minek a sok szó! hadd hozzon fegyvert, vért kiván ily cselekedet.

VILMOS. Vért! vért! *(Berohan az ajtón, Ida kilép.)* Ida! Ida!

ERÉNYI. Ezer villám! mi ez? Ida!

Emmi (előjő).

EMMI. Minő zaj? mi történt?

KELENDY *(Emmihez)*. Ida! kegyed itt? tehát —

EMMI. Emmi nevem, báró úr! Vilmos bátyám vezetett ide.

KELENDY. Ah minő tévedés! Vilmos! egyetlen barátom!

ERÉNYI *(magában)*. Most valóságosan kezd fejem fájni.

EMMI *(Erényit félre vezetve)*. Édes bátyám! Rózsa húgom a függőt visszaküldi és Ida nevet vész magára, a nénikét pedig tessék bennem szemlélni.

ERÉNYI *(nagy haragban)*. Minő átkozott állapot! hogy mertetek bátyátokkal így játszani? Ezer mennykő! ezért adóztok.

EMMI. Nem szólunk —

KELENDY. Hát ez a karkötő?

IDA. Enyém.

KELENDY. Engedelmet kérek! *(Emmihez)* azt véltem kegyedé; azonban ha érdemet szerezhetek, szebb és örök kötelék fűzzön kegyedhez.

VILMOS. Én vakként állok a feltűnő napnál — Ida! Emmi! meg nem foghatom.

IDA. Mind ezt nagylelkű bátyádnak köszönjük; ő titkon ide hozott, téged kegyelmesen meglepni akarván, Emmi mindent tudott.

VILMOS. Édes bátyám! vegye forró hálámat.

ERÉNYI *(félre.)* Ez okos asszony, legalább tekintetemet kíméli. *(Vilmoshoz.)* Lásd fiu! nem vagyok én kemény, szívtelen ember; oh én is tudok érzeni, lám mit cselekedtem! *(Magában.)* A boszuság majd szétpattant, de mit tegyek? Késő harag kész nevetség. *(Kiterjeszti karját erőltetett örömmel.)* Gyermekek! jertek hát szívemhez! *(Mindnyájan reá borúlnak.)*

(A kárpit lefordúl.)

HŰSÉG PRÓBÁJA.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1827.)

SZEMÉLYEK.

MÁTYÁS KIRÁLY.
UPOR LÁSZLÓ, főispán.
VIDOR, udvari bolond.
SÁFÁR.
MÁRTA, ennek leánya.
BARTÓK, ménesmester.
ENDRE, ennek fia.
SZOLGA.
Királyi kiséret. Cselédek.

A dolog történik egy koronajószágon.

Szabad vidék.

Király, Upor, Vidor és a kiséret.

UPOR. A mit itten lát, felséges uram! fel ama sötét ormig, mind a korona jószága.

KIRÁLY. Ez szép magyar földünknek egyik tája, melyet nem láttam még; valóban kies vidék! mily erdős hegyek övedzik körül, mintha védenék a hullámzó vetéseket.

UPOR. Oly kellemes mint hasznos.

VIDOR. Csak egy hía —

UPOR. S mi lenne az?

VIDOR. Hogy nem enyém, azért úgy nézem mint a szép leányt, ki rám mosolyog és mást csókol meg.

Szolga (jő).

KIRÁLY. Hová földi?

SZOLGA. Völgyesre, oda, honnan az első torony fehérlik előnkbe; itt voltam a szomszéd faluban számvevő uramnál, különféle csemegét vittem neki.

KIRÁLY. Kit szolgálsz?

SZOLGA. Igazság szerint a királyt kellene szolgálnom, de itt a sáfár az úr.

KIRÁLY. Ő csak felvigyáz, s általa a királyt szolgálod.

SZOLGA. Mindegy biz énnekem, soká úgy se győzöm, mert a sok lótás futásnak koplalás a bére.

KIRÁLY. Hogyhogy? tehát hiányt szenvedtek? azt nem kivánja az uraság. Mért nem folyamodtok hozzája?

SZOLGA. A szegény ember, mintsem hasztalan költekezzék Budára, inkább máshová szegődik; itt pedig a sáfár mindenes, ő mondja: minden rendén van, s a mi rendetlen, ahoz senkinek semmi köze.

KIRÁLY. Mondd a sáfárnak, maradna otthon, két utas szól be hozzá, és készíttessen az uraság költségére mentől előbb ebédet.

SZOLGA. Jól van. *(Mentiben.)* Ezek is olyan czimborák lesznek. *(El.)*

KIRÁLY. Ezen vád útamat késleti, önmagam vizsgálom meg a dolog mivoltát, de adjatok közönséges köntöst, hogy ismeretlen maradhassak. *(Int, egyik a kíséretből más köntöst ad reá.)* Upor főispánom! kíséretemet telepítse le a közel erdőben, várjanak ott további üzenetig, kegyedet pedig a harangszóra elvárom a sáfárháznál. *(Upor el a kísérettel.)*

VIDOR. Hát én, komám?

KIRÁLY. Te a kíséretnél maradsz.

VIDOR. Hát az ebéd, komám?

KIRÁLY. Hagyj magamra. — Minő szép ménest terelnek erre! nemes lovak. Hah! két csikó száguldoz előre, gyönyörű állatok! egy öreg nyargal a ménes közt, most erre tart — leszáll *(int kifelé)*. Úgy tetszik megértett.

VIDOR. Én az ebéd miatt mindig a választ lesem —

KIRÁLY. Csak te menj a kísérethez, majd ott meghallod.

VIDOR (*magában*). Az annyit tesz: a nap lesz szakácsod, a levegő ételed. Jó fogás nyulánkká húzni a köpczös termetet; de azért is mint bolond megboszulom magamat s mint okos megeszem a rendelt ebédet. Nem bánom ha kalodába zárat is, inkább jól lakva búsúlni, mint éhesen tánczolni. Lóra Vidor! s egyenest a toronynak. (*El.*)

Bartók (jő).

BARTÓK. Ha jól láttam, intett kegyelmed?

KIRÁLY. Titkos szólásom volna kenddel: kié az a ménes, melyet imént zavart?

BARTÓK. A királyé. Én vagyok a ménesmester. Még dicső fővezérünk Hunyadi János rendelt ide; ő jól ismerte ezt a ménest s többször is választott innen paripákat.

KIRÁLY. Katona volt kend? ez a kardbélyeg homlokán gyaníttatja velem.

BARTÓK. Az biz uram, pedig lovas; Erdélyben vagdaltak meg; most itt élek lovaimmal s a kardforgatást ily fiatalokra bízom mint kegyelmed.

KIRÁLY. Csapjunk fel! a lovat én is szeretem s ha szépet jót szerezhetek, attól se költséget, se fáradságot nem sajnálok, értek is hozzá; messziről láttam két pej csikót —

Bartók. Úgy-e? szépek is azok! de majd csak esztendő múlva látná kegyelmed; engem úgyse! sugár vitézt rájok s kicsúfolják rajtok a villámot.

Király. Kenddel én jó alkut tennék, azért is híttam félre; nem adná el nekem azt a pár csikót?

Bartók. Ej farkas-rúgta! nem hallotta kegyelmed, hogy a ménes a királyé?

Király. Azért meg nem szegényűl; az okos onnan vesz, hol sok van.

Bartók. Minek tartasz fiu? gazság nem okosság, érted?

Király. Hisz egy pár ló nem mind a világ; én messze földre hajtom őket, s kend nyugodt lehet minden bal következés iránt.

Bartók. Jobban megnyugszom én becsületemben, mint hamis nyereségben, mely úgy is a gonoszé.

Király. Lássa kend, a sáfár egészen más ember, én úgy hallom —

Bartók. Semmi gondom rá: ki mint vet, úgy arat; én kötelességemet tudom, máséba nem avatkozom s vége! most tágúlj.

Király. Én jól megfizetem kendet — tán csak van annyi esze —

Bartók. Ej farkas-rúgta fia, most lódulj! mert engem úgy se! fokosommal égszinűvé döngetem hátadat.

Király *(félre)*. Durva, de hív! — Csak ne haragudjék kend!

Bartók. Nem mégysz? — *(Fokosát veszi.)*

KIRÁLY. Ha így van, kényteleníttetem a csatamezőt elhagyni. Jó öreg, hogy híják kendet?

BARTÓK. Semmi közöd hozzá.

KIRÁLY. Úgy! hát isten velünk, még látjuk egymást. — Tiszta arany vasba foglalva. *(El.)*

BARTÓK *(egyedül).* Boszuság! meg mindig boszuság. Fiam is megbódúlt, szerelmes, untalan méláz, semmi hasznát sem vehetem. Hisz igaz! most ideje, s a leány szép, jó, csak atyja volna derekabb; azonban mégis szólok vele. *(El.)*

Sáfár szobája, közép s két mellék ajtóval.

SÁFÁR *(rovásokat tartva kezében).* Öt, tíz, tizenöt — úgy, tizenöt verem tavali tiszta búza, egy romlott; árpa, zab fogytán. — Előre számolok, tán a jószágot nézik: miattam jöhetnek, én vagyok a tükör s azt látják, a mit mutatok. *(A bal ajtót kinyitja.)* Hej Márta! csak süss, főzz! Márta, nem hallasz?

MÁRTA *(kivül).* Ah istenem! istenem!

SÁFÁR. Mi baj?

MÁRTA. Majd minden levesem kifutott.

SÁFÁR. Megint másutt jár az eszed? a drága étel! köszönd, hogy az uraság fizeti; mit ácsorogtál ismét az ablaknál? tán Bartók fiára —

MÁRTA. Be eltalálja édes apám! valóban most nyargalt erre szilaj paripán; csak látta volna, hogy ült rajta! a ló mindig ágaskodott, ugrált, de ő mégis szemeivel mindig rajtam csüggött.

SÁFÁR. Már mondám, azzal semmi sem lesz; most nem bánom, adhatsz neki egy kis reményt, mert

atyjával alkudni akarok; de szívedet neki ne merészeld adni; én azt számvevő uramnak igértem.

MÁRTA. Mentsen isten attól! csúnya ember az s azonfelül öreg.

SÁFÁR. De bezzeg asszonynyá tesz ám, minden ember süvegelni fog —

MÁRTA. És sajnálni.

SÁFÁR. Te gyermek vagy, nem érted, azért bízz reám mindent. Most kinézek, nem jőnek-e a vendégek? te addig sürögj ittbenn, végezd dolgodat, nógasd a cselédet. *(El.)*

MÁRTA *(egyedül)*. Ah mennyi gond! az a kopasz számvevő, dehogy mennék hozzá! aztán a leves, meg az az Endre; dél is közelget, teríteni is kellene! *(Asztalt terít s énekel.)*

Minap a kertben jártam
S egy szép rózsát találtam;
A szép rózsa könnyezett,
Kérdem: mi bút érezett?
Őt a hajnal rászedte,
Bimbóbul kifejtette;
Délben jöttek a lepkék,
De csak szagát keresték:
Végre az est ráakadt,
S attól csak könnye maradt.
Hej szép rózsa! szívedbe
Több csapodárt ne végy be!

Endre (jő a bal ajtón).

ENDRE. Márta! édes kedves fülmilém!

MÁRTA. Be megijedtem! honnan így egyszerre?

Endre. Atyád kiment, én meg beszöktem, pedig az ablakon.

Márta. Istentelen! ha meglátott valaki.

Endre. Azt véli, hogy szeretjük egymást, s az igaz Márta! én apámmal szóltam, ő is szólni fog.

Márta. Mi haszna? apám nem tart velünk.

Endre. Oh csak ő apád ne volna! azt mondanám, hogy kapzsi, fösvény ember —

Márta. Huh! mindig csak a csúnya számvevőt emlegeti, pedig útálom mint a halált; már alig tipeg, mégis szerelmes.

Endre. Képe olyan, mint az aszalt szilva, tagjai pedig úgy állnak, mintha hozzá lennének férczelve, inkább illenék ő seregélyijesztő váznak a szőlőbe, mint leány ölébe; de ahoz mi is szólunk ám.

Márta. Már én eleget szóltam; de apám azzal vigasztal, hogy nem soká él s én gazdag özvegy maradok.

Endre. Nem — abból semmi se lesz, s ha máskép nem ejthetem módját, a fekete sereg közé állok; úgy is hallom, megint háború lesz: majd levágok néhány törököt, aztán jövök s elveszlek.

Márta. Abból se lesz semmi! hát ha oda maradsz, akkor én itt holtra epekedjem? Azért legjobb lesz tűrni és várni. Endre! tudod, hogy idegen vendégeket jelentettek?

Endre. Épen jól! lásd Márta, míg azok itt mulatoznak, kicsúszhatnál a ligetbe, tudod már hová —

Márta. Úgy ám, ha nem lennél csintalan.

Endre. Megelégszem, ha egyebet nem mondasz is, csak hogy szeretsz,

MÁRTA. Mást semmit? hisz azt untalan mondom. Halld! kivülről szó hangzik! jer, jer! *(El bal felől.)*

Sáfár jő Bartókkal.

SÁFÁR. Valóban újság! mi hozta ma kelmedet hozzám? már alig tudom idejét, hogy ennyire megalázta magát.

BARTÓK. Hallja kegyelmed! én mint öreg katona nem szeretek sokat oltározni, egyenesen kimondom: fiam szereti kegyelmed leányát, a fiu ép, jó, egészséges, egyetlenem, van háza, lova; azért ha kegyelmed nem ellenzi, hadd bírják egymást.

SÁFÁR. Nagy becsület — részemről nincs is kifogás, de leányom aligha fog akarni.

BARTÓK. Ej galamb-hordta leánya! ha nem akarna, nem bokrétázná úgy fel süvegét, nem égne össze szemök, mintha két csillag kapna egybe; én mondom kegyelmednek, elmegy.

SÁFÁR. De mikor én ellenkezőt tudok —

MÁRTA *(bedugja fejét a bal ajtón).* Követem édes apám! Bartók szomszéd igen igen bölcsen szólott.

SÁFÁR. Ki kérdezett? nincs más dolgod mint hallgatózni?

BARTÓK. Lássa kegyelmed! hamar bölcscsé lesz az ember, ha eltalálja a dolog bibéjét.

SÁFÁR. Az ifjuság gyarló; kegyed fia se híres a hűségben, úgy hallom mindenütt csapja a levet.

ENDRE *(kidugja fejét a bal ajtón).* Követem sáfár uramat! ez irtóztató hazugság! *(Kijő. Márta tartóztatja.)* Eh mi! nekem ezt senki ne mondja.

SÁFÁR. Hát ti mit csináltok együtt? el egymástól! én ezt nem szenvedem.

BARTÓK. Hehe! én úgy látom: idő lesz az áldásra.

SÁFÁR. Márta takarodj! *(Márta el.)* Te is Endre! még csak ez hibázott.

ENDRE. Megyek uram, de bezzeg nem illik ám valakit háta megett rágalmazni; de nem csoda, ki egy töpörödött vén zsugorinak jó leányát elharácsolni kész, attól minden kitelik; érti kegyelmed! *(El.)*

BARTÓK. Lánczos lobogós! ugyan neki vág a fiú; de úgy kell! *(Mellét veregeti.)* Itt verjen igazán, különben az egész férfi nem ér egy fakardot. Nos sáfár! mi szándéka kegyelmednek, igen vagy nem?

SÁFÁR. Hisz nem oly sürgetős, különben is, előbb hogysem végkép a dologba ereszkedném, kelmedtől is áldozatot várok.

BARTÓK. Ha kitelik tőlem, szívesen.

SÁFÁR. Lovaim elvénhedtek —

BARTÓK. Csekélység, van nékem néhány jó lovam.

SÁFÁR. Nem kivánom kelmedét; de minap, hogy a ménes körül jártam, két pej csikó tűnt szemembe —

BARTÓK. Hagyjuk azokat, ugyis elébb már valami lócsiszár annyira felboszantott miattok.

SÁFÁR. Ha azokat beköttetné hozzám kelmed.

BARTÓK. Mint érti kegyelmed?

SÁFÁR. Vagy ha gondolja kelmed, tovább küldeném, míg felnőnek; kelmednek ezer módja van azt minden lárma nélkül végbe hajtani; a lovak elvesztek, ellopattak s így kimaradtak a számadásból, én

mint becsületes ember hallgatok s még a számvevő szemét is magamra vállalom. Oh barátom! szemesé a játék, vaké az alamizsna; kelmed ménesmester, én sáfár; ha egyet értünk: miénk a tejfel, az uraságé a savó.

BARTÓK. Kend rosszabb az éjjeli rablónál, s ha derék leányát nem tekinteném —

SÁFÁR. Azt tekintheti kelmed, mert nem visz üres ládát — tekintse kelmed fiát is.

BARTÓK. De becsületemet értök nem koczkáztatom.

SÁFÁR. Becsület! arany füst, hiú csöngés az éhséget elűzni.

BARTÓK. Kend alacsony vérnadály! szót se többet, mert engem úgyse — megpántolom a kend emberségét — nekem ily ajánlást —

SÁFÁR *(félre)*. Tökfejű! *(Színlett egykedvűséggel.)* Ne oly tüzesen Bartók szomszéd, csak hűségét akartam próbálni, de látom kelmed szinte oly hív mint én.

BARTÓK. Ej ej próbálni! kend hív mint az ördög a jó lélekhez. Tartsa meg kend leányát! szánom hogy kendé; s ha máskor hűséget akar kend próbálni, mossa előbb tisztára magát. Úgy la! megmondtam a mit mondtam. *(El.)*

SÁFÁR. Istállói bölcseség! bánom, hogy megnyíltam; de semmi, úgy is csak négyszem közt történt. *(Márta jő, szemeit kötényével eltakarva.)* Hát mi baj megint? tán a konyha füstölög?

MÁRTA. Füstölög biz az én fejem — ugyan lehordták édes apámat.

SÁFÁR. Megint hallgatóztál? de ha tetted, tudd

ezentúl mihez tartani magadat. Te nem lészsz Endréné. Ha még is gazdag volna, az ember sokat elnézne; de hozzám képest szegény mint a bőjti dudás.

MÁRTA. De becsületes ember.

SÁFÁR. Hallottál valamit? pimasz! mit tudsz te hozzá? nem hiába anyádra ütöttél, az is csupa erkölcs mellett, ha én nem ellenzem, üres koldus táskát szerzett volna. De ilyen a leány! ha viszik is baj, ha nem viszik még nagyobb baj s így mindig bajt hoz s pénzt visz ki a házból.

Vidor (jő).

VIDOR. Jó napot, vagy inkább hűs napot! mert ott künn a nap annyira süt, hogy a kinek sütni valója van, árnyékot keres. Szép leány s terített asztal, ha meg nem elégszem, tele vagyok dicsőséggel. Kend a sáfár?

SÁFÁR. Igen is.

MÁRTA. Édes apám! ez valami nagy, nagy úr, ugyan czifra.

SÁFÁR. Csak egyedül méltóztatott érkezni?

VIDOR. Én és lovam; jó állat! csak hogy nem tud maga abrakot kérni, különben kihívná kendet.

SÁFÁR. Értem uram! mindjárt teszek rendelést. *(El.)*

VIDOR. Üdvezlégy violám! érzem, a konyhából illatozol felém. Jer közelebb, ne higyj ha hízelkedem, de hogy csinos vagy, az igaz; jer kis hugom! ha néném volnál, úgy se hívnálak.

MÁRTA. Ej ha nekem ilyen bátyám volna!

VIDOR. Ne kivánd, osztoznod kellene, pedig minden osztály szívbe vagy pénzbe kerül. Valld meg: van-e szeretőd? ha nincs, álmosak itt az ifjak; ha te nem szeretsz, feküdjél le, hogy más ember békén alhassék.

MÁRTA. Ah én tudom azt leginkább!

VIDOR. Elhiszem, ti bírtok oly titkos tudományt, mely előbb érkezik az248 észnél, ne sóhajtozz, mert a tapasztalás ásít utána. Tudod mi a háztartás? s mi az élet fejedelme? a gyomor: ennek a jelen hitvese, a fej szolgája s a szív udvari bolondja, légy te papnéja.

Sáfár (jő).

SÁFÁR. A lóról gondoskodtam.

MÁRTA. Az ebéd kész, akár mindjárt tálaljak —

VIDOR. Jól beszélsz húgom, csak adj lábat szavadnak.

SÁFÁR. Mind jól lenne uram; de az ebéd két úrra volt parancsolva, tán várnunk kellene.

VIDOR. Minek várni? ezzel csak magunkat lopjuk meg; csak a halál várjon és a hitelező. Siess húgom, én mint előljáró, elölevő is leszek. *(Márta el.)*

SÁFÁR. Szabad tudnom, kit tisztelek házamban?

VIDOR. Én a király embere vagyok s a király az én emberem, névre magam vagyok az udvarnál, de társaimtól pözsög a világ. Kend szemfüles, vagy füles vak; nem látja kend, mily sötét az asztal? hol a bor? én inkább vízbe fulnék mint bort ne igyam! de pogány legyen ám, ne keresztelt.

Sáfár. Tüstént szolgálok. *(Magában.)* Elöljáró, királyi ember! hm — hm — *(El.)*

Vidor *(egyedül).* Ez a sáfár kótyavetyén szedte fel képét, vonásai úgy összevissza állnak, mint a czigány tanya; ha ez igaz ember, úgy az én emberismeretem se jobb képénél.

Márta (ételt hoz).

Márta. Tessék!

Vidor *(leül).* Kis tündér! nézz reám! Tékozló vagy ha estére mécset gyújtasz, mert ki szemeidnél nem lát, nem érdemel világot. Csak te főzz — ha férjed lesz, hasznát veszed, mert hidd el, az örömhét után minden érzés gyomorba megy által.

Márta. A leves miatt bocsánatot kérek.

Vidor. Semmi az, kevéssé ritka, de kozmás; csak hordj ételt, én az evésnél s a szerelemben gyűlölöm a sok szót. *(Márta el.)* Szegény a nyelv, hacsak ruha nem segíti, mint ezt magamról tapasztalom; okos bolond volt, ki először uraságát köntösére tűzte, mert egy fogással szívnek, hitnek s lábnak parancsol. *(Márta ételt hoz.)* Áldás reád húgom! oly férjet kivánok, ki ne füllentsen, ha azt mondja: hogy nem ismér bánatot; állhatatos legyen és mindig a te szemeddel lásson tégedet. *(Eszik.)*

Márta. Kegyelmed bizonyosan nem szerelmes, mert oly vidám s oly jó ízűt eszik.

Vidor. Ne hidd angyalom! az én érzésem olyan mint a sas, de csak akkor felleng, mikor jól lakott. Oh tudok én érzeni, teszem: ha szíved oly kemény,

mint ez a kappan, sajnálom azt, a ki éretted lágyúl. De hol marad apád? ha kötelességében is oly serény mint a borhozásban, a haszonnak is ón lába lesz.

MÁRTA. Jő már.

SÁFÁR. Itt a bor.

VIDOR *(iszik)*. Még vizes a fürdőtül, azért vélte kend: mentől később, annál kellőbb; de azt az ivó s szépeink nem hiszik.

SÁFÁR. Ha nem elég erős, az lehet oka, hogy szüretkor igen nagy felhőszakadás volt.

VIDOR. Kend a felhőkből szedi okait; én azt javallom: tanítsa kend a lemondás erkölcsét; de egy pohár csak kostoló. *(Iszik.)*

MÁRTA. Egészségére váljék.

VIDOR. Ha közel hozzád beteg nem leszek, nincs egészségem; gyújts rám szemeddel, reád köszöntök; élj hosszú életet és rövid éjeket, ne kíméld a bort, de szeress vízivót! *(Iszik.)* Úgy! a sültnek most csak ára van még hátra.

SÁFÁR. Hisz az uraság költségére tetszett parancsolni —

VIDOR. Igen! kend okos ha nem gondolkodik; azonban ha én ezt a napot meg nem fizetem, a király szeszélye jobb, mint a kend hűsége.

SÁFÁR *(félre)*. Király — hűség — ez feszeget valamit.

MÁRTA. Hát ismeri kegyelmed a királyt?

VIDOR. Ő engem szeret mint az igazságot, én őt komázom, s ha vasba nem búvik, velem rostálja udvarát.

SÁFÁR. Szabad tudnom, mi vezette nagyságodat e tájra?

VIDOR. A budai szél s elszegődött akaratom. Miért? az kitetszik azon okból, a mi ide hozott, az pedig azért titok, mivel itt vagyok.

MÁRTA. Édes apám, ha ebből nálamnál többet nem értett, nem sokat tud. *(Vidorhoz.)* Ugyan beszéljen kegyelmed —

SÁFÁR *(titkosan)*. Nagyságold! nem hallád hogy a királyt komázza.

MÁRTA. Beszéljen nagyságod valamit a királyról.

VIDOR. Mondd meg nekem: benézhetsz-e a napba?

MÁRTA. Elvész szemem fénye.

VIDOR. Hát különben mit tudsz felőle?

MÁRTA. A mit minden ember, tudniillik: kel, világít és lenyugszik.

VIDOR. Ilyen a király, hold a királyné — te pedig gyönyörű mákvirág! ki soha sincs egyedül, ha tükre nála van s társai közt mindig egyetlennek véli magát. Ha épen kiváncsi vagy, titkot mondok.

MÁRTA. Titkot! hallom már.

VIDOR. Alhatnám; mutassatok nyoszolyát, nehogy az éj megcsaljon; mert az álmatlanság hideget hoz, s az én természetem se bőjti, se téli.

SÁFÁR *(a jobb ajtóra mutat)*. Itt egy csendes kamara —

MÁRTA. Hol én szoktam hálni.

VIDOR. De álmaidat nem használhatom.

MÁRTA. Vezesse édes apám, én átallok bemenni.

SÁFÁR. Csak menj! *(titkosan)* ő a királyt komázza,

különben is az álmos elöljárót nem lehet eléggé becsülni.

VIDOR. Vezess húgom! *(El jobbrá Mártával.)*

SÁFÁR *(egyedül)*. Valjon mit akar ez a budai szél? tán besúgtak neki valamit? de úgy látszik a dolog nem igen érdekli. Akármint van, ez nem veszedelmes! ezt kijátszom, mert délben éhes, délután rest, este szomjas, éjjel alszik s így nem lát hasán túl.

Szolga (nagy robajjal berohan).

SZOLGA. Csak ide tessék jőni, itt a sáfár.

SÁFÁR. Lassan! ne kiálts.

SZOLGA. Ide, ide uram!

SÁFÁR. Ne lármázz, mert kifúrom tüdődet.

Upor (jő).

UPOR. Lovamnak viseld gondját, de nyeregben hagyd.

SZOLGA. Értem uram. *(El.)*

UPOR. Nem érkezett még ide egy úr?

SÁFÁR. Itt alszik a kamrában, azért kérem, lassacskán tessék szólani.

UPOR. Alszik?

SÁFÁR. Igen, jól evett, ivott, aztán lepihent; egy áldott vidám kedvű úr.

UPOR. Vidám kedvű? így hát tiszta az ég.

SÁFÁR. Tán kegyelmed a másik bejelentett vendég?

UPOR. Eltalálta kend.

Márta (a kamrából jő).

MÁRTA *(magában)*. Be haragszom én arra az emberre! eleintén oly nyájasan czirógatott, de mikor felbátorodva megvallám szerelmemet s pártfogását kértem, szörnyűt ásított és elaludt.

SÁFÁR. Nos édes leányom! nyugszik vendégünk?

MÁRTA. Ott szuszog, akár ide hallja édes apám.

UPOR. Te vigyáztál reá szép leányka? azt jól cselekedted, tudom meg is jutalmaz.

MÁRTA. Az? kötve hiszem; mindig ő beszél, s ha más valamit szól, egyet ásít. *(Magában.)* Endrém eddig vár — hozzá szököm, bezzeg nem alszik ő — *(ellappang)*.

SÁFÁR. Nem is tudom minek köszönjem ezen szerencsét, hogy ma ily úri látogatókat nyerék; a másik úr ugyan magát királyi embernek vallá, de szándékát az ebéden kivűl nem közlé.

UPOR. Jele, hogy oka van czélját halasztani; azért várjuk be tetszését.

SÁFÁR. Én örömest vártam volna az ebéddel, de az az úr unszolt.

UPOR. Jól történt.

SÁFÁR. De ujra teszek rendelést — *(félre)* csupa titkolódás! Hé Márta! hol az a rossz leány? Engedelmet! mindjárt szolgálok. *(El.)*

UPOR *(egyedül)*. A király pihenni dőlt, nagyon el kellett fáradnia, mert különben nem szokása; bizonyosan semmit se lelt figyelmére méltót, különben tüzes lelke ébren tartaná. Magam is hát neki

ülök a maradéknak — az éhség csak úgy veszi, mint éri. *(Az asztalhoz ül s eszik.)*

Király (jő.)

KIRÁLY. Már a munkában, főispán?

UPOR *(felugrik)*. Ezerszer bocsánatot felséges uram! nem vettem észre kijöttét.

KIRÁLY. Tán nekem is lett volna jussom e mai ebédhez? ily türetlenséget csak a legnagyobb éhség menthet.

UPOR. Tán szavam ébreszté fel királyomat?

KIRÁLY. Mi nem értjük egymást, én ebédre jöttem —

UPOR. Igen, hisz elvégezte már felséged — váljék javára!

KIRÁLY. Ily kivánat a maradékhoz —

UPOR. Kérem alázatosan, én ültem a maradékhoz, míg felséged ott a kamrában nyugodott; maga mondá a sáfár.

Király. Én ott a kamrában? itt tehát idegen lakozott helyettünk. — Lássuk, ki orzá el ebédünket! *(Benéz a jobb ajtón.)* Valóban! itt fekszik elterűlve — Vidor a zsákmányló. — Mit tegyünk? a bolond megelőzött, én úgy tartom, legjobb lesz az okos türelméhez folyamodnunk, míg újra főznek. A szerencsétlenség nem nagy, de azért adózik — úgy! már fellelém a módot — most hadd nyugodjék. *(Beteszi az ajtót.)*

UPOR. Ha felséged derültségét szabad magyaráznom, titkos vizsgálata nem volt sikeretlen.

KIRÁLY. Sok irtani való gazt lelék, de ritka gyöngyöt is, s az szép tulajdona a jónak, hogy a kelletlen benyomást eltörli. Szerelmet is lelék s mint futólag láthatám, tiszta alakban, de nem boldogan.

Sáfár (jő).

SÁFÁR. Márta! hol kószál az a leány, sehol se lelem.

KIRÁLY *(titkon Uporhoz)*. Ezzel magam akarok szólni — e mai napot itt töltjük, azért kiséretem is ide szállhat. *(Upor el.)*

SÁFÁR. Hát ez micsoda megint? külseje nem sokat mutat.

KIRÁLY. Kend a sáfár?

SÁFÁR. Igen! nyughatatlanságomról is megismerheti kegyelmed tisztemet, mert alig tudom hol áll fejem.

KIRÁLY. Az türhető, csak a szív legyen tiszta.

SÁFÁR. Abban nincs hiány. *(Félre.)* Hogy rám mered, mintha lelkemet akarná kinézni. — Mit néz kegyelmed oly élesen?

KIRÁLY. Mert az imént mondott iránt sokan ellenkezőt vitatnak.

SÁFÁR. Rágalmazás uram, irígység!

KIRÁLY. Most idő lesz megmutatni. Tudja kend, ki fekszik ott a kamrában?

SÁFÁR. Nos? tán csak nem lesz valami csoda.

KIRÁLY. A király!

SÁFÁR. Nagy isten! a király?

KIRÁLY. Igen igen, a király!

SÁFÁR. Lehetetlen, hisz ő felségét karcsúnak hallottam híreszteltetni — ez pedig nehéz, vastag —

KIRÁLY. Én biztosa vagyok, kit szerteküld vizsgálódni: rendén van-e minden; de a mit kend iránt jelentenem kell uramnak, nem igen kellemes.

SÁFÁR. Csalfa vádolás! minő meglepés — mikor mondom, én kész vagyok számadásra — oh nálam az uraság minden jószága pontig feljegyezve áll.

KIRÁLY. De az itt a bökkenő, a mi nincs feljegyezve. Kend a cselédeket csalja, fizetésöket elhúzza s ezen igazságtalan tettét a felsőségre hárítja. Kend az uraság vermeit olcsón összevett dohos eleséggel tölti s a jót mint sajátját elsikkasztja.

SÁFÁR. Hamis vád uram! az emberek irígységből árulkodnak, mivel az isten szorgalmamat megáldá; mind hamis vád.

KIRÁLY. Vannak hiteles tanúim —

SÁFÁR. S azt mind jelenteni fogja nagy uram? mind?

KIRÁLY. Kötelességem.

SÁFÁR. Úgy, tehát biztos, tudom ily meghitt emberét a király jól fizeti.

KIRÁLY. Jövedelmem volna, de mégis minduntalan kifogyok a pénzből, mert nem nyughatom, ha nem foly a nép közé.

SÁFÁR. Szép tulajdon! áldott szív! hát most ha merem kérdezni, hogy áll az erszény?

KIRÁLY. Középszerűen; ha több volna, nem ártana.

SÁFÁR. Kár! ily derék úrnak mindig bőségben kellene ragyogni. Szabad alázatosan kegyedhez folyamod-

nom? Az ember gyarló, de koránt sem oly nagyon mint a hír csevegi. Oh én ártatlan vagyok; de mégis egyedül béke miatt a kelletlen nyomozást örömest elkerülném — tudok én áldozni, a hol szükséges.

KIRÁLY. Értem kendet; de a vádat egészen elnyomni nem lenne tanácsos, mert a király szeme jó; tán más valakire lehetne hárítani.

SÁFÁR. Oh könnyen uram! az urodalmi számvevő előbbkelő; neki kellene mindenre ügyelni, számot venni; de csak önhasznát vadászsza; higyje el jó uram! ha van is bennem valami kisded hiba, az is tőle ragadt rám.

KIRÁLY. Tudom, a rossz példa — hát ő osztozik a ragadományban?

SÁFÁR. Mindent magának tart, a levegőt is eldugná mástól; azonban nagy szorgalommal néhány körmöczit mégis félre tettem — köteles tiszteletből ha merném ajánlani — majd ha ő felsége felébred, előhozom a kamrából.

Upor (jő).

UPOR. Minden megtörtént. *(A kamrában nagy zörrenés.)*

SÁFÁR. Nagy isten! mi történt? *(Kinyitja a kamraajtót.)* Jaj nékünk! szörnyűség! ő felsége összedűlt az ágygyal.

Vidor (kijő).

VIDOR. Hogy a bíró temesse el azt, a ki egy szűznek ily gyönge ágyat csinált; ha földön akarunk

hálni, nem kell mesterember; azután méhkas ez, nem ház —

Király. Felséges uram!

Vidor. Ugy tehát még homályban a nap.

Sáfár *(Vidor elé térdel).* Bocsánatot felséges uram! hogy eleintén mindjárt elmulasztám a köteles tiszteletet; elzúzva borúlok kegyes szine elébe; hol volt szemem, hogy e dicső arczban s felséges termetben a nagy királyt meg nem ismértem?

Vidor. Helyesen földi! kölcsönözd szemedet egy szép leánynak, te pedig légy udvarnokká, s ha az asszonyok mézes nyelvedért polczra nem ültetnek, megtért a világ és te lészsz bolonddá. Kelj fel sáfár! mi azt parancsoljuk! Mint vagytok híveim? mi nagyon örvendünk látástokon s azt óhajtjuk, ti is örűljetek.

Király. Távozzék kend, sáfár, tán ő felsége szólni akar velünk.

Sáfár *(félre).* Alig várja az igért aranyokat — ez az én emberem!

Vidor. Szólásunk nincs, de méltán neheztelünk, hogy azt a derék jó Vidort ridegen a gyepen hagytátok a természet édes ölében sanyarú éhséggel küszködni s ott versenyt sóhajtozni a déli haranggal. *(Int, a sáfár a kamrába megy.)* Nos komám! nem dicsérsz?

Király. Halld Vidor, én nyolcz napra börtönbe záratlak.

Vidor. Jól teszed komám! legalább unalmamban meghízom, a sok lézengés úgy is elsorvaszt.

Király. Vízre, kenyérre itéllek.

Vidor. Ne tedd komám, dicsőségeddel játszol.

Király. Szeretném tudni miért?

Vidor. Lásd, majd melancholia lep meg s én bús versekben nyögöm el történetemet, s a késő ivadék a helyett hogy téged magasztalna, majd engem sirat.

Király. Azonban egy dolgot bízok rád, ha azt elvégzed, ment lészsz minden büntetéstől.

Vidor (*Uporhoz*). Te okos ember vagy, szólj: mi az én hivatalom?

Upor. Mulattatás hivatalod, fizetésed nevetség.

Vidor. Fizesd ki komámat, mert engem mulat; dolgot bíz reám, én pedig azt tartom: inkább lyukba mint jégre.

Király. Hozzád illő dolgot bízok reád. Itt a kert melletti ligetben egy pár szerelmest lelék; szedd össze magadat s próbáld meg a leány hűségét.

Vidor. Tehát vásárt üssek szívemből? jól van komám, én oda állok, s ha a leány képemet holdnak nem nézi, jobb a szeme, mint a te feltételes kegyelmed.

Király. Aztán vedd körül a ménesmestert s alkudjál ki tőle két pej csikót.

Vidor. Ha mégis aranyszájú volnék, de nincs nagyobb bolond, mint a szegény kísértő, mert üres szavára bottal felelnek.

Király. Itt egy teli erszény.

Vidor. Úgy komám! sok ilyest és zsebembe teszem fél országodat. Tudod-e mi a rokonság és különbség az asszony és pénz között?

Király. Mondd el.

VIDOR. Mindenik ad ékességet; mindenik szerez barátokat; mindenikre tolvajszem néz; mindenik eldugva legjobb; csak az a különbség: hogy a pénz kiadva használ, az asszony megnyerve kínoz; az akkor csöng ha elveted, emez ha tartod akkor lármáz; amaz kemény, mégis segít, emez lágy, mégis megcsal; amaz régi bár, mégis kellő; ez ha nem fris, kettős kereszt. *(El.)*

UPOR. Rakonczátlan ficzkó! ma szeszélye tágas mezőt nyere.

KIRÁLY. Boldog ember, derülten nézi a világot; sokszor igazat szól, de bolondúl.

Sáfár (jő).

SÁFÁR. Elment ő felsége?

UPOR. A tájat szemlélni.

SÁFÁR *(félre vonja a királyt)*. Itt uram egy pár arany — de hallgatást kérek; mi csak a számvevőt nyomjuk, és ha őt a király elcsapja, engem ajánljon kegyelmed helyébe — csak okosan.

KIRÁLY. Meglássuk. *(Uporhoz.)* Ezt kegyed figyelmére bízom; jutalom s büntetés követendi jelenlétünket: de itélőszék derült kedvünket ne rontsa. Most menjünk Vidor után. *(El.)*

Pázsint a ligetben.

Endre **s** ***Márta*** **hárs alatt ülnek.**

MÁRTA. Hasztalan vígasztalsz, reményem búcsút vesz. Most a két öreg összezendült s apám még inkább gátolja frigyünket.

ENDRE. Csak te maradj hív, én katona leszek, a vitéz ember átugor minden gátot.

MÁRTA. Nézd az erdőt, mennél beljebb tekint az ember, annál sötétebb lesz; a te czélod is csak oly szomorú kilátást nyújt.

ENDRE. De felettünk mosolyog a tiszta ég. Ne félj kedves! a hívnek ügyét jó isten vezérli.

MÁRTA. Lépteket hallok! a mi vendégünk – vonúlj a sűrűbe.

ENDRE. Ha sétálni jött, utasítsd más felé. *(El.)*

Vidor (jő).

VIDOR. Hát te turbékolsz itt szép gerliczém? vad otthon, szelíd a sűrűben.

MÁRTA. Ah kegyelmed? vagy nem — nagyságos uram!

VIDOR. Pillants fel húgom, ne légy szomorú fűz, mely mindig magát szemléli; nézz szemembe s mondd meg, mit látsz benne? s ha elismered azt, olyat sohajtok, hogy minden szarka és rigó elröppen fészkéből.

MÁRTA. Mit lássak ily piczíny szemben? legfeljebb oly bizonyos mámort, mely borálom után szokott mutatkozni.

VIDOR. Ha szememmel nem boldogúlok, te vagy oka, mert szívemet húztad oda, az pedig mócsing, nem világít.

MÁRTA. Endrémnek is ott ül szíve, de más lánggal is ég az felém.

Király és *Upor* jőnek s félre megállnak.

VIDOR. Ne hidd, az is csak olyan tűz, mint a rókáé, midőn a csirkét lesi. Én mondom neked: imént álmomban megjelentél; azóta ha rád gondolok, azt sóhajtom: ments meg uram az asszonytól! de ha így rád nézek, azt gondolom: asszony nélkül medvetáncz az élet, az ember duzzog, mozog, a szerelem mégis veri, mint engem most a sors te veled kínoz — pedig hidd el, reám nézve a szerelem nem kis vesződség; én mondom neked! hűségedről is leteszek, csak szeress!

MÁRTA. Én is imént vallám meg, hogy szeretek egy derék jó ifjút.

VIDOR. Gyermeksíp, mindig egy nótát fújsz, több hangja van az életnek, tán csak nem akarnál az ifjunak felesége lenni?

MÁRTA. Akarnék biz én tiszta szívemből.

VIDOR. Tehát nem szereted, mert így kötelességre készted, mely hidegít s az nem szerelem; gonddal terheled, mely fáraszt s az nem szerelem; bilincsbe szorítod, mely úntat s az nem szerelem; rossz szíved van.

MÁRTA. Csak nagy uramé volna jó; a helyett hogy így beszélne, inkább segítene rajtunk.

VIDOR. Jó szívből nem segítek — te az örvényt nem ismered, melyben kerengsz; lásd, a szerelem létra, mely piros felleghez van támasztva; alant rózsás, felfelé mindég nőnek a tüskék; a lépcsők így váltják egymást: látás — kivánat — figyelem —

fortély — kéjözön — lomhaság — utálat — per — gyűlölség — megvetés — a létra lezuhan s itt a feledékenység — ez így megy fel le s így a szerelem csak örökös czigánykerék. De én kivétel vagyok s mivel ezt magam mondom, azért elhiheted, ha akarod.

MÁRTA. Én mind ennek felét se értem, hadd menjek haza. *(Menni akar.)*

VIDOR. Maradj húgom s légy nyájas, ebben áll a ti fő eredetiségtek. Adj foglalót érzetemre; tudod-e mi a csók?

MÁRTA. Még zavarba hoz — én nem felelek.

VIDOR. Lásd, a csók első szülöttje a szerelemnek s anyjával együtt öregszik el, jámbor vendég gyanánt koczog, de csakhamar elfoglalja az egész házat. Szeress gyöngyalak! s minthogy nehéz legény vagyok, ments meg a leomlástól; de egy csókot! ajkaid szépek, mintha egy tündérvölgyet két pipacsdomb őrzene —

ENDRE *(előrohan)*. De már nem tűrhetem! ily élemedett ember s még igy dévajkodik, nem szégyenli magát kegyelmed?

VIDOR. Nem biz én fiam, inkább hozzád illik, mert te bolond vagy, ha félted szeretődet; én csupa ártatlanság, mivel hiszek neki — ki érdemesb reá? De jó fiu vagy, ne szúrj meg szemeddel, inkább tanuld meg ismérni az életet — csupa alku s csere az, mindenik akar nyerni, s ha ki mit veszt, az másnak ráadásul szolgál — s így én is szeretődet elviszem s nyugalmat adok helyette.

ENDRE. Én Mártámat tartom meg, kegyelmed pedig, ha el nem lábol, azt nyeri, a mit nem szeret.

VIDOR. Ej te bodzatörzsök, fejetlen fokosnyél, nem rettegsz haragomtól?

ENDRE. Nem biz én potrohos gyapjuzsák! de mindjárt meg is szalasztom kegyelmedet egész becsülettel.

VIDOR. Azt ne tedd fiam! lásd rég hős volnék már, ha szaladni tudnék; de ne gondold hogy félek, mert nagy szívem van, kár hogy a békét szereti —

SÁFÁR *(kivül)*. Márta! Márta!

MÁRTA. Jaj! édes apám jő.

VIDOR. Jer szívemhez; én elég széles vagyok téged elrejthetni.

ENDRE. Ne oda Márta! én állok melletted. *(Márta Endréhez megy.)*

Sáfár (jő).

SÁFÁR. Ah felséges uram!

VIDOR. Kend is itt van, megtestesült halálos bűn? Nos húgom, most tudod ki vagyok; kinek van bájolóbb szeme, nekem-e vagy Endrének?

MÁRTA. Endrének, alázatosan követem.

SÁFÁR. Gyáva leány! mit beszélsz? hisz ő felsége szemfényéhez még a nap is szennyes.

VIDOR *(a király és Uporhoz)*. Híveim! jertek elő! megúntuk már a szerelmet! Mi kegyelmesen megpróbáltuk a leány hűségét, de mi ilyetén diadaltól már elszoktunk. *(Királyhoz.)* Komám! ha szeretsz, ily dolgot többé ne bízz rám, úgy álltam itt, mint kappan a jércze mellett — aztán nincs hűbb teremtmény az asszonynál, míg szüksége van reá.

MÁRTA *(Endréhez)*. Oda vagyunk! ki hitte volna hogy ez a király? te őt gyapjuzsáknak hittad, most lakolsz.

ENDRE. Felséges uram! én megbántottam —

VIDOR. A mi áldott szívünk inkább felejt, mint büntet. Most odább megyünk. Mostoha idők járnak, egy ebédért kétszer kell fáradni. *(El.)*

SÁFÁR. Márta! ez uraknak köszönd, hogy kemény kérdőre nem veszlek.

KIRÁLY. S mért ellenzi kend leánya szerelmét?

SÁFÁR. Csak — mivel — tudja nagy uram: az atya mindig nagyobb szerencsét vár, a leány meg mindig menne.

ENDRE. Mit hímez hámoz kegyelmed? uram! megmondom én őszintén: nekem nem akarja adni, mivel apámra, az öreg ménesmesterre haragszik; de a vén számvevőnek szánta, mivel az egy húron pendül vele.

KIRÁLY. És helyben hagyja apád szerelmedet?

ENDRE. Mért ne? édes apám tudja, mily jó leány Márta.

KIRÁLY. És te Márta?

MÁRTA. Ne pirítson rám kegyelmed! hisz ha nem szeretném Endrét, nem volnék itt — ugyan kérem, adjon kelmed szép szót apámnak — lássa minő durczásan néz.

UPOR. Boldog egyszerűség! ha ide nem tér a szerencse, nincs is e földön.

Szolga (jő).

SZOLGA. Sok úr és lándzsás érkezett hozzánk, a királyt keresik.

KIRÁLY. Vezesd ide őket. *(Szolga el.)*

SÁFÁR. Megjelentsem ő felségének?

KIRÁLY. Nem szükség. Márta! ha én neked egy fiatal sáfárt adnék férjül, azonfelül kitartanám menyekződet, lemondanál-e Endréről?

MÁRTA. En nem akarok jobb szerencsét Endrénél.

SÁFÁR *(magában)*. Mit nem tesz egy pár arany! ezt ugyan lekenyereztem, még leányomra is árasztja jóvoltát. *(Titkon Mártához.)* Megöllek, ha igent nem felelsz!

MÁRTA. Nem — lehetetlen!

KIRÁLY. Hát kend sáfár, mit szól ehez?

SÁFÁR. Oh én mindig kész vagyok az áldásra.

UPOR. Itt jön a kíséret. *(A kíséret fellép.)*

KIRÁLY. Endre! téged e jószágban sáfárságra emel királyod, kövesd atyádat hűségben s boldogítsd Mártát, kit reménylem atyja tőled meg nem tagad.

SÁFÁR *(magában)*. Ezer menykő! ha most el tudnék illanni!

KIRÁLY. Jókor érkeztetek híveim! épen most jutalmúl a hűségnek boldog frigyet kötök.

SÁFÁR. Oh — oh! alázatosan követem — *(Félre.)* Oh én világ szamara — mint nyakamra szóltam!

KIRÁLY. Kend sáfár, engem biztosává tett — az adott díj legyen Mártáé.

MÁRTA *(a király elé térdel)*. Kegyelmet apámnak felséges uram!

KIRÁLY. Őt mi czinkosival együtt szoros vizsgálat alá veszszük s ha őt a megérdemlett tömlöcztől felmenti kegyelmünk, azt Márta egyedül jobb lelkednek köszönheti. *(Int, Márta felkel, kívül nagy zaj.)*

UPOR. Minő zsibongás!

Bartók több cseléddel *Vidort* kötve hozza.

Bartók. Nos! mutasd meg hát, melyik a király? farkasrúgta fia! azt véled, pénzzel kiszúrhatod szememet? ha hazudtál, engem úgy se! gúzsba köttetlek, tudom másszor nem kíséred a becsületes embert.

Vidor. Komám! ezt tedd tárnokoddá! ez majd fokossal írja a számvetést. Lelkemre mondom, egy erkölcse van, de ugyan rá is veri az emberre.

Bartók. Papolj bízvást — épen jó kedvemben leltél —

Király. Mi baj öreg bajtárs?

Bartók. Te is itt vagy jó madár — lám követed —

Upor. Ő felsége a király!

Endre. Az, az apám! én sáfár vagyok immár s Márta is enyém.

Bartók (*hüledezve lekapja süvegét*). Tehát a kis Mátyás — ej farkasrúgta! mit szóljak? bakot lőttem, még pedig nagyot — hát csakugyan — a király! no hát bocsánatot (*elébe térdel*) — ej ej bocsánatot!

Király. Meg van bocsátva jó ember! te, ki a sok romlott között magad tisztán szeplőtelenűl megálltál, im hűségednek jutalma is legyen. Kelj fel mint szabad nemes, kard és szív álljon czímeredben, mely a késő időnek hirdesse érdemed. (*Bartók felkel.*)

Vidor. A sok czeremónia közt kezem fáj, oldjátok fel! (*Feloldoztatik.*) Komám! kedvem volna búsúlni.

Király. A jó ebéd után ez legyen ozsonnád, de vígasztaljon a teli erszény.

VIDOR. Komám! arany pillantásod van. Most a pünkösdi királyból ismét bolond lesz — de *(a sáfárra mutat)* a hosszú kép mellett mosolygva áll a jámbor vidámság! Szép a világ ha zajlik is, éljen az élet!

(A kárpit lefordúl.)
